

הישיבה המאתיים-ושמונים-ושבע של הכנסת האחת-עשרה

יום רביעי, כ"ז בטבת התשמ"ז (28 בינואר 1987)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:04

א. שאלות בעל-פה

יהושע מצא (הליכוד):

רכותי חברי הכנסת, אנחנו מדברים על יהודי לבנון וסוריה השוריים במצוקה, ולא על כיבוש לבנון או על כיבוש סוריה. אני מקבל כוודאי את דברי השר, עוז ויצמן, שקרא להסתפק באותם צעדים שטוב שלא נרחיב עליהם את הדיבור, כאשר מדובר בצעדים להצלה ישירה.

אדוני השר, עם זאת, יש לי שאלה בנקודה הזאת, והיא המעיקה. אנחנו יודעים, בדרך כלל, להפעיל היטב את יהדות העולם ואת דעת הקהל העולמית, ואנחנו עושים זאת טוב ולעתים אף בצורה מוצלחת, כאשר יהודים נתונים בצרה.

האינך חושב, אדוני השר — חוץ מאותם אמצעים שלא נרחיב עליהם כאן את הדיבור, והמצוקה במציאות העגומה שבלבנון מחייבת לצאת בצעדים מסוג זה — שרצוי וחשוב שגם בנושא של לבנון, שבה מוציאים להורג יהודים אחד לאחר השני, והיינו ערים בשבועות האחרונים להודעות לגבי שלושה יהודים, האינך חושב שחובתה של ממשלת ישראל להזעיק את דעת הקהל העולמית בנושא הזה? /

היו"ר מ' כהן אבידב:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יעקב יוסף, בבקשה. השואל הכא יהיה חבר הכנסת יצחק ארצי.

יעקב יוסף (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אבקש מכבוד השר להודיענו, האם מערכת ההסברה של משרד החוץ מסבירה בהרחבה את המצב הקשה של היהודים הנמצאים בלבנון ובסוריה, כדי ליצור דעת קהל נגד הריכוז המדכא של היהודים שם?

האם שירותי הביטחון ערים לבעיה הזאת ומנסים להציל את היהודים בהקדם?

אם האבות חטאו, הילדים שנוולדו שם כמה חטאו, ומדוע תיגרע זכותם ולא ישרכו בנים לגבולם?

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי, בבקשה.

יצחק ארצי (המערך):

אדוני השר, אני מקבל את עמדתך ואת בקשתך שלא לשאול שאלה עדינה, ולכן לא אשאל שתי שאלות עדינות המונחות ממש על הלשון. אני אשאל שאלה פוליטית, שאני חושב שהיא שאלה גלויה, והיא מצריכה הודעה מצדך.

עם כל הצער שבלב, לא רק יהודים נרצחו לאחרונה בלבנון. במסגרת הטרור הלבנוני נרצחו, עד כמה שזכור לי, גם דיפלומט סובייטי וגם אמריקני. אנחנו יודעים שחרב דמוקלס של רצח מרחפת על ראשי חטופים רבים, ויש גם פעולה מיוחדת נגד היהודים.

האם אינך סבור, שיש מקום לפעולה דיפלומטית כלשהי, או להצהרה דיפלומטית משותפת של המדינות הנוגעות בדבר,

היו"ר מ' כהן אבידב:

בעזרת השם, אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

השר עוז ויצמן ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 253 מאת חבר הכנסת יהושע מצא בנושא: הוצאת יהודים להורג בלבנון. חבר הכנסת מצא, בבקשה.

253. הוצאת יהודים להורג בלבנון

יהושע מצא (הליכוד):

בשבועות האחרונים היינו עדים פעמים אחדות לפרסומי התפארות של ארגוני טרור בלבנון בעניין רצח והוצאה להורג של יהודים חושבי לבנון.

אלפי יהודים, אשר בחרו להמשיך לחיות בלבנון ולא השכילו לצאת ממנה, הפכו בארץ דמים זו לבני ערובה בידי ארגוני טרור קיצוניים.

אין כל ספק שחובתנו לעמוד לצדם במטרה להציל יהודים באשר הם יהודים.

לפיכך אבקש לשאול: מה הם הצעדים שממשלת ישראל נקטה ונוקטת כדי שחיי יהודי לבנון לא יהיו הפקר?

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה. אבקש מהשר עוז ויצמן להשיב.

השר ע' ויצמן:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבר הכנסת מצא, בלבנון לא חיים כיום, לשמחתנו, אלפי יהודים, אלא פחות מ-100. הללו חופשיים ומסוגלים לצאת מארץ דמים זאת ככל עת שיחפצו. לדאבוננו, הם לא עושים כן.

מדינת ישראל פעלה ופועלת כאמצעים שלא ניתן לפרטם, כוודאי לא מעל בימת הכנסת, עלימנת שחייהם של בני הקהילה הקטנה הזאת לא יהיו הפקר.

חזרנו והצהרנו כי שופך דם יהודי חניג — לא יינקה.

אני מבקש להסתפק מעל בימה זו בהטעמת הדברים פעם נוספת: לא נשקט עד אשר חשיג ידנו את הרוצחים והללו יועמדו לדין.

בשלב זה אני מבקש להסתפק בהודעה זו בגלל הנימוקים שנימקתי בדברים הקצרים שאמרתי עכשיו.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יהושע מצא, בבקשה.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני השר, כאשר אני מדבר על יהדות לבנון, אני מתכוון גם ליהדות סוריה וחאלב, שמונה הרבה יותר מ-100 יהודים.

קריאות:

הי"ר מ' כהן אבידב:
אין הערות לסדר. יש שאלות בעל-פה. נשאלתי, וכעת אני משיב. אין עכשיו הצעות לסדר.

גאולה כהן (התחיה):
איוו הצעה לסדר זו היתה?

בנימין בן-אליעזר (המערי):

הי"ר מ' כהן אבידב:
אני מצטער, חבר הכנסת בן-אליעזר, אני לא מוכן לקבל הצעות נוספות לסדר. עם כל הכבוד, זה זמן לשאלות בעל-פה ולתשובות, ולא אסטה מזה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הי"ר מ' כהן אבידב:
חבר הכנסת שריד, אתה שאלת ואני משיב לך.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מי ישיב לי על זה?

הי"ר מ' כהן אבידב:
חבר הכנסת יוסי שריד, ראש הממשלה נשאל בנושא מסוים. הוא ישיב על השאלתך שנשאל.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני חושב שזה מעשה לא נכון. — — —

הי"ר מ' כהן אבידב:
אתה יכול להפנות את תלונתך לרשויות הכנסת, לוועדת העררים, כפי שנוהג.

אדוני ראש הממשלה, אני מבקש ממך להשיב על שאלתא בעל-פה מס' 251 של חברת הכנסת גאולה כהן. חברת הכנסת גאולה כהן, בבקשה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הכנסת צריכה לדחות שאלות מחמנות. זה נוהג פרלמנטרי פסול.

הי"ר מ' כהן אבידב:
חבר הכנסת יוסי שריד, אתה מעלה טענות שלא נבדקו. אני לא בודק את זה. אני לא משרד חקירות שיכול לבדוק אם הזומנו, או לא הזומנו. זה איננו תפקידי.

רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן.

חברי הכנסת, אני לא גננת ואיני יכול לקבוע מי כאן הראשון. אני מבקש להוריד את הידיים.

גאולה כהן (התחיה):
אני מביתה את התסכול של חבר הכנסת יוסי שריד, הוא תמיד חושב שהוא מצליח. אבל זו לא הפעם הראשונה שהוא נכשל.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הי"ר מ' כהן אבידב:
חבר הכנסת יוסי שריד, בבקשה ממך.

גאולה כהן (התחיה):
אדוני ראש הממשלה, — — —

כדי להזהיר את הרוצחים ולהבהיר להם, שהם לא יצטרכו לתת את הדין רק על מה שעשו לעם היהודי, אלא גם על מה שעשו לעמים אחרים?

הי"ר מ' כהן אבידב:
אדוני השר, אני מבקש להשיב על השאלות.

השר ע' ריצמן:
אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, אתחיל בשאלה האחרונה, השלישית. ראשית התשובה היא כן, נעשות פעולות. אבל הייתי רוצה לציין, וכדאי לשים לב לכך, שארצות גדולות מאתנו נוקטות כרגע אמצעים ועושות מהלכים בנושא לבנון. לכן, הרבה יותר מאשר אי-פעם הייתי מציע שלא נדון בנושא זה יותר ממה שכבר הגבנו לגביו כאן כרגע.

על השאלה השנייה התשובה היא: כן, ולא אוסיף.

לחבר הכנסת מצא אני רוצה לומר, שאני מבין את הערותיו ומקבל אותן.

ברשות היושב-ראש, הייתי רוצה לסיים את תשובתי כזאת שאני לוקח לעצמי את הרשות לברך את צוות חיל-האוויר היושב פה, וזה חלק מהתשובה של מדינת ישראל לך, חבר הכנסת מצא. תודה.

הי"ר מ' כהן אבידב:
תודה לשר עזר ריצמן.

ראש הממשלה ישיב על שאלתא בעל-פה — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הערה לסדר, ברשות היושב-ראש.

הי"ר מ' כהן אבידב:
בבקשה, כמסגרת דקה אחת.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, קורים פה בכנסת, לצערי, דברים מוזרים מצד אחד, ודברים מוזרים מאוד מצד שני. הגשתי השבוע הצעה רגילה, היא לא זקוקה לאישור של איש — הצעה רגילה, אני בעל-הבית — בעניין ההודעות הסותרות של ראש הממשלה ושל ממלא-מקומות בדבר ועידה בין-לאומית, התנחלויות וכיוצא באלה נושאים רציניים, נתבקשתי על-ידי רשויות הכנסת שאדחה את ההצעה הזאת ממש לשבוע הבא, משום ששר החוץ איננו נמצא בארץ.

ניסיתי לנהוג כגינטלמן, הדבר קשה לי לפעמים, אבל הצלחתי במקרה זה, ורחיתי זאת לשבוע הבא, משום ששר החוץ איננו בארץ. ואני שואל: האם אותה מידה אלמנטרית של קולגיאליזם ממשלתית — ולא אדבר על אחריות ממשלתית כי איני יודע איפה האחריות פה — לא מחייבת את כל באי הבית ואת ראש הממשלה בכבודו ובעצמו? הרי זה דבר והיפוכו. זה דבר בלתי ברור לחלוטין.

לכן, ברשותך, אדוני היושב-ראש, אני מיעץ לראש הממשלה להמתין בסבלנות, זה לא הרבה זמן אלא רק עוד כמה שעות — אני מקווה שרוחו לא קצרה עד כדי כך — לנהוג במידת הכבוד שאנחנו נהגנו ולענות על השאלתא הזאת בשבוע הבא, כאשר גם שר החוץ יהיה כאן כדי להשיב, אם הוא ירצה להשיב.

הי"ר מ' כהן אבידב:
תודה רבה.

אהוד אולמרט (הליכוד):
הצעה לסדר.

גאולה כהן (התחיה):

אתה נותן לשיירה להמשיך ללכת? — אז אני מתחילה.

אדוני ראש הממשלה, מאחר שהתבטאויותיך בנושאי הקפאת ההתנחלויות והסכמה לוועידה בין-לאומית לא תאמו את התבטאות שר החוץ, אודה לך את תשיבתי:

1. האם התבטאות שר החוץ על הקפאת ההתנחלויות תואמת את קווי היסוד של ממשלת האחדות הלאומית?

2. האם קיימת עמדה מוסמכת של ממשלת ישראל בנושא הוועידה הבין-לאומית? אם כן — מה היא?

גדעון גדות (הליכוד):

לא שמענו את השאלה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

ראש הממשלה, אני מקווה, שמע את השאלה והוא ישיב עליה.

אורה גמיר (המערך):

זה רשום. חבר הכנסת גדות, אתה יכול לקרוא זאת.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אדוני ראש הממשלה, אבקשך להשיב על השאלה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אין לכם אפילו נימוסים אלמנטריים, אנשי הוד והדר.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אני מבקש ממך לא להטיף מוסר, אל תהיה מטיף בשער. אני מבקש ממך, על כל פנים, לא להטיף לי.

ראש הממשלה י' שמיר:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני משיב על השאלה הראשונה של חברת הכנסת גאולה כהן. אני אינני מכיר את התבטאותו המדויקת של ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ בנושא ההתנחלויות. אני יכול להשיב רק לכל האמור ולעניין הקפאת ההתנחלויות והמשתמע מקווי היסוד של הממשלה בנושא זה.

בקווי היסוד של ממשלת האחדות הלאומית נאמר, בסעיף 15: "א. יובטח קיומם ופיתוחם של היישובים שהוקמו על-ידי ממשלות ישראל ועל היקף פיתוחם יוחלט בממשלה; ב. המישה-ישישה יישובים יוקמו תוך שנה. קביעת שמותיהם תיעשה בהסכמה הדדית תוך שבוע מעת הקמת הממשלה; ג. ביצוע החלטות של ממשלות קודמות על הקמת יישובים שטרם הוקמו וששמותיהם יפורטו ברשימה שתצורף תוך שבוע מעת הקמת הממשלה, יהיה בשנים שלאחר מכן כמועדים שתקבע ממשלת האחדות הלאומית במליאתה; ד. הקמת יישובים חדשים תהיה טעונה אישור רוב שרי הממשלה". מתוך תוכן הסעיף הזה בקווי היסוד לא משתמע הקפאה כלשהי של ההתיישבות בכל חלקי ארץ-ישראל.

ביחס לשאלה השנייה — א. הממשלה לא קיימה כל דיון בנושא הוועידה הבין-לאומית; ב. עמדת כל ממשלות ישראל היתה תמיד, שאנו דוגלים במשא-ימתן ישיר ללא כל תנאים מקדימים עם שכנותינו לצורך השגת הסכמי שלום עמן. תודה.

קריאה:

זו החלטת הכנסת.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה. שאלה נוספת לחברת הכנסת גאולה כהן. רבותי, ההצבעות האלה לא תעוררנה. אמרתי שאני לא יכול לשמש

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

חבר הכנסת שריד, אולי צודק, אבל יושב-ראש הכנסת קבע. מה אתה רוצה מראש הממשלה?

דן תיכון (הליכוד):

יושב-ראש הכנסת קבע כך, לא ראש הממשלה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת דן תיכון, אני לא מבקש את עזרתך.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

היו"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת יוסי שריד, נתתי לך תשובה ואני חושב שהיא נכונה. אם יש לך ספק בדבר, תערער על כך.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא מתאים לראש ממשלה לעשות פרובוקציה — — —

היו"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת יוסי שריד, אני מבקש ממך לא להתבטא בצורה זו. זה לא עניין של פרובוקציות.

אהוד אולמרט (הליכוד):

חבר הכנסת שריד, למה יושב-ראש הכנסת אישר זאת? דבר אחר.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אסביר לך אחר כך.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

למה אתה מאשים את ראש הממשלה? תפנה אל יושב-ראש הכנסת.

היו"ר מ' כהן אבידב:

חברי הכנסת, בבקשה מכס.

חברת הכנסת גאולה כהן, אני מבקש ממך להתחיל.

251. התבטאויותיו של שר החוץ בנושאי הקפאת ההתנחלויות והסכמה לוועידה בין-לאומית

גאולה כהן (התחיה):

אדוני ראש הממשלה — — —

קריאות:

— — —

היו"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת יוסי שריד, תפנה בבקשה את התלונות שלך אל נשיאות הכנסת.

גאולה כהן (התחיה):

לא ידעתי שגם יושב-ראש הכנסת שלמה הלל היה בלח"י. זו חרשה כשבילי.

היו"ר מ' כהן אבידב:

חברת הכנסת גאולה כהן, אני מבקש ממך להתחיל.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

היו"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת יוסי שריד, אני קורא לך בפעם האחרונה. אל תאלץ אותי לפנות אליך פעם נוספת. אפילו לא קראתי אותך לסדר, אבל אני מבקש ממך לא להפריע עוד.

היו"ר מ' כהן אבידב:
תודה. חברי הכנסת, קיבלתי רשימה ארוכה של חברים שרוצים לשאול שאלות נוספות.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
תוותר על כולם.

היו"ר מ' כהן אבידב:
אשתמש בפרוגטיבה שלי ואבחר את האנשים שצריכים לדעתי לשאול. אני מבקש שלא יהיה שום ערעור ולא שום דבר. רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסי שריד, ואחריו — לחבר הכנסת רפאל אדרי. חבר הכנסת שריד, בבקשה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
האם ראש הממשלה מכיר מדינה אחת ויחידה בעולם כולו שראש הממשלה שלה אומר דבר אחד ושר החוץ וממלא-מקום ראש הממשלה שלה אומר את היפוכו בעניינים הגורליים ביותר למדינתם? האם ראש הממשלה מכיר מדינה אחת ויחידה בעולם כולו שבה עוסקים אנשי ראש הממשלה בשעון הפרטי של ממלא-מקום ראש הממשלה ואינם עוסקים בשעון הלאומי, שהזמן בו הולך ואוזל עד שיכוא משכר, ואולי, חלילה, מלחמה? האם ראש הממשלה אינו חושב שהגיעה שעתם של צחק שמיר ושמעון פרס ללכת?

לפעמים אני חושב: לכו כבר, למען השם, כי כוח אין לכם לתושייה ולהצלה אלא רק לקנוניה ולהשחתה ולפורענות ולפרשה שרודפת פרשה: ואפשר יהיה לפרק סוף סוף את הממשלה האומללה הזאת וללכת לבחירות חדשות.

היו"ר מ' כהן אבידב:
חבר הכנסת שריד, אתה צריך לשאול שאלות.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
כך אתה מדבר על השעון של פרס.

בני שליטא (הליכוד):
חבר הכנסת שריד, תפסיק לדבר בשם העם.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מנחמיה זה כל העם?

היו"ר מ' כהן אבידב:
חבר הכנסת אדרי, בבקשה.

רפאל אדרי (המערך):
אדוני ראש הממשלה, איך מתיישבת תשובתך היום עם הצבעתך בתאריך 28 באוקטובר 1985 בדבר הודעתו מעל דוכן הכנסת של ראש הממשלה לשעבר, מר שמעון פרס, שהתייחסה לוועידה הבין-לאומית, ושהכנסת אכן אישרה אותה?

חברת הכנסת גאולה כהן ביקשה באותו מעמד לראות בהודעתו של מר פרס הצבעת אי-אמון. ואכן אתה, הליכוד, המערך וסיעות אחרות ראו בהודעתו של ראש הממשלה לשעבר, מר שמעון פרס, הצבעת אי-אמון. אני מצטט את מה שאמר מר פרס בהודעתו בתאריך 28 באוקטובר 1985: "המשאיומתן צריך להתבסס — — —

היו"ר מ' כהן אבידב:
חבר הכנסת רפאל אדרי, אני מבקש שאלה ולא הצהרה.

רפאל אדרי (המערך):
אני גם מבקש להזכיר, שבאוקטובר 1977 הכירה ממשלתו של מר בנין בצורך בפרוט בין-לאומי בהשתתפות ברית-המועצות ואחרים, ללא כל תנאים מוקדמים. אבקש, אדוני ראש הממשלה, להתייחס לכך ולהשיב. תודה.

שופט במגרש הזה ולקבוע מי קדם למי. אני מבקש להוריד את היד. חברת הכנסת גאולה כהן, בבקשה.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני ראש הממשלה, מחציתם האחת של קווי היסוד, זו שדרש המערך — המהלכים שהמערך קורא להם "קידום השלום" — מתבצעת. אומנם בינתיים מצליחים מהלכים אלה רק לסכן את מדינת ישראל, אבל הם מתבצעים. אבל, אדוני ראש הממשלה, מה על החצי השני, זה שלו התחייב הליכוד? מה על המשך ההתיישבות ביהודה ושומרון? על רקע המחלוקת הזו, האם ניתן להתפלל על כך שמר פרס ממשיך לחשוב ולנהוג כאילו עמד בראשה של ממשלת מערך ואף להיפגע? היום נפגע מר פרס, והוא אומר שזו לא התנהגות ממלכתית, שהוא מותקף כביכול על-ידי שרים כישראל כשהוא נמצא בחוץ-לארץ בשליחות האומה. האם זוהי התנהגות ממלכתית לתקוף את ממשלת ישראל, לתקוף את מדיניות ממשלת ישראל. שלא החליטה על ועידה בין-לאומית? לתקוף את כנסת ישראל. שלא החליטה על הקפאת ההתנחלויות, אלא להיפך, כפי ששמענו כאן? קווי היסוד האלה אושרו על-ידי כנסת ישראל.

חיים רמון (המערך):
הם מתבצעים — — —

גאולה כהן (התחיה):

האם אין בכך משום גנבת-הדעת, כשהוא רוצה לעקוף את הממשלה ולהסתמך על סיכום כלשהו של הכנסת שבו הוגנב המושג "פרוט בין-לאומי"? ואם זו הכנסת, ואם באמת החלטות הכנסת מחייבות, מתי החליטה כנסת ישראל על שיתוף שלשתיים, שדעותיהם לא מקובלות עלינו, כמשאיומתן? מתי החליטה הכנסת על כך?

היו"ר מ' כהן אבידב:
חברת הכנסת גאולה כהן, זו לא הצעה לסדר. אני מבקש לסיים.

גאולה כהן (התחיה):
אלה הן שאלות שאני שואלת את ראש הממשלה.

אני קוראת לראש הממשלה לקרוא את ממלא-מקומו ושר החוץ לסדר, להבהיר לו שהוא לא עומד בראש ממשלת מערך, אלא רק ממלא-מקום ראש הממשלה כממשלת אחדות לאומית. אני קוראת לראש הממשלה לבצע את מה שהתחייב לו הליכוד.

היו"ר מ' כהן אבידב:
חברת הכנסת גאולה כהן, את צריכה לשאול שאלות ולא להצהיר הצהרות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זו לא שאלה בעל-פה. יש גבול לכל דבר.

היו"ר מ' כהן אבידב:
אני מבקש לסיים.

גאולה כהן (התחיה):

אני שואלת את ראש הממשלה אם בממשלת האחדות הלאומית לא יכול הליכוד למלא את השליחות שלמענה נכנס לממשלת הליכוד הלאומי. לא המערך צריך לאיים בפירוק הממשלה. האם אינך חושב שאתה צריך לאיים בפירוק הממשלה כדי למלא את שליחות הליכוד ולהמשיך להחזיק בזכות לדבר בשם המחנה הלאומי?

היור"ר מ' כהן אבידב:

תודה. אני מבקש מראש הממשלה להשיב על השאלות הנוספות.

ראש הממשלה י' שמיר:

אני עומד פה לבחינה בגיאוגרפיה, אם יש מדינות או אין מדינות, וגם אינני שכן.

אני יכול רק לחזור ולומר, שלעמים קרובות יש חילוקי דעות בממשלה הזאת. ובזמן הקמתה היה ברור שיהיו בה חילוקי דעות. על-אף חילוקי הדעות, מקבלת הממשלה החלטות, והחלטות אלה מחייבות את כל חבריה.

אשר לשאלתא של חבר הכנסת רפי אדרי, עניתי בדיוק על השאלה שנשאלתי: האם דנה הממשלה וקיבלה החלטה בעניין הוועידה הבין-לאומית? — נתתי תשובה נכונה. הממשלה לא דנה ולא החליטה. מה שהיה ב-28 באוקטובר 1985 בדיון הכנסת, שהזכרת, איננו יכול לבוא תחת החלטת ממשלה. לא היה דיון בכנסת על ועידה בין-לאומית; לא הוצגה בפני הכנסת הצעה כלשהי שעליה התקיים הדיון; לא היתה החלטת ממשלה ולא הוצעה הצעה לגוף אחר או לגורם אחר ולא היה על כך דיון. היה דיון על החלטת ראש הממשלה בשעתו. זו היתה הצעת אמון. עצם ייחוס הצעת האמון או קשירת הצעת האמון להצעה לרשום את דברי ראש הממשלה מוכיח ביתר חוקף שלא דובר על נושא אחד ומיוחד, ובעיקר לא על נושא הוועידה הבין-לאומית.

אומר לסיכום, אכן, יש חילוקי דעות, ועל-פיהן יש התבטאויות שונות. אינני אומר שמצב זה רצוי, ואני חושב שהממשלה צריכה להחליט על עמדתה.

היור"ר מ' כהן אבידב:

תודה לראש הממשלה.

רפאל אדרי (המערך):

— — —

היור"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת רפי אדרי, אין לך שום זכות לשאול שאלה. אני מבקש ממך לא לשאול.

ב. שאילתות וחשובות

הכפר עוזיר מונה כ-3,000 נפשות, ועד כה לא זכו תושבי הכפר לקבלת שירותי דואר. והם נאלצים לנסוע כ-10 ק"מ לכפר-קנא כדי לקבל את הדואר. הקשישים חייבים לנסוע לנצרת כדי לקבל קצבת זקנים, והאחרים כדי לקבל קצבת ילדים ועוד.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם הדברים אלה ידועים לכבוד השר?
2. אם כן — מדוע לא תוקן המצב עד עתה?
3. האם יורה כבוד השר על פתיחת סניף דואר במקום?

תשובת שר התקשורת א' רובינשטיין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

נושא סוכנות הדואר בכפר עוזיר מטופל על-ידי משרד התקשורת זה יותר משנה.

הכפר מונה כ-160 משפחות, והיקף העבודה הצפוי בו הוא דל ביותר. לפיכך, עלה בעבר הרעיון לפתוח סוכנות דואר משותפת לשלושה כפרים סמוכים — עוזיר, רומנה ופרוש-רומנה, המונים יחדיו כ-350 כתיבאב.

רעיון זה לא עלה יפה, כי נציגי הכפרים עוזיר ורומנה סירבו בכל תוקף לשיתוף עם הכפר השלישי — פרוש-רומנה.

היור"ר מ' כהן אבידב:

חברי הכנסת, אנוני עוברים לסעיף הבא בסדר-היום. אני מזמין את שר התקשורת להשיב על השאלות.

2640. דברי השר על ישיבת "שובו בנים"

חבר הכנסת מ' כהנא שאל את שר התקשורת ביום ט' בכסליו התשמ"ז (11 בדצמבר 1986):

בריאיון ל"קול ישראל" בתוכנית "חצי היום", ב-23 בנובמבר 1986, אמרת שחלמידי ישיבת "שובו בנים" מתחמקים מהשירות הצבאי. משגיח הישיבה, הרב יורם יעיש, בדק את הנושא וסיפר באוזני, שיותר מ-80% מהלומדים בישיבה שירתו בצה"ל והיום הם חיילי מילואים.

מה ככוונתך לעשות על מנת לתקן את העוול שנגרם לתלמידי הישיבה, אזרחי ישראל וחיילי מילואים?

תשובת שר התקשורת א' רובינשטיין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

דברי כווננו לאלה מתלמידי הישיבה, אשר אינם משרתים בצה"ל.

2737. שירותי דואר בכפר עוזיר

חבר הכנסת א' נסראלדין שאל את שר התקשורת ביום כ"ט בכסליו התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):

נציג משטרת ישראל ננציג הפרקליטות, וכפי שאמרת, אנו עובדים אחר הפעולות בעניין זה. הוגשו הרבה מאוד תביעות, ואף-על-פי שהמשטרה מחקשה לגייס כוח אדם, היו בשנה האחרונה יותר מ-160 פשיטות. עד כה היו העונשים של בחייהמשפט דלים וקלים מאוד. עם חקיקת החוק החדש ועם פסק-הדין החדש של שופט בית-משפט השלום, השופט עודד אליגון מקריית-גת, אנחנו מקווים לתפנית בעניין זה.

עם זאת, אני רוצה לציין, שפעולה משטרתית בלבד לא תעזור. בצד השוט, רוצה משרד התקשורת לתת אפיק חוקי לקליטת שידורים מלוויינים ומטלוויזיה בכבלים.

2739. חוברת פרסום של משרד התקשורת
חבר הכנסת ע' לנדאו שאל את שר התקשורת ביום כ"ט בכסליו התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):
בעיתון "הארץ", 3 בנובמבר 1986, נכתב: "חוברת סגונית שהוציא בשבוע שעבר משרד התקשורת על פעילויות המשרד, שעלוותה מוערכת בעשרות אלפי דולרים — — — ממשרד התקשורת נמסר בתגובה, כי עלות החוברת שפורסמה ב-500 עותקים מגיעה ל-23,000 דולר בלבד. הסכום למימון החוברת נלקח מתקציב שיועד קודם לכן להפקת תשדיר שירות בטלוויזיה על משרד התקשורת."

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. כמה עלתה החוברת?

2. אם מדובר ב"עשרות אלפי דולרים", מדוע יש להוציא סכום כה רב על חוברת מפוארת לתפוצה מצומצמת?

שר התקשורת א' רובינשטיין:

1. כפי שציטט עיתון "הארץ" את דובר המשרד — עלתה החוברת 23,000 דולר. עלות החוברת היתה יותר מהאומדן שנמסר לי מראש, ואילו הייתי יודע את הסכום לאשורו, לא הייתי מאשר את הדפסת החוברת.

2. לפיכך, אין מדובר ב"עשרות אלפי דולרים", תפוצת החוברת היתה מצומצמת ויועדה לגופים ולאנשים המקורבים לנושאי התקשורת, הדואר והטלקומוניקציה, מתוך כוונה להציג בפניהם את מגוון הפעילויות החדשות של המשרד בדרך הקולעת והבהירה ביותר.

היור' מ' כהן אביב:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת עוזי לנדאו.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אם מדובר בתפוצה מצומצמת, אולי אין צורך בהפקת יקרה? איך קורה שמשרד ממשלתי מסודר מוציא מכרז להפקת פרויקט כזה ומגלה שהסכום הסופי שצריך לשלם גבוה הרבה יותר?

שר התקשורת א' רובינשטיין:

המספר המצומצם הוא 1,000 מקבלים. נוסף על כך, עבודות ההכנה שנעשו בגרפיקה, בעימוד ובהפרדת צבעים, ישמשו את המשרד בחוברת הבין-לאומית שלו: חוברת, שכל משרד תקשורת מפרסם והיא משמשת את חברת הבזק ואת משרד התקשורת ביחסים הבין-לאומיים שלו. כך שבסך הכול, ההוצאה על החוברת נמוכה הרבה יותר.

איך קורה שההוצאה עולה על האומדן? אתה, כמי שעמד בראש משרד ממשלתי, מכיר את זה. ההוצאות לא היו במסגרת המכרז אלא במסגרת הוצאות נוספות, ודברים כאלה מתרחשים. אני מצטער על שהם התרחשו במקרה זה.

ונימקו את סירובכם בסכסוכים חמורים עם כפר זה. לאחר דחיית הפתרון שלעיל, ניסה משרד התקשורת לאתר אפשרויות אחרות לממן השירות — עד כה ללא הועיל.

מכיוון שבימים אלה מוקמת רשות הדואר, מועבר הנושא לטיפול. ואילו אנו נמשיך לעקוב אחריו עד לממן פתרון מספק.

2738. הסתה אנטי-ישראלית בתחנות טלוויזיה פירטיות
חבר הכנסת י' ארצי שאל את שר התקשורת ביום כ"ט בכסליו התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):

בעיתון "ידיעות אחרונות" מיום 15 בדצמבר 1986 פורסם, שתחנות טלוויזיה פירטיות הפועלות ביישובים ערביים בגליל המערבי מציגות סרטים הכוללים הסתה אנטי-ישראלית.

אודה לך אם תשיבני מעל במת הכנסת:

1. באילו מקומות נערכו הפשיטות?

2. כמה תחנות נתגלו?

3. מה היא רשימת סרטי ההסתה והתעמולה שנתפסו?

4. מה הם האמצעים המשפטיים שנוקטו נגד מפעילי התחנות?

5. האם יש למשרדך או למשטרה מקורות מידע כדי לגלות תופעות אלו ולפעול נגדן?

שר התקשורת א' רובינשטיין:

1. הפשיטות נערכו בכפרים: ירכא, כענה, כפר-מנרא, עכו, תמרה, פקיעין, אעבלין ונצרת.

2. 14 תחנות.

3. בידי המשרד אין מידע שלפיו נתפסו בפשיטות אלה סרטי הסתה ותעמולה אנטי-ישראלים.

4. הוגשו תלונות למשטרת ישראל על ביצוע עבירות לפי חוק הבזק, התשמ"ב-1982, נגד כל מפעילי התחנות שנתפסו, ויש לקוות שעם גמר החקירה המשטרתית יוגשו נגדם כתבי אישום בהתאם. על-פי חוק הבזק (תיקון מס' 4), התשמ"ז-1986, צפוי אדם המשרד שידורי כבלים ללא שקיבל זיכיון משר התקשורת לעונש של שלוש שנות מאסר או קנס כשיעור 1,500,000 שקלים חדשים, אני שמח לבשר לכנסת, שעל-פי תיקון זה לחוק, הוטל עונש מאסר של שישה חודשים על-ידי שופט בית-משפט השלום בקריית-גת.

5. משרד התקשורת והארגונים המייצגים את בעלי זכויות היוצרים בסרטי הווידאו המשווים מסייעים למשטרת ישראל לגלות תופעות אלו, בעיקר על-פי מידע המגיע מן הציבור.

היור' מ' כהן אביב:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יצחק ארצי.

יצחק ארצי (המערך):

הנקודה היתה ניצול חומר הסתה במסגרת הטלוויזיה בכבלים. שאלתי היא: האם משרד התקשורת ממשיך לפעול נגד התחנות הפירטיות?

שר התקשורת א' רובינשטיין:

למשרד התקשורת יש קצין ביטחון אחד ושני עוזרים בכל הארץ כולה. בניגוד למשרדים אחרים, אין לו משרדים מתחמים כלל. הוא יכול לעזור למשטרת ישראל, שהקימה יחידה מיוחדת לעניין זה. גם אנחנו הקמנו מטה מיוחד במשרד, בהשתתפות היועץ המשפטי לממשלה, נציג נציבות מס הכנסה,

שר התקשורת א' רובינשטיין:

כל אלה שלגביהם הוצאו החשבונות, למעט 235 בקשות, יוחקנו עד סוף מרס שנה זו. כפי שאתה יודע, בכפרים טיבה וטירה חלה מהפכה כעניין זה. לאחר שנים שלא הותקנו טלפונים, הותקנו מאות טלפונים. 235 בקשות שממחנות מעל חמש שנים, אין החברה, מבחינה טכנית, יכולה לחבר אותם. כל השאר יחולקו עד סוף מרס שנה זו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מתי הם יחולקו?

שר התקשורת א' רובינשטיין:

235 הבקשות האלו, חלקן הגדול — במהלך שנת העבודה הבאה.

2768. שיבושים במערכת קווי הטלפון

חבר הכנסת ח' קופמן שאל את שר התקשורת ביום ה' בטבת התשמ"ז (6 בינואר 1987):

במהלך החודשים האחרונים, אנו עדים לשיבושים מתמשכים במערכת קווי הטלפון. נמסר למשל, כי בגושדן כלבר יש שיבושים כ-20,000 קווים. זהו שיבוש בשירות ציבור בסיסי של החיים הפרטיים והמסחריים.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. מה הוא מקור שיבושים אלה?

2. מדוע אין חברת הבזק מצליחה להתמודד עם תקלות אלה בחורף זמן סביר?

3. אם הסיבות לתקלות הן עונתיות, בגלל עונת הגשמים, ברצוני לדעת מתי תחוקן תקלה זו באופן יסודי?

תשובת שר התקשורת א' רובינשטיין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-3. בעקבות הגשמים שירדו במחצית הראשונה של חודש נובמבר, נפגעו קווי טלפון במקומות רבים בארץ, וכתוצאה מכך נגרמו שיבושים לרבים ממנויי הטלפון. עיקר השיבושים נגרמו עליידי חדרות מי גשמים לכבילים, וכמו כן עקב קריעת כבילים כתוצאה של סחף ושיטפונות.

מצב זה הינו בלתי נמנע לאחר תקופת יובש ארוכה אשר במהלכה נגרמות פגיעות מסוגים שונים בכבילים, בכלל זה פגיעות ממכרסמים, נקרים, קורחיה ופגיעות פיסיות. את רוב הפגיעות האלה אין אפשרות לאחר, והן מתגלות באופן הדרגתי עם תחילתה של עונת הגשמים. בשנה רגילה ניתן להתגבר על התקלות בתוך פרק זמן סביר. השנה, עקב ירידת גשמים עזים בכמות יוצאת מגדר הרגיל, שהיו מלווים ברוחות וכסופות עזות, נוחקו כבילים רבים באזור תל-אביב ונגרמו שיבושים לכ-20,000 מנויים. מרבית הקווים הוחזרו לשימוש תוך פרק זמן סביר. מנקטת ונחקר לפרקי זמן ממושכים יותר. חברת הבזק עושה כעצמאיים עצומים לחיסול שארית התקלות. במקביל, נוקטת החברה פעולות מנע וכך על-מנת לצמצם ככל האפשר השפעת תופעה אקלימית זו על טיב השירות למנויי הטלפון בעתיד.

2769. גביית אגרות על בדיקה שאינה מחיימת

חבר הכנסת ח' קופמן שאל את שר התקשורת ביום ה' בטבת התשמ"ז (6 בינואר 1987):

מכתבה המפרסמת השבוע בשבועון הכלכלי "כספים" עולה, כי משרד התקשורת גובה מיכואני ציוד תקשורת ומיצורים מקומיים אגרות בסכומים גבוהים, כדי לבדוק את המערכות ולהעניק להם "אישור סוג", שהוא מעין רשיון

2740. חיבור שכונה בשפרעם לרשת הטלפונים

חבר הכנסת ע' דראושה שאל את שר התקשורת ביום כ"ט בכסליו התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):

בשכונת עין-עאפיה-שפרעם גרות כ-80 משפחות. חלק מהתושבים סובלים מנכות מלאה.

השכונה איננה מחוברת לרשת הטלפונים. כפי שכותרים לי החושבים, הוגשו בקשות לחיבורה לרשת הטלפונים, אך אלה טרם נענו.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

מה הן תוכניות המשרד לגבי השכונה, ומתי תחובר לרשת הטלפונים?

תשובת שר התקשורת א' רובינשטיין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

בשכונת עין-עאפיה יש 75 בקשות, בהתפלגות שלהלן: בקשות הממחנות מעל חמש שנים — 4; בקשות משנת 1983/84 — 10; בקשות משנת 1985 — 11; בקשות משנת 1986 — 50.

לקראת סוף שנת העבודה 1987/88 תיעננה כל הבקשות.

2741. חיבור קווי טלפון בטירה

חבר הכנסת ח' טובי שאל את שר התקשורת ביום כ"ט בכסליו התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):

בכפר טירה, שמספר תושביו מגיע לכ-17,000, יש רק 20 קווי טלפון. כ-1,500 מתושבי הכפר שילמו את דמי התקנת קו הטלפון, וחלקם אף שילם לפני יותר משישה חודשים. אנשים אלה אינם מחוברים לרשת הטלפונים אף-על-פי שעבודת התשתית בכפר הסתיימה כבר לפני כמה חודשים.

הנני שואל את כבוד השר:

1. מדוע לא מחברת חברת הבזק את 1,500 הזכאים לטלפון לרשת הטלפונים?

2. האם יפעל השר כדי שתחברת הבזק תתחיל להחזיק טלפונים לחושבים ה"ל וכדי שחיימנע הצטברות גדולה יותר של מבקשי טלפונים?

שר התקשורת א' רובינשטיין:

1. סך כל הממתנים בכפר טירה אינו עולה על 750.

2. מתוך רשימה זו אישרה ועדת החריגים המיוחדת שליד משרד התקשורת לרדת 235 בקשות, מעבר לאמור בתקנות מכוח חוק הבזק.

בקשות אלו כלולות במסגרת קבוצת הבקשות שמעל חמש שנים, אשר לגביהן קובעות התקנות חובת החקנתן במהלך שנה זו, ואשר החקנתן נדחתה בשל קשיים או בייקטיביים שאינם מאפשרים עמידת החברה כלוח הזמנים.

למרות קשיים אלה ולמרות פעולות חבלה של ממש שנעשו כעמודים שהתקנה החברה, ייתנו טלפונים לכל המבקשים אשר שילמו דמי התקנה עד לחודש יוני 1986. למעט החריגים שאושרו, עוד במסגרת שנת העבודה הנוכחית — עד סוף חודש מרס 1987.

היור' מ' כהן אגיב:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מבין שער מרס 1987, כפי שאמרת, יחולקו כל אלה שפנו לקבלת טלפון.

אולי תוכל לומר לי, בבקשה ממך, מה בדעתך לעשות בנושא העיר אוס-אל-פחם שכרגע שוכחים בה עובדי העירייה, ונוסף על כך מנותקים בה ממים כ-25,000 תושביה? חודה.

השר מ' ארנס:

חבר הכנסת רן כהן, גם בעבר לא היתה כל בעיה, עם כניסתי לתפקיד הזה, מייד אחרי הרוטציה, נפגשתי לעתים קרובות ומזומנות עם ראשי מועצות, עם ראשי ערים של היישובים הערביים, לרבות ראש העיר אוס-אל-פחם, בקשר למצב בעיר הזאת.

כידוע לך, המשרד שלנו אמור לשמש גורם מתווך בין יישובים וערים לבין המשרדים הממשלתיים. הנושא נמצא בטיפולו של משרד הפנים, כפי שהוא צריך להיות. נפגשתי עם ראש העיר אוס-אל-פחם, ועד כמה שאוכל לסייע, אנסה לסייע.

דוד מגן (הליכוד):

לאור חשוכו של השר, אני מציע להעביר את הסטנוגרמה ליושב-ראש הכנסת ולהביע תמיהה מדוע הוא אישר שאלתא שאינה מבוססת על עובדות.

היו"ר מ' כהן אבידב:

זכותך לשלוח את השאלתא והתשובה ליושב-ראש הכנסת ולהביע את תמיהתך, אבל לא מעל כמת הכנסת.

חברי הכנסת, אני מזמין את שר האנרגיה והתשתית להשיב על שאלות.

2463. חשמל חינם לפנסיונרים שנפטרו

חבר הכנסת ארי' לין שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום ט"ז כחשוון התשמ"ז (18 בנובמבר 1986):

לאחרונה התפרסם בעיתונות, שחברת החשמל ממשיכה לספק חשמל חינם לדירותיהם של פנסיונרים שנפטרו, תקופה ארוכה לאחר פטירתם.

שאלותי הן:

1. מה הוא מספר המקרים כיום שחשמל חינם מסופק לדירותיהם של פנסיונרים שנפטרו?

2. האם זכות לחשמל חינם יכולה על-פי הסכמי העבודה לעבור בירושה?

3. מה בדעתך לעשות לתיקון המצב?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

1—2. הזכות לקבלת חשמל כתעריף המיוחד לעובדי חברת החשמל לישראל, מה שנקרא "חשמל חינם", נתונה למקבלי גמלה מהחברה, דהיינו העובד ושאיוריו, כל עוד הם מקבלים גמלה מהחברה. עם הפסקת תשלום הגמלה — בטלה גם הזכות לחשמל חינם.

להנהלת החברה ידוע רק על מקרה אחד שבו ניתנה ההוראה להפסיק את תשלום הפנסיה ואספקת החשמל חינם רק כארבעה חודשים לאחר מועד פטירתו של הזכאי להם, זאת בעקבות הודעת קרובי הנפטר, שניתנה רק אז. אולם, גם במקרה יחיד זה גבתה החברה כדעכד את הסכומים העודפים ששילמה, הפסיקה את אספקת החשמל כתעריף של עובדי החברה וגבתה את המגיע בגין צריכת החשמל לאחר מועד הפטירה של אחרון הזכאים לגמלה.

3. ראה תשובתי על שאלות 1 ו-2.

מכירה. אולם, כדעכד מסתבר, כך גורסים באיל"א — איגוד ישראלי לעיבוד אינפורמציה, תאגיד המחשבים הגדול ביותר — כי משרד התקשורת כלל אינו בודק את המערכות במעבדותיו, מאחר שאינו מסוגל ואינו ערוך לכך, משום שאין לו הציוד הדרוש לכך.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם הובא הנושא לידיעתו?

2. האם נבדקה טענת איל"א, ועד כמה נמצאה צודקת?

3. כיצד נקבע תעריף הכריקה. האין הוא גבוה מדי, ומדוע הוא נקוב בדולרים?

תשובת שר התקשורת א' רובינשטיין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. עניין הכתבה הכוזבת הובא לידיעתי. יושב-ראש ועדת הבוק של איל"א בדיק את הנושא והכחיש בכתב וכן כפרסום בעיתון "כספים" את היות איל"א המקור לידיעות הכוזבות.

2. בהעדר טענה לאיל"א, לא נותר דבר לבדוק, אך ראוי לציין כי בדיקות הציוד מתבצעות כמתבקש מחוק הבזק.

3. תעריף הבדיקה נקבע על בסיס עלויות של בדיקות "אישור סוג", מתוך מטרה לכסות את עלות הבדיקה הריאלית. מסיבה זו אף נקובים התעריפים בסכום השווה בשקלים לדולר ארצות-הברית. אנו פועלים כעת לשינוי שיטת התעריפים לשיטה שקלית, תוך קביעת מנגנון לעדכונה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אני מזמין את השר משה ארנס להשיב על שאלתא. בבקשה.

2742. יחסי השר עם ראשי המועצות הערביות

חבר הכנסת ר' כהן שאל את השר מ' ארנס ביום כ"ט בכסליו התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):

לנוכח יחסך עם ראשי המועצות הערביות ולנוכח ההתחמה ההדדית, אבקש לדעת:

1. מה הן הסיבות להחרמתך קבוצה של ראשי מועצות שציבור הבוחרים נחן בהם את אמנו?

2. כיצד בדעתך לפעול כדי ליצור מצב של שיתוף פעולה בינך לבין ראשי הציבור הערבי בישראל?

השר מ' ארנס:

1. אינני מחריס שום ראש מועצה או קבוצה של ראשי מועצות.

2. לפי מיטב הערכתי, קיים שיתוף פעולה ביני לבין ראשי הציבור הערבי בישראל.

לידיעת חבר הכנסת רן כהן, נפגשתי בלשכתי, כ"9 בינואר, עם שמונה ראשי רשויות מקומיות ערביות, אשר הגיעו במסגרת המרכז לשלטון מקומי. חוץ מפגישה זו קיימתי מספר רב של פגישות עם ראשי מועצות וראשי ערים מיישובים ערבים במדינה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רן כהן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כבוד השר, ידוע לי שחל שינוי. אני גם יודע שכהתחלה היתה בעיה של קשר בינך לבין ראשי המועצות. אני מבין אותך ואותם על שהתגברתם על העניין.

תנהלו משאומתן על רכישת כור, תחנת כוח גרעינית — ואגב, לא השכת לי אם בפועל אחם מנהלים משאומתן כזה — ולאחר מכן יכולה הממשלה לקבל החלטה בדבר מיקומו שלא עליפי חוק התכנון והבנייה. ואז אנו יכולים למצוא עצמנו במדינת ישראל עם תחנת כוח גרעינית שהוקמה שלא עליפי חוק התכנון והבנייה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אינני חושב שיש מקום לחשש כזה, כי עוד לפני זמן רב למרי — אינני בטוח, אבל נראה לי שאפילו לפני כניסתי לתפקיד — החלו שיחות עם משרד הפנים בקשר להליכי הרישוי לתחנת כוח גרעינית בישראל עליפי חוק התכנון והבנייה.

לפני ימים מספר הגישה הוועדה, בראשותו של מר קוברסקי ובשיתוף אנשי משרד הפנים, הצעה לקביעת הנוהל, הליך הרישוי יהיה ללא ספק עליפי הנוהל הזה. אני מסכים, אני גם חושב שכך זה חייב להיות, זה לא יהיה הליך רגיל, אלא הליך מיוחד, אבל במסגרת חוק התכנון והבנייה.

2749. התייקרות הנפט בעולם והשפעתה על המשק בישראל
חבר הכנסת ש' ויס שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום ה' בטבת התשמ"ז (6 בינואר 1987):

לאחרונה עולים וגואים מחירי הנפט בעולם ועשויים להגיע ל-20 דולר לחבית. לעובדה זו עלולה להיות השפעה שלילית על המשק העולמי ועל ישראל.

שאלות:

1. מה היא תחזית עליית מחירי הדלק והנפט בעולם?
2. כיצד נערכת ישראל למצב החדש?
3. מה הן הפעולות העיקריות לפיתוח חלופות להפקת אנרגיה?

תשובת שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. רוב התחזיות המתפרסמות כיום על התנהגות מחירי הנפט בעתיד לא מבוססות ריין מבחינה מדעית. עם זאת, ההערכה הקיימת כיום בין אנשי המקצוע בעולם היא, שמחירי הנפט בעתיד יהיו בלתי יציבים ויגיעו כתחום הרחב שבין 8 דולר ל-25 דולר לחבית.

תחזית האגף לתכנון ומדיניות במשרד מעריכה אף היא, שמחירי הנפט יהיו בעתיד בלתי יציבים והם יגיעו עד סוף העשור סביב 17 דולר לחבית בממוצע. בשנות ה-90 עלולים מחירי הנפט לעלות בקצב ממוצע של 2% בשנה.

2. מדיניות משרד האנרגיה אינה מבוססת על תנודות בטווח הקצר במחירי הנפט. אמצעי המדיניות ותוכניות הפיתוח מושתתים על ההערכות שגובשו לאחרונה ביחס למגמות העולמיות להתפתח בשוקי הנפט בטווח הביניים ובטווח הארוך. הפעולות שנוקט המשרד על בסיס הערכות אלה נועדו למזער את עלות האנרגיה למשק ולהקטין את הסיכונים האסטרטגיים — אי-אספקה — והכלכליים — אי-ידיאות במחירי הנפט ובתנאי המסחר — של הטווח הארוך.

פעולות אלה כוללות: א. מתן תמריצים לעידוד מחקר ופיתוח של מקורות אנרגיה מקומיים; ב. השקעה בתשתית פיסית ואנושית לקליטת טכנולוגיות מקומיות ומיובאות בתחום האנרגיות החלופיות; ג. המשך מדיניות התמרון של פעולות שימור אנרגיה על בסיס חשיבים כלכליים מנקודת

2678. כורי כוח גרעיניים להפקת חשמל

חבר הכנסת ארי' לין שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום כ"ט בכסליו התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):

לאחרונה התפרסם דוח מבקר המדינה בנושא "כורי כוח גרעיניים להפקת חשמל" (עמוד 185 — 178 לדוח). כמו כן, באמצעי התקשורת לא היו פרסומים על תוכניות משרד האנרגיה והתשתית בכל הנוגע לכורי כוח גרעיניים להפקת חשמל.

שאלותי הן:

1. האם מדינת ישראל, בהתחשב בהעדר מבקר המדינה על העדר פתרונות לבעיות הקירור, המיגון וסילוק הפסולת והדלק הגרעיני, אכן מוכנה לרכישת תחנת כוח גרעינית?

2. האם משרדך ממשיך לקיים מגעים בנושא רכישת תחנת כוח גרעינית, כפי שהתבשרנו בעבר?

3. האם נוכח העדר מבקר המדינה, על כי אומדן העלות לקילוט גבוה הרבה מסף הכדאיות, וכן כי אין ביטחון שלטכנולוגיה הגרעינית הזמינה יש קדימה מבחינה אסטרטגית, נבדקה ונבחנה מחדש מדיניות המשרד?

4. מה היא מדיניות המשרד הערכנית?

5. מה הן הפעולות שעושה היום משרד האנרגיה והתשתית במסגרת תקציבו בנושא האמור?

6. האם הופקו לקחי אירוע צ'רנוביל, ואם כן — מה היו המסקנות הרלבנטיות לגבי ישראל?

7. האם בנתם מחדש את גודל התחנות המתאימות לישראל?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

1. בעיות הקירור, המיגון, סילוק הפסולת והדלק הגרעיני הם נושאים שפתרונם ידוע מתוך עבודות שבוצעו בארץ.

2. משרד האנרגיה ימשיך בבדיקות הקשורות בהכנסת אנרגיה גרעינית בישראל, לרבות מגעים עם חברות מייצרות ומדינות שבהן מצוי ידע בנושא זה.

3. מדיניות המשרד נבחנת ללא הרף לאור נתונים חדשים המתקבלים ממקורות בין-לאומיים. לכורי הכוח עדיפות אסטרטגית ברורה מבחינת הנוחות שבשמירת דלדל לתקופת תפעול ארוכה יחסית.

4. ראה תשובה על שאלה 2.

5. משרד האנרגיה ממשיך לבחון היבטים הנוגעים לאתר כור-הכוח ליד שכטה, וכן את עמידות מבני כורים בתקיפה צבאית. כן נבחנות טכנולוגיות חדשות של כורי-כוח בהספקים של עד 600 מגוואט והתאמתם לתנאי ההקמה בישראל.

6. מאירוע צ'רנוביל לא עלולות מסקנות רלבנטיות לגבי ישראל. אם וכאשר יותקן כור כוח בישראל, לא יהיה זה טיפוס הכור הקיים בצ'רנוביל. כמו כן, נוהלי הרישוי ועקרונותיו יהיו שונים ונוהלי התפעול יהיו אחרים לגמרי.

7. גודל התחנות נבחן במסגרת בדיקת תוכניות הפיתוח של חברת החשמל.

היו"ר מ' כהן אבידב:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אוריאל לין.

אוריאל לין (הליכוד):

אדוני השר, הדבר שמפריע לי הוא המחשבה, שאחם

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)
1. לא ברור באילו דוחות מדובר, יש כ-800 חדרי לימוד שוורים.

2. משרדנו גיבש לאחרונה תוכנית-חומש שעיקרה: א. חיסול תופעת חדרי הלימוד השוורים תוך חמש שנים; ב. העמקת החינוך הטכנולוגי והעלאת רמתו; ג. עידוד המגמה להקמת בתי-ספר על-יסודיים אזוריים, כדי לאפשר ריכוז משאבים וכוחות הוראה מעולים, ומגוון של מגמות ומסלולי בחירה.

הביצוע מותנה, כמובן, בתקציבים שיוקדשו למטרה זו. לצער, אינני יכול להבטיח כי התקציב הנדרש אומנם יועמד לרשות התוכנית. המצב היום קשה ביותר.

3. תוכנית הלימודים בדת האסלאם, שלפיה לומדים בבתי-הספר היסודיים והעל-יסודיים, הוכנה בשנות ה-50, ולא כימי המנדט. לדעתנו, היא טעונה חידוש ורענון. כשם שכבר חידשנו בשנים האחרונות את תוכניות הלימודים בכל מקצועות הלימוד כמעט. המשימה להכין תוכנית לימודים חדשה בדת האסלאם הוטלה, כהתאם לנוהג במשרדנו, על ועדת אנשי חינוך המורכבת ממורים, מפקחים, אנשי מקצוע אקדמיים — כולם מוסלמים — וכוללת במקרה דגן גם כמה קאדים. הוועדה פועלת זה חודשים אחדים ומתקדמת בעבודתה בקצב סביר.

2708. בית-ספר משותף לדלית-אל-כרמל ולעוספיה

חבר הכנסת ז' עטשי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ט בכסליו התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):

נמסר לי כי משרד מתנגד לתוכנית להקים בית-ספר משותף לדלית-אל-כרמל ולעוספיה, ובוחן תוכנית להשלמת בתי-הספר בכל אחד ואחד מהיישובים הנ"ל.

1. האם הדברים הנ"ל ידועים לכבודו?

2. אם כן — היכן עומד היום הטיפול בעניין הנ"ל?

3. מתי תתקבל ההחלטה הסופית בעניין ביצוע הפרויקט הנ"ל?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

1. ידועה לי התוכנית להקמת בית-ספר על-יסודי משותף לעוספיה ולדלית-אל-כרמל. משרדנו רואה תוכנית זו בעין יפה.

2. המשרד הכין פרוגרמה חינוכית לבית-ספר זה במתכונת המקיפה מגמות לימוד עיוניות וטכנולוגיות וכן תוכנית פיסית להגדרת צורכי הבנייה.

3. נוכח הקשיים התקציביים, קשה לנו לקבוע עיתוי מדויק לביצוע. עם זאת, משרדנו לראש המועצות, כי עד להקמת המבנים החדשים, נקציב את חדרי הלימוד הדרושים במסודות הקיימים כדי להבטיח לימודים סדירים לתקופת-הביניים.

2710. מחסור במורים לאנגלית

חבר הכנסת ד' דגינו שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ט בכסליו התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):

בעיתון "דבר" מיום י"ט בכסליו התשמ"ז, 21 בדצמבר 1986, התפרסמה ידיעה שנסאה את הכותרת "מחסור במורים לאנגלית במיוחד בעיירות הפיתוח — דבר הפוגע בטיביות התלמידים לחצות בגרות". בין היתר, נמסר בידיעה, כי בבית-הספר המקיף הדתי בבית-שאן חדלו השנה ללמד אנגלית, ומצב דומה קיים גם באזור תל-אביב.

המבט של המשק: ד. השתתת מדיניות המחירים על עלות האנרגיה למשק; ה. מיקוד מאמצי התקנה בסקטור הציבורי ובסקטור העסקי המוגן; ו. מיקוד פעולות ההסברה בעיקר בסקטור משק הבית והעסקים הקטנים, הפועלים כתנאי מידע חלקי ובלתי מספיק; ז. גיוון הסל המיובא של אנרגיה. מדיניות זו תבוא לידי ביטוי ממשי עם הפעלתו, בין השאר, של שתי יחידות הכוח שתוסקנה בפחם; ח. גיוון מקורות האספקה של הנפט והפחם תוך כדי טיפוח יחסים ארוכי-טווח עם מקורות אמנים, כמו מקסיקו; ט. אחזקת מלאי אסטרגי ברמה המבטיחה את צורכי המשק בעיתות חירום. מדיניות אחזקת המלאי נבחנת לפחות אחת לשישה חודשים על-ידי ועדת-יירוב.

3. היעדים העיקריים של מדיניות המחקר והפיתוח הם ניצול פוטנציאל האנרגיה הגלום בארץ על בסיס כלכלי והקטנת הסיכונים האסטרטגיים והכלכליים לטווח הארוך.

להגשמת יעדים אלה מתמרח המשרד פעולות מחקר ופיתוח והקמת מתקני הדגמה לניצול שש קבוצות של משאבים מקומיים: אנרגיית רוח, אנרגיית שמש, פצלי שמן, אנרגיה הידרואלקטרית ואנרגיה מפסולת עירונית. תעשייתית וחקלאית.

על-פי הערכה גסה, תסופק בשנת 2000 כ-9% מצריכת החשמל בארץ על-ידי אנרגיות מקומיות. מתוך זה יסופקו כ-50% על-ידי פצלי שמן, כ-36% על-ידי טורבינות כוח ומתקנים סולריים — בתחלקים שונים — וכ-14% על-ידי פסולת עירונית וחקלאית ומפסלים הידרואלקטריים קטנים.

נוסף על כך, קיים בארץ פוטנציאל אדיר למיצוי פצלי שמן. על סמך סקרי היחכנון, ניתן להפיק חבית נפט בעלות של כ-30 עד 35 דולר לחבית. לאור המחירים הנמוכים יחסית של הנפט הגולמי, הוחלט להקפיא בשלב זה את מתקן ההדגמה החצי-חרושת, שהיה אמור להתבסס על טכנולוגיה מיובאת שלא תאמה להלוטין את סוג הפצלים המצוי בארץ. עם זאת, הוחלט להמשיך לתמוך בסכומים קטנים יחסית בפעולות שנועדו לפתח טכנולוגיות מקומיות לניצול פצלי השמן בארץ, כדי להיערך כבוא העת — במקרה שהמחירים יפרצו את מחסום 30 הדולר לחבית — להקמת מתקנים למיצוי נפט מפצלי שמן.

הייר מ' כהן אביב:

אני מודה לשר האנרגיה והחשמית. אני מזמין את שר החינוך והתרבות להשיב על שאילתות — תחילה על השאלות מס' 2705 מאת חבר הכנסת בנימין בן-אליעזר. חבר הכנסת בן-אליעזר אינו נוכח. התשובה תימסר לפרוטוקול.

2705. תוכניות לימודים ותנאי לימוד במגזר הערבי

חבר הכנסת ב' בן-אליעזר שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ט בכסליו התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):

על-פי דיווחים שונים, חלה הרעה במצב החינוך במגזר הערבי. אלפי תלמידים נאלצים ללמוד בתנאים לא-תנאים, משום שחסרים כ-580 חדרי לימוד.

כמו כן, נשמעות תלונות על אי-ערכון תוכניות לימודים בנושאי רח האסלאם, שעומרות בענין מאזימי המגזר הברטי.

שאלותי לכבוד השר:

1. האם מתכוון השר לפעול בעניין הדוחות שהוגשו לו?
2. כיצד אפשר לפתור את בעיית תנאי הלימוד הגרועים במגזר הערבי? האם קיימות תוכניות כלשהן?

3. האם יש ככוונת השר לעדכן את תוכניות הלימודים הישנות?

2704, 2707. הקראת שירים של חליל ג'ובראן בטקס בר-מצווה
חבר הכנסת א"י שפירא שאל את שר החינוך והתרבות ביום
כ"ט בכסליו התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):

בימים האחרונים פורסם בעיתונות — "המודיע", י"ב
בכסליו התשמ"ז, "ערב שבת", י"ב בכסליו התשמ"ז — כי
חלמדי חטיבת הביניים בבית-הספר המקיף הכללי בחצור
הגלילית חגגו את הבר-מצווה שלהם בבית-הכנסת העתיק
בברעם, ובמהלך הטקס הוקראו קטעים משירתו של המשורר
המוסלמי חליל ג'ובראן.

אודה לך אם תשיב לי:

1. האם ידועים לך פרטי המקרה הנ"ל?
2. האם בדעת משרדך למנוע מקרים דומים בעתיד? אם כן
— כיצד?

חבר הכנסת ד' דנינו שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ט
בכסליו התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):

בעיתון "דבר" מיום י"ב בכסליו התשמ"ז, 14 בדצמבר
1986, התפרסמה ידיעה שכותרתה "ההורים זעמו: איך קוראים
שירי ג'ובראן בבר-מצווה?" מהידיעה התברר כי קטעים
משיריו של המשורר הלבנוני, חליל ג'ובראן, הושמעו בטקס
בר-מצווה של תלמידים מבית-הספר המקיף בחצור הגלילית.
נמסר כי ההורים זעמו כי בטקס בר-מצווה יהודי בוחרים לקרוא
שירים של משורר ערבי, כאילו אין ליהדות די מקורות
שיחזיקו להם.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. הידועים לך הדברים דלעיל? הנכונים הם?
2. כיצד חושב השר להגיב על כך?
3. האם בדעת השר למנוע הישנות מקרים כגון אלה
בעתיד? אם כן — כיצד?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

תשובתי על השאלות שבשתי השאלות:

בבית-הספר המקיף הממלכתי "אורט" שבחצור הגלילית
לומדים ילדי חצור הגלילית, ילדי ראש-פינה וילדי קצרין.

מדי שנה עוסקים תלמידי כיתות ז' בנושא הבר-מצווה. את
הנושא היהודי-החינוכי חותמים שני אירועים מרכזיים:
האירוע הראשון נחוג ברוך עם באולם המתנ"ס בחצור
הגלילית, במלל, בשירה ובנגינה, ועיקרו של הערב הצגת
המשימות העומדות בפני הנערים, החל מהמעגל הצר ביותר,
האינדיבידואלי, האישי, ועד למעגל הרחב — העם, הארץ
והמדינה.

יש גם אירוע שני: בני-מצווה ומשפחותיהם, בהנחיית
מחנכי הכיתות, המורים והנהלה, נאספים בבית-הכנסת
העתיק בברעם לטקס סיום שנת הבר-מצווה. בטקס מומחזים
קטעים שמקורם במסורת ישראל, נושאי לימוד שונים
והמשימות המרכזיות מהפעילות הכוללת בשנת הלימודים, יש
לציין שאת הטקס הדתי חוגג כל ילד באופן פרטי עם בני
משפחתו.

צר מאוד שאותו הורה נזעם, שנכח רק באירוע במתנ"ס,
הטעה את כתבי העיתונים "המודיע", "דבר" ו"ידיעות
אחרונות" במידע לא מדויק, את אותו שיר ילדים שצוטט, של
חליל ג'ובראן, לא קראו בבית-הכנסת העתיק בברעם אלא
במתנ"ס. כפי שאמרתי, בבית-הכנסת התקיים הטקס השני, עם

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם הדברים שצינתי נכונים הם?
2. מה בדעת השר לעשות לחיקון המצב?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

1. נכון שקיים מחסור כמורים ממלאי-מקום לאנגלית,
אשר יחליפו מורים בשירות מילואים, מורים בחופשת מחלה
וכן מורות בחופשת לידה. כידוע, אחוז המורות בבתי-הספר
הוא, ברוך השם, גבוה מאוד, ויש גם לא מעט לידות, כשעה
טובה: זה יוצר מחסור, ולא תמיד אפשר למצוא ממלאי-מקום.
המחסור קיים בעיקר בבתי-הספר היסודיים, שכן המפקחים
והמנהלים דואגים לכך שלא תהיה כיתה המכילה תלמידים
לבחינות הבגרות או בחינות הגמר ללא מורה לאנגלית.

בבית-הספר התיכון הדתי בכית-שאן המצב קשה במיוחד,
שכן חסרים בו שני מורים לאנגלית במשרות מלאות. המורים
ששוכצו בראשית השנה עזבו את בית-הספר לאחר תקופה
קצרה.

אני ביקרתי בכית-שאן, הייתי בבית-הספר, שוחחתי עם
הנהלה, ואני מודע לעובדה זו.

המחסור קיים אף שנעשה חיפוש אחר מועמדים
בסמינרים, באוניברסיטאות, במרכזי קליטה, בקיבוצים
ובמושבים. פורסמו גם מודעות בעיתונים, והמשרד הביע
נכונות לשלם דמי נסיעה במותג למורים הגרים רחוק. יש לציין
שגם בבית-הספר הזה המחסור אינו קיים בכיתות המכילות
תלמידים לבחינות הבגרות או לבחינות הגמר. המחסור קיים
בכיתות המכילות לבחינות ב"מסלול מקצועי רגיל" וב"מסלול
מקצועי מעשי", שידיעה באנגלית אינה נדרשת בהם. מנהל
בית-הספר משתדל לספק שיעורים באנגלית גם לתלמידי
מסלולים אלה, על-ידי איחוד כיתות והקבצות ויצירת כיתות
גדולות יותר, ואילו המשרד ממשיך בחיפושיו לאיתור
מועמדים.

2. על-מנת לשפר את המצב, פותח משרדנו מסלולים
נוספים להכשרת מורים לאנגלית בסמינרים ובמכללות. מקיים
קורסי הסבה למורים עולים חדשים, קורסי הסבה מהוראה
כוללת להוראת אנגלית, קורסים למורים לא מוסמכים וקורסים
לעולים חדשים מארצות דוברות אנגלית שבארץ מוצאם לא
שימשו בהוראה.

בסך הכול, אנו עושים מאמץ גדול, כי יש לנו כתוכנית —
אני אומר זאת במאמר מוסגר — שינויים במתכונת בחינות
הבגרות, שאם יכוצעו, ידרוש הדבר העמקה של ידיעת
האנגלית. ברור שלא ננקוט צעדים לפני שנבטיח לתלמידים כי
אומנם ימצאו מורים לאנגלית בכמות מספקת.

היור' מ' כהן אבידב:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דוד דנינו.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):

האם כבוד השר יודע, שאת התלמידים שצריכים להיבחן
בעוד חודשים מספר מלמדת בחורה מהשירות הלאומי? היא
עושה מאמצים, אבל מה יקרה אם היא לא תצליח והתלמידים
יכשלו בבחינות?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אמרתי שהמחסור כמורים אינו נוגע לתלמידים הניגשים
לבחינות הבגרות או לבחינות הגמר.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
אגב, יש הרצאה יפה של ספר השירים שלו, מנוקד ומתואר יפה, וכדאי לקרוא.

2761. דברי מורה בבית הספר הפתוח בירושלים
חבר הכנסת ר' איתן שאל את שר החינוך והתרבות ביום ה' בטבת התשמ"ז (6 בינואר 1987):
רצופה בזה כתבה שהתפרסמה בעיתון תלמידים על תוכן שיחה בין מורה למוסיקה בבית הספר הפתוח בירושלים, לבין קבוצת תלמידים, ולפיה העמיד המורה בסימן שאלה את שירות החובה בצה"ל, את קיום המדינה היהודית ואת זכותו של העם היהודי על ארץ ישראל.

אודה לך אם תשיב לי:

1. האם המקרה ידוע לך?

2. אם כן — מה הן מסקנותיך?

3. אם אין המקרה ידוע, האם תבדוק את המקרה ותסיק מסקנות?

שר החינוך והתרבות י' נבון:
1. התשובה חיובית.

2. — 3. על סמך רשימה שפורסמה בעיתון בית הספר הניסויי, שנכתבה על-ידי תלמידי כיתה י"א בקשר להתבטאויותיו של המורה למוסיקה, הוקם במשרדנו, לפי בקשתי, צוות בדקיה אשר נפגש עם כל הנוגעים בדבר.

הצוות הגיש דין וחשבון למנכ"ל המשרד. נאמר בו כי זה צירוף מקרים של מהלך שיחה אומללה, שנוהלה על-ידי המורה והתבססה על שיקול דעת חינוכי מוטעה. על סמך העדויות ששמעו חברי צוות הבדיקה התברר, כי המורה לא השתמש בכיטויים הקשים שצוטטו מפיו ויחסו לו, והוא לא התכוון לכפור לא בקיום המדינה ולא בחשיבות השירות בצה"ל. כדוח נאמר, כי התלמידים שדיווחו על השיחה בעיתון לא ציטטו במדויק את דברי המורה, או אולי, מתוך כעס, נטו להקצין את דבריו ואת המשמעות שייחסו להם.

על סמך המלצתו של צוות הבדיקה החליט מנכ"ל המשרד לנווזך במורה למוסיקה על הדברים שאמר ועל אופן ניהול השיחה עם התלמידים בנושא הגיוס לצה"ל, ולהעמידו על הצורך לחנך לפי מטרות החינוך הממלכתי וכן למנוע ממנו למלא תפקידים של מנחה דיון עם תלמידים.

2762. הקדמת מועד בחינות הבגרות

חבר הכנסת ו' עטשי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ה' בטבת התשמ"ז (6 בינואר 1987):
הובא לידיעתך, שכימים אלה הופץ בבתי הספר חוזר מטעם משרד החינוך והתרבות, ובו נמצא שלד של תאריכי בחינות בגרות, מסתבר, שגם השנה הוקדמו מועדי בחינות הבגרות, וזאת אף שאשתקד הוקדמו בחינות הבגרות תוך הכטחה שזה יהיה מקרה חד-פעמי.

הקדמת מועדי בחינות הבגרות עלולה לפגוע גם במכסת שעות הלימודים, במיוחד לכיתות י"ב, ובשקט כאגפים של בתי הספר.

יואיל נא כבוד השר להשיבני:

1. האם הדברים האלה נכונים?

2. האם כבודו מודע לנוקים הנוצרים מהקדמת בחינות הבגרות?

קטעים ממקורות ישראל. ההורה שוחח בטלפון עם מנהל חטיבת הביניים, ולא שלח מכתב מחאה למנהל בית הספר המקיף. הוא בחר לפנות ישירות לעיתונות. יש מקרים כאלה. במקום לבקש דיון עם מנהל בית הספר והמחנכים כדי לברר את העניין, הוא העדיף לפנות התוצה.

הפיקות, הנהלת בית הספר והמחנכים רואים מחובתם לקרר את התלמיד בראש ובראשונה אל מורשת אבותיו במעמד חזונית בבית הכנסת העתיק בברעם.

ואשר לאותו שיר שמישהו קרא במתנ"ס, שירו של חליל גובראן, חבר הכנסת דנינו, אקרא אותו לפניך ותאמר לי מה פסול בו, וכאמור הוא לא נקרא בטקס הדתי בבית הכנסת, אלא במתנ"ס.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

הפסול הוא השם. זה ברור.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

זה משרד, לא איש אש"ף או כדומה. ואני מציע שתשמע את השיר: "ילדיכם אינם ילדיכם/ כי פרי נעוועי החיים אל עצמם:/ באים המה דרכם אך לא מכם/ חיים עמכם אך אינם שייכים לכם/ תנו לילדיכם את אהבתכם אך לא את מחשבותיכם, כי להם הגיגיהם/ גופם ישכון בכתיכם אך לא נשמתם/ כי נשמתם מסתופפת בבית-המחר, שם לא תוכלו לבוא אך בחלומותיכם/ אפשר לכם לחפור שיהיו כמותכם/ אך אל לכם לעשותם כמותכם, כי החיים פניהם קדימה, לא אתור, והם לא יתפקדו על האתמול."

ובכן, זה שיר ילדים שכתב חליל גובראן, והוא "חף מפשע" מכל המחשבות, והוא נקרא כאמור במתנ"ס.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

חבר הכנסת דנינו לא "חטא" בקריאת השיר.

היו"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת גרנות, לשם מה לעורר ריבנות. לדעתי זה מיותר, עם כל הכבוד, זו שאלתא, ניתנת תשובה, לשם מה כל העניין הזה?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אדם צריך לקרוא קודם את השיר, ואחר כך לשאול.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):

אלעזר גרנות (מפ"ם):

לא קראת את השיר.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):

המסיבה אורגנה על-ידי בית הספר. יש כל כך הרבה שירים אחרים, של ביאליק ואחרים — — —

שר החינוך והתרבות י' נבון:

חבר הכנסת דנינו, זה לא הדבר היחיד שהיה שם, וזה לא היה בטקס הדתי, אלא במרכז תרבות, נוער וספורט. קוראים שם שירים, שרים ומנגנים. מה פסול מצאת בשיר הזה? מה יש בו?

דוד מגן (הליכוד):

השיר יפה, וכדאי שהכנסת תקריש שעה בשבוע לשירה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

נביא את הרעיון הזה לנשיאות.

1. האם אכן נכונה הידיעה וההערכה, כי משרד עומד לאשר את העלאת שכר הלימוד באוניברסיטאות?

2. אם אכן משרד מתכנן לאשר זאת, האם אינך חושש מפני עויבתם של סטודנטים רבים את האוניברסיטאות, וכן מאי-הצטרפותם של רבים אחרים, בעיקר מקרב שכבות חלשות?

3. מדוע אינך פועל להמשך יישום המלצות ועדת-קצב בכל הקשור לבעלי הכנסות נמוכות ולחיילים משוחררים?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

1. אכן אנו עומדים לקבוע לקראת שנת הלימודים הבאה, התש"ח, שכר לימוד במוסדות להשכלה גבוהה, וזאת מאחר שתוקף החלטות ועדת-קצב וחוק אגרת הלימוד במוסדות להשכלה גבוהה עומדים לפוג בתום שנת הלימודים הזאת, התש"ז.

לקראת שנת התש"ח ייקבע שכר הלימוד במוסדות אלה, על-פי החלטת הממשלה מיום 7 בדצמבר 1986, על-ידי צוות בראשותי, ובהשתתפות שר המדע והפיתוח, הממונה על התקציבים במשרד האוצר, נציגי האוניברסיטאות ונציגי הסטודנטים.

2. יש הצעה כי במסגרת קביעת שכר הלימוד במוסדות להשכלה גבוהה יועלה שכר הלימוד, וזאת בעקבות ההחלטות לצמצם את השתתפות הממשלה בתקציבי מערכת ההשכלה הגבוהה. במסגרת עבודת הצוות ניתנה תשומת-לב מיוחדת להתאמת מערכת הסיוע הכלכלי לסטודנטים, וזאת כדי שאם יועלה שכר הלימוד לא יפגע הדבר בהיקף הלומדים ולא תימנע מסטודנטים משכבות חלשות האפשרות ללימודים גבוהים. הוועדה רק החלה את דיוניה וטרם סיימה אותם.

3. כידוע, משרדנו פועל במישורים שונים לאפשר המשך לימודיהם של צעירים משכבות חלשות וחיילים משוחררים, זאת במגוון פעילויות כגון המכניות הקדם-אקדמיות ופרויקט החונכות — פרו"ח.

כפי שאמרתי, התוקף של המלצות ועדת-קצב מסתיים השנה. המדובר הוא בשנה הבאה.

אני יכול לבשר, שבמסגרת המכניות הקדם-אקדמיות הרחבנו מאוד את הפעילות של חיילים משוחררים וחיילות לגישה לאוניברסיטאות.

הי"ד מ' כהן אביב:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יהושע מצא.

יהושע מצא (הליכוד):

השאלה הנוספת היא נוכח הגילויים של מבקר המדינה על שכר גבוה מאוד של הסגל באוניברסיטאות. האם הוועדה שאדוני דיבר עליה תביא כתשכונ את שכר הלימוד, וזאת כמיוחד כדי להקל על חיילים משוחררים? ומה דעת השר, כיצד מתקשרת העלאת שכר הלימוד עם השכר הגבוה המשולם לסגל?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אדוני היושב-ראש, היות שיש הצעה לסדר-היום בנושא הזה, אני מעדיף לענות בהרחבה כשנגיע להצעה לסדר-היום, ואני מזמין את חבר הכנסת מצא להשתתף בדיון הזה. אם הוא לא יוכל, אשמח לשלוח לו תשובה מפורטת על שאלתו.

יהושע מצא (הליכוד):

ומה על ההקלה על חיילים משוחררים?

3. האם בנושא הנ"ל היתה החייעצות עם התאגדות מנהלי בתי-הספר והמפקחים?

4. אם יוחלט סופית על הקדמת מועדי בחינות הבגרות, מה ברעת השר לעשות כדי להקטין את הנוזקים הנלווים לכך?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

1-4. כלות מועדי הבחינות אשתדך הוכנס שינוי לפי בקשת צה"ל, במגמה להיענות לצרכים הקשורים בתכנון מועדי הגיוס לצבא. ההחלטה נתקבלה לאחר דיון עם נציגי המורים והמנהלים ועל דעתם. המועדים המדויקים של הבחינות השונות נקבעו, הן אשתדך והן השנה, בחיאות ובהתייעצות עם התאגדות המנהלים של בתי-הספר העליסודיים. התייעצויות אלה נועדו למנוע פגיעה בתלמידים ובסדרי הלימודים בבתי-הספר או לצמצם ככל האפשר. לדוגמה, לאור הניסיון מהשנה שעברה, השנה תתקיימה בחינות רק לפני הצהריים, ולא נקבעו בחינות לשעות אחר-הצהריים. זו היתה אחת הטענות. כן שובצו הבחינות שבהן נבחנים תלמידים רבים לימים האחרונים של תקופת הבחינות, לאחר גמר הלימודים.

אציין כי תאריך סיום הבחינות הוקדם לעומת העבר ב-12-15 ימים, אבל תאריך התחלת הבחינות הוקדם ב-2-3 ימים בלבד. עוד אגיד, כי לא הובטח שהשינוי יהיה חד-פעמי וכי התאום עם צה"ל נעשה בהתאם לתכנון של סדרי הגיוס הקבועים לשנים הבאות.

2788. העדר רופאים ופסיכיאטרים במחלקה לחינוך מיוחד חבר הכנסת מ' רייסר שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"א בטבת התש"מ"ז (12 בינואר 1987):

כימים אלו נודע מפי המפקח של החינוך המיוחד, פרופסור שמעון זקס, כי במחלקה לחינוך מיוחד במשרד החינוך והתרבות, האחראית ל-80,000 ילד הלוקים בבעיות גופניות ונפשיות, אין אף לא רופא אחד, אף לא פסיכיאטר בשליש משרה.

אודה לכבודו אם ישיבני על השאלות הבאות:

1. האם ידוע לכבודו על כך?

2. אם התשובה על שאלה 1 חיובית, מדוע לא הועסקו עד כה במחלקה זו לא רופא ולא פסיכיאטר?

3. מה בכוונת כבודו לעשות כנדון?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה חיובית.

2-3. פרופסור זקס לא התכוון שרופאים יועסקו על-ידי משרדנו, שכן משרד החינוך והתרבות איננו מעסיק אנשי רפואה. הנושא הוא כתחום אחריותו של משרד הבריאות. כוונתו של פרופסור זקס היא, שבמשרד הבריאות אין מועסקים מספיק רופאים המשרתים את אובלסויות החינוך המיוחד.

2790. העלאת שכר הלימוד באוניברסיטאות

חבר הכנסת י' מצא שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"א בטבת התש"מ"ז (12 בינואר 1987):

מוסדות ההשכלה הגבוהה שרויים כמצוקה כלכלית. לאחרונה שוקלת ועדת שרים את העלאת שכר הלימוד באוניברסיטאות במאות דולרים, סכום אשר סטודנטים רבים משכבות חלשות לא יוכלו לעמוד בו.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני לא — — —

היו"ר מ' כהן אבידב:
אין לך אפשרות לשאול שאלה נוספת.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
אני שאלתי שאלה רטרורית, לא ביקשתי שתשיב.

עכשיו לכל השאלות האחרות: עמדת היתח, שהמוסדות המוסמכים של התיאטרון לילדים ולנוער הם שיחליטו אם להמשיך להעלות את ההצגה או להוריד אותה, כי אני רוצה ליצור תקדים שהשר, אפילו יש לו הסתייגות מהצגה, מוריד אותה מהבמה. דרך אגב, אין לו גם הסמכות להוריד אותה.

אני וימנתי את חברי הוועד המנהל ואח נועד הרפרטואר של התיאטרון והכעתי בפניהם את דעתי. לדעתי מחטיאה ההצגה, עם כל הכוונה הטובה, את ההגדרה של מה שקרוי סובלנות ודריקום בין יהודים לערבים. יש בה תיאור מצב אידיאלי של נישואי תערובת בין יהודים לערבים. הצופים בהצגה הם תלמידים מכיתות נמוכות, והכעתי את דעתי הסתייגותי מן המחזה הזה. מפני שדריקום הוא דריקום כשכל אחד מכיר את לשון רעהו ואת תרבותו, כשהצדדים מכבדים זה את זה, ואי אפשר ללמוד על דריקום מתיאור אידיאלי של נישואי תערובת. היות שמוסדות התיאטרון אישרו את ההצגה, הכעתי את הסתייגותי בפניהם.

עד כמה שידוע לי, לא הולך הוועד המנהל של התיאטרון את ההצגה, והשאיר את ביקורי התלמידים לשיקול דעתם של מנהלי בתי הספר. אני גם מניח שמנהלי בתי הספר והמורים שמעו את דעתי ואת הסתייגותי.

היו"ר מ' כהן אבידב:
רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
שאלה נוספת בעקבות התשובה הרטרורית של שר החינוך והתרבות. השאלה הראשונה שלי: האם לאור קריאת השאלתא של חבר הכנסת פנחס גולדשטיין באותו נושא, והשר ודאי ישיב עליה מייד, הוא לא חושב שיש להדגיש את החשיבות של הדריקום ולפעול בצורה אקטיבית בנושא הזה? כפי שהשר תקף אותה היא יכולה ליצור באמת תהליך הפוך — — —

שר החינוך והתרבות י' נבון:
אני לא התייחסתי בנפרד לכל שאלה שהוא שאל. הוא טען שאין במחזה הזה דמות יהודית חיובית אחת. לדעתי, אין זה נכון, אין זו האמת, אבל לא אכנס להערות תיאטרליות או מקצועיות. אני דיברתי על עמדותי בכלל.

אשר לטיפול בנושא הדריקום והחיים המשותפים מתוך כבוד הדדי ומתוך שמירת הזהות של כל צד — הרי עשינו, אנחנו עושים ונעשה.

2794. תמיכות פספיות למוסדות חינוך ותרבות

חבר הכנסת ד' מגן שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"א בטבת התשמ"ז (12 בינואר 1987):
הנני מבקש לדעת:

1. האם בשנת התקציב הנוכחית העניק משרדך תמיכות כספיות לגופים ולמוסדות חינוך ותרבות?

2. אם כן — מה הוא הסך הכללי ולכמה מוסדות הוא חולק?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

על מכלול המצב בהשכלה הגבוהה — זו השאלה שלך — אני עומד לענות עוד מעט בהצעה לסדר-היום.

היו"ר מ' כהן אבידב:

השר ישיב תשובה אחת על שתי השאלות הבאות: מס' 2791, של חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ומס' 2793, של חבר הכנסת פנחס גולדשטיין.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

לפני שיענה השר על השאלתא, אני רוצה להסב את חשומת הלב לכך, שהשאלתא שלי הוגשה ב-24 בנובמבר, ולא כפי שכתוב במסמך הרשמי, ב-12 בינואר. הייתי מבקש לבדוק את העניין. אני טוען שהשר לא עמד ב-21 הימים, ובכל זאת השאלה נשאלה סמוך לאירוע, ולא חודשים אחריו, וחשוב שזה יירשם.

2791, 2793. דחיית הצגת המחזה "הפיצוץ ברחוב אהלן" — חבר הכנסת מ' וירשובסקי שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"א בטבת התשמ"ז (12 בינואר 1987):

אגף החינוך בעיריית ירושלים דחה את הצגת המחזה "הפיצוץ ברחוב אהלן" של תיאטרון הנוער.

אגף הנוער במשרד החינוך והתרבות נמנע מלהמליץ על ההצגה ב"סל ההצגות" המוצע לתלמידים.

אבקש לשאול:

1. האם, כפי שפורסם, נדחתה ההצגה משום שהציגה ערבים באור חיובי?

2. אם לא — מה היא הסיבה לדחייה ולא-המלצת משרד החינוך והתרבות?

3. האם נשקל להנחות את הגורמים המתאימים במשרדך לתמוך ולאפשר קיומה של הצגה זו, אם היא משקפת, כדברי מבקרים אחרים, את הצד הסובלני והאופטימי בחברתנו?

חבר הכנסת פ' גולדשטיין שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"א בטבת התשמ"ז (12 בינואר 1987):

ההצגה "הפיצוץ ברחוב אהלן" הומלצה על-ידי משרד החינוך והתרבות לבתי-הספר.

בעקבות ריאיון שערך דוד מרגלית עם המחברת, ששודר ב-21 בנובמבר 1986, הריני פונה אל כבודו שישכני מעל כימת הכנסת:

1. האם ידוע לשר, כי מרבית המחברת עולה שיש בחברה הישראלית סממנים זהים לחברה הנאצית של תקופת מלחמת העולם השנייה?

2. האם ידוע לשר, כי כמעט שאין במחזה דמות יהודית חיובית אחת?

3. הידוע לשר כי הילדה, בת התערובת, בתם של יהודיה וערבי, טוענת שהיא חשה כאנה פרוק?

4. האם אין לדעת השר מקום לשיקול מחודש בהמלצת המשרד שתלמידים ובני נוער יצפו במחזה?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אני עונה על שתי השאלות ביחד, אבל אני רוצה בכל זאת לענות על השאלה הראשונה של חבר הכנסת וירשובסקי: הלוא אין לזה שחר, זה סילוף כל העמדה. האם יעלה על דעתך שיפסלו מחזה משום שהוא מציג את הערבים באור חיובי?

ככל שהדבר תלוי בנו, מקבלים חברי הכנסת את כל המידע המבוקש בנושאים הקשורים למשרדנו ולאחריותנו, ללא דחיות מיותרות.

2796. מרצים אורחים במוסדות החינוך

חבר הכנסת מ' איתן שאל את שר החינוך והתכנון ביום י"א בטבת התשמ"ז (12 בינואר 1987):
בימים הקרובים עומד מנכ"ל משרד החינוך והתכנון להפיץ חזון כללי המחייב למגבלות שונות שתוטלנה על האופן שבו מרצים אורחים יציגו דעות ועמדות בפני התלמידים במערכת החינוך.

שניים משלושת הסעיפים הם כלליים, ומחייבים לכל דעה ועמדה בתנאי שאינם נוגדות את חוקי המדינה. סעיף אחד מתוך שלושת הסעיפים מתייחס במפורש אך ורק להטפה לחזרה בתשובה.

אודה לכבוד השר ישיבני:

1. לאור האמור בחזון המנכ"ל, האומנם מותר למרצה אורח במערכת החינוך להטיף לסוציאליזם, לפאשיזם, לקומוניזם, לאנטיאיזם, או לכל השקפת עולם אחרת, ורק הטפה לחזרה בתשובה אסורה?

2. האם נכון, שנציגי תנועות נוער אידיאולוגיות (ולא רק תנועת "הצופים") רשאים להופיע בפני תלמידים בין כותלי בית-הספר ולהטיף, לשכנע ולפתות תלמידים להצטרף לתנועות הנוער שלהם, שבהן עובדים התניכים תהליך של חינוך פוליטי ומסורתי, והאם נכונה העובדה, שכדור שכשגרה נציגים כאלה אכן מופיעים בבתי-הספר ומגייסים תלמידים לתנועותיהם?

3. כיצד עלולה להתפרש ההתייחסות המפורשת בחזון המנכ"ל לתופעת החזרה בתשובה, והאם אין בה כדי להורות לציבור המורים והמנהלים להפלות לרעה דרך חיים יהודית זאת על פני אלטרנטיבות אחרות?

תשובת שר החינוך והתכנון י' נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. משרד החינוך והתכנון מעודד את ההסברה, את הוויכוח הרעיוני ואת הדיון הענייני, בתנאי שהדעות והעמדות מובעות בצורה תרבותית ואינן נוגדות את חוקי המדינה.

2. בחזון המנהל הכללי, מיוחד, ה', התשמ"ז נקבע, כי פעילות נציגי תנועות הנוער כמוסדות החינוך תהיה כדלקמן: "שיחות על חשיבותה ועל המהות של תנועת הנוער תערכנה בכיתות החל בכיתה ה' של בתי-הספר היסודיים כ'שעת חברה' כמועד שייקבע על-ידי המנהל. בבתי-ספר שאין בהם 'שעת חברה' תיקבע על-ידי המנהל שעה מיוחדת לשיחה בנושא זה. נציגי תנועות הנוער החברות במועצה לענייני תנועות הנוער של משרד החינוך והתכנון יוזמנו לשיחות אלה." המדריכים יוכלו להיכנס לבית-הספר לפגישות עם חניכים בשעת ההפסקות הגדולות ובתיאום מוקדם עם הנהלת בית-הספר."

משרדנו רואה בחיוב ומקדם בכרכה את הצטרפותם של תלמידי בתי-הספר לתנועות הנוער המוכרות.

3. כאמור בחזון המנכ"ל, יש לאפשר ייצוג לדעות השונות הקיימות בחברה הישראלית אולם לא להטיף להן. ההטפה, שנגדה יצאה ועדת החינוך של הכנסת, החייסה לתביעה לקיים מצוות מעשיות תוך הדגשת "איום" מסוים, שמי שאינו מקיים מצוות ייענש וסופר לרשת גיהנום. נגרמו בקיעים בין

3. האם יש למשרד חוכניות לחלק עוד מענקים כנ"ל בהמשך שנת התקציב 1986/87, ומה הוא הסכום המתוכנן לכך?

שר החינוך והתכנון י' נבון:

1 — 3. בשנת התקציב הנוכחית עד סוף השנה — כלומר, עד 1 באפריל השנה — אישר משרדנו סך של 57,872,000 שקלים חדשים כתמיכות ל-51 גופים ומוסדות חינוך ותרבות, ולרשויות חינוך ומתנ"סים כדלקמן: אגף התרבות — 41,350,000 ש"ח, לפי החלוקה הבאה: 351 מוסדות וארגונים כ-800 ספריות ציבוריות במסגרת הרשויות המקומיות; כ-165 מתנ"סים במסגרת החברה למתנ"סים. תרבות תורנית — 4,970,000 ש"ח לפי החלוקה הבאה: 59 מוסדות וארגונים שונים; כ-70 רשויות מקומיות ומתנ"סים. רשות הספורט — 11,057,000 ש"ח לפי החלוקה הבאה: 100 מוסדות וארגונים; כ-180 רשויות מקומיות ומתנ"סים במסגרת סל הספורט של אחזקת מתקנים. חינוך מבוגרים — 126,000 ש"ח לשלושה מוסדות. המדען הראשי — 369,000 ש"ח לשני מוסדות.

היו"ר מ' כהן אבידן:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דוד מגן.

דוד מגן (הליכוד):

כמובן, לא אבקש מהשר לקרוא את רשימת ה-51 המוסדות, אבל אודה לו מאוד אם יסכים להורות להעביר אלי את הרשימה, ולו כדי שאוכל לענות לנציגי תנועות הנוער על הטענה, כי אין איוון כביכול ואין קריטריונים שווים לחלוקת התקציבים לתנועות הנוער.

שר החינוך והתכנון י' נבון:

א. אשמח לשלוח לך את הרשימה: ב. לא אנחנו קבענו את החלוקה בין תנועות הנוער, אלא המועצה המשותפת של תנועות הנוער, מתוך הסכמה פנימית שלהם. עשתה זאת, אבל אני מוכן לשלוח לך גם את רשימת ההקצבות לתנועות הנוער.

2795. תוכנית "עמדה" ברדיו

חבר הכנסת מ' איתן שאל את שר החינוך והתכנון ביום י"א בטבת התשמ"ז (12 בינואר 1987):

בעקבות פניותי אל יושב-ראש רשות השידור, מר מיכה ינון, בתאריכים דצמבר 1985, 21 בינואר 1986, 10 בפברואר 1986 ו-19 במרץ 1986, בדבר קבלת רשימת שמות המשתתפים שהוחלפו ושמות המשתתפים החדשים בתוכנית "עמדה" ברדיו, פניות שנותרו ללא מענה, ובעקבות פניותי אליך בתאריכים 28 באפריל 1986, 16 ביוני 1986, 13 באוגוסט 1986 ו-11 בנובמבר 1986, אודה לכבודו אם ישיבני:

1. אילו צעדים נוקט השר כדי שאקבל את המידע המבוקש?

2. אילו צעדים נוקט השר על-מנת שחברי כנסת יזכו בעתיד לקבל בזמן סביר מידע מהגורמים הפועלים בתחום אחריותו של השר?

תשובת שר החינוך והתכנון י' נבון:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

ב-14 בדצמבר 1986 העביר אליך יועצי לענייני שידור את הרשימה העדכנית של המשתתפים בתוכנית "עמדה". ב-30 בדצמבר 1986 אישרת את קבלת הרשימה במכתב ששיגרת אליו. כמכתב זה כיקשת את רשימת כל המשתתפים בתוכנית. יש להצטרע על כי "קול ישראל" אינו מזדרז להיענות לפניות כאלה. היום הועברה אליך הרשימה המבוקשת.

2838. הוראת השפה הערבית בבתי-הספר

חבר הכנסת מ' רייסר שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"א בטבת התשמ"ז (22 בינואר 1987):

כימים אלו פורסם, כי הוראת השפה הערבית נדחתה לקרן זווית. מנהלי בתי-הספר, מפקחים ומורים מנצלים את חסרונם של יעדים מוגדרים בהוראת השפה. ספרי הלימוד הם מיושנים ואינם מתאימים להוראת השפה והתרבות הערבית.

אודה לכבודו אם ישיבני על השאלות הבאות:

1. האם ידוע לכבודו על-אודות המצב שנקלעה אליו הוראת השפה הערבית?

2. מה ככוונת כבודו לעשות על-מנת לתקן את המצב שנוצר?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה חיובית.

2. לפני כחצי שנה שאלנו מצה"ל קצין בכיר כדי להתמודד עם נושא זה, וכיום ניתן להצביע על שיפורים מסוימים, כשאנו נמצאים בעיצומו של תהליך שימשך כמה שנים.

הנושא נמצא בעדפות גבוהה במשרדנו; הוקמה יחידה לקידום הוראת השפה והתרבות הערבית; נערכה עבודת מחקר בסיסית, ועל סמך תוצאותיה אנו פועלים; נקבעה ופורסמה מדיניות המשרד כאשר הנושא כאשר המטרה היא, שכל מסיימי החטיבה העליונה ילמדו את המקצוע; נוסף על ההקצבה הרגילה הקצבנו השנה כ-600 שעות לימוד, שהן כ-200 כיתות לימוד, ו-150,000 דולר לשיפור ההוראה; הקצבנו תקנים לשתי משרות לכתיבת ספרי לימוד.

יש בתכנון פרויקטים נוספים, ובהם שילוב הוראת הערבית עם מחשבים והכנת תוכניות להשתלמויות מורים עם האוניברסיטאות.

2843. ספריית השאלה לעובדי משרד החינוך והתרבות

חבר הכנסת י' מצא שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"א בטבת התשמ"ז (22 בינואר 1987):

על-פי חוק פקודת העיתונות, חלק ב', ספרים, חייב כל מוציא-לאור להעביר מכל ספר שמודפס בישראל עותק לכמה מוסדות, ובהם למשרד החינוך והתרבות. משרד החינוך והתרבות מנהל ספרייה לעובדי משרדים המועברים אליו, כאמור, על-פי החוק.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

האם אכן רצוי שמשרד יקים ספריית השאלה לעובדי המשרד?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

לפי סעיף 24 לפקודת העיתונות, חייב כל מוציא-לאור בישראל למסור עותק אחד, מכל ספר שהוא מפרסם, למשרד החינוך והתרבות, וזאת בתוך חודש ימים מיום הפרסום. משרד החינוך והתרבות חייב לנהל קטלוג של הספרים.

במקביל מועברים עותקים של כל ספר לספריית הכנסת, לבית-הספרים הלאומי האוניברסיטאי ולגנזך המדינה.

אין בפקודה האמורה הוראות לגבי מה שיעשה בספרים לאחר שנמסרו, הן לגבי משרד החינוך והן לגבי הגורמים האחרים המקבלים עותקים כאמור.

תלמידים להוריהם, וזאת זאת בא חוזר המנכ"ל למנוע. לא נאסרו לימודי ערכי היהדות. אדרבה, הם כלולים במסגרת תוכניות הלימודים, ואנו מעודדים את בתי-הספר ללמד ערכים אלה.

2837. חיפוש משטרי בבית-הספר

חבר הכנסת ע' סולודר שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"א בטבת התשמ"ז (22 בינואר 1987):

ביום ד', 24 בדצמבר 1986, נערך בכיתה ג' בבית-הספר "אחווה" בבאר-שבע חיפוש משטרי בין התלמידים. לאחר שמחנת הכיתה התלונה על גנבת 10 ש"ח מארנקה וביקשה הזמנת המשטרה.

תיאור האירוע פורסם בעיתונות, וכן נמסר על ועודם של הילדים הרכים שחלקם הופשטו עירומים לעיני חבריהם בעת החיפוש.

שאלותי:

1. האם יש הוראות מדויקות של משרד החינוך והתרבות לגבי המקרים שבהם תוזמן המשטרה לבית-הספר, ועל-ידי מי?

2. האם חייבת להיות נוכחות מחנך ומנהל בעת חיפוש המשטרה בבית-הספר?

3. האם חקר המשרד את האירוע בבית-הספר "אחווה", ומה מסקנותיו?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

1 — 2. הוראות המשרד, כפי שפורסמו בחוזר המנכ"ל מ"מ/8, מ"ו באפריל 1986, בקשר לגנבות ולנזק לרכוש. קובעות כדלקמן, ואני מצטט: "התלמיד אחראי למעשיו ולפיכך יישא באחריות על גרימת נזק לרכוש של בית-הספר או של עובדיו או לרכוש חבריו. בית-הספר יחייב את התלמיד וכן את הוריו להחזיר את ערך הנזק. יש להבחין בין עבירות המבוצעות על-ידי קטינים ובין אלה המבוצעות על-ידי תלמידים בוגרים. קטינים כפי שיוגדרו בחוק, המבצעים גנבות, יטופלו על-ידי צוות בית-הספר: מחנך הכיתה, המורה היועץ, הפסיכולוג, לפי שיקול דעתו של בית-הספר ישותפו בטיפול קצין המבחן של משרד הרווחה או המשטרה, או שניהם יחד, בהתאם לחוק. עבירות גנבה וסחטנות המבוצעות על-ידי תלמידים בוגרים תימסנה לטיפולו של מפלג הנוער במשטרה. בהתאם לחוק", עד כאן הציטוט. אלה הן ההוראות בנושא הזה.

3. התשובה חיובית. קציני המבחן ומפלג הנוער ביקשו לשוחח עם התלמידים בלא נוכחות נציגי בית-הספר. טענות היתה, שהם רוצים שיחה חופשית. מתברר שהתלמידים הורידו את המעילים וחלצו את נעליהם מרצונם. עצם המפגש עם נציגי המשטרה גרם באמת לכהלה רבה.

משרדנו הודיע למנהל בית-הספר, כי הזמנת המשטרה היתה משגה, והמשרד החנצל בפני הורי התלמידים. לאחר האירוע נכנסו לפעולה פסיכולוג בית-הספר והמורה-היועצת. נבדק שיקול הדעת של מנהל בית-הספר והתקיימו דיונים כמועצה הפרגונית, ובהם הוחלט על הפעולות האלה: 1. המשך ליווי הכיתה על-ידי פסיכולוג ומורה-יועץ; 2. המורה תמשיך לעבוד בכיתה בליווי מעקב צמוד; 3. המשרד יעקוב אחר תפקוד הכיתה ויסיק מסקנות בתוך חודשים, ואחר ידווח להורים.

היו"ר מ' כהן אבידב:
תודה.

מערכת ההסעות מבוקרת על-ידי משרדנו כאופן שוטף, כך שאין צורך לטפל באופן אחר בנושא.

אם יש בידי השואל ידיעות על מקרה מסוים, יואיל נא להעבירו אלינו, ונטפל בו.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה רבה לשר החינוך והתרבות. אני מזמין את שרת הבריאות להשיב על שאלות. בבקשה, גברתי.

2587, 2588. ריבוי חלולות אנוקסיה-נרבוזה בישראל
חברת הכנסת ג' ארד שאלה את שרת הבריאות ביום ט' בכסליו
התשמ"ז (11 בדצמבר 1986):

חסימונת אנוקסיה-נרבוזה בישראל נמצאת כעלייה, וכשנה האחרונה חל גידול של 25% בתופעה זו. רוב הנפגעים
הן נערות, והתופעה עלולה להסתיים במוות.

ברצוני לשאול את שרת הבריאות:

1. כמה הם החולים בחסימונת אנוקסיה-נרבוזה בישראל?
2. כמה מהנפגעים נפטרו כתוצאה מתסמונת זו?
3. האם קיימת מערכת הסברה, המבהירה את חומרת
התסמונת לחולים הפוטנציאליים?

חבר הכנסת ד' מגן שאל את שרת הבריאות ביום ט' בכסליו
התשמ"ז (11 בדצמבר 1986):
החברה לפסיכיאטריה של הילד והמתבגר פרסמה, כי
90% מנפגעי חסימונת אנוקסיה-נרבוזה הן נערות תלמידות
בתי-ספר תיכוניים.

נוכח נתון זה ונוכח הגידול הרב שחל בתופעה, מן הראוי
לקבל פרטים על התערבות הגורמים המוסמכים.

הנני מבקש לשאול:

האם יש כוונת משרדך להתמודד עם התופעה המדאיגה
הזאת, במסגרת הכלים המצויים ממילא במערכת?

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמוזליני:

הנני מתכבדת להשיב על שתי השאלות: המשרד מטפל
בתופעה בדרכים המקובלות, ופרסום הכתבה המוזכרת בנוף
השאלות היא דוגמה לחלק ממבצע ההסברה המקיף.

התסמונת "אנוקסיה-נרבוזה" היא תסמונת קלינית. זו
מחלה הנמצאת בעלייה בכל העולם. החולים בתסמונת זאת הם
על-פי הרוב נערות מתבגרות, ולעיתים רחוקות ביותר גם נערים.
החולים מקבלים טיפול בתחומי הפסיכיאטריה והרפואה
הכללית, הן במסגרות אשפוז והן במסגרות אמבולטוריות.
מקרים אלה מגיעים תמיד לטיפול, היות שהמשפחות רואות
את הירידה הקשה במשקל, ונעזרות, כולן, ללא יוצא מן הכלל,
ברופאים המטפלים.

1. לא קיימים נתונים סטטיסטיים מספריים על מספר
החולים, כי חלקם מטופלים במסגרות אמבולטוריות,
במרפאות כלליות, במרפאות פסיכיאטריות וגם על-ידי רופאים
פרטיים.

2. לא קיימת בעיה של תמותה מתסמונת זו, כי כיום
הטיפול מאד אינטנסיבי, ואף שזו מחלה קשה, כל החולים
נמצאים במערכת טיפולית.

3. אין מקום למערכת הסברה, כי גם המשפחות וגם
הרופאים מודעים מאוד לבעיה.

בעבר הצטברו ספרים רבים במרחפי ארכיונו של משרד
החינוך והתרבות, וחלק מהם הועבר מדי פעם למוסדות חינוך
שונים, לספריות בתי-הספר.

בשנת 1980 החליטה הנהלת המשרד, לפי בקשת ועד
העובדים, כי הספרות המקצועית, הכלולה בספרים הנמסרים
למשרדנו, תועבר לגורמים המקצועיים העוסקים בהם. למשל,
ספרי לימוד — לאגף לתוכניות לימודים; ספרי ארכיאולוגיה
— לאגף העתיקות והמוזיאונים של המשרד; ספרי משפט —
ללשכת היועץ המשפטי של המשרד. ספרים אחרים ירוכזו
בספרייה שתנהל על-ידי ועד העובדים של המשרד, וממנה
ניתן יהיה להשאיל ספרים לעובדי המשרד.

אני עצמי אינני רואה פגם בהסדר הזה, או בהקמתה של
ספרייה לעובדי משרד החינוך והתרבות, כשהספרים מצויים
בידי המשרד, ובמיוחד שהדבר אינו נוגד את החוק.

היו"ר מ' כהן אבידב:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יהושע מצא.

יהושע מצא (הליכוד):

לא הייתי רוצה. אדוני השר, להשתמש במלה גם, אבל
אינני חושב שלא היה מן הראוי שהספרים האחרים, מה
שהוגדר על-ידיך "אחרים", יועברו לספריות בתי-הספר ולא
יישארו לשימוש העובדים.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אני אבדוק את ההצעה הזאת. אינני מכיר את הממדים של
הנושא. בעבר היה נוהג כזה, עד 1980.

יהושע מצא (הליכוד):

הספרים האחרים. לגבי היתר — — —

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אני אבדוק.

2844. ליקויים בהסעות תלמידים

חבר הכנסת מ' רייסר שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"א
בטבת התשמ"ז (22 בינואר 1987):

לאחרונה פורסם על ליקויים הקיימים בהסעות מאורגנות
אל בתי-הספר וחזרה. התלמידים מובלים אל בתי-הספר
בצפיפות ובלא השגחה, ליקויים בטיחותיים נתגלו במחצית
כלי הרכב. אין קצין רכב שבדק באופן סדיר את צי הרכב,
ולעיתים הילדים מורידים את הנהגים.

אודה לכבודו אם ישיבני על השאלות הבאות:

1. האם ידוע לכבודו על הליקויים הנ"ל?
2. מה כוונת כבודו לעשות כנדון?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-2. הסעות התלמידים מאורגנות על-ידי הרשויות
המקומיות ומופעלות על-פי מכרזים. תנאי המכרז הבסיסיים
חובעים עמידה בהסדרי בטיחות, חקיקות הרכב המסיע
ובדיקתו הסדירה על-ידי קציני בטיחות רכב. כמו כן קיים חקן
מאושר להיקף המוסעים ברכב אחד.

גם אם נתגלו בעבר ליקויים בכלי רכב, בעיקר נגע הדבר
ברכב שהסיע תלמידים לטולים. משרדנו קיבל דיווחים על כך
והנושא טופל.

לא ידוע למשרדנו על ליקויים שנתגלו בתקופה האחרונה.
על כל פנים, משרדנו מטפל בתקיפות בכל מקרה המובא
לידיעתו.

שאלתי:

האם עורך משדרך מעקב על ההשלכות הבריאותיות והפסיכולוגיות של הפיטורים ב"אתא" כפרט ובמקומות אחרים ככלל?

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמולוני:

אין המשדר עוקב אחרי פטירות או תחלואה בקרב מפוטרים ממפעלים שונים. ידוע מן הספרות המקצועית, כי התחלואה בקרב מובטלים גדולה במיוחד, והדבר בא לכיטוי בפרסומי ארגון הבריאות העולמי, אשר ישראל חברה בו והתחייבה לפעול על-פי מדיניותו המוצהרת.

האזור האירופי של ארגון הבריאות העולמי, שבו חברה ישראל, קבע את צמצום האבטלה כיעד לאומי בעל משמעות בריאותית. שישראל התחייבה לפעול לפיו.

רצוי והכרחי שגם מדינת ישראל, במיוחד הממשלה, תאמץ לעצמה מדיניות של מניעת אבטלה והבטחת תעסוקה, ועל-ידי כך נמנע גם את התופעות המצערות שהיו מנת חלקם של פועלי "אתא".

היו"ר מ' כהן אבידב:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המעדר):

כבוד היושב-ראש, גברתי השרה, האם אינך חושבת שהגיע הזמן שגם בישראל נעקוב אחר הנושא הזה? השבוע דווח על עוד מקרה מוות של אחד ממפוטרי "אתא".

אני שמחה לציין, להבדיל, שהתפרסמה גם הודעה, שהמכון לעובד שליד בית-החולים "ליונישטיין" עומד לערוך סקר מיוחד, שיעקוב אחרי 6,000 עובדים ויראה באיזו מידה מהווה העבודה גורם פוגע בבריאות. האם לא נראה לך שמשרדך היה צריך לעשות משהו בנדון?

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמולוני:

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לציין, שלנו קשה לעשות סקר על סמך האינפורמציה הנמסרת בתעודות הפטירה, כי כשמוציאים תעודת פטירה בלשכת הבריאות לא שואלים, או לא יודעים את מקום העבודה. מה שקובע למעשה הוא הכתובת, תעודת הזהות וכו'. קיימת סיבת המוות, אבל לא יותר מזה. על סמך התעודות הללו לא ניתן לעשות סקר.

אבל, אני מסכימה בהחלט עם חברת הכנסת עדנה סולודר לגבי התופעה כשלעצמה של מקרים מהסוג הזה, שהם תוצאה של אבטלה. זו בהחלט תופעה שצריך לבדוק אותה. אני מוכנה להעלות את הנושא הזה במסגרת הוועדה הקיימת, הנקראת: ועדה לדאגה לבריאות העובד. חקצבי הוועדה לסקרים ולמחקרים ולבדיקת נושאים — יתכן גם מהסוג הזה — בא מכספי מס מקביל. אחוז אחד מופרש למטרה הזאת, ויכול להיות שתופעה זו תיחקר במסגרת הפעילות של הוועדה הזאת. ברצון אפנה את תשומת-לכם של חברי הוועדה לסוגיה הזאת, ואציע שאכן ייערכו סקר או מחקר בסוגיה הזאת.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אני מודה לשרת הבריאות על תשובותיה.

חברי הכנסת, תם סדר השאלות.

2589. הברחת מוצרים מהשטחים לישראל

חבר הכנסת ש' בן-שלמה שאל את שרת הבריאות ביום ט' בכסליו התשמ"ז (11 בדצמבר 1986):

בעיתון "ערב שבת" פורסם, כי 20 טונות בשר וגבינות שהוכרחו מהגדה נתפסו בשערי ירושלים. כגוף הידיעה נמסר גם, מפי הוטרנר הראשי של עיריית ירושלים, כי יש מגמה מצד סוחרים ערבים להבריח מוצרי בשר, חלב וירקות מהשטחים, מהגדה, מירושלים המזרחית ואולי אף מירדן, לישראל. מוצרים אלה נמכרים כאילו עמדו תחת פיקוח וטרנר, ונוסף על כך לא אחת הם נמכרים ככשרים, הגם שמדובר בבשר טרפה.

אודה לך אם תשיבי:

1. האם ידיעה זו נכונה?

2. אם כן — האם הועמדו סוחרים אלו לדין?

3. האם ידוע לכם על מקרים אחרים שבהם נתפסו מברחי מוצרים מהשטחים לישראל? אם כן — אילו מקרים?

4. האם בודק משרד הבריאות נושא זה גם מההיבט של מכירת מוצרי טרפה כמוצרים כשרים?

5. האם נתגלו מקרים של הברחות מוצרי בשר מירדן לישראל?

6. כיצד פועל משרד הבריאות כדי למנוע הברחות אלו?

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמולוני:

נכון הדבר שמהגדה היו מעבירים בשר, "שחיטה שחורה", לירושלים. הוטרנר העירוני היה משמיר את הסחורה הזאת גם בשווקים וגם במקומות השחיטה.

לאחר מכן התבצעה "השחיטה השחורה" בגדה ולא בגבולות ירושלים. העברנו את המידע לקצין מטה בריאות ביהודה ובשומרון, ולמפקח התעבורה ביהודה ובשומרון — לפיקוח.

בקשר לגבינות מחלב חשוד — נעשו פעולות להשמדת החלב החשוד מעזים, הנמצא ברשות הכרואים כגדה ובגבולות ירושלים, וכעת יש רק מקרים בודדים של ייצור גבינות ביתיות ממקורות לא-מבוקרים. חלב וגבינות כאלה, אם הם מגיעים לחנויות כמזרח-ירושלים, או לשווקים, הם מוחזרים על-ידי הרופא הוטרנרי או על-ידי עובדי לשכת הבריאות.

לא נתגלו מקרים של הברחות מוצרי בק מירדן לישראל, ואם היו מקרים כאלה, ההברחה היתה מישראל לירדן.

2648. ההשלכות הבריאותיות והפסיכולוגיות של הפיטורים כמשק

חברת הכנסת ע' סולודר שאלה את שרת הבריאות ביום ט"ו בכסליו התשמ"ז (17 בדצמבר 1986):

בעיתון "דבר" מיום 19 בנובמבר 1986 נחפרסמה הודעה על שבעה מקרי מוות עקב התקפי לב פתאומיים שפקדו שבעה ממפוטרי חשלוכת "אתא" מאז נסגרה, מקרה אחד של התאבדות ועשרות התקפי לב.

ג. הצעות לסדר-היום

ממצאי מבקר המדינה על האוניברסיטאות

שהשכר בכללותו גדל אלא משום שכלל ההוצאה באוניברסיטאות קטנה. איילךך נשאר מעט מאוד תקציב לשאר הצרכים.

מרדכי גור (המערך):

ההכנסה קטנה וההוצאה גדלה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ודאי. הווי אומר, נוצר מצב שבו האוניברסיטאות מתפקדות בעצם כמעט רק לגבי שכר, וזו נקודת חולשה, כיוון שהדבר מקטין את יכולת האוניברסיטאות בניהול מחקרים מעברתיים, כרכישת ציוד משובח ומתקדם, שעולה היום הרכה כסף — וזה הפך להיות מקור קיום למרצים ולחוקרים, שחלקם הגדול עושה בוודאי עבודה יוצאת מהכלל. אבל אסור לשכוח שהדבר הזה קורה כאשר יש עלייה בשכר הלימוד.

ארכז את דברי בשני נושאים, אדוני השר, ואני מבקש את התייחסותך אליהם. פרופסור פטנקין אמר עם פרישתו. עוד לפני שהדוח הזה התפרסם: "היה זה כראש ובראשונה הסגל האקדמי שנהנה מההשתוללות התקציבית". וזה אבי העניין. זה איננו אדם צדדי. ואכן, מי שקרא את הדוח המלא הזה ומעיין בו עיין היטב, מוצא דברים חמורים ביותר, שבהם אין מדובר בדגי הרקק. להיפך, מדובר באנשי האוניברסיטאות: נשיא אוניברסיטת בר-אילן, סגנו — עם מענקי פרישה מדהימים — סמנכ"לים, דקנים — ולא רק בבר-אילן, גם בשאר האוניברסיטאות. באוניברסיטה אחת בלבד הוענקו 17.5 מיליון דולר כמענקי שבתון, ובאותה אוניברסיטה — עוד 17 מיליון דולר להשתלמויות לסגל האקדמי. מרצה אחד בלבד מקבל 70,000 דולר לשנת השתלמות אחת בחוץ-לארץ. זה במדינה שבה יש כיום שביחה בכתייהחולים הממשלתיים בשל משכורות של 500 שקל בחודש.

שר החינוך והתרבות י' גבון:

700 שקל בחודש.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גם זה, ולא התייחסתי למשכורות הנמוכה ביותר, במחילה מכבודך, אדוני השר.

הסטודנטים אומרים לנו, אגב, שמה שנתגלה כתחום הבזבוז הוא רק קצה הקרחון, וכנראה, הם יודעים על מה הם מדברים. אני חייב לומר עוד דבר: מתברר שכלל שהמשרב הכספי העמיק — וזה מה שאומר הדוח, לא אני — התרחב מעל הנהנים מרכז צמוד ומרוצאות יתר. גם קטנו כל מידות הפיקוח, התקנים והנהלים. המחאות דלק חולקו ללא הגבלה. באחת האוניברסיטאות הוצאו 16 מיליון שקל חדש אך ורק על תלושי דלק. זה הון עתק, שהוצא ללא תנאים ונהלים ברורים לגבי השימוש בו. כל נוסע לחוץ-לארץ קיבל, בלי שהדבר כתוב במקום כלשהו, 500 דולר לביגוד בלבד. הפזרנות הזאת חמורה ביותר.

אני יודע שאותם ראשי אוניברסיטאות, כאשר אנחנו יושבים אתם כדיונים על נושאים חברתיים, מטיפים, עליפי הרוב, לדאבוני הרב, לקמצנות ולחיסכון ולדברים מאוד מכאיבים.

אגב, באותן שנים דרשה האוניברסיטה מעוכדיה הפשוטים, מ"עמך", קיצוץ של 10% בשכרם: זאת באותה

היורר מ' כהן אבידב:

אנו ניגשים להצעות לסדר-היום. ההצעות הראשונות — הצעות מס' 5132 ו-5179 — בנושא: ממצאי מבקר המדינה על האוניברסיטאות, הן מטעם חברי הכנסת רן כהן ואוריאל לין. רשות הדיבור לחבר הכנסת רן כהן. בבקשה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אוניו השר, חברות וחברי הכנסת, כטרם אעסוק בנושא הדוח עצמו, אבקש להעיר שתי הערות מקדימות. הראשונה: אדוני שר החינוך והתרבות, נודע לנו הבוקר על כוונה להעלות את שכר הלימוד מ-1,200 דולר לשנה ל-1,950 דולר לשנה.

שר החינוך והתרבות י' גבון:

מטעם מי ההודעה?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ההודעה נמסרה כאמצעות אחד מחברי הכנסת והתפרסמה היום בעיתון "על המשמר". אני מוכרח לומר, שאם יש שמץ של כוונה להעלות את שכר הלימוד העלאה חריפה ונוראה כל כך, כי אז הכוונה היא כאמת להפוך את ההשכלה הגבוהה להשכלה שהיא אך ורק לכני עשירים ולבעלי יכולת. אם נביא בחשבון שמתוך עשרה חודשי משכורת, אדוני השר, יהיה תשלום של 320 שקל לחודש אך ורק על שכר הלימוד, בלי ההוצאות הנלוות, המשמעות היא שרק בני עשירים יוכלו ללמוד. אם תוכל לתת לנו הבהרה בנושא זה עוד היום, זה יהיה חשוב ביותר.

הערה שנייה שאני חייב להעיר כהקדמה לדוח החמור שאליו אני מתכוון להתייחס: נודע לנו, גם מן הדוח וגם ממקורות אחרים, שהקיצוץ בתמיכת הממשלה בתקציבי האוניברסיטאות בשנים האחרונות עלה מ-50% ל-70%. מי שיודע מהו ההיקף של עלות הלימודים באוניברסיטאות יודע שזה קיצוץ חריף ביותר.

אני רוצה שיהיה ברור — ודווקא כאשר אני עולה לכאן לדבר על הצורך בהבראה, כיצילות ובניקוי המערכת בתוך האוניברסיטאות — שאין בכוונתי להצדיק כהוא זה את הקיצוץ בתקציב האוניברסיטאות. נכון להיום אני חושב, שהאוניברסיטאות נמצאות מוכות משני הכיוונים: גם מכך שהקיצוץ מקוצץ — ויש קיצוץ בהשכלה, ביכולת המחקר, בחומרים וכאמצעים — וגם מכך שיש בתוכן בזבוז משוע, חוסר יעילות וניהול בלתי תקין.

אולי כאן המקום להיכנס לפרטי הדוח, אבל לא לפני שאזכיר דבר חשוב, ולא במידה מועטה של לעג: לא נעים כלל לדעת, שאנשי האוניברסיטה מלמדים את כולנו כמשך כל השנה איך להכריא את החברה, איך להכריא את המדינה ולתקן את המעוות: הם מנהלים על כך מחקרים ונותנים הרצאות והטפות, ולא אחת מוצאים גם הרבה אנשי אוניברסיטה מעולים המייצעים לנו היכן לקצץ, לעתים גם בשכר עובדים, והיכן לפטר — ומסתבר שהם עצמם יושבים כמשכן חולה מאוד, למרות עצותיהם לנו איך להכריא את החברה הישראלית.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להזכיר, שקיצוץ בתמיכת הממשלה הוא אחד הגורמים הבסיסיים לכך שאחוז ההוצאה על שכר בתקציבי האוניברסיטאות הולך וגדל, וזאת לא משום

מבקר המדינה? — שבתקופה זו של עלייה מתמדת בגירעונות של המוסדות להשכלה גבוהה, בתקופה זו שבה מתבצעות חריגות בלתי פוסקות מתקציבם — הם לא מקיימים את ההוראות של צמצום 25% ממכסת השעות הנוספות; מספר בעלי הדרגות הבכירות גדל והולך; האוניברסיטה העברית הגדילה מאז אוקטובר 1985 פי-שלושה את מספר הזכאים לחוספת כוננות; זכויות השבתון מוחללות בהדרגה גם על עובדים שאינם עובדי מחקר, וגם כאשר מה שצריך להיעשות יכול להילמד ולהיעשות בישראל, אגב, כפי שאמר חבר הכנסת כהן, ההוצאה היא 6,000 דולר לחודש. בכל חודש יש שנת שבתון כזאת. מענקי השבתון גדלים והולכים.

שבת וייס (המערך):

— — —

אוריאל לין (הליכוד):

אני יודע כמה חשוב השבתון. מה שקורה עכשיו הוא, שיש גירעונות וצמצומים כצורך מדעי. יש צמצומים וגירעונות, אבל לא, חלילה, בזכויות השבתון, ההולכות ועולות ומתאמות להוצאות בחוץ-לארץ.

הטבות שכר ניתנו בניגוד להסכמי השכר. סמנכ"לים קיבלו תוספות שכר מפליגות. היו הסכמים חריגים עם הבכירים ביותר.

באוניברסיטה העברית — וכאן אני לא מצטט מדוח מבקר המדינה — גדל מספר הסטודנטים בין שנת 1970 ל-1983 ב-6% בלבד. ובכמה גדלה האדמיניסטרציה? — ב-30%. אדמיניסטרציה מגדילה את התקנים, המינהל גדל ומתנפח כל הזמן, אין שום גבול.

ומה עושים בתקופה הזאת? — כל הזמן נוטלים הלוואות. אגב, אני לא יודע מהיכן נוטלים את ההלוואות האלה, אני גם לא יודע איך הבנקים והמוסדות הפיננסיים מרשים לעצמם לתת הלוואות. גם זה נושא בפני עצמו.

חברי הכנסת, מה היא האנטומיה של המצב שלפנינו? אני שואל את השאלה הזאת כי אני באמת שואל את עצמי: כמה עוד כישלונות פיננסיים ומשקיים יכולה המדינה הזאת לספוג? זה לא הראשון, זה השביעי או השמיני בחור. זה אורח מוסד ציבורי שחי על חשבון הציבור ומגלה יכולת לבזבז כספי ציבור ללא שום פיקוח, ואנחנו משלמים את המחיר.

קודם כול, יש גידול-מגנף ומתמיד של המנגנון וכוח-האדם, דווקא אדמיניסטרציה. מגדילים את הגירעונות. ממשיכים לממן את הגירעונות בנטילת הלוואות. ובנקודה מסוימת, שהיא נקודת השבר — באים לממשלה ואומרים: תצילו אותנו, אנחנו עומדים בפני התמוטטות.

גם כאשר הגירעון עולה והם עומדים בפני התמוטטות — על-פי דבריהם שלהם, הרי הם נפגשו עם ראש הממשלה ואמרו שהמוסדות להשכלה גבוהה עומדים בפני התמוטטות — עדיין אי-אפשר לוותר ולו גם על הטבה אישית אחת. להיפך, מגדילים את ההטבות האישיות. בא ציבור נכבד ביותר ואומר לנו: אנחנו עומדים בפני התמוטטות. אבל מההטבות האישיות — מאומה לא מפחיתים ולא מורידים; להיפך, מגדילים.

חברי הבית, אני חושב שאנחנו נמצאים על סף התמוטטות מוסרית וערכית אמיתית, משום שזוהי אותה התמוטטות מוסרית וערכית שקיימת גם במוסדות ציבור אחרים. זה דבר שמאיים על יסודות קיומנו המשקיים. משום שאוצר המדינה המשק הזה לא יכולים עוד לכסות את הגירעונות.

תקופה שבה התקיימה הבזבזנות המשוועת הזאת בקרב המנהלים והסגל הבכיר.

הדבר השני, אדוני השר, הוא קיום ליקויים חמורים ביותר בניהול, חוסר שליטה, חוסר פיקוח. קודם כול, אין פיקוח על התקציב, אין ממצאים ואין נתונים. כאשר הסגל האקדמי הבכיר והנהלת האוניברסיטה יושבים ומקבלים הערכות על גירעון של 2 — 3 מיליון דולר לשנה, ולאחר שבועות ספורים מתברר שהגירעון גדול פי 10 ופי 15 — זה מדהים. הדבר מוכיח שאין לרשות אנשי המדע שלנו כלים מדעיים אלמנטריים לניהול מעקב ופיקוח. כאשר אין דיווחים שוטפים גם לוועדת תכנון ותקצוב — ות"ת — במוסדות להשכלה גבוהה, היא איננה יכולה למלא את חפקידה. היום היא בעצם כעין היסטוריה של מה שקרה באוניברסיטאות שנתיים-שלוש אחורנית. מידת השליטה שלה והפיקוח על הניהול היא כמעט אפסית.

הדבר החמור ביותר, כמובן, שגורם למצב הזה, הוא העובדה המתגלה שהאוניברסיטה העברית זקוקה כמעט לכונס נכסים. מתברר שהאוניברסיטה הזאת נמצאת היום ברמת התחייבויות של 500 מיליון דולר. ללא כל ביטחון שמישהו אחר ישלם זאת. באוניברסיטה לא יכולה להיות שיטה של "שולמן ישלם". הם יקרטו, יכואו למדינה ויגידו: רבותי, האם תרש לעצמכם שהאוניברסיטה העברית חקרוס? תשלמו.

אדוני השר, מכאן נובע גם חשד כלשהו למעורבות בפלילים. אם באמת ממירים מרצים טהורים, בעלי תארים אקדמיים, כרטיסי טיסה ומשאירים אצלם בכיס חלק מהכספים — זו תופעה חמורה ביותר.

לכן, אין מנוס. אדוני השר, אלא לנהל בדקיה רצינית ביותר לגבי האמצעים שיש לנקוט עתה, לאחר הדוח החמור הזה, ועלינו לדעת מה בדעתך וברעתך משרדך לעשות כדי שגורל מסקנות הדוח הזה לא יהא כגורל מסקנות הדוח משנת 1984, אלא שהן יבוצעו בצורה יעילה יותר. בכלל זה, יש לתת גם לות"ת "שיניים" של ניהול ופיקוח, כי אם לא כן המפלה עלולה להיות חמורה הרבה יותר מכפי שהתגלה עתה בדוח הזה. תודה רבה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לחבר הכנסת רן כהן. באותו נושא — רשות הדיבור לחבר הכנסת אוריאל לין, בבקשה.

אוריאל לין (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני כחצי שנה בערך פניתי לכבוד שר החינוך והתרבות לאחר שהתפרסמה בעיתון "הארץ" כתבה, או סדרת כתבות, מאת רומן פריסטר. הצעתי או לשר החינוך והתרבות להקים ועדת חקירה שתבדוק מה בדיוק מתרחש במוסדות להשכלה גבוהה, ובעיקר באוניברסיטה העברית. לא התכוונתי לוועדת חקירה ממלכתית. התכוונתי לוועדת חקירה אובייקטיבית שתיכנס ללב העניינים, משום שאי-אפשר להפקיר את בנק לאומי בידי מועצת המנהלים של בנק לאומי — אי-אפשר להפקיר את האוניברסיטה העברית ואת המוסדות להשכלה גבוהה בידי אלה שהיום אחראים לניהולם, כי הם הוכיחו שמה שהם יכולים לעשות זה לבזבז את כספי הציבור.

כפי שאמר חברי, חבר הכנסת רן כהן, בתקופה שבה הגירעונות גדלים והולכים, חטיפת ההטבות הולכת וגדלה אף היא.

מהו בעצם התהליך שמוצג בפנינו ומה אומר לנו דוח

תרומה למערכת החינוך, הטוענת שהיא נותנת פחות שעות הוראה בגלל בעיות תקציביות?

הם צברו את כל ההפסדים, הם גרמו לכל הגירעונות, אף לא אחד מהם לא יישא באחריות לכך — ובגלל זה אנחנו צפויים עוד לכישלונות משקיים חמורים ביותר — אבל תרומה כלשהי, ואפילו סמלית, איננו יכולים לבקש מהם היום, אחרי שהם הביאו את המוסדות להשכלה גבוהה למצבם הנוכחי? כסף-הכול, הם אומרים לנו היום: הצילו אותנו, שלמו את שנות השבתון שצברנו, שלמו את ניפוח המנגנון, שלמו את כל החריגות שלנו מהסכמי השכר, כי כך אנחנו רצינו להתנהג, והיום אתם תצילו אותנו. תודה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לחבר הכנסת אוריאל לין, אני מזמין את שר החינוך והתכנון להשיב על שתי ההצעות לסדר-היום.

שר החינוך והתכנון י' גבון:

אדוני היושב, חברי הכנסת, התמונה שגולל דוח מבקר המדינה על המצב במוסדות להשכלה גבוהה היא תמונה עגומה ומעציבה, ושני חברי הכנסת, רן כהן ואוריאל לין, נתנו ביטוי לתמונה זו ולמה שאנחנו חשים כלפי הממציאים של דוח זה.

מעל במה זו עמדנו ותבענו לשמור על ההשכלה הגבוהה, נזעקנו כדי לאפשר חידוש הציוד במעבדות, בספריות, עשינו מאמצים בכל הכיוונים, אבל נראה שהיה זה מאמץ חד-צדדי, נכון שהקיצוצים שנעשו במשך השנים פגעו במוסדות הללו, אבל האשמה איננה רק בקיצוצים הללו, אלא באוניברסיטאות, או לפחות בחלק מהן, שפעלו כאילו הדבר אינו נוגע להן.

יש אוניברסיטאות שהצליחו להתגבר בכוחות עצמן על המשברים, בעזרת כספים וחסכוניות, והגיעו, פחות או יותר, לאיזון. אבל, יש אוניברסיטאות שמצבן לא היה ידוע למנהליהן עצמם, דוח המבקר גם מדגיש דוחות קודמים או המלצות קודמות של ממשלה בוצעו ולא יושמו.

אני רוצה להבהיר משהו לגבי הזיקה של משרד החינוך אל המוסדות להשכלה גבוהה. למי שאינו יודע, משרד החינוך והתכנון אינו עוסק במוסדות להשכלה גבוהה, שר החינוך והתכנון הוא יושב-ראש המועצה להשכלה גבוהה, אבל הגוף הביצועי המטפל במוסדות הללו, מבחינת התקנים, התקציב, הפיתוח וכולי, זו ועדה מתוך המוסדות להשכלה גבוהה. זו ועדה הקרויה ות"ת — ועדה לתכנון ותקצוב — והיא אמורה לעקוב אחרי הנעשה באוניברסיטאות, היא אמורה גם לקבוע כיצד חיעשה החלוקה התקציבית בין המוסדות השונים.

המועצה להשכלה גבוהה דנה בעיקר בצד האקדמי — האם לתת היתר למוסד מסוים להנהיג בתוכו מסלול לימודים מסוים, או האם לתת לסמינר מסוים הכרה אקדמית במסלול כלשהו.

הדוח מדבר על כך שיהיה צורך לערוך שינוי בחוק על-מנת לתת יותר תוקף וסמכות לוועדה לתכנון ותקצוב. מקובל שלא הממשלה היא שתנהל את המוסדות הללו — הדבר עומד בניגוד לכל תפיסה דמוקרטית — ואני מניח שגם פה אין הכוונה לכך שמשרד ממשלתי הוא שינהל את המוסדות הללו. אבל אותו גוף ביצועי, שהוא כביכול הממשלה של האוניברסיטאות, חייב לקבל יתר תוקף ויתר סמכות על-מנת להכניס שינויים, לפתח ולבקר ולהחליט במקרים שימצא לנכון לעשות זאת. ההגדרה של החוק הקיים אינה מספקת, כפי הנראה, ודוח המבקר אכן מצביע על הפגם הזה.

לדעתי, אותה גישת התנשאות של מוסד ציבורי, או אלה שבידיהם אנחנו מפקידים ניהולו של מוסד ציבורי, אותה גישה של קשיחות כלפי הקופה הציבורית, אותה גישה שהביאה לכישלון בבנק לאומי לישראל — היא בדיוק אותה גישה שמביאה לכישלון במוסדות להשכלה גבוהה. אין שום שוני מבחינה ערכית. זה אותו דבר, זה אותו מצב.

אנחנו חייבים פעם אחת ולתמיד להפיק לקחים. הלקחים אינם נוגעים רק למוסדות להשכלה גבוהה. הלקחים נוגעים לניהולו של כל מוסד ציבורי, כל מוסד המתקצב מתקציב המדינה. איפה כאן האחזיות? כשהתגלו הדברים לגבי האוניברסיטה העברית, פניתי אליך, אדוני השר, כי היה ברור לי שכאן נחשפת פרשה חמורה לא רק של צבירת גירעונות, אלא של כישלון ניהולי כספי ממדרגה ראשונה, כאשר אפילו הגוף האחראי אינו מקבל דיווחים; וגם אתם לא ידעתם מה ממדי הגירעונות והחובות של המוסד הזה. נעשו כמה ניתוחים, ובכל פעם התברר, שהגירעונות אינם מסתכמים ב־10 — 15 מיליון דולר, הסכום עלה ל־30 מיליון דולר, ל־50 מיליון דולר, אולי ל־80 מיליון דולר. מוסד אחד להשכלה הגיע לגירעון של 80 מיליון דולר.

אפילו אין מוסרים דיווח על המתרחש בתוך המוסד. הציבור אינו יודע, משרד החינוך והתכנון אינו יודע — כישלון טוטלי במלוא מובן המלה. ואני שואל: מי משלם על זה את המחיר? האם אנחנו מעלים כלל על דעתנו שיתכן לתקן את המשק, שיתכן לתקן ניהולם של מוסדות ציבור בלי שאנחנו נדע אחת ולתמיד להסיק מסקנות אישיות כלפי האחראים?

האם אותה יד, ידה של ממשלת ישראל, שטיפלה בכפפות משי במשבר בנק לאומי, מסוגלת לטפל במוסדות להשכלה גבוהה? הממשלה לא עשתה שום דבר בנושא המשבר בבנק לאומי, ואלמלא הגיע הדבר לכנסת, כי אז שום דבר לא היה קורה. ארנסט יפת, אל תשכחו, היה ממשיך היום להיות יושב-ראש ומנכ"ל בנק לאומי לישראל אילו נתנו לממשלה להמשיך לנהל את העניינים בנושא זה. הממשלה לא יזמה ועדת חקירה, היא לא יזמה שום דבר. הדברים נעשו בכנסת, למרבה המזל, האומנם אותה יד שטיפלה בבנק לאומי מסוגלת לטפל במוסדות להשכלה גבוהה? האם היא מסוגלת לעקור את הנגע? האם היא מסוגלת לשנות את הנורמות המולידות את המשברים האלה?

אדוני השר, אני מאוד מבקש ממך, שכנושא הגירעונות ובנושא המשבר במוסדות להשכלה גבוהה לא יטפלו בכפפות של משי. אם הנושא הזה יטפל בכפפות של משי, כי אז נראה גם כישלונות רבים אחרים ככשק. זה לא יהיה הכישלון האחרון. יהיו עוד כישלונות, עוד 50 מיליון דולר, עוד 100 מיליון דולר, עוד 200 מיליון דולר — והכול ייפול על משק המדינה.

אני רוצה לשאול שאלה נוספת, הם מדברים היום על גירעונות נצברים של כ־100 מיליון דולר, ואני מבקש לשאול: מה תורם היום הסגל האקדמי למערכת החינוך, ולא רק לזו של המוסדות להשכלה גבוהה? מה היה קורה אילו, למשל, היה כל מרצה תורם לא יותר מאשר שעת חינוך אחת למערכת החינוך, היסודי והתיכון, שאתה, אדוני השר, מופקד עליה? מה היה קורה אילו תרמו המרצים שעה או שעתיים בשבוע למערכת הזאת? יש 3,000 מרצים בישראל, ואם הם היו תורמים 3,000 או 6,000 שעות לימוד בשנה, כאשר כל אחד מהם היה בא למשך שעה אחת לבית-ספר תיכון או לבית-ספר עממי ומסייע בהדרכת המורים, או ממלא שעות הוראה חסרות, מה היה קורה אז? האם היה בזה אסון? האם איננו יכולים לדרוש מהם היום

לשקם את עצמה, ואכן שומעים על פעולות שיביאו לחיסכון עצום, בפעם הראשונה בתולדות המדינה מחליטים פרופסורים להקטין את שכרם. אבל, הגירעון הוא כזה, שבעוד חודש, חודשיים, לכל היותר שלושה חודשים, יכואו אלינו ראשי האוניברסיטה, יניחו את המפתחות על שולחן הממשלה ויסתלקו. הם פשוט מצויים במצב בלתי אפשרי, הגירעונות והחובות הם ענקיים, הריבית אוכלת כל חלקה טובה, והאוניברסיטה מגיעה למצב שבו היא צריכה לשאול את עצמה שאלה אחת: לחיות או למות?

אדוני השר, דומני שהממשלה מינתה ועדה המטפלת בנושא, אבל נדמה לי שהשרים נוסעים לחוץ-לארץ, יש להם זמן, הם חושבים כנראה שהנושא לא כוער, ואני בא ומבקש את תשומת לבך לנושא. המצב שם חמור ביותר. במצב הנתון לא תסתיים שנת הלימודים, ולכן אני מבקש ממך, אנא, כנס את הוועדה הזאת, שהיא כמדומני בת שלושה שרים, קבלו החלטות מרחיקות לכת, ולא — האוניברסיטה העברית, זו שהוקמה ב-1920, כשהלורד בלפור בא לביקור חשוב עם הרכט סמואל — — —

שר החינוך והתרבות יי נבון:
אילו שלושה שרים?

דן תיכון (הליכוד):
נדמה לי שהממשלה מינתה ועדה של שלושה שרים, שאדוני השר חבר בה ונדמה לי שגם השר גרעון פת.

שר החינוך והתרבות יי נבון:
שני שרים, האוניברסיטה והאוצר — — —

דן תיכון (הליכוד):
יכול להיות, אבל אני מסב את תשומת לבך לעובדה, שהמפעל הגדול והחשוב עומד בפני מצב שהוא לא יוכל להתגבר עליו בכוחות עצמו.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת דן תיכון.

אורה נמיר (המערך):
אפשר לשאול שאלה?

היו"ר א' נחמיאס:
כן, אותי.

אורה נמיר (המערך):
לא, את חבר הכנסת תיכון. חבר הכנסת תיכון, מה זה, לפי תפיסתך, "הצעות מרחיקות לכת"?

דן תיכון (הליכוד):
כשמוסד פושט רגל, צריך אולי למנות לו כונס נכסים.

עובדיה עלי (הליכוד):
ועדה קרואה.

דן תיכון (הליכוד):
ועדה קרואה, כדי שתנהל, כדי שתקצץ, כדי שתייעל. ומתעוררות כמה שאלות נוספות באשר לגובה שכר הלימוד ומי מכסה זאת — הרי כל עם ישראל יצטרך לשאת בנטל הזה: אני, את וכל אזור. השאלה היא, איך משפרים את המצב, ולזה קראנו: עוז לשינוי בטרם פורענות!

היו"ר א' נחמיאס:
לחבר הכנסת מאיר כהן אכירב יש הצעה אחרת, בבקשה.

פגשתי, בהזדמנויות שונות, ידידים של האוניברסיטאות שלנו בחוץ-לארץ, ואני חייב לומר, שלמצב האוניברסיטאות בארץ יש השלכה על מה שקורה בין ידידי המוסדות האלה בחוץ-לארץ. הם נזקקים, הם מצויים במצבים ואוספים כספים במשך שנים, והיום הם עומדים נדהמים למראה המצב שנגול לעיניהם. עם זאת, עדיין נחבע מהם להמשיך ולעזור, והם גם עושים זאת.

אין ספק שכאן צריך להיות שינוי, והשינוי צריך לחול בשני כיוונים. האחד — שינוי בחוק, שייתן יתר חוקף לוועדה לתכנון ותקצוב; השני — נקיטת צעדים פנימיים בתוך המוסדות להורדה בכשר, הסגל של האוניברסיטה העברית הסכים להפחית 6% משכר בתרומה לשיפור המצב, אבל נראה שצעדים אלה אינם מספיקים כדי להגיע לאיזון תקציבי כלשהו.

יש גם הברל, אם מדברים על מספרים. יש מספרים של גירעון שהם אינם לתשלום לפירעון בתקופה הקרובה. יש נושא של הפרשה לפנסיה, לגמלאות, שאוניברסיטה אחת לא דאגה להפריש, ולעומת זאת יש לה קרן צמיחה גדולה למדי שהיא יכולה להיעזר בה. אבל אלה שתרמו לקרן הצמיחה, אינני בטוח שהתכוונו ליעד אותה דווקא לתוספות שכר או לגמלאות או להוצאות מהמין הזה.

אדוני היושב-ראש, אני מסכים בהחלט לכך שזהו נושא דעיני. אני ממע מלהיכנס לפרטים של כל אוניברסיטה בנפרד, מה היא עשתה ומה היא לא עשתה. אני מציע ששתי ההצעות לסדר-היום שהוגשו ונומקו כאן תועברנה לוועדה לענייני ביקורת המדינה. אני מבין שהיא אמורה להיפגש בקשר לנושא הזה בראשית חודש פברואר. אני מציע שההצעות תועברנה לוועדה זו, תורה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לשר החינוך והתרבות.

מאיר כהן אכירב (הליכוד):
יש לי הצעה.

דן תיכון (הליכוד):
יש שתי הצעות.

היו"ר א' נחמיאס:
רשות הדיבור לחבר הכנסת דן תיכון.

דן תיכון (הליכוד):
ברשותך, אדוני היושב-ראש, אדוני סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות, אני מבקש להסיר את הצעתו של ידידי, חבר הכנסת רן כהן, מסדר-היום וזאת, כאמור, מטעמים פרוצדורליים.

אני מבקש למקד את תשומת לבך, אדוני השר, במצב הכספי הקשה של האוניברסיטה העברית. בעצם, מה לא נאמר בעבר על הניהול הרשלני, הכושל, של אנשי כלכלה מעולים בשנים האחרונות, שיצרו בשנה גירעון שנע בין 30 ל-50 מיליון דולר ואולי למעלה מזה. וזאת בתקופה של הקפאה. כולנו הידקנו את התגורה, אבל הם מצאו כנראה לנכון להשתחרר מן הרסן התקציבי: ואני לא רוצה להתייחס לכתוב בדוח מבקר המדינה, שהוא דוח חמור ביותר, והצרה היא שזהו הדוח השני בנושא זה. הדוח הראשון הוגש רק לפני שנתיים, נדון לפני שנה בוועדה לענייני ביקורת המדינה ושם דווח לנו שהקלקולים הסתדרו ומתברר שלא.

אבל האוניברסיטה העברית עושה מאמצים גדולים כדי

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להסיר את הצעתו של ידידי, חבר הכנסת אוריאל לין, מסדר-היום של הכנסת, מטעמים הידועים ושמורים עמי.

אדוני היושב-ראש, הקשבתי קשב רב לדבריו של שר החינוך והתרבות. התשובה הזאת היתה פשוטה ביותר. חברת הכנסת אורה נמיר שאלה כיצד לנקוט צעדים, ולמעשה כבר השיב על כך חבר הכנסת תיכון. עירייה מסוימת שאינה מתפקדת ואינה יכולה לעמוד בכוחה היא — יש ועדה קרואה וממנים לה ועדה קרואה. למפעל כושל ממנים כונס נכסים. בעל הדעה הוא בעל המאה.

אדוני שר החינוך והתרבות, אתה נותן את הכסף. עד מתי נהיה אנחנו האוצר?

שר החינוך והתרבות י' נבון:
אני לא נותן את הכסף.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

האוצר נותן את הכסף, מדינת ישראל נותנת את הכסף; לא אתה ולא אני, מדינת ישראל. אבל אתה, אני ממנה אותך או אתה ממנה על החינוך והתרבות, זהו שטח שלך. אתה מעוניין שתהיה אוניברסיטה. לכן צריכה להיות פנייה שלך אל שר האוצר: אל תיתן תקציבים לאוניברסיטה כל עוד היא אינה נוקטת צעדים דרסטיים כדי להקטין את הגירעון הזה. לא ייתכן שהם יהיו "בעלי בית" על הכסף, כל הזמן יושיטו יד וכל הזמן יחלבו ללא סוף, מימין ומשמאל, את הפרה הנחלבת.

זו איננה תשובה, אדוני השר, אתה צריך לדרוש היום משר האוצר להפסיק את כל ההקצבות עד שהאוניברסיטה העברית תנקוט את הצעדים הדרסטיים הדרושים לשביעות רצונך אתה ולשביעות רצונן של הכנסת, של ועדת הכספים ושל ועדת החינוך והתרבות. תודה.

דן תיכון (הליכוד):
כולל ות"ת.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):
כולל הכול. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מאיר כהן אבידב. אני שואל את חבר הכנסת רן כהן אם הוא מסכים שהצעתו תועבר לוועדה לענייני ביקורת המדינה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. חבר הכנסת אוריאל לין, האם אתה מסכים לכך?
אוריאל לין (הליכוד):
אני מעדיף שהיא תועבר לוועדת החינוך והתרבות.

היו"ר א' נחמיאס:

קודם כול, תשיב לי אם אתה בכלל מסכים להעברתה לוועדה. אולי אתה לא מסכים לשום ועדה?

אוריאל לין (הליכוד):

אני מסכים שההצעה תועבר לוועדה — — —

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת אוריאל לין, אני מבקש ממך להשיב לי אם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה.

אוריאל לין (הליכוד):
אני עונה בחיוב, כן.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. לפנינו שתי הצעות: האחת — להסיר מסדר-היום: השנייה — להעביר לוועדה לענייני ביקורת המדינה. כרגע אני מעמיד להצבעה את ההצעה של חבר הכנסת רן כהן בלבד.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא שהעלה חבר הכנסת

ר' כהן לוועדה — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת ר' כהן לוועדה לענייני ביקורת המדינה

נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

לגבי הצעתו של חבר הכנסת אוריאל לין, מאחר שהוא ביקש שהיא תעבור לוועדת החינוך, והשר ביקש להעבירה לוועדה לביקורת המדינה, הצעתו תועבר, אם נתקבל, לוועדת הכנסת, וועדת הכנסת תחליט.

מה רצונך, חבר הכנסת אהרן הראל?

אהרן הראל (המרצ):

הדוח הזה הוגש לוועדה לביקורת המדינה. זה דוח של המבקר. הוועדה לענייני ביקורת המדינה מוכרחה לדון בו. יש החלטה בוועדה, תזמין את חברי ועדת החינוך להיות נוכחים בוועדה.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, התקנון קובע, אפילו אין מדובר בחבר הכנסת אוריאל לין, שהוא בעל ההצעה — חבר כנסת יכול לקום ולערער על העברת הצעה לוועדה אשר ביקש השר, או שהסכים לה בעל ההצעה, ובמקרה זה ועדת הכנסת קובעת. לכן, אין לנו דרך נסיגה מהעניין הזה.

חברי הכנסת, מי בעד העברת הצעתו של חבר הכנסת אוריאל לין לוועדת הכנסת?

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

שהעלה חבר הכנסת אוריאל לין

לוועדה — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת א' לין לוועדה שתקבע ועדת הכנסת

נתקבלה.

ד. הצעה לסדר-היום מעמד החינוך הדתי-הלואמי

לעזוב את בית-הספר וכו' נפגעו ישירות במטרות היהודיות והציוניות של המדינה.

אגב, גם הסטטוס של החינוך הממלכתי-דתי נשחק על-ידי פגיעה בעצמאותו והכפפתו למזכירות הפרגונית. זו אינה מתחשבת תמיד בצרכים המיוחדים של חינוך זה, וזאת לעומת האוטונומיה המלאה של החינוך העצמאי.

דבר דומה קורה בהחלטה לכוון את תקציבי החינוך ולהעבירם לרשויות המקומיות. האינטרסים המקומיים, הפוליטיים, יגברו לעתים על האינטרסים החינוכיים, וקונויות מקומיות יקבעו את פרצוף החינוך ואת היחסים בין החינוך הכללי לחינוך הדתי. האם לזה שואף משרד החינוך? מוכן שגם במקרה זה החינוך העצמאי הוא אוטונומי, והוא אינו קשור להסדרים האלה.

אדוני שר החינוך, דרושה רבוייה במחשבה של משרד החינוך. יש צרכים מיוחדים, לגיטימיים, לחינוך הממלכתי-דתי. הם מעוגנים בחוק ומבוססים על מסורת של שנים רבות. זכותו של בית-הספר דתי, ציוני, להתקיים לא פחותה מזו של בית-הספר כללי או בית-הספר של החינוך העצמאי, ואפילו לא פחותה מזכות קיומו של מתנ"ס או של תיאטרון.

חלקו של החינוך הדתי-הציוני מכלל הזרמים בארץ הוא כ-20%. הוא מהווה בהחלט גורם חיובי, העוזר להחדרת ערכים יהודיים למסכת חינוך. אולי יכולה להיות ביקורת על שהוא אינו עושה די בשטח זה, ויש מקום לטעון שהוא חייב להעמיק את החינוך הדתי-הציוני ולהנחיל את ערכי התורה לתלמידיו כמידה מרובה יותר. אבל, ודאי וודאי שהוא אינו יכול לעשות זאת שעה שמקצצים את כספיו.

גם המחלקה לתרבות תורנית במשרד החינוך והתרבות, שאת פעילותה המבורכת אנו רואים בכל רחבי הארץ, סופגת קיצוצים מעל ומעבר לקיצוצים שסופגות מחלקות מקבילות במשרד. אנשים שעוסקים בנאמנות בחינוך הדתי במשך שנים, זכאים, לדעתי, לומר את דברם, וחשוב שמי שאחראים לחינוך הדתי יפעלו לשינוי המצב הזה. לכן, אני חושב שכל אחד צריך לעשות את שביכולתו כדי להביא לשינוי.

לפי תזכיר שהוצא במשרד החינוך והתרבות לפני כעשרה ימים, הסובלים העיקריים מן המדיניות החדשה יהיו בתי-הספר קטנים במושבים, לא בתי-הספר האזוריים — שתנועות ההתיישבות יכולים לדאוג להם — יישובי יהודה, שומרון וחבל-עזה, והחינוך הדתי.

אני מזדעזע לנוכח האפשרות שמישהו יעלה על דעתו שאולי לא יד המקרה ברבר, ואולי אנו חוזרים לימים אפלים של ראשית המדינה, ימים של מלחמות בין החינוך הכללי לחינוך הדתי. אינני מאמין שזו כוונת השר, ובהתאם להשקפתו ודאי שלא יתמך בגישה זו.

ואולי צריך לערב בנושא זה גם את שר האוצר. בכל אופן, במה שנוגע למצב היום, מי מעוניין לפגוע בחינוך הדתי? אדוני השר, אתה ממנה על כך, בידך למנוע את הקיפוח ואת ההידרדרות.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת גרשון שפט. אני מזמין את אדוני שר החינוך והתרבות לדברי תשובה.

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 5182 בנושא: מעמד החינוך הדתי-הלואמי — מאת חבר הכנסת אליעזר ולדמן. יביא את ההצעה חבר הכנסת גרשון שפט, בבקשה.

גרשון שפט (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ההצעה כמקורה לא היתה מעמד החינוך אלא קיפוחו של החינוך הדתי. אני בא אליכם כדי להתריע על סכנה גדולה הנשקפת לחינוך הדתי-ממלכתי, כתוצאה של הקיצוצים הנעשים היום במשרד החינוך.

לתקציב החינוך לשנה הבאה ייחוסף סכום של כ-200 מיליון שקל, אך רובו יצא על העלאת משכורות המורים על-פי דוח עצינו, ומיעוטו — על כיסוי הגידול הטבעי בתלמידים — גידול של 20,000 — ועל כמה עניינים נוספים.

לעומת זאת, יהיה קיצוץ של 116 מיליון שקל, שמשמעו קיצוץ ב-75,000 שעות הוראה.

אינני מתמצא מספיק בתקציב משרד החינוך והתרבות, אך על-פי הנחונים אשר ביד, אפשר לחסוך במסגרת הגדולה הזו של משרד החינוך, בסעיפים פחות חיוניים מאשר שעות לימודים, כגון: העיסוק בשאלת הדמוקרטיה או ההקצבות למוסדות המבזים את המדינה ואת ערכי הדת היהודית.

בהתאם למדיניות החדשה של משרד החינוך והתרבות, יעברו עכשיו לחישוב לפי תלמיד ולא לפי כיתה. לפי שיטה זו, ייפגעו במיוחד יישובים חקלאיים שאינם נמצאים במסגרת בתי-הספר אזוריים, בתי-הספר ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה ובתי-הספר דתיים, אשר בהיותם מיעוט מבחינת מספר התלמידים, לא ניתן יהיה לאכלסם על-פי הנורמות הכלליות. אם בחינוך הכללי יש 29.4 תלמידים בכיתה בממוצע, הרי בחינוך הממלכתי-דתי יש רק 25.8 תלמידים, שהם 87.7% של מספר התלמידים בכיתה בחינוך הכללי. בהתאם למדיניות החדשה, יקבלו אפוא כיתות החינוך הממלכתי-דתי פחות שעות מאשר החינוך הכללי.

נוסף על ביטול של קרוב ל-1,000 משרות, תביא מדיניות זו לירידה כרמה של בית-הספר ולנשירה של תלמידים לכיוון של החינוך העצמאי, אשר משאביו גדולים יותר.

גם האפשרות של הגדלת הצפיפות בכיתות עם מעבר לכיתות רב-גיליות תפגע בחינוך הממלכתי-דתי ותגרום לנשירת תלמידים.

חברי הכנסת, לא נראה לי שאנו מעוניינים לפגוע במיוחד בחינוך הדתי-הלואמי. בימים של קיטוב המחנות, בימים של הקצנה, בימים של חוסר הבנה לזולת, לא ייתכן שמשרד החינוך יפגע בשורשים של חינוך יהודי-לואמי, ציוני, במלוא מוכן המלה.

אין עיני צרה בחינוך העצמאי, אשר בזכות כספים ייחודיים המדינה ותרומו גדולות מחוץ-לארץ הוא מרחיב את פעילותו ומאפשר הסעות, ארוחות, שעות נוספות ועוד עניינים מסוג זה. אך לא ייתכן שבמקביל נצמצם את החינוך הממלכתי-דתי, נצר את צעדיו וניתן חמרץ להורים

שר החינוך והתרבות י" נבון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אפתח בהבהרה לגבי המספר שנקב בו חבר הכנסת שפט. הוא אמר, כי השנה נוספו לחקיצו של משרד החינוך והתרבות 200 מיליון שקל. זה נכון. השאלה היא לאן זה הלך. מישוה יכול להתרשם כי, הנה, ירד מן השמים, ואנוכי העשרתי את אברהם או את יצחק.

גרשון שפט (התחיה):

שר החינוך והתרבות י" נבון:

אני מודה לך על שנתת לי קולב לחלות בו-צעף, בגד, כובע, משהו.

מתוך הסכום הזה, קרוב ל-130 מיליון שקל אלה התחייבויות של הממשלה במשך השנים לתת למורים, בעקבות רוח עציני, שחיקות שר, השלמות — ויש פה פירוט מלא וארוך ולא אכנס אליו.

אם יש הסכם בין הממשלה לאיגוד מקצועי על העלאת שכר או על הטבות שר — הממשלה משלמת. כדי שהיא תשלם, צריך להעביר את הסכומים למשרד הנוגע בדבר. סכום זה איננו מבטא לא תוספת פעילות ולא תוספת עבודה בכל צורה שהיא; זה קיום התחייבות ממשלה והתחייבויות משנים קודמות. המורים דחו חלק מהתוספות הללו עד שהגיעה שעתן — זה 130 מיליון.

בשנה שחלפה, כזכור לכם, החליטה הממשלה על הטלת אגרת חינוך. כראש הוועדה שעסקה בנושא הזה עמד שר האוצר של היום, מר משה נסים. במגעיו עם הכנסת הוא הגיע למסקנה, שאין להטיל את אגרת החינוך. הוא הציע לבטל אותה, וביטל אותה. לא מצאתי שמעמדה של הממשלה נפגם במשהו כזה שהוא הרגיש מה מתרחש בכנסת. אבל, נניח לוויכוח הזה. ובכן, האגרה הזאת איננה, היא לא הוטלה, והיא יצרה גירעון שיש להחזיר אותו — 41 מיליון.

היה גידול טבעי במערכת — זה אחד הוויכוחים שמתנהלים היום, לגבי הגידול הטבעי במערכת — נוספו כ-20,000 תלמידים. נעשתה בדיקה יחד עם האוצר. גידול טבעי פירושו פתיחת כיתות, הכנסת ציוד, מורים חדשים, ויש לממן זאת. כל שנה זה כך, חוץ מפעם אחת שבה קיבלנו עלינו, ורומי שזה היה ב-1 ביולי 1985, לספוג את הגידול הטבעי, והיו לכן הרבה מאוד השלכות קשות. סכום של 9 מיליונים הולך לשרתים, במסגרת הסכם עם האוצר ולפי החלטת הממשלה. אם כן, לכיסוי הגידול הטבעי מוקצבים 20% מהסכום, וכל היתר יצא על התחייבויות לשכר, לשרתים וכדומה. בסך-הכול — 200 מיליון שקל.

גא לא להתבלבל במספרים האלה, כי אני שומע שתזורים ואומרים: הוספנו למשרד החינוך 200 מיליון שקל. מה הוא זועק, ובכן, סכום זה יוצא על התחייבויות ועל שכר, כפי שאמרת.

אני רוצה לומר לחבר הכנסת שפט: אינני רוצה לעסוק בכל הנושא של התקציב. אני מדבר עכשיו על הנושא שעליו דיברת, דהיינו, על הפגיעה, כפי שאתה אומר, בחינוך הממלכתי-דתי. אני רוצה לומר לך, לא זו כלבר שאין שמץ של כוונה לפגוע. אלא שאני נקטתי פעולות לממן חיווקו של החינוך הממלכתי-דתי, ואני מציע לך לקיים פגישות עם אלה שעוסקים בנושא הזה, מפני שהוא מתכרסם ונחלש. אני חושב, שצורך לאומי-כללי-ציוני הוא שהחינוך הזה יגבר, אבל הוא מתכרסם על-ידי הברחה מאינטגרציה ומתיאום בין כל מיני מוסדות.

השר י"י שפירא:

מה זאת אומרת מתכרסם?

שר החינוך והתרבות י" נבון:

פירושו שעוזבים אותו תלמידים.

השר י"י שפירא:

בשנה האחרונה יש גידול ב-2% במספר התלמידים בזרם זה.

שר החינוך והתרבות י" נבון:

ידידי, לולי הכרסום הזה, היה הגידול גבוה יותר.

כרסום פירושו, שאם אתה מקים בית-ספר "נועם" במקום כלשהו, והולכים אליו תלמידים שאינם בני עדות המזרח אלא בני עדות אשכנז, ואלה אינם רוצים לראות במסדר הזה אינטגרציה, ואינם רוצים ללמוד עם בני עדות המזרח, והם רוצים להקים מוסד נפרד — כזאת אינני תומך.

השר י"י שפירא:

יש ויכוח על כך.

שר החינוך והתרבות י" נבון:

יש ויכוח — יש ויכוח. יש נטייה כזאת. אם יש אחדים מעדות המזרח שבאים לשם — הם די סלקטיביים בעניין הזה.

השר י"י שפירא:

לא נכון.

שר החינוך והתרבות י" נבון:

אתה יודע מה? זה מה שאני יודע, ואני פועל לפי מיטב ידיעתי. חוכיח לי שזה אחרת — נעשה אחרת. תגיד לי, אפילו בשיבות התיכונות, האם אין עריקות כלשהן, לא בעניין זה, בעניינים אחרים? יש כרסומים מכיוונים אחרים.

השר י"י שפירא:

יש שם בני עדות המזרח.

היו"ר א' נחמיאס:

כבוד השר שפירא, זה לא מקובל.

שר החינוך והתרבות י" נבון:

אני הוספתי, לא עשיתי טובה — הוספנו 380 מורות, הוספנו שעות במקומות שצריכים חיזוק.

אני רוצה לבטא את השקפתי, חבר הכנסת שפט — כל ילדי ישראל ראויים לחינוך, זקוקים לחינוך וחובה לתת להם חינוך. לא יעלה על דעתי שיהיה ילד שלא יקבל חינוך משום שאביו או מישוה במשפחתו שייך לזרם זה או אחר, גם אם איני מקבל את השקפתו של אותו זרם. יש הסדרים לגבי אחוזים של אותם זרמים שאינם ממלכתיים-דתיים, הדבר נעשה מתוך הסכמה. יש תלמודי-תורה שאינם כלולים בשום זרם, וגם הם ילדי ישראל שצריכים ללמוד; ויש כאלה ביהודה ובשומרון, ויש ברצועת-עזה ובכל מקום.

אני חושב שאין להכניס יסוד של פוליטיזציה למערכת. נוסף על הפיצול הקיים ממילא בין הזרמים: על כל פנים, אני לא אכניס שיקולים פוליטיים, ולא אקפח תלמיד משום שהוא שייך לזרם מסוים או, כפי שקורה לעצרי בכמה מקרים — לא על-ידי משרד החינוך — שברשות מקומית אחת נהנים מהטבות מסוימות וברשות אחרת אין נהנים, וזאת בגלל שיקולים פוליטיים. על זה צריך להתריע פעם אחת, האם החושבים שם אינם חושבי ישראל? מצב כזה קיים ועליו צריך להתריע.

אני רוצה לומר: היכן יש כיתות קטנות כאלה? היכן יש כתיספר קטנים? — בקיבוצים, במושבים, ביהודה ובשומרון ובמגזר הדתי בחלק מהמקומות, לא בכל המקומות.

חבר הכנסת שפט, אם אתה מדבר על קיפוח החינוך הדתי, זה לא החינוך הדתי שייחדנו אותו לעניין זה, אלא יש כל הזמן תביעה לחיסכון, לצמצום כיתות, אגב, בשנה שעברה סגרנו קרוב ל-450 כיתות על-ידי צירופים של כיתות, על-ידי יצירת כיתות גדולות יותר, זה דורש הסעות, זה היה כרוך בפיטורי מורים, ואומנם פיטרחי בשנה שעברה 4,000 מורים, איננו מייחדים את החינוך הממלכתי-דתי לעניין זה, אפשר להתווכח על צעד זה ועל צעד אחר, אבל חבל לי מאוד שאתה, או חברים אחרים, תסתובבו בהרגשה שיש פה מדיניות נגד המגזר הממלכתי-דתי, נהפוך הוא, קבל את דברי כפי שאתה רוצה, אני אומר לך זאת במלוא האחריות.

אם נוקטים צעדים מסוימים, אתה רואה שזה פוגע בכמה מגזרים, זה באמת פוגע, אנחנו רואים זאת לפי התוכנית של הקיצוצים החדשים, והרי זה צריך לבוא מאיזה מקום, אתה מציע לקצץ במקומות אחרים, תודה רבה לך על העצות שיעצת לי, אני אומר: אני לא אסגור את מוסדות התרבות וההיאטרון, זה לא אומר שאני מסכים לכל מה שקורה שם, יש לי דעות על מה שמתרחש במקום זה ובמקום אחר, אני אומר: אם הולכים לפי השיטה של הגדלת מספר התלמידים בכיתה, זה חל על מקומות שבהם הכיתות קטנות, ואתה נמצא בחברה זו של הקיבוצים, של יהודה ושומרון, אזורים דתיים ומושבים.

כפי שאתה רואה, מדובר בחינוך היסודי רק בניסיון בשלושה מקומות, זו עדיין לא הפעלה, נראה מה יקרה בשנה הבאה, ואני יודע שזה עיקר הבעיה שמטרידה, אין החלת הנושא הזה של חקן לתלמיד בשנה הבאה, אלא רק ניסוי.

אדוני היושב-ראש, אין לי שום התנגדות שהנושא הזה יועבר לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לשר החינוך והתרבות, לחבר הכנסת אהרן הראל הצעה אחרת.

אהרן הראל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מציע להסיר מסדר-היום את ההצעה של חבר הכנסת גרשון שפט.

אני מסכים באופן עקרוני לגישה שהעלה כאן חבר הכנסת גרשון שפט, ואני חושב שצריך לעשות הכול כדי לעודד גם את החינוך הדתי, כאשר הוא מבוסס על בסיס ציוני-לאומי, את החינוך הדתי המבוסס על בסיס ציוני-לאומי צריך לעודד לא פחות מאשר את החינוך החילוני, וילך כל אחד בדרכו, האיש הדתי בדרכו והאיש החילוני בדרכו.

מדוע בכל זאת אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום? כדי לומר, כי למרות ההסבר של שר החינוך והתרבות, אני חושש שהפתרון אינו תלוי ברצון הטוב של שר החינוך והתרבות, והתופעה שהוזכר מפניה חבר הכנסת שפט עלולה להתרחש כתוצאה מהקיצוץ בתקציב, כאשר יעמידו את המשדר כפני אילוצים כספיים ויובא בפני הנהלת המשרד ובפני השר הצורך לקצץ בתקציב, הוא יקצץ במקום שהוא "הבטן הרכה"; והראשונים שייפגעו יהיו בדיוק אותם גופים שהזכרת, ואין צורך להתעלם מכך, אלה יהיו קיבוצים, החינוך הדתי ביהודה ושומרון, ובחינוך אסור לקצץ.

לכן אני חושב שצריכה להיות בעניין זה עמדה ברורה, שבמצאות שאנחנו נתונים בה אי אפשר לתת לקצץ במערכת

לגבי הנקודה הקונקרטית שדוברת עליה — הגענו להסכם עם האוצר, מתי זה יהיה? זה היה ב-14 בדצמבר, אחרי הרבה שבועות של ריכוחים הגענו להסכם על מידת הקיצוצים שלנו, ואנחנו הסכמנו לקיצוצים, זה לא נכון לומר שלא הסכמנו, הבינונו שיש בעיות, ואנחנו שותפים בחגיגה הזאת של הקיצוצים.

אין נוהגים לומר: חבר ממשלה מנוע מלהתווכח על החלטות הממשלה, זה מקובל עלי.

מה הם צערי הייעול שהאוצר תבע ואנחנו קיבלנו עלינו? אני אקרא את הדברים כדי שתדע אותם על דיוקם, אני מצטט: "א. נושא הקרייז' חקן לתלמיד בחטיבות הביניים".

אולי אתחיל בחינוך היסודי, כי הוא המשמעותי בחינוך היסודי יש כידוע חקן לכיתה, בחינוך העל-יסודי — חקן לתלמיד, לגבי החינוך היסודי והחינוך המיוחד מה שסוכס הוא, שבשנת הלימודים הבאה, התשמ"ח — — —

עובדיה עלי (הליכוד):

מה לגבי הכיתות בחטיבה העליונה??

שר החינוך והתרבות י' נבון:

תיכף אומר לך מה לגבי הכיתות, על חטיבות הביניים יש פרק בנפרד.

"בחינוך היסודי ובחינוך המיוחד בשנת הלימודים התשמ"ח יפעיל משרד החינוך ניסוי להפעלת חקן לתלמיד, בחינוך היסודי בשלושה יישובים, ובחינוך המיוחד ביישוב אחד, יוקם צוות לקביעת השיטה, הצוות הזה אמור לסיים עבודתו עד 31 במרס השנה", כך לגבי החינוך היסודי והחינוך המיוחד — בשלושה מקומות ניסוי, כי אנחנו מודעים להשלכות שיכולות להיות לזה.

לגבי חטיבות הביניים: "1. בשנת הלימודים התשמ"ח יפעיל משרד החינוך חקן לתלמיד בחטיבות הביניים; 2. יוקם צוות לקביעת שיטת החקן לתלמיד בחטיבות הביניים, צוות זה יסכם את השיטה להקצאת החקן בחטיבות הביניים עד סוף חודש פברואר; 3. במידה שיווצר קושי טכני אשר לא נצפה בכיצוע בשנת הלימודים התשמ"ח, יתבצע ניסוי רחב בהתש"ח והפעלה מלאה בהתשמ"ט." זה לגבי חקנים לתלמידים בחינוך היסודי ובחטיבת הביניים, בחינוך העל-יסודי, זה כבר קיים, כידוע.

ג. חקן פתיחת כיתה וקבלת חקן מלא: 1. משרד החינוך והתרבות יענה את הקריטריונים לפתיחת כיתה כך שהמינימום של תלמידים לפתיחת כיתה יהיה 10 תלמידים במקום 6; 2. משרד החינוך והתרבות ישנה את הקריטריונים לקבלת חקן מלא, כך שתקן מלא ינתן מ-20 תלמידים למקום 15; 3. יוקם צוות שיעקוב אחרי ביצוע ההחלטה, במקומות שבהם יתברר כי אין כדאיות כלכלית בביצוע השינוי, לא יבוצע השינוי."

קיימת אפשרות שייקבע חקן לתלמיד וזה לא יספיק ויהיה צורך לשכור אוטובוסים ומשאיות ולהסיע תלמידים ממקומות מרוחקים, עלות ההסעה תהיה גבוהה יותר מהחיסכון שיושג, ואין הנזק הזה שווה בטרחותו.

"משרד החינוך והתרבות יממן מהחיסכון בשעות שיווצר מסגירת כיתות את תוספת עלות התלמידים שייטעו לבתי-ספר אחרים."

יש עוד סעיפים שאינם שייכים לנקודה הזאת.

להעביר הצעתו של חבר הכנסת גרשון שפט לוועדת החינוך והתרבות, והשנייה — שלא לכלול אותה בסדר-היום. אני מעמיד להצבעה שתי הצעות אלו.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדת
— רוב
בעד ההצעה שלא לכלול
את הנושא בסדר-היום — אין
ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך
והתרבות נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

הצעתו של חבר הכנסת גרשון שפט — מעמד החינוך הדתי-לאומי — תועבר לדיון בוועדת החינוך והתרבות.

ה. הצעה לסדר-היום

עיצומים והשבתות כמערכת החינוך

קיצוני של איום בהתפטרות והתפטרות ממנה, ובכך להינצל ממעמד של מולך באפסר הקואליציוני, המפלגתי, ולחסון מעצמו שותפות לאשמה, אשמת חורבנה הצפוי של החברה הישראלית. ככוונה תחילה אני משתמש במונחים כאלה, ללא כל ניסיון לרכך או ליפות את המחרש במערכת הזאת.

מה הן דרכי הפעולה שצריך לנקוט היום, ללא שום דיחוי, תוך היתקנות מאינטרסים מפלגתיים צרים? אני יודע שזאת משאלה שאין לה שום סיכוי, אבל אני חוזר עליה מדי פעם. ראשית, על הממשלה לקבוע סדר-עדיפויות לאומי שבראשו החינוך, ואחריו הביטחון, ההתיישבות והעלייה. כאשר החינוך מצוי בראש סדר-העדיפויות, המורים והמחנכים במדינת ישראל חייבים להיות העדיית של העם היהודי, ורק מי שרמתם נמדדת כמונחים של נכחת לאומית יזכו למעמד של מורים ומחנכים. במלים אחרות: ההוראה במדינת ישראל תהיה מקצוע מועדף, הברירה תהיה קפדנית והדרישות גבוהות ביותר, ובאותו יחס — השכר. אבל רק לעילית, וללא פשרות.

כל המוסדות במדינה העוסקים בחינוך יפעלו במסגרת משרד ממשלתי אחד — משרד החינוך — ולא כפי שקורה היום, שיש פיצול בין משרד העבודה והרווחה לבין משרד החינוך.

כל מי שמעמדו מוגדר כאזרח ישראלי ועליו להשתתף למערכת החינוך, יקדש הנחת התקציבי לחינוכו, גם אם השתלבותו והתקדמותו במסגרת הרגילה נכשלו. היום אין קביעה כזאת, ומי שנפלט ממערכת החינוך הרגילה, הנחת שמגיע לו מקוצץ או לא קיים.

בתי-ספר ומוסדות חינוך יהיו בצורתם ובאופיים התרבותי-לאומי דוגמה לכל מוסד ציבורי, ואני כולל בזה גם את הניקיון והסדר. יש בתי-ספר שכשאתה נכנס אליהם אינך יודע לאן הגעת, ואינך רוצה להביא הגדרות מהכפר.

שעות הלימודים צריכות להיקבע לפי הצרכים המוחלטים, ולא כפועל יוצא של התקציב, כי הרי, בסופו של דבר, המדינה משלמת כמה מונים יותר כדי לנסות ולחקן את הנזקים החמורים הנגרמים כתוצאה של הקיצוצים בשעות ההוראה,

ובתקציב החינוך. אני מסכים עם הדברים שאתה אמרת ועם הדברים שאומר לא פעם אחת חבר הכנסת רפאל איתן — שלמדינת ישראל החינוך אינו חשוב פחות מהביטחון. ואם רוצים לקצץ, אל יקצצו בכיתות הקטנות, לא בהתיישבות החדשה ולא בשום מקום שבו אנחנו עוסקים במלאכת הקודש של החינוך.

מה שהייתי מציע הוא, שבנושא הזה תיווצר באמת קואליציה מקיר אל קיר של כל המפלגות הנמצאות פה בכנסת, על-מנת למנוע קיצוצים בתקציב החינוך.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אהרן הראל. חבר הכנסת שפט, אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

גרשון שפט (התחיה):
מסכים.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה, חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: האחת —

היו"ר א' נחמיאס:

אנו עוברים להצעה הבאה בסדר-היום, מס' 5169, בנושא: עיצומים והשבתות כמערכת החינוך — מאת חבר הכנסת רפאל איתן. בבקשה, חבר הכנסת איתן.

רפאל איתן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נשים לכ, שיש ארבע הצעות לסדר-היום בנושא חינוך, ולא כוסו כל הנושאים ולא דנו בכל הצרכים. אנסה לעשות זאת עכשיו.

פעם יש עיצומים על תביעות שכר, פעם על קיצוצים כמערכת החינוך, ובכל פעם הסובלים הם הילדים. קשה לי להתייבב כאן ולדבר על הנעשה כמערכת החינוך, ומה שמקשה עלי שבועתיים זו העובדה המזוהה. שזכור — הציבור, ההורים, המורים ואף הילדים — יודעים ומכירים בחומרת המצב היום ובהשפעה החמורה שלו על העתיד. הטומן בחובו שואה חברתית למדינת ישראל, ואילו הממשלה, שעליה חלה האחריות הישירה בהווה ובעתיד, מחרישה כאילו לקחה באוטם תושים, והיא מתייחסת למערכת החינוך באורח מיכני כאילו היתה כעיה זו נושא למיקח-וממכר, כאשר הציר המרכזי שעליו סובב הוויכוח הוא הכסף המצוי היום ולא גורל החברה ודמותה מחר.

מערכת החינוך דהיום אינה מסוגלת להעניק לילדים שבמסגרתה את ההשכלה הדרושה ואת החינוך החינוכי. שיאפשרו להם לשאת את המדינה על כתפיהם בדור הבא.

אני מתבייש בעובדה שדברים בסיסיים וחיוניים כאלה בחיי אומה אינם פורצים כהרגע מפיהם של שרי הממשלה, ובראשם שר החינוך.

בכל תחום לאומי, זו האחריות הכבדה ביותר הרובצת על הממשלה, כי קיומנו הפיסי והרוחני עומד ביחס ישר לתפקודה של המסגרת הממלכתית, שמשמיתה להבטיח את ההמשכיות של המסגרת המדינית, של מדינת ישראל.

מה יש לעשות? עד שאני ניגש להציע דרכי פעולה, הייתי מציע לשר החינוך לזעזע את הממשלה, אפילו על-ידי צעד

רפאל איתן (התחיה):

20% מהשעות, בתכנון השנתי, הן לא אפקטיביות.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

לא אפקטיביות או לא מופעלות?

רפאל איתן (התחיה):

עוד מעט אפרט באיזו צורה הן לא אפקטיביות.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

יש לך הציטוט המדויק?

רפאל איתן (התחיה):

אין לי, אין בידי המקור המדויק, המקור של משרד החינוך, אבל אני יכול להביאו לך ולהראות לך את זה.

אביא דוגמה שאולי אינה כלולה ב-20% האלה, אבל היא מצביעה על חוסר האפקטיביות בניצול שעות הלימוד המוקצות, זה ממקור ראשון: שיעור אינו מתחיל בזמן מסיבות ארגוניות, בעיקר של המורים. אם המורה מאחרת בחמש דקות ועד שהיא מתחילה את השיעור האפקטיבי עוברות עשר דקות — רבע שעה "הלכה". הממוצע נטו ליום לימודים נמוך בערך בשעה מהמתוכנן: בערך בשעה, כי יש כאלה שטוענים שזה הרבה יותר.

אני חוזר ואומר: זה נושא שמחייב בדיקה יסודית ומחייב לעבור ממקום למקום ולראות מה אפשר לעשות בקשר לזה במצוקה שאנחנו נמצאים בה.

דיברנו פעמים רבות על כיתות גדולות, שהאפקטיביות של ההוראה בהן היא ביחס הפוך לגודל הכיתה: ותוסיף על זה את רמת המורים, ואני לא רוצה כרגע לנתח אותה, שבחלק מן המקרים אינה גבוהה במיוחד.

הי"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת רפאל איתן, אתה צריך לסיים.

רפאל איתן (התחיה):

אני מעולם לא ביקשתי הארכה, ואתה תיתן לי את ההארכה הזאת.

הי"ר א' נחמיאס:

גם להארכה יש גבול.

רפאל איתן (התחיה):

הכנסת כולה נשארת גם מחר, מה כועז?

הי"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת רפאל איתן.

רפאל איתן (התחיה):

זה ממש לא יפה שאני מתווכח אתך, או אתה אתי, אבל אני מוכרח לסיים את מה שאמרתי לעצמי שעלי לומר כאן.

התוצאה היא, שהרבה נערים וילדים אינם מסיימים את הלימודים והם מוצגים בקטגוריה של אנאלפביתים.

השאלה הבסיסית היא: האם המצב הזה ישתפר, או לא? אם התשובה היא שלילית, אנחנו במצב נורא: אם התשובה היא חיובית, צריך להוכיח שהמצב בשנה הבאה יהיה טוב יותר. שאלתי את ראש הממשלה הקודם בהופעתו בפורום מסוים: האם יהיה החינוך בשנה הבאה טוב יותר מכפי שהיה השנה? התשובה שלו הייתה: אין כסף. אם כן, הוא יודע שזה לא יהיה טוב יותר, והוא כבר אמר לי את הסיבה לכך. וזה למה? כי אין לו סדר עדיפויות והממשלה לא חושבת שהחינוך הוא דבר חשוב.

ולעתים, בגלל ארגון לקוי, מספר שעות ההוראה נטו הרבה יותר קטן משעות ההוראה המתוקצבות.

לתוכניות הלימודים חייבות להיות מטרות מוגדרות. ומהן אין לסטות: השכלה בהתאם לרמה, חינוך ציוני-לאומי, חינוך לערכי עבודה והתנהגות, זיקה לארץ-ישראל ואימון גופני. מטרות אלו אינן צריכות להיות מושפעות מתפיסת עולם פוליטית מפלגתית. אצלנו, במקרים רבים, מנסים לקשור את הדברים.

שביתות והשבחות במערכת החינוך צריכות להיות אסורות על-פי חוק. במדינה נאורה ובתנאים שדיברתי עליהם קודם לא צריכות להתהוות סיבות לשביתות, עיצומים והשבחות למיניהם. כי החינוך הוא הדבר הראשון במעלה באורח החיים ובהתנהגות של המדינה כולה. באולם הזה נדחתה הצעת חוק תמימה, שכאה למנוע השבתת לימודים בפתיחת שנת לימודים, ולא היתה שום כוונה לפגוע במעמד מקצועי או בתנאי עבודה, רק למנוע את השבתת הלימודים בפתיחת שנת לימודים, כדי לאפשר את החגיגות של המעמד הזה. ההצעה נדחתה, ועד היום אינני יכול לתאר לי את הסיבות לכך שהכנסת דחתה את ההצעה הזאת. עוד אחזור לזה.

מערכת חינוך שאינה מצליחה למנוע גידול במספרם של האנאלפביתים, מערכת שמפיקה מתוכה אלפי אנאלפביתים, היא מערכת שנכשלה. שאינה ממלאת את ייעודה, שבמחדליה טמן איום חברתי נורא.

נשמעות טענות, מוצדקות יותר או פחות, שקיימים פגמים ארגוניים הגורמים לבזבזו משאבים ולתפקוד לקוי. זה נושא המחייב בדיקה ממושכת ויסודית, כאשר המסקנות צריכות להיות נכפות ומיושמות ללא פשרות. אביא כמה דוגמאות.

הי"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת איתן, אני חייב לציין, שהפעם עליית על כל הפעמים הקודמות באורך הנאום. אם כי אני שמח שאתה מנצל את כל זמני, היום כבר עברת את המכסה, ועכשיו זה על חשבון העבר. אתה יכול לדבר עוד כמה דקות.

רפאל איתן (התחיה):

לא עשיתי חשבון כמה אתם חייבים לי מהנאומים הקודמים, ולא אניע אפילו לרבע ממה שאתם חייבים לי. אבל אינני רוצה לגבות חובות, רק אל תפריעו לי לסיים את מה שהכנתי לומר, ואני חושב שאלה דברים חשובים. בזה אני שוכן וראה דוגמה לבעיה: מדברים על דבר כה חשוב, ואכפת לכם דקה או שתיים.

בבית-ספר תיכון בקריית-אטא קנו מחשבים. אינני זוכר כמה בדיוק הם עלו. מנהל בית-הספר אמר לי, שהמחשבים האלה מופעלים יום בשבוע. אינני מומחה למחשבים ואינני יודע אם הם יכולים להיות מופעלים יותר או פחות. אבל הוא הוסיף ואמר לי, שמעבר לכביש יש בית-ספר תיכון ממלכתי-דתי, וגם שם קנו מחשבים וגם אצלם הם עובדים יום בשבוע, ואין מי שיאמר: אתה עובד ביום חמישי ואתה עובד ביום רביעי, באותו מקום. על-פי נתונים של משרד החינוך, 20% משעות הלימודים המופיעות בתכנון השנתי אינן מבוטעות. מכל מיני סיבות. אחר כך אציין חלק מהן. זה נתון של משרד החינוך.

וכשאמרתי בדיקה יסודית וקפדנית של הנושא הזה — זה נושא ארגוני — זה מחויב המציאות, כי ייתכן שחסר תקציב.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

לא הבנתי מה אמרת על 20% השעות.

שבח וייס (המערך):

אדוני השר, דיון יהיה, הסכמה בוודאי לא תהיה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

לא, אדרכה, ילובנו כאן הדברים. מעבר לבעיות הפוליטיות, שהן כמובן בולטות מאלהן, יש סדרה של נושאים שהיה מעניין לדון בהם: לאן אנו הולכים? מה הן מטרותינו?

אני, לפחות, קבעתי מה שנראה לי כמטרות החינוך, ואם אתה מעוניין לדעת מה הן, אשלח לך את מה שכתבתי. או אמרתי בעניין זה ביום העיון. היו עניינים של בדיקה, של רה-ארגון, ייעול, חיסכון.

הנושא של מחשבים, של אייניצולם אלא פעם אחת בשבוע, אולי קיים באיזה מקום, זו לא התופעה הרגילה, זה אינו מה שאנחנו רואים בדרך כלל. ואם יש הצעה שביח-ספר ממלכתי וכיח-ספר ממלכתי ידתי ישתמשו באותם מחשבים — הלוואי, אמן, אשמח מאוד שזה יקרה. יש בעיות בעניין זה ויש התנגדות מצד רבים מבחינת הספר הממלכתי ידתיים שייכנס מורה שאינו רחי ללמד אפילו מקצוע כזה. לפי דבריהם, המורה צריך לשמש מפת באורח חייו ובהתנהגותו, ואם רואים אותו כחשוב כיפה בכיתה ומחנך לה — גלוי ראש, הם טוענים שזו אינה יכולה להיות התנהגות המעידה על שלמות. אני מעורר בכל מקום אפשרי לימודים ביחד, לא רק מסיבות ארגוניות ומסיבות חיסכון, אלא מסיבות עקרוניות.

אני אהיה האחרון שאטען שמערכת גדולה זו היא יעילה לחלוטין. אני בעצמי אמרתי שצריך לייעל, לחסוך ולהתארגן טוב יותר. אנחנו עוסקים ברה-ארגון עכשיו. רק לאחרונה הכנסנו מחשוב בכל המערכת, דבר שלא היה עד כה. אם חיפשתם נתונים, לא יכולתם לקבל אותם. כמה מורים לאנגלית יש לנו במדינת ישראל? לך תדע. אתה צריך לשאול את מנהלי המחוזות. בעוד זמן מה נדע זאת בדיוק. כמה מורים יש במקצועות אחרים? מה מלמדים כאן, מה מלמדים שם וכמה בדיוק? נתונים אלמנטריים שבארכיון שערין מנוהל בשיטות מיושנות — כל זה עובר תהליך של החייעלות. אני מקווה שהדבר יביא בעקבותיו גם חיסכון. אני מעריך כך.

האם אני אטען שאין מה לחסוך ולייעל? ודאי שיש. אלא עד שאתה מגיע לחיסכון ולייעול, חולף קצת זמן, ואינך יכול לקבוע כמה. כינתיים, כשיש קיצוץ, אינך מקצץ בדברים האלה אלא בדברים שהם כולטים לעין.

חבר הכנסת איתן, בקשר לשעות — מסיבות מובנות לכס לא אצא עכשיו בהסברים על קיצוצי התקציב ועל כל הוויכוח המתנהל על כך. אני אביא נתון לגבי סעיף השעות, שדוברת עליו, ואומר מה קרה במערכת מבחינה זו. משנת התשל"ט עד שנת התשמ"ז — שמונה שנים בערך — מספר השעות לכיתה בחינוך היסודי, בעקבות קיצוצי שעות, ירד ב-9.2%. זה בכיתה ה' לימדו 34 שעות, עכשיו מלמדים 30 שעות — זה 13% פחות. בכיתה ח' לימדו 37 שעות בשנת התשל"ט, ועכשיו — 33 שעות. זאת הורדה של 12%. הממוצע הוא 9.2%.

בבחינות הכיניים הקיצוץ בשעות הגיע ל-20.1%. בכיתה ו' בשנת התשל"ט ניתנו 45.5 שעות, השנה — 38 שעות, זה 19.7% פחות. בכיתה ח' לימדו 44.5 שעות, ועכשיו — 38 שעות, זה 17.1% פחות. בכיתה ט' לימדו 47 שעות ועכשיו — 38 שעות, זו הורדה של 23.7%.

בהודמנויות קודמות התירתי על המתרחש במערכת, ופעם אמרתי שאנחנו נגדל דור של אנאלפביתים.

בתשובתך על שאלתך, שר החינוך והתרבות, ענית לי, שהמשרד מקצה לתיאטרות השונים במדינה סכומים נכבדים; בעיני הם נכבדים. האם התמיכה בהם חשובה מלימודים אחרים, חיונית מחינוכם של ילדים מוכי גורל? אם התיאטרות הללו חיוניים לרמתנו התרבותית — בבקשה, שיבחרו וילמדו שחקנים מעולים, יעלו מחזות מושכים, ימכרו כרטיסים לקהל ויתפרנסו ככבוד. מי שמסוכסד עליידי הממשלה, מדוע שיתאמץ? ואם אינו מסוגל, מי צריך אותו?

נאמר שתיאטרון אנגלי בחיפה — אני שומע בפעם הראשונה שיש תיאטרון אנגלי בחיפה — דחה את ההצעה לקבל סיוע בנימוק שהכסף הזה דרוש לגני ילדים.

אילו היתה הממשלה מעמידה בראש סדר העדיפויות את החינוך והיתה יוזמת חוכנית לבי" לאומית, קודש לחינוך, ובכך מבטיחה את דמותנו לדורות הבאים — דיינו; זאת גם אם ככל תחומי פעילותה האחרים היתה מתרשלת כמו בהתנהגותה היומיומית.

אני יודע שדברי כלפי הממשלה ושר החינוך לא יישאו פרי, כי הממשלה לא תחליט מחר שהחינוך הוא בראש סדר העדיפויות, אבל אני פונה מכאן לציבור המורים והמחנכים במדינת ישראל: תהיו אתם דוגמה לממשלה. אחריותכם כבדה, ואין לה תחליף ותמורה. ממשלות מתחלפות והעם נשאר. אתם, המורים, אתראים לדמותו, לאופיו וליכולתו של העם, ורק אתם.

סליחה שעברתי על הזמן, אחזיר אותו בנאום הבא.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת רפאל איתן.

שבח וייס (המערך):

יש אגדה שאתה מקצר.

היו"ר א' נחמיאס:

זה נכון, הוא תמיד מקצר עד כדי כך שאני אפילו לא יושם מתי הוא התחיל, כי אני יודע שאף פעם הוא לא עובר את הזמן המותר. הפעם הוא נאם זמן כפול מזה שעמד לרשותו —

גרשון שפט (התחיה):

זה כגלגל הנושא.

היו"ר א' נחמיאס:

— אבל זה לפני משורת הדין.

אדוני שר החינוך והתרבות, דברי תשובה בבקשה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת איתן הקין בדבריו תחומים רבים. הקשורים אומנם בחינוך, אפילו חינוך ותרבות, אך לא היה בהם סעיף מרכזי אחד שבו ניתן לדון. הוא דיבר, למשל, על מטרות החינוך, סוגיה שכדאי שהכנסת תיתן פעם אחת את דעתה עליה. לפני שבועיים קיימנו דיון בפורום, שהיו בו מחנכים, מורים, מפקחים, מורים מן השדה, מנהלים ואנשים חושבים, לפי בחירה. קיימנו דיון של יום שלם בנושא הזה, ובהחלט ראוי שהכנסת תיתן דעתה פעם אחת על השאלה מה הן בעצם מטרות החינוך בישראל, למה חותרים.

חלק מהדברים שאמרת מקובלים עלי. יש חלק אחר, שלא אמרת, ולו היית שומע אותו, היית מסכים שגם הוא חייב להיכלל בדברים: אבל זה נושא מסוג הנושאים שהכנסת, על-פי מהותה ועל-פי סדרי עבודתה, אינה מגיעה אליהם, ואולי צריך שידונו בכך אייפסם.

עובדיה עלי (הליכוד):

עובדיה עלי (הליכוד):

אתה מציע, בין היתר, שינוי השיטה של הקצאת שעות. במקום הקצאת תקן לפי כיתה, הקצאת תקן לפי תלמיד.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

את זה השר ארנס תכנן, יידיך, שאתו באת אלי. זו הצעתו במסגרת ועדת שרים, וזה מה שהחליטו.

עובדיה עלי (הליכוד):

סליחה, אתה הצגת מעל דוכן הכנסת את ההצעה הזאת.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אני יודע מהשר ארנס, שאתו באת, וזה מה שהוא הציע. זו החלטה של ועדת שרים בסמכות הממשלה. נראה שלא הסכרת לו הכול.

עובדיה עלי (הליכוד):

מייד אגיע לסמכות הממשלה ולעניין האחריות הקולקטיבית.

היו"ר א' נחמיאס:

אבל זו הצעה אחרת.

עובדיה עלי (הליכוד):

אתה הצעת שינוי השיטה והקצאת תקנים לפי תלמיד, שמשמעותה פגיעה, כפי שאמרת, ביישבים חלשים. בחינוך הדתי, במושבים ובהתיישבות החדשה — דווקא במקומות שלא אחת לא מגיעים אליהם המורים המתאימים. לא תמיד אפשר להשיג מורים למקצועות כמו אנגלית, מתמטיקה וחינוך למדעים, ובאותם יישובים אתה גם רוצה להציע לצמצם את תקן השעות, ואחרי איך רואה כזה פגיעה בשכבות החלשות.

בבתיבות העליונות, אדוני השר, עד היום היתה ההקצאה פרו-תלמיד. צריך לזכור שהבעלות על הבתיבות העליונות היא בדרך כלל בעלות של רשויות מקומיות או של ארגונים וולונטריים. הואיל וכך, אותן בעלויות גם השלימו את החסר מבחינת התקצוב של אותן כיתות. חטיבות הביניים והחינוך היסודי הם בבעלות המדינה, ואם תקצץ בשעות, המשמעות היא קיצוץ בבשר החי.

לכן אני חושב שהשיטה החדשה שאחם מציעים אינה טובה. כפי שאמר חבר הכנסת שפט — היא חפגע בחינוך הדתי, במושבים, בהתיישבות החדשה. לא חטיבו לעשות את תאמצו את השיטה.

אני רוצה לגעת עוד בנושא אחד.

היו"ר א' נחמיאס:

לא, זה בלתי אפשרי, אתה כבר מדבר חמש דקות במקום שלוש דקות.

עובדיה עלי (הליכוד):

שני משפטים ואני מסיים.

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה.

עובדיה עלי (הליכוד):

אני חושב ששר החינוך אינו נוהג על-פי נורמה נאותה כשאניו שומר, כשר החינוך והתרבות, על אחריות קולקטיבית. אם הממשלה החליטה מה שהחליטה, איך יכול לבוא ולהכריז שתפעל מעל הממשלה ותפנה לכנסת שחשנה את החלטת הממשלה שבה אתה חבר. תודה.

עובדיה עלי (הליכוד):

שר החינוך והתרבות י' נבון:

חבר הכנסת עלי, זה צירוף של דברים. אתה צריך רמה טובה יותר של מורים. אני פוגש מאות רבות של מורים, ורובם עושים עבודה מסורה יוצאת מן הכלל. אתה איך ממשיך בהוראה וגם אני לא. מאחר ששינוי מורים, יכולנו להיות מורים לא רעים. אתה יודע שלא הכול פונים להוראה, והמשק שואב את אלה שיכלו להיות מורים לתחומים המדעיים והטכנולוגיים שבהם הם חסרים. נראה שיש שטחי פעולה רבים אחרים שאליהם נמשכים מורים, או מורים כפוטנציה.

יש לשפר את המערכת, אבל כזה שתגיד שיש סיבות נוספות, לא חשנה את הסטטיסטיקה הזאת. לפי זה אפשר לקחת מורה מעולה שילמד שעה ביום. אפשר להביא דברים עד אבסורד.

אדוני היושב-ראש, לגבי קביעת סדר-עדיפויות וכדומה, כבר אמרתי בכנסת שבממשלה לא דנו על סדרי קדימות. דנו תחת אילוצים כלכליים ואחרים, ואיני רואה שהפתרון ימצא עכשיו על-ידי כך שישנו סדרי-עדיפויות או שידונו בכך בעתיד הקרוב. אנחנו אולי חלוקים בדברים אחרים בנושאים פוליטיים, אבל בנושא זה, בנושא ראיית חשיבותו המכרעת של החינוך, אין חילוקי-דעות ביני לבין חבר הכנסת רפאל איתן — לא כשאני היום שר, אלא גם כשהייתי בחפקיד אחר, ולא כשהוא היום חבר כנסת ולפני כך היה בחפקיד אחר — אילולא הייתי משמש בחפקיד, ייתכן שהיה לי קל יותר לבטא את מלוא התומה של הדברים ואת מלוא החשיבות של הנושא הזה. זה לא עניין דפרטמנטלי, ועברתי את הגיל שבו אני אומר דברים מפני שזה הדפרטמנט שלי.

נאמרו כאן דברים שונים ובתחומים די מרובים, ואני חושב שהדברים הללו ראויים להיות נדונים בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לאדוני שר החינוך והתרבות. הצעה אחרת לחבר הכנסת עובדיה עלי. בבקשה.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע, מטעמים פרוצדורליים, להסיר את הצעתו של חבר הכנסת רפאל איתן. אני סבור כמון, שקודם כול צריך לקבוע סדרי-עדיפויות לאומיים, וכשאלה יקבעו, ברור לי שהחינוך חייב לעמוד בראש כל סדרי-העדיפויות.

מה שנעשה היום במסגרת הקיצוצים המוצעים על-ידי משרד החינוך הוא בדיוק מה שלא צריך להיעשות. מה מציעה לנו מערכת החינוך? אני קורא לזה "שיטת ציץ" — לקצץ בדברים קלים ונוחים לקיצוץ ולא לקצץ מה שצריך לקצץ.

אדוני שר החינוך, במערכת החינוך יש הרבה מאוד כפילויות, יש הרבה מאוד שכבות של שומן. נפגשו לשיחה ארוכה יחד עם השר ארנס, והצבעתי על נקודות וסעיפים בחקצים שניתן לקצץ בהם בלי שירגישו בקיצוץ הזה. אתם נוקטים כאן דרך-לא-דרך, מה שאתה מציע הוא בדיוק נוסחה בדוקה לפגיעה בשכבות החלשות.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

מה אני מציע?

יכול להיות ניסוח זהיר מזה — שכאשר יבוא הדבר לכנסת, היא תחקן את מה שהממשלה עיוותה. היתה פה ביקורת. אם זה לא נהוג, בסדר. לא נתוויר על הדברים האלה. אבל צריך לרדן על העניין, לא על הדברים השוליים.

אני מציע שהנושא הזה יובא להצבעתם של חברי הכנסת, והם יחליטו כפי שיחליטו. חברי הכנסת יחליטו אם הם רוצים להעביר את הנושא לוועדה או לקיים דיון.

היו"ר א' נחמיאס:
מה עמדת אדוני?

שר החינוך והתרבות י' נבון:
אני אומר שחברי הכנסת יחליטו. אני נותן את הסמכות לחברי הכנסת להחליט בעניין זה. אני מוכן לכל אפשרות.

אמנון לין (המערך):
אדוני, אתה צריך להגיד אם אתה מציע דיון או הסרת הנושא מסדר-היום.

היו"ר א' נחמיאס:
אם כן, חברי הכנסת, יש לעת עתה שתי הצעות: האחת, להסיר את הנושא מסדר-היום, והאחרת, לקיים דיון במליאה. השר אמר שהוא משאיר את העניין להכרעתה של הכנסת, ולפני הכנסת עומדות רק שתי אפשרויות: או כבקשתו של חבר הכנסת רפאל איתן, לקיים דיון במליאה, או כבקשתו של חבר הכנסת עובדיה עלי, להסיר את הנושא מסדר-היום.

חברי הכנסת, מי בעד קיום דיון במליאה? מי בעד הסרה מסדר-היום?

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא
בסדר-היום של הכנסת — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט
ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של
הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:
אם כן, יהיה דיון במליאה על הצעתו של חבר הכנסת רפאל איתן בנושא: עיצומים והשבתות במערכת החינוך.

ו. הצעה לסדר-היום

הצעת ראש עיריית תל-אביב לבקש מתלמידי בתי-הספר הממלכתיים

בתל-אביב לחבוש כיפה בשעת שיעורי תנ"ך

היו"ר א' נחמיאס:
וכי שעון מחזיק אני בידי?

דן תיכון (הליכוד):
אבל אתה שם לב שהשעה 14:20 ואנחנו רק בתחילת סדר-היום.

היו"ר א' נחמיאס:
לפי הקצב הזה, אני מניח שנסיים כסכיבות השעה שמונה-תשע בערב, אלא אם יקוצר סדר-היום.

בבקשה, חבר הכנסת שאקי.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת עובדיה עלי. חבר הכנסת רפאל איתן, אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אני מבקש להגיב על דברי חבר הכנסת עובדיה עלי.

היו"ר א' נחמיאס:

ברצון, בבקשה.

חבר הכנסת רפאל איתן, אתה יכול להשיב לי בינתיים. אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

רפאל איתן (התחיה):

דיברתי עם שר החינוך, והוא אמר שהוא מסכים לדיון במליאה. אני רוצה שהנושא יידון במליאה.

היו"ר א' נחמיאס:

שר החינוך נמצא על על דוכן הנואמים, והוא יאמר.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

רבותי, אני מבקש להגיב על דברי חבר הכנסת עובדיה עלי. חבר הכנסת עלי, לא נאמר על-ידי דבר שמשמעו אי-קיום, או אי-ביצוע החלטות הממשלה. אני מבקש ממך, תהיה זהיר בלשונך.

מה שאמרתי הוא, שלפי ניסיון העבר, תקציב מובא לאישורה של הכנסת, וועדת הכספים של הכנסת דנה בו ומכניסה או לא מכניסה בו שינויים, כרצונה.

בשנה שעברה הוחלט על הטלת אגרת חינוך, ושר האוצר דהיום, נסים, בא לכנסת והציע לכטל את האגרה. הציעו שינויים. איך הוא הציע לכטל את האגרה? הלוא הממשלה החליטה על אגרה. האם באתי אליו בטענות שהוא מפר החלטות ממשלה?

היה חוק חיללים משוחררים, והכנסת החליטה לרחות את ביצועו. באו שרים לכנסת, והיתה דעה של שולחי השרים האלה, שיש להחליף את הסעיף הזה בחוק. הדבר נעשה, ואנשים דיברו על זה, שרים דיברו על זה. מה קרה?

הממשלה מחליטה, והאחריות הקולקטיבית חלה עלי. כמובן, את האל"ף-בית הזה אני יודע, ואני מציע שבזיכרונות האלה נרדן בעניין ולא נסיט אותו לשוליים הצדדיים. אני מכיר את החוקים ופעלתי לפיהם. הבעתי תקווה — אינני יודע אם

היו"ר א' נחמיאס:

אנחנו עוברים לסעיף הבא. הצעה לסדר-היום מס' 5135 בנושא: הצעת ראש עיריית תל-אביב לבקש מתלמידי בתי-הספר הממלכתיים בתל-אביב לחבוש כיפה בשעת שיעורי תנ"ך — מאת חבר הכנסת אבנר חי שאקי. בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, מתי לדעתך אנחנו עשויים לסיים היום את סדר-היום?

אלעזר גרנט (מ"ם):
בשעה טובה.

הרי ברור שמדובר ברעיון נאה, בהצעה שלא פסקה מלהיות הצעה מרגע נתינתה וקבלתה — לפנות לתלמידים ולמורים ולבקשם, ואם יש צורך לנסות ולשכנעם, ומדברים אני כמדינה דמוקרטית שכל מהותה ויסודה עומדים על השכנוע ההדדי, לחבוש כיפה בשעת הוראת ולימוד התנ"ך. מה פגום בזה? מדוע זה מחוץ לתחום סמכותן של העירייה ושל מחלקת החינוך וועדת החינוך שלה? הרי מדובר בסך הכול בניסיון להנחיל יחס של כבוד לספר הספרים הנצחי שלנו, שהיחס הקיים אליו כיום מצד תלמידי בתי-הספר הממלכתיים ומצד חלק גדול ממוריהם רחוק במקרים רבים מלהיות ראוי ונכון, גם אם ננקוט לשון המעטה.

אדוני שר החינוך והתרבות, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, עצם העובדה, שמשרד החינוך והתרבות לא היה ער לעניין זה במשך כל השנים אינה מובנת, מדימה העובדה שאף לא נעשה ניסיון קל שבקלים להציע, לבקש, לפנות ולברר עם המורים והתלמידים אפשרות כזו, שכולה תרבות, דרך, כבוד, ובעיקר דרך חינוכית, סמלית, להביע את הרעיון הברור — שלעצמי איננו ברור להרבה מחנכים בישראל — שאין זה ספר ככל הספרים. התנ"ך לא זכה בכדי לכינוי "ספר הספרים". אין זה סתם ספרות, לא סתם שירה, לא סתם מוסר, לא סתם משפט ולא סתם היסטוריה, אלא ספר קדוש, הספר הקדוש ביותר של העם היהודי, שנתקדש מדורי דורות מעל ומעבר למה שניתן להעלות בדמיון אנוש. אין חוק שזהו ספר שבמשך רוב הדורות ראה בו העם היהודי כולו — ובשתי הדורות האחרונים חלקו הנכבד בארצו — בגלוייתו ולדורותיו ספר אלוהי יחיד במינו בתולדות עם ואדם, שאין דומה לו לרוחניות, לשגב, לקדושה, להשראה, לאמונה ולייחוד, לא בישראל ולא בעמים.

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, מוסכמה היא ואין חולק עליה כי זה שנים יחסו של הנוער הישראלי בכללו לערכים הרוחניים הבסיסיים ביותר ובראשם תעודות הזהות ולתעודת הייחוד שלו — לספר הספרים — הוא יחס דרערי. אדיש משהו, קר משהו, מתנכר משהו, רחוק מיחס של כבוד ויקר, כראוי לספר הספרים הזה.

רק 9% אדוני שר החינוך והתרבות, מבוגרי התיכון בבתי-הספר הממלכתיים נבחרים בבחינת הבגרות כחמש יחידות תנ"ך. אחוז אפסי של תלמידי בתי-ספר ממלכתיים בארץ, ולמרבית הצער אחוז נמוך ביותר של מוריהם, מסוגל לצטט על-פה בצורה נכונה ומכובדת פסוקים, ביטויים או ניבים מקראיים, שבעבר היו נחלת האחרון שבמעמית-הארצות בעם הספר הזה.

אם ההתייחסות לתנ"ך בתוגים נרחבים של החינוך הממלכתי היא עדיין התייחסות כאל סיפורי המקרא, כאל אוסף אגדות נאות או נאות פחות, כאל כמה פרקי שירה נאים או נאים פחות ותו לא — התייחסות המעורטלת מכל הרוחני, השמימי והנשגב שבתנ"ך — אין כל סיכור שלנוער הישראלי או לחלקו הגדול יהיה יחס כבוד אכזרי הנובע מהערכה פנימית של ספר הספרים שלנו, ויש הכרח לחשוב על העניין ולחפש דרכים בלתי שגרתיות אל המקורות.

אדוני השר, אינני תמים לחשוב לרגע כי בחבישת הכיפה על-ידי מי שירצה בכך, לאחר שהדבר יוסבר לו כיאות ואם הוריו ירשו לו ואם מוריו ייתנו לו — בחבישה כזאת, אם תיעשה באמצעות שכנוע או הסברה של העירייה ושל משרד החינוך והתרבות גם יחד — יבואו כל התחלואים והמגרעות שמניתי על ריפוי ועל תיקונם.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר החינוך והתרבות וסגן ראש הממשלה, חברי הכנסת, הנושא שאני מעלה היום הוא שולי לכאורה, שולי מבחינה דתית, שולי מבחינה ציבורית, אבל משום שגרסתי כי הוא איננו שולי מבחינה חינוכית ובשל ההיבט החינוכי שבו, בחרתי להעלותו.

במה העניין? ראש עיריית תל-אביב שלמה להט הביא לפני ועדת החינוך של עיריית תל-אביב הצעה — והצעתי נחקלה — לבקש מהמורים והתלמידים בבתי-הספר הממלכתיים בתל-אביב לחבוש כיפה בשעת שיעורי התנ"ך, כמקובל במסורת היהודית מדורי דורות, וזאת — כך נאמר בפרסום — "כדרך לכבד את התנ"ך ואת דת היהדות".

מי שהיססו לאמץ החלטה זו או לתמוך בה בתחילה היו דווקא חברי הוועדה הדתיים והחברים הדתיים במועצת העירייה. הם חששו שתשימע מיד טענת "הכפייה הדתית", ולכן אף לא נטלו חלק לא ביוזום ההצעה ולא בעידודה, אף שכסופו של דבר הצטרפו אליה.

דובר עיריית תל-אביב, בני כהן, אמר במעמד מסירת ההודעה על ההחלטה האמורה, כי "לד שיסרב לחבוש כיפה, ינסו לשכנעו, אולם אם יעמוד בהתנגדותו, לא יכפו עליו כיסוי ראש".

והנה, בטרם חלפו 24 שעות ממסירת הידיעה האמורה, וכבר באה תגובה נמרצת, נמרצת מרי לטעמך, של משרד החינוך והתרבות, ולפיה "חל איסור מוחלט לחייב את תלמידי בתי הספר בכיסוי ראש בעת שיעורי התנ"ך". דובר המשרד אף מסר, כי "נושא כזה מסור מטבעו לשיקול דעתם של התלמידים והמורים — — — כי הוא חינוכי-פדגוגי מובהק הנתון לאחריות משרד החינוך ובשום אופן אינו מעניינה של רשות מקומית. לרבות עיריית תל-אביב".

לכאורה, כל מטרות הדברים היתה להדגיש, כי אין לכפות בתחום זה, וכי העניין נתון לשיקול דעת התלמידים והמורים. ברם, מאחר שדובר עיריית תל-אביב עצמו קבע זאת בבירור וללא היסוס במעמד פרסום ההחלטה, ולא הניח ספק כי אין העירייה מתכוונת לכפות, חלילה, על שום תלמיד ועל שום מורה, אלא לבקש, להציע ולשכנע, תמוהים בעיני הוריות של התגובה ואופיה הקטגורי והתקיף: "חל איסור מוחלט", כאילו היה מדובר, חלילה, באיוו הצעה מסוכנת.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

איסור מוחלט על מה? שאין לכפות?

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

לחייב. אני מתכוון למלים: "איסור מוחלט שאין לכפות". אדוני לא שמע תחילה, אבל הוא יגלה מיד כמה דברים אמורים.

כאילו מדובר היה באיוו הצעה מסוכנת שלא מן היישוב, שצריך היה להודפה חדר-משמעת בצורה נחרצת וביד רמה.

תמוהה בעיני באותה מידה הקביעה של דובר משרד החינוך והתרבות, כאילו הצעה-בקשה זו, שכל כולה ביטוי מינימלי חיצוני וסמלי ליחס של כבוד לתנ"ך — והיא אינה, חלילה, כפי שכבר מסרתי, של החברים הדתיים של הוועדה, שכל הצעה שלהם הרי היא נגועה מטבע בריאותה בסכנת כפייה דתית — שכל ההצעה הזאת אינה כביכול מעניינה של רשות מקומית.

על כך אני בא לשאול את ידידי ומכובדי, סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות, האומנם? ועל מה יצא הקצף?

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

אני דוחה מכול וכול כל מלה שאמרת, כי מלוחין לא היו מבוססות. אינך טורח לחשוב הרבה, ידידי, ולכן אמרת מה שאמרת. אני מציע לך להעמיק ולחשוב ואז תגיע לתוצאות אחרות, אני מקווה.

אדוני השר, אני מצפה שמשדר החינוך והתרבות ייתן יד ליוזמה הברוכה — לבקש, להציע כיסוי ראש בשעת לימוד תנ"ך איש לא הציע לכפות; אבל אם ישכנעו אנשים להתייחס בכבוד לספר התנ"ך וכשהוא נופל — כפי שכתב מישור השבוע — להרים אותו, זה לא עוד ספר ולא עוד ספרות ולא עוד שירה, אלא ספר הספרים; אם ישכנעו אנשים לנהוג כך, יצא הנוער נשכר, יצא החינוך נשכר, יצאו עם ישראל ומדינתו נשכרים כהלכה.

היו"ר א' נחמיאס:

מה מבקש כבודו?

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

אני מציע שהעניין, כיוון שהוא כרוך בעצם הוראת התנ"ך, יעבר לועדת החינוך והתרבות.

היו"ר א' נחמיאס:

סליחה. כבודו צריך להציע דיון במליאה.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

או להעביר את הנושא לועדת החינוך והתרבות, או לדון בנושא כאן במליאה.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת שאקי, כבודו חייב רק בדבר אחד: לבקש דיון במליאה. תואיל ברוב טובך לומר את הדברים.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

אני מציע אפוא לקיים דיון במליאה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. אדוני שר החינוך והתרבות, דברי תשובה בבקשה.

שר החינוך והתרבות י' גבון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנושא שעמד על סדר-היום ואותו הציג חבר הכנסת שאקי אינו הוראת התנ"ך בבתי-הספר ולא מעמד התנ"ך בעם ישראל או בבתי-הספר. זה נושא אחר.

אילו הציע חבר הכנסת שאקי דיון בנושא הוראת התנ"ך בבתי-הספר — הייתי מאמץ את הצעתו ומציע שהכנסת תקיים דיון בנושא הזה.

אם יש לו, לחלופין, השגות על הוראת התנ"ך, או על מקומו של התנ"ך בחברה, בבתי-הספר, בחינוך — אני מודיע לו מראש שהייתי שמח על דיון כזה והייתי מאשר אותו ותומך בו.

כאן מדובר בנושא אחר, בהודעה של ראש העיר — אשר כן הוכחשה, לא הוכחשה — שבבתי-הספר הממלכתיים, לא בדתיים, שבהם קיים כלאו הכי מין חיוב או חיוב משתמע של חבישת כיפה.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

אני מדבר על בקשה.

שר החינוך והתרבות י' גבון:

רגע אחד, מייד תשמע את דברי.

אדוני שר החינוך, מדובר בסך הכול בצעד סמלי, בצעד חינוכי, נאה, שגם אדם חילוני בעל חינוך חילוני הגדל באווירה חילונית —

היו"ר א' נחמיאס:

אבקשך לסיים.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

אשתדל לסיים מייד.

היו"ר א' נחמיאס:

לא להשתדל — לסיים. מה התשובות האלה? אחד משתדל ואחד מנסה לסיים. אתם עושים טובות לכנסת?

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

— — יכול לאמץ וראוי שיאמץ אותו כלא שיכול להשקפתו ולאידאולוגיה החילונית שלו.

לחבישת הכיפה, שהיא, בניגוד לנאמר ולנכתב לאחרונה, נורמה דתית-מסורתית המעוגנת יפה בהלכה — סעיף מפורש ב"שולחן ערוך", ב"אורח חיים", בסימן כ"ו, קובע שההלכה היא שלא ללכת ארבע אמות ללא כיסוי ראש. משום מה כל הכותבים בימים האחרונים נהיו "בקיאים" בהלכה וגילו שאין כביכול מקור בהלכה לחבישת הכיפה. ובכן, אין שחר לטענה הזאת. זוהי הלכה מפורשת בספר ההלכה, ב"אורח חיים", ב"שולחן ערוך".

כיום, יש דבר נוסף, והוא ההיבט התרבותי והרוחני של העניין הזה. לא ייגרם שום נזק, אדוני השר, לשום תלמיד ולשום מורה בישראל, אם על-ידי חבישת הכיפה בשעת הוראת ולימוד התורה, ישעיה, תרי"ע, עזרא ונחמיה — יחוש תחושה שונה מן התחושה שהוא חש בלימוד שגרת של ספרות רגילה. יהא זה חינוכי ומועיל, אם על-ידי חבישת הכיפה תוגבר, ולו במשהו, הזיקה הנפשית הפנימית למקרא ויועמקו במשהו השורשיות היהודיות ותחושת השייכות וההשתייכות היהודית.

היו"ר א' נחמיאס:

אבל הסיים נמצא בדף השלישי מהדף שלפניך.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

אדוני השר, אני חייב לקצר בדברי, לצערי לא שלטון הכיפה כאן ולא שלטון בכיפה. אני מבקש שלטון השכל הישר, שלטון הכבוד לתנ"ך, בצורה יהודית סמלית של כיסוי ראש, כנהוג מדורי דורות.

מנחם כהן (המערך):

השכל הישר זה לא לעשות את השטות הזאת. כשאין רצפה — —

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

אני מודה לך על הסגנון הפרלמנטרי הזה.

מנחם כהן (המערך):

אתה מלביש כיפות על מחללי שבת. איזו גדולה.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

אילו טרחת להאזין היטב, לא היית אומר זאת. לומר לחבר "שטות" בכית זה, בלי משמעת כהלכה — זה משהו שאתה צריך להחליט מה טיבו, אני לא אקרא לו בשמו.

מנחם כהן (המערך):

כל האווירה הזאת — — —

העלית נושאים אחרים, ואני רוצה לומר לך, שלפי דעתי יש הגומה בתיאור שלך את המצב. אני חושב שיש יחס של דרך-ארץ לתנ"ך, למה להוציא לעז כאשר המצב איננו כך? היה מקרה שכתבו עליו בעיתונים, כאילו חייל השליך ספר תנ"ך, והתברר שזה לא אמת, לא נכון. אם יש איזה נער פה ושם שמתייחס בשלילה אל התנ"ך, מה אתה יכול לעשות לו? אבל במערכת החינוך התנ"ך הוא נושא מרכזי, הוא כלול בבחינות הבגרות, יש לו מעמד מכובד. אני חושב שהגדולה שבו היא בכך שכל אדם רואה בו את מה שלבו חפץ לראות בו, ורואה בו התגשמות חזונו, אם במושגים דתיים אם במושגים חברתיים ואם במושגים סוציאליים. לפעמים אנחנו מתפעלים כשאנחנו רואים, להבדיל, גוי עומד ומצטט פרק תהילים. מה יש?

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
כמה תלמידים מן המערכת החילונית יודעים לצטט פרק אחד שלם?

היו"ר א' נחמיאס:
אינני מסכים לכך. נאמת על הנושא ברוח-ביר, ועכשיו אני מבקש שתקשיב לדברי החשובה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
אני רוצה לומר לך, כי, לצערי, 20% מהתלמידים בבתי-הספר הממלכתיים-דתיים נכשלו בבחינות הבגרות בשתי יחידות בתנ"ך. 20% מהתלמידים בבתי-ספר ממלכתיים-דתיים נכשלו בבחינות הבגרות בתנ"ך, בשתי יחידות.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
אבל 60% — — —

שר החינוך והתרבות י' נבון:
חבר הכנסת שאקי, אני רואה שאנחנו צריכים לשבת במזנון ולדבר.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
בעונג רב.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
גם בוועדת החינוך, בחקירה שתופיע לכל הישיבות שבהן אני נוכח, נוכל ללכך את הסוגיה.

אינני יודע מה מספר היחידות, אך ברצוני אהיה מוכן לתת לך אווה. אבל, אני אומר שהמצב אינו כזה שהחינוך הממלכתי נכשל בתחום הזה, חלילה וחס.

מה שקשור לציטוט על-פה — אני רוצה לומר לך מה השקפתי בנקודה פדגוגית זאת. הקימותי ועדה שתפקידה להציע למשרד פרקים מן התנ"ך, מהפיוט ומהשירה והספרות שעל התלמידים יהיה לשננם על-פה. אני יודע שיש פדגוגים החושבים שזה לא טוב. אבל בעניין זה אני מאוד קונסרבטיבי, ואני אומר כי מה שאדם לומד על-פה הופך להיות חלק ממנו, מאוצר המלים שלו, זורם בעורקיו והופך להיות גם חלק מאוצר לשונו. בפירוש דיברתי גם על פרקי תנ"ך, גם על פיוטים וגם על דברי שירה וספרות. בית-הספר הממלכתי-דתי יעשה אנתולוגיה שלו, וכך גם הממלכתי, אבל בסופו של דבר, יהיו הרבה דברים משותפים, שהם מקודשים לכולנו.

ראש העיר, כפי שאמרתי, לא היה מוסמך לקבוע בעניין זה, וכיוון שהנושא העומד על הפרק אינו מעמדו של התנ"ך ומקומו בבתי-הספר, אלא השאלה אם חובשים או לא חובשים כיפה, אני מציע להסיר את הנושא מסדר-היום.

אינני מבין זאת. אינני מבין מדוע עלה הרעיון. אבל היות שהנושא איננו התנ"ך או היחס אליו, או מקומו של התנ"ך בחברה, אלא הדבר המוגדר המסוים שאירע בתל-אביב, זה אינו דומה להצעות אחרות, ולכן לא אתמנך בדיון או בהצבעת ההצעה לוועדה. אלא אציע להסיר אותה מסדר-היום.

ברשותך, אני מבקש לומר עכשיו כמה דברים. עניין פדגוגי הוא עניין פדגוגי, חינוכי, והוא אינו נתון לסמכותו של ראש העיר. לפי ההגדרה של חלוקת סמכויות, זה נושא של המזכירות הפדגוגית של משרד החינוך. סמכויותיו של ראש העיר בתחום החינוך קבועות בחוק. בחקנות ובנהלים. אני מדבר על הצד הפורמלי, וצריך להבין שאין זה בסמכותו של ראש העיר לקבוע הלכות כאלה.

אני אישיה, כמי שהיה מורה לפני שנים רבות, וכשלימדתי תנ"ך חבשתי כיפה, אמרתי לתלמידים, כי מי מהם שרוצה לחבוש כיפה, יחבוש כיפה. ההבדל הוא בשאלה אם יש הוראה לעשות זאת, או אין הוראה; אם יש כפייה, או אין כפייה. כל תלמיד שירצה לחבוש כיפה, האם יגיד לו משהו להסיר אותה? היעלה דבר כזה על דעתו של משהו? מי שרוצה, חובש כיפה; מי שאינו רוצה, אינו חובש כיפה. כך נהוג בבתי-הספר הממלכתיים. ואני מבקש שתבין זאת.

עכשיו, אתה שואל איך קרה שמשרד החינוך לא בדק את העניין במשך שנים, ולא בדק את האפשרות להעביר לתלמידים את הצורך הזה בחבישת כיפה בזמן לימוד התנ"ך, לגלות יחס כבוד אל התנ"ך — אדוני, אתה היית סגן השר — — —

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
בדוק נא, אדוני, בתזכירים שלי ליגאל אלון המנוח, ובין שאר ההצעות תמצא גם הצעה כזאת.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
ובכן, אז מה? היתה לך אפשרות להשפיע על נושא זה במישרין, בהיותך סגן שר, והדבר לא עלה בידך.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
אלון המנוח קיבל דברים מסוימים, ודברים אחרים לא קיבל.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
יפה, כך דרכו של עולם: חלק מקבלים, חלק לא מקבלים. למה לא ניסה משרד החינוך לעשות זאת במשך השנים? אני יכול לדבר רק על שנתיים ורבע. אני נגד כפייה בעניין הזה. כפייה יכולה לעורר את ההיפך ממה שרצו להשיג.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
ברשותך, אדוני השר, אני מדבר על בקשה, לא הוראה. מי מדבר על כפייה?

שר החינוך והתרבות י' נבון:
טליחה, חבר הכנסת שאקי, האמן לי, כמי שאינו אנטי-דתי לחיובך — שאי-אפשר לרכוש דרך-ארץ למסורת בדרך כזאת. ההתנגדות לכך והוויכוחים סביב זה, כתיבה ובמקומות אחרים, ישיגו את המטרה ההפוכה.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
גם לא לבקש?

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת שאקי, תקשיב בבקשה לתשובה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
לא ראש העיר עושה זאת, אלא המזכירות הפדגוגית.

אנחנו אוכלים "טשולנט", ואין אפשר לאכול "טשולנט" בלי כיפה?

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
אתה רציני שהבאת את הדוגמה הזאת?

מנחם הכהן (המערך):
אני רציני מאוד. ובכן, ידידי, חבר הכנסת שאקי, אני רציני מאוד. ראש עיריית תל-אביב הפשיט את היהדות עירומה, והוא רוצה להלביש אותה כיפה. אני לא רוצה עיר מופשטת מיהדות וכיפה על ראשה. לא זאת אני רוצה. ולכן, בלי להיכנס לעניין הדתי, ההלכתי, אני מדבר על העניין הפרקטי.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
על העיקר אתה לא מדבר.

מנחם הכהן (המערך):
לא להוסיף שנאה למורשת היהדות. לא להוסיף ולזול בתנ"ך. אני לא רוצה שנוער כתל-אביב, שתלמידים — — —

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
צר לי לומר לך, דברי הכל ורעות-רוח אתה מדבר.

מנחם הכהן (המערך):
רעות-רוח. אבל? עם ישראל ישפוט מי מדבר הרבה דברי הכל בבית הזה.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
לבקש אסור לי?

מנחם הכהן (המערך):
אסור לך לבקש דברים שמחללים שם שמים. אסור לך לבקש דברים שיביאו התנגדות וחלול בספר הספרים.

היו"ר א' נחמיאס:
אני מבקש לסיים.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
אתה רואה שאחרים חושבים אחרת.

מנחם הכהן (המערך):
אסור לך לבקש דברים שכבר עוררו מאות תלמידים לצאת נגד העניין הזה. מותר לך וחובה עליך ועל כל אחד מאתנו להציע שהכנסת תדון. כפי שאמר סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתכנון — — —

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
כלימוד התנ"ך.

מנחם הכהן (המערך):
— — — כלימוד התנ"ך. כמעמדו של התנ"ך במדינת היהודים, אבל לא דרך הכיפה של ציץ לנסות לכזות את התנ"ך. זאת לא אתן לך.

על כן, אני מציע להעביר את ההצעה לוועדת החינוך והתרבות, כדי שהיא תוכל להתברר כפי שראוי לתנ"ך ולמעמדו בעם ישראל — ללא כיסוי של כיפה, גם לא של כיפה סרוגה.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
כמה דברים יפים היו אלה.

עדנה סולודר (המערך):
באמת יפים.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה.

מנחם הכהן (המערך):
הצעה אחרת.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת מנחם הכהן, בבקשה.

מנחם הכהן (המערך):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתקשה להוריד את הכובע בפני הצעתו של חבר הכנסת פרופסור שאקי.

היו"ר א' נחמיאס:
מה מציע כבודו?

מנחם הכהן (המערך):
אני מבקש להעביר את ההצעה לוועדה.

הייתי יכול להצטרף בלב שלם להצעתו של שר החינוך והתרבות להוריד את הנושא מסדר-היום, אבל, נדמה לי שהאבסורד שבהצעה הוא כל כך גדול וכל כך רציני, עד שגם ועדת החינוך והתרבות צריכה לומר את דברה לגבי בצורה נחרצת, נוסף על מה שאמר כאן שר החינוך והתרבות.

אחד הדברים שאני מתפלל עליהם יום יום הוא, שלא יקום חבר כנסת ויציע שילך יהודי לשמונה ימים יימול. כי אם תהיה הצעה כזאת, אני יודע, וגם אתה פרופסור שאקי יודע, למה הדבר יגרום בעם ישראל, איזה התנגדות זה יעורר למצוות המילה.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
לא שמעת את דברי. אני אמרתי שצריך לבקש — — —

מנחם הכהן (המערך):
מפני שכשם שיש דברים שמצווה לומר אותם, כן יש דברים שמצווה לא לומר אותם.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
אתה רוצה לומר לי שאסור לבקש?

מנחם הכהן (המערך):
כשם שמקבלים שכר על הדרישה, כך מקבלים שכר על הפרישה.

אני שומע קריאת ביניים של חבר הכנסת ורדיגר, ואני זוכר סיפור ששמעתי ממך. יום אחד, כשהיה חבר הכנסת ר' אברהם ורדיגר מהלך בחצוצות תל-אביב, הוא ראה משפחה יהודית מארצות-הברית, גבר עם ילדים, יושבים במסעדה טרפה למהדרין, שבה אוכלים כשר חזיר, והם חובשים כיפות יפות ואוכלים.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
שכחת שזה היה בשבת?

מנחם הכהן (המערך):
אולי זה גם היה בשבת. עוד יותר טוב. ניגש חבר הכנסת ורדיגר לאותה משפחה ואמר להם: יהודים יקרים, אני רואה שאתם חזירים מארצות-הברית. אני רואה שאתם יושבים עם כיפות. אני רוצה להסב את תשומת-לבכם לכך שזו מסעדה טרפה שכטרפות. אומר לו היהודי: אני יודע. שואל אותו חבר הכנסת ורדיגר: אז למה אתם חובשים כיפות? והיהודי עונה:

הצבעה

בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדר-היום של הכנסת — רוב
בעד ההצעה להעביר את הנושא
לדיוערת החינוך והתרבות — מיעוט
ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום
של הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה.

ז. הצעה לסדר-היום

עתידים של יישובים ברמת-הגולן ובבקעת-הירדן

ההתיישבות של הבקעה ושל הגולן, שעוד מעט תמלאנה לה 20 שנה. תנאי אזוריים אלה הם מהקשים ביותר מבחינה אקלימית וביטחונית; אלה אזורים חדשים מבחינת התכנון והלימוד החקלאי. מבחינת הידע של מה שניתן לגדל בהם ומה לא ניתן לגדל בהם. אלה שני אזורים שיש עליהם קונסנסוס, כמעט הייתי אומרת "מקור אל קור", בבית הזה. אולי זוהי הסיבה שהם מרגישים עצמם יתומים ו"פריירים" של מדינת ישראל.

יש לי גם ביקורת על חלק מהיישובים האלה, כי מי שעולה להתיישבות, לפי תפיסתי, עולה מתוך השקפת עולם, עולה מתוך אידיאל, ומחזיק במקום ללא תנאי. אינני מקבלת נטישת יישוב, כפי שעשו אנשי ורדיריתו. אינני מקבלת את הדרך של תושבי חמרה ומכורה, שהחזירו לפני שלושה שבועות את חצרות הוהות שלהם למשרד הפנים, ואינני מקבלת את הדרך של היישובים בגליל, וגם בבקעה, ששרפו צמיגים. מוכן שאז זוכים בכוחות ואז עובר שר הבינוי והשיכון את הבקעה ומבטיח הרים וגבעות. אבל הכטחות שניתנות לרגע. אנחנו מכירים מה כוחן.

עובדיה עלי (הליכוד):
שר הבינוי והשיכון עשה רבות.

עדנה סולודר (המערך):
עשה רבות מאוד. בסדר, אני מקבלת, ואני מקווה שיעשה עוד רבות. אבל לא רק הוא. יש עוד אנשים שבאים לבקר לרגע באיזה מקום, נדמה להם שהם מכירים את הבעיה, ו"מוציאים חשבונות מהשרוול". נכון שזכותו של שר הבינוי והשיכון עומדת לו על העזרה שהוא נתן, אבל אי אפשר לתת לדברים כאלה חשיבות ברגע.

עובדיה עלי (הליכוד):
הנושא כואב לו כאמת והוא עושה כמיטב יכולתו.

עדנה סולודר (המערך):
אני בטוחה בכך. הבאתי את הדוגמה הזאת לא כדי לפגוע, חלילה, בשר הבינוי והשיכון.

כשאני אומרת שצריך ללכת להתיישבות ללא תנאי, אינני מתכוונת לומר שלא צריך לספק תנאים מתאימים. אני ילידת האזור הזה, צפון הבקעה. אני מכירה את האקלים, מכירה את תנאי הביטחון. זיכרונות הילדות שלי הם מהאוהל ומהצריף ומהאוכל הכי דליקטטי שלנו כילדים — ללכת למטבח לטבול את פרוסת הלחם בשמן עם בצל מטוגן. זו היתה העוגה הטובה ביותר. זה היה אפשרי כאשר בכל הארץ היו ככה. היום,

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת שאקי, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לועדה, כהצעתו של חבר הכנסת מנחם הכהן?

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
מוכן.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, שתי הצעות לפנינו: האחת — של שר החינוך והתרבות, להסיר את הנושא מעל סדר-היום; השנייה — של חבר הכנסת הרב מנחם הכהן, להעביר את הנושא לועדה. מי להסיר הנושא מעל סדר-היום? מי נגד?

היו"ר א' נחמיאס:

אנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום, הצעה לסדר-היום מס' 5078 בנושא "עתידים של יישובים ברמת-הגולן ובבקעת-הירדן" — מאת חברת הכנסת עדנה סולודר, בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני כשבועיים הגשתי שאילתא בנושא זה לשר החקלאות, ומאחר שדברתי תשובתי לא סיפקו אותי, מצאתי לנכון להעלות את הנושא כהצעה דחופה לסדר-היום. אני מוכרחה לציין, שבעת האחרונה אני מסתובבת בהרגשה מאוד קשה, כי לעתים נדמה שיש ציבור גדול והולך של חברים בארץ, וגם בבית הזה, שנדמה להם שתפקיד ההתיישבות חס, ואולי הם שכחו, שהגשמת הציונות בארץ היתה מטרתה של תנועת ההתיישבות — פיזור האוכלוסייה עלי-מנת להבטיח את גבולות הארץ, על-מנת לשנות את סולם הערכים של היהודים. על-מנת ליצור סקטור יצרני, שמקיים את עצמו. אני שואלת את עצמי, האם הדברים האלה נגמרו. האם כאמת גמרנו ליישב את הארץ? האם כל האזורים מלאים?

התיישבות אפשר, כמובן, להרוס בהכל פה. להקים התיישבות זה עניין קשה ומייגע. התיישבות איננה התנחלות — רש לי ריבוח, כבר העליתי זאת פה פעמים מספר, על המונח "התנחלות" — אחת מתיישב ואתה רוצה גם לתת פרנסה וגם את שאר הדברים שהזכרתי. לדאבוננו, יש מתנחלים ששוכחים שאנו חיים במדינה שהיא כבר בת 40, שיש לה ממשלה, לא תמיד ממשלה שרצינו כה, אבל הממשלה הזאת מחליטה והכנסת נותנת את הגיבוי, וזה מחייב את כולנו.

כאמור, אפשר להרוס את הדברים האלה בהכל פה. את ההתיישבות עצמה עושים לא רק בלהט ולא רק באמונה, אלא בתכנון, בתקצוב, ביצוע ובדם, עד שרואים את הפירות. ולדאבוננו, חלק מהמתווכחים רואים רק את ההווה, את הפירות, אבל הראשונים, הוותיקים, המקימים, לא זוכים אפילו לראות את הפירות.

אנחנו נתונים היום כוויכוחים על ההתיישבות, על העזרה להתיישבות, על התיישבות נוספת. שמענו כאן את שר הבינוי והשיכון לפני שבוע, שעשה חישוב שהקמת יישוב עולה בסך-הכול 1.5 מיליון דולר, ומה הבעיה להקים יישובים? אבל אותם 1.5 מיליון הם רק הסכום הראשון. לא מספיק לבנות את הבתים, צריך לחשוב גם מה הלאה. צריכה בהחלט להיות אחריות של הממשלה.

אני רוצה לדבר היום על ההתיישבות הצעירה ביותר שלנו.

שהיא אם כל רע. ובכל זאת, אלמלא העזרה ההדדית בכמה מגורים, אוי לנו. כי אז כבר מזמן לא היינו.

כבר אמרתי שאין ויכוח בבית הזה, ובנודאי בקואליציה הזאת, על חינויותם של יישובי הגולן והבקעה. לכן אני שואלת: מדוע צריך למחות כן את החבל? האם התפקיד שלנו, של חברי הכנסת, של חברי הממשלה, מסתיים בזה שאנחנו מסכימים לקיומם שם, או שמא התפקיד שלנו הוא לעשות כול שביכולתנו בשביל להחיש את הסיוע, ובמיוחד לבקעה ולרמת-הגולן?

ממשלת ישראל צריכה לתת תשובות — מייד. אינני חובעת שתגינתה תשובות ללא בדיקה וללא תוכנית. לא מקובל עלי לזרוק כסף לדלי חסר תחתית. אבל, כל אזור שהגיש את התוכנית, כל מגור שברדיקתו נסתיימה, יוכא לשולחן, ואל יגידו לי שאנחנו צריכים לדעת באיזו עלות. העלות הכללית של מה שצומד לפנינו ידועה. ניתן להביא בחשבון מה עומד לפנינו בתוכנית התקציב שתוכנן לפנינו מחר.

לכן, אני אומרת: אל נעשה את מלחמת הבחירות על גב ההתיישבות ואל ניקח על עצמנו את האחריות להרס היישובים. נביא להם את הנחמה לפני צאת הנשמה.

אני מקווה שיש. היום לשר תשובות קצת יותר מבטיחות מאשר בפעמים הקודמות. תודה רבה.

הי"ר א' שוסטק:
תודה רבה. אני מזמין את שר החקלאות להתייחס להצעה.

שר החקלאות א' נחמקין:
אדוני הושב-ראש, חברי הכנסת, חברת הכנסת עדנה סולודר: וכי מה אנו תורמים בדיון, כשיושבים באולם חברי כנסת שאפשר לספור אותם על כף יד אחת? האולם ריק.

עובדיה עלי (הליכוד):
שתי ידיים.

שר החקלאות א' נחמקין:
יד ורבע.

דן חיבון (הליכוד):
האיכות נמצאת כאן.

שר החקלאות א' נחמקין:
לכן אני טוען תמיד, שדיון בכל פורום אחר נראה לי פשוט יעיל יותר, אלא אם כן חשוב הפרוטוקול. אולי גם הוא חשוב. אך כשאני מחזיק להופיע, אני משתדל לעשות זאת כמיטב יכולתי.

מאז כניסתי לתפקידי הצעתי לפחות שש פעמים הצעות מהצעות שונות, איך להיחלץ לעזרתם של יישובי הגולן ובקעת-הירדן. יישובים אלה הם חלק ממגזר חקלאי שיש בו מאות רבות של יישובים במצוקה, כתוצאה ישירה של כמה שנים של טירוף מערכות כלכליות. לשמחתי, בשנתיים האחרונות המערכת מאוזנת, וכעת הענפים בחקלאות על מרכיביה, לרבות ברמת-הגולן ובבקעת-הירדן, הם ענפים מכניסים. מי שעוסק בחקלאות ועובד כמו ידיו, יכול היום להתקיים בכבוד. הבעיה, והיום היא קיימת רק אצלם, היא הגבנון שנוצר במשך השנים האחרונות, ראשית, משום שהובטחו להם חקציבים גדולים מאוד על-ידי המוסד המיישב, והתקציבים האלה לא ניתנו להם. שנית, מפני שהיה נוהג מוזר מאוד, שהסתדרות הציונית ומשרד החקלאות הטילו על תנועות ההתיישבות את התפקיד להשיג אשראי, להשיג כסף

איראפשר לדרוש חיים בתנאים כאלה ממתיישבים, כאשר בכל האזורים שכן גדרה לחדרה חוגגים. זה דבר כלתי אפשרי, זה גם אחד הדברים שנותנים את הרגשת הבדידות למי שיושב באזור מרוחק.

אני גם יודעת שיש ויכוח אם צריך בכלל לשבת על הגבול. יש היום מי שאומר: למה צריך לשבת על הגבול? נשים שם טנק ותותח, יהיה הרבה יותר קל, הרבה יותר פשוט. ידידי, חברי הכנסת, שאינם כאן כרגע, השר רבין, שהיה כמשך שנים בפיקוד הצפון ואחר כך רמטכ"ל: חבר הכנסת מרדכי גור, שהיה אלוף פיקוד הצפון ואחר-כך רמטכ"ל: וחבר הכנסת רפאל איתן, שהיה אלוף פיקוד הצפון ואחר-כך רמטכ"ל — הייתי מבקשת שהם יעידו מתי גבול מובטח, עם כל הקשיים שיש עם הצבא ועם שטחי האש, כאשר יושב ישוב — יש מדינת ישראל, במאמר שפורסם לאחרונה היה ציטוט בנושא מרכי משה פלר, שהיה מפקד אוגדה בגולן במלחמת יום-הכיפורים. נדמה לי שמקובל עלינו, שבמקום שלא יהיה בו יישוב, לא תהיה מדינת ישראל, גם אם יהיו שם טנק ותותח.

הי"ר א' נחמיאס:
במקום שתעבור המחרשה, שם יהיה הגבול.

עדנה סולודר (המערך):
נכון. לכן אני חוזרת לעניין הבקעה והגולן, ואני רוצה להציג כמה נתונים. הבקעה והגולן, לפי כל קריטריון, הם סקטורים יצרניים, והם השיגו, כמשך קרוב ל-20 השנה שהם יושבים במקום, הישגים מבחינת החקלאות והתעשייה, כפי שהשיגו גם יישובים ותיקים. אנחנו יודעים שחלק גדול מהחוב שהם צברו הוא חוב של תושבים שנשטו את המקום אבל השאירו את התוכות לנשארם בו. הרבית הרצחנית הגדילה אותו.

אומר לכם רק, שבשנת התש"מ ייצרו שני האזורים האלה יחד תוצרת חקלאית ותעשייתית בהיקף של 178 מיליון שקל נטו — מזה שני שלישים בגולן ושליש בבקעה. באזורים האלה התעשייה העיקרית היא התיירות. נדמה לי שזה אומר משהו.

כמה אנשים חיים היום ביישובים האלה? בבקעה מתגוררות בסך הכול 3,910 נפשות, וזה כולל גם את היישובים בצפון ים-המלח. במעלה-אפרים — 1,200 תושבים, בהם 250 משפחות. בחדרש פברואר עשויות להצטרף עוד 30 משפחות. במושבים ובקיבוצים יושבים 2,710 נפש. בגולן יושבים בסך הכול 7,458 נפש, מתוכם כ-30 יישובים, מושבים וקיבוצים — 4,958 נפש. בקצרין — 2,500. אני רק רוצה להזכיר לכם, שכאשר אושר חוק הגולן, יצאה "תוכנית רבבותיים", שעמדה להתממש חוץ עשר שנים, לדאבוני, חלה באזור הזה ירידה בקיץ זה היו עזיבות של עשרות משפחות. המצב בבקעה דומה.

החוב הצבור הוא 240 מיליון דולר, שהם 370 מיליון שקל חדש. על השולחן מצוי הנידוי עם הפירוט, שכחתי לקחת אותו. אבל היות שאני צריכה לסיים, לא אפרט. יש לי החלוקה לאזורים, כמה מזה לגולן וכמה מזה לבקעה. בגולן חלק גדול מן החוב הוא דווקא על שיכון ובנייה.

במצוות הושב-ראש אני רוצה לסיים ולומר: את ההתיישבות קשה להקים וקל להרוס. לפעמים יש לי הרגשה שהתחלנו כבר את מסע הבחירות, בעיקר בשבועות האחרונים, כאשר ההתיישבות נזקקת לסיוע של הממשלה.

אינני רוצה להאמין שלמישהו בכנסת הזאת ובממשלה הזאת יש באמת כוונה להרוס את ההתיישבות או חלק ממגזריה. יש גם מי שמקטר היום על העזרה ההדדית וחושב

כשהגשתי את ההצעה הראשונה לשר האוצר דאז, השר ללא חיק דהיום, מר יצחק מודעי, הזכרתי שלושה-ארבעה יישובים ואמרתי: אינני יכול להציע לגביהם שום הצעה, אני רוצה שנקיים דיון משותף, ובו נכריע האם לקיים אותם במצבם המסוכן, או המיוחד, או נחליט יחד, באחריות משותפת, שצריך לאפשר להם לחזור לבית שבו הם נולדו ולזנוח את היישובים שקמו, וישא מי שישא בתוכו. על כך היתה תשובה: אתה יכול, מצרי, לעשות מה שאתה רוצה; זה איננו ענייני.

ומאז מתגלגלות הצעות מהצעות שונות. בשנה שעברה סיענו להם בפריסת חובות של שנה אחת. חברת הכנסת עדנה סולודר צדקה בנתונים, פחות או יותר, יחד הם חייבים היום כ-370 מיליון שקל, מזה באשראי, מזה לזמן קצר ומזה לזמן ארוך. אם לא חועמד לרשותם, בתוך שנה או שנתיים, מחצית מהסכום הזה כתקציב התיישבותי — הם ייפלו.

עדנה סולודר (המערך):
אפשר לשאול שאלה?

שר החקלאות א' נחמקין:
בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):
השנה, בשביל לפרוע חובות, לקחו תקציבי פיתוח והשתמשו בהם. אם ההסדר הזה יימשך, אנחנו חוסמים את ההתפתחות של היישובים האלה.

שר החקלאות א' נחמקין:
הודעת, ואני חוזר על הודעתי — אני אינני עושה מעשי כשפים. אני אעשה הכול כדי שכל תקציב הפיתוח ילך לתשלום חובות, כל זמן שלא יטפלו בכביה הזאת כפי שצריך. אי-אפשר לא לשלם חובות. לא יהיה פיתוח של יחידה אחת אם לא נשלם את החובות. כל המערכת תיפול אם לא נשלם את החובות. הבנקים דורשים את שלהם, ובצדק.

עדנה סולודר (המערך):
אתה לוקח מהיישובים את האפשרות לפתח — — —

שר החקלאות א' נחמקין:
אני שמעתי. אני אמשך לנהוג כך כל זמן שלא יהיה תקציב מיוחד, כי אם לא — הכול ייפול.

עדנה סולודר (המערך):
נעזור לך.

שר החקלאות א' נחמקין:
עד היום לא עזרו, עד היום דיברו.

קריאה:
לא עזרו? לא העבירו כסף לפירעון הלוואות?

שר החקלאות א' נחמקין:
סליחה, לא. לפריסה לשנה אחת, שהריבית עליה היא כזאת שאינה נהוגה בשום מקום בעולם, גם כסיוע.

מכיוון שאני נדרש על-ידי היושבי-ראש לקצר בדברי, אוסיף שוועדה שלישית גמרה את עבודתה, והחומר מונח על השולחן. יש לנושא הזה פתרון שעולה בכסף. משום כך הוא איננו מבוצע. לו זה היה פתרון עקרוני-מלוולי, של השתתפות בצער, שש פעמים היו מבצעים אותו.

צריך לקבוע סדר-עדיפויות, ובה אין רוצים. גם היושבים כאן יש להם סדר-עדיפויות שונים. ואני אינני יכול לשכנע

ולממן מימון ביניים את ההשקעות הנחוצות, בגלל חוסר תקציב.

מדוע נוצר מצב כזה? מדוע זו היתה המדיניות? חבל לי על הזמן שיידרש לי כדי להסביר זאת, כי נדמה לי שכבר הסברתי זאת לפחות פעמיים-שלוש פעמים. היום הרבר איננו קורה. אני אישית עוקב, אסור — — —

אהרן הראל (המערך):
יש יישובים שהיו ממוטטים והיום הם מבוססים.

שר החקלאות א' נחמקין:
אני יודע, אני אניע לזה.

היום, אני אישית עוקב אחרי הדבר, ואני אסור הקמת יחידה משקית שאין לה תקציב. גם כך יש מעטים המצליחים לעקוף אותי, ושוב מסתככים עם השקעות ללא מקורות מתאימים. ביישובים קיימים עושים מאמץ עליון להוסיף אמצעי ייצור כדי להרחיב, כדי להתקיים יותר בכבוד. הוטחה כלפי ביקורת קשה מאוד, על שמאז באחי למשרד החקלאות לא היתה לי הזכות להחליט אף החלטה אחת שיש עמה בשורה, שיש עמה שמחה לחקלאים. לעתים אני מקנא בשרים אחרים, מקנא בהם, אינני כועס. לשמחתי זה מצבם. אני שמח שלפתוח מצבם של המשרדים האלה הוא כזה, ששר הבינוי והשיכון, למשל, יכול היום לעשות סיור ולומר: מי שרק זקוק להשתתפות בדיור, אני עומד לרשותו בסכום כמעט בלתי מוגבל להרחבת ביתו, לבניית ביתו; וההחזר — כ-25 שנים. כל הכבוד. לצערי, לא זה המצב במשרד החקלאות. אני שמח מאוד על ששר התעשייה והמסחר יכול לעשות סיור ולומר: אם אין לשר שלכם כסף, אני אשקיע אצלכם, זה לא בתעשייה — יהיה כאילו היה בתעשייה. זהו המצב היום. ואילו אני צריך לקצץ מבוקר עד ערב, כי המעט שיש לי ניתן כדי לכסות, ולו בחלק קטנטן, את הפיגורים שיש בתקציבים שהיו ולא ניתנו. זה מצב נורא, ומצב זה הביא יישובים להתמוטטות כספית אף-על-פי שמצבם הכלכלי היום ורווחיות ענפיהם בשנתיים האחרונות מצוינת.

ראו זה פלא, יישובי הבקעה, על אף החוב הנורא המוטל על גבם, ירדו השנה בחוב עקב רוחות הענפים, אבל להיפטר מחובם הם אינם יכולים.

אביא פה שני מספרים כדי שלחברי הכנסת המעטים הנמצאים באולם יהיה מושג כלשהו כמה דברים אמורים.

אפרים שלום (המערך):
מעטים אבל קבועים.

שר החקלאות א' נחמקין:
משק חקלאי יכול, בתנאי ריבית מקובלים בעולם, לשאת חוב של שקל פדיון לעומת שקל חוב; על כל שקל פדיון יכול להיות שקל חוב באשראי לזמן קצר ולזמן ארוך. זה איננו מצב טוב, אבל הוא אפשרי. על זה צריך לשלם בשנה ריבית ריאלית של 8% — 10%, ואז נשארים לו כ-20% שכר עבודה, ואני מדבר על ממוצעים. 20% מפדיונו הם שכר עבודה, 8% — ריבית; ועוד כ-74% או 72% — תשומות הנותנות את התוצרת.

המשקים האלה, גם בגולן וגם בבקעה, חייבים בממוצע 2 שקלים על כל שקל ייצור, בממוצע — יש בהם כאלה שחייבים 25 אגורות לשקל ייצור ויש כאלה שחייבים 6 שקלים על שקל ייצור, והם, מבחינה תיאורטית-כלכלית לפחות, פשוט את הרגל, אך הם יישוב חקלאי ואנחנו צריכים לשקול מאה פעמים לפני שמחליטים איך לטפל בהם.

אומר ומדגיש למרות התנהגות לא-אחריות של חלק ממנהיגיהם, ניהול כספי כושל של חלק מארגונייהם הכלכליים, אבל בשל כך אסור להעניש ענישה קולקטיבית את המתיישבים עצמם — אני חושש שהמדינה תעמוד בפני שוקת שבורה.

ואני רוצה לומר לך, אדוני שר החקלאות, שרבות משפחות כמושבי עובדים אלה, שנקראו פעם מושבי עולים, אין להם אמצעי קיום מינימליים הכרחיים, והם גם אינם זכאים למענקי אבטלה, הואיל והם נחשבים לעצמאים.

אני קורא לך, אדוני שר החקלאות, לפעול, לעשות מעשה, ועכשיו, אין כאן עשייה מספקת. כל הפעילות אינה מספקת להצלת היישובים האלה, ואני סבור שיש לעשות כול אשר ביכולתנו כדי לסייע למושבי עובדים אלה.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה לחבר הכנסת עובדיה עלי. חכרת הכנסת עדנה סולודר, האם את מסכימה שהצעתך תועבר לוועדת הכספים?

עדנה סולודר (המערך):

כן.

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: הצעה אחת — להעביר את הנושא לוועדת הכספים, והצעה שנייה — לא לכלול את הנושא בסדר-היום. אני מעמיד להצבעה את שתי ההצעות זו מול זו.

ה צ כ ה

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדת הכספים — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול

את הנושא בסדר-היום — אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכספים

נתקבלה.

ח. הצעה לסדר-היום

התנהגות מינהל מקרקעי ישראל כלפי עובד המינהל אלי עמר

יצחק פרץ (המערך):

תן לי לדבר, זכותך להסיר את הצעתך.

היו"ר א' שוסטק:

הוא הסיר רק את שמו מההצעה.

יצחק פרץ (המערך):

הוא הסיר את שמו מההצעה, כשאתמול — —

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

זכותי — —

יצחק פרץ (המערך):

זו זכותך. מותר לי לדבר? אני רציתי רק לומר: כל הכבוד

לראש המינהל על שהצליח לשכנע אותך. אתמול ניסית להוציא

את הצדק לאור, והיום — —

היו"ר א' שוסטק:

חבר הכנסת פרץ, אי-אפשר להתווכח על זה.

יצחק פרץ (המערך):

אני לא מתווכח. אני מדבר.

בסדר-העדיפויות שנראה בעיני — אחרי הביטחון ולפני חינוך, זה הדבר הכי חשוב. ואני אומר, ובאחריות, שאם יינתן פעם אחת הסיוע הזה, היישובים האלה לא יחזרו לשולחן הדיונים, כי היום מצבם המשקי טוב. מצבם הכספי איים ונורא.

לכן, אין לי שום התנגדות שהנושא יידון בוועדה. אני מציע לקיים דיון במליאה, כי יהיה לו אותו אופי בערך שיש לדיון היום — היום זה דיון במליאה — ואינני מציע להסיר את הנושא מסדר-היום, אלא אני ממליץ שנעביר את הנושא לדיון בוועדת הכספים, כי בימים אלה נערכים הדיונים על חקציב המדינה לשנה הבאה, ויש הזדמנות טובה לכחון, האם אני וחברי הוועדה — ויש בהם חברים הקרובים מאוד להתיישבות — משרדים על גל אחד באשר לצורך בסיוע לרמת-הגולן ולבקעת-הירדן.

היו"ר א' שוסטק:

תודה לשר החקלאות. הצעה אחרת לחבר הכנסת עובדיה עלי.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע, מטעמים פרוצדורליים, להסיר את ההצעה מסדר-היום.

אני סבור שלא רק ההתיישבות הצעירה, שעליה דיברה חכרת הכנסת עדנה סולודר, ובצדק, נמצאת בבעיה. ההתיישבות, ובמיוחד זו המאוגדת במסגרת מושבי העובדים, שעלו על הקרקע בשנות ה-50 — —

שר החקלאות א' נחמקין:

כן"ל.

עובדיה עלי (הליכוד):

— — עומדת היום מול שאלה של קיום, של קיום ממש. הסקטור היצרני הנפלא הזה עומד לפני התמוטטות כספית ממש. אלה שעשו כה רבות ליישובה של ישראל ולהגשמת הציונות הלכה למעשה, הם חייבים היום כ-350 מיליון דולר. אם לא ניחלץ מיידית להצלת המושבים האלה — וזאת אני

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 4907 בנושא: התנהגות מינהל מקרקעי ישראל כלפי עובד המינהל אלי עמר — מאת חבר הכנסת יצחק פרץ. בבקשה, חבר הכנסת יצחק פרץ.

שר החקלאות א' נחמקין:

אילו היו יודעים כמזונן שנושא זה עולה, היה האולם מתמלא.

יצחק פרץ (המערך):

או שכן או שלא, אי-אפשר לדעך.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, עד לפני שתי דקות היתה הצעה זו אמורה להיות מוגשת על-ידי שני חברי הכנסת, על-ידי ועל-ידי חבר הכנסת מאיר כהן אבידב. אני מבין שהוא התחיל לפני דקות מספר להסיר את ההצעה.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

שני אנשים שידברו באותו נושא — זה פשוט מלאה את הכנסת.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

זכותי שלא להעלות את הנושא הזה. אני אצביע יחד אחר.
אבל זכותי שלא להעלות את הנושא.

יצחק פרץ (המערך):

טוב! בסדר, זה מקובל.

ההתעללות של ראש מינהל מקרקעי ישראל — — —

שר החקלאות א' נחמקין:

מנהל מינהל מקרקעי ישראל ולא ראש מינהל מקרקעי
ישראל.

יצחק פרץ (המערך):

ההתעללות של מנהל מינהל מקרקעי ישראל הגיעה
לשיאים שחרגו מכל נוהל תקין, ולא רק זאת — — —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

מה, הוא היכה אותו?

יצחק פרץ (המערך):

ח"כך תשמע, ידידי, קצת סבלנות. אני מקווה שהמצב לא
יגיע לידי מכות, מספיק שזה היה בכנסת.

מנהל המינהל, לדעתי, עבר את כל העבירות האפשריות
על-מנת לממש את המזימה שלו. שהיא אחת — לסלק את אלי
עמר מהמינהל. את הסיבה האמיתית לכך אינני יודע עד היום.
אבל נראה שיש הרבה על מה לכסות.

מר עמר קיבל מכתב פטורין על הפסקת עבודתו ב־31
בינואר 1986. הוא הגיש תלונה למבקר המדינה וביקש ממנו
לעשות צדק. ואכן, מבקר המדינה הוציא צו זמני, ובנו נאמר —
ואני מצטט: "הוראת מינהל מקרקעי ישראל לקרן־קיימת
להפסיק את עבודתו של עמר כאמור לעיל ועשתה כתגובה על
כך, שהוא הודיע בתום־לב ועל-פי נהלים תקינים על מה
שנראה לו כמעשי שחיתות שבוצעו. הקרן־הקיימת לישראל
פעלה לכל אורך הדרך כסוכן ושלית של מינהל מקרקעי
ישראל".

ובהמשך אותו צו נאמר: "על מינהל מקרקעי ישראל לבטל
מיד את הוראתו ולבטל את ההודעה על הפסקת העבודה".
ומוסיף המבקר ואומר: "אני אוסר על מינהל מקרקעי ישראל
לפגוע או לגרוע מכל זכות מזכויותיו של המתלונן על-פי כל
דין, הסכם, הוראה, נוהל או נוהל מחייבים".

יתירה מזאת: בתאריך 24 במרס 1986 כתב שר החקלאות
מר אריק נחמקין למבקר המדינה, בעקבות שיחה שהתנהלה
ביניהם על כך, שמר עמר ימשיך להיות מועסק בתפקיד שבו
התקבל מלכתחילה, עם כל התנאים וכו'.

ב־27 במרס 1986 כתב מבקר המדינה לשר החקלאות,
בתשובה על אותו מכתב: "אני מאשר בתורה את קבלת מכתבך
והוראתך בדבר הפתרון המוצע על-ידך ועל-ידי המינהל
להמשך העסקתו של מר אלי עמר". אני מצטט מדבריו המבקר:
"אם אכן תבוצע הצעתך כמועלה במכתבך ככתבה וכרונה, לא
יהיה צורך בהוצאת צו נוסף בנדון".

בסעיף 3 של אותו מכתב של מבקר המדינה נאמר, שמר
ליפקה, מנהל המינהל, הודיע לנציבות תלונות הציבור, כי
התפטר שנקבע למר עמר יהיה רכו נפה.

לאחר כל ההודעות, המכתבים והסיכומים האלה היה ברור
מעבר לכל ספק, שמר עמר אכן יישאר בתפקידו.

והנה הגיע מכתב נוסף, מיום 7 באפריל 1986, ובו הודעה

אמנון לין (המערך):
מכתב ממי למי?

יצחק פרץ (המערך):

מהקרן־הקיימת לישראל, בשם מינהל מקרקעי ישראל,
למר עמר, ובו הודעה על הפסקת עבודתו ב־31 במרס 1986.
המכתב יצא ב־7 באפריל, אך הודיעו בו למר עמר על הפסקת
עבודתו ב־31 במרס. אלה פטורים רטרואקטיביים. ראו זה
פלא: המכתב יצא ב־7 באפריל, נניח שחברת הבזק, שהיא
חברה מצוינת, העבירה את הדואר באותו יום, דבר שאיננו
מתקבל על הדעת — גם אז ההודעה על סיום העבודה ניתנה
רטרואקטיבית ל־31 במרס.

ועל זה אומרים ראשי המינהל, שהם באו בידיים נקיות.
הלוה ייקרא ידיים נקיות? האם באמת למנהל המינהל, האחראי
למערכת הגדולה והענפה הזאת, כבר אין מה לעשות אלא
להיטפל לאותו עובד, שכל אשמתו היא אחת — חשיפת
שחיתויות?

מנהל המינהל לא הסתפק בכל האמור לעיל, ושלח מכתב
נוסף למבקר המדינה, בדצמבר 1986, ובו התלונן שוב על אלי
עמר. זאת לאחר אישור המינהל להמשך העסקתו של מר
עמר, בהתאם לאותה החלטה. ואני מצטט ממכתבו של מנהל
המינהל למבקר המדינה: "במרוצת התקופה האמורה נוצר
מצב כי בשל הליכותיו והתנהגותו של מר עמר הגעתי למסקנה
שאין להתיר המשך העסקתו או הארכת החוזה עמו". הליכותיו
— לאן? התנהגותו — כלפי מי?

עובדיה עלי (הליכוד):

הליכות זה נימוסים, זה לא הליכות מלשון ללכת.

יצחק פרץ (המערך):

תודה רבה על החיזוק. אני יודע בדיוק למה אני מתכוון. מי
שלאב את זה לא יודע בדיוק למה הוא התכוון.

עובדיה עלי (הליכוד):

שאלת לאן הלך, לכן מצאתי לנכון להעיר.

יצחק פרץ (המערך):

אני מדבר קצת בצניות כלפי אלה שכתבו את המכתב
הזה. פתאום מחפשים הליכות והתנהגות. עוד לא ראיתי דבר
כה.

בסעיף ד' באותו מכתב ציטט מנהל המינהל מדבריו של
היועץ המשפטי לממשלה, שגם אותו הוא ניסה לערב בעניין.
אגב, כל המכתבים נמצאים בידי, אם ירצה משהו לקרוא
אותם, הוא יוכל לעשות זאת. הוא אמר, שבישיבה שהתקיימה
בדצמבר 1986 נאמר, כי הנ"ל אינו עובד המינהל אלא עובד
הקרן־הקיימת לישראל. זה לא חדש, ועל סמך כל זה כתב מה
שכתב מבקר המדינה. וצריך לבדוק אם לא הופר בעבר תווה
העסקתו.

ומנהל המינהל המשיך, טען וביקש את התערבותו של
מבקר המדינה, על-מנת לפסוק אם הפסקת עבודתו או
אי-הידוש העסקתו של עמר נובעת מפרשיות שחיתות שהוא
חשף, כטענתו, או מנימוקים לגיטימיים, שנתגלו במהלך
העסקתו בפועל. בקשה זו ביקש מנהל המינהל ממבקר
המדינה.

מבקר המדינה השיב על המכתב הנ"ל ב־4 בינואר 1987.
אני קורא את המכתב של מבקר המדינה: "לכבוד מר ליפקה,
מנהל מינהל מקרקעי ישראל. הנדון: תלונתו של מר אליהו עמר
(מכתבך מיום 29 בדצמבר 1986). קראתי את מכתבך הנוכח

ומנהל המחוז אומר: אני אמרתי לכם, אם תעבדו אתו חודשיים-שלושה ותראו שהבן-אדם הוא חרא של טיפוס — סליחה על הביטוי — גם לך יכול לקרות דבר כזה, אם תרצו אחרי חודשיים-שלושה ללכת למלחמה נגדו, אני מוכן ללכת עד הסוף. את זה אמר מנהל המחוז. אחר כך אומתו הדברים.

ביום 13 בינואר שנה זו כתבתי מכתב לשר החקלאות, לאחר שהגשתי הצעה דחופה לסדר-היום, שלא הוכרה, ותבעתי את פיטוריו של מנהל המינהל, הסכרתי לו שמנהל המינהל מעז בחוצפתו להערים על כל המערכות ולחבוץ פיטוריו של אדם שאין לו הכלים לעמוד מול המכונה האדירה הזאת, תשובתו של השר היתה: "קיבלתי מכתבך הנ"ל, עיינתי ואעשה הכול שדברים במינהל לא ייעשו ללא בדיקה ושיפוט ציבורי הוגן".

לבסוף, כדי לתמצת את הדברים: לאחרונה הצמידו לאלי עמר עובד נוסף, כדי לעזור לו. אינני רוצה לפרט, האדם הזה, אחרי זמן מסוים שעבד אתו, הגיש תלונה נגד אלי עמר, ומה כתוב בתלונה? — שהוא לא בסדר, שהוא מושחת וגם שהוא רצה לקבל שוחד.

היו"ר א' שוסטק:

טוב, זה אינו נוגע לעניין.

יצחק פרץ (המערך):

אני רוצה לסיים, כשבאו אלי, לאלי עמר, ואמרו לו: הנה מכתב תלונה נגדך, הוא אמר להם: יש משטרה, נא לפנות לשם. הם לא פנו למשטרה, אבל מה התברר? התברר שאותו אדם אמר: אני קיבלתי הוראה לתת, וחתמתי על המכתב, ואחר כך אומרים: אנחנו באים כידיים נקיות, אין לנו שום דבר נגד האיש, בסך-הכול אנחנו רוצים צדק, אם לזה ייקרא צדק, אני לא יודע איפה אני חי.

לכן אני חובע משר החקלאות: א. לפטר מייד את מנהל המינהל, זו כוונה וחרפה שבמערכת שלנו יכול לשרת אדם שיכול להערים על כל המערכות. ב. לערוך בדיקה קטנה.

אני מבקש דיון במליאה.

היו"ר א' שוסטק:

חודה רבה. אני מזמין את שר החקלאות להתייחס להצעה.

שר החקלאות א' נחמקין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הפרשה הכאובה הזאת הפכה להיות נושא לדיון ציבורי ולא רק בכנסת, עם חברי הכנסת, ובהתכתבות אתם, אלא גם בכלי התקשורת — בעיתונות, ברדיו ובטלוויזיה. ואני מודה, שאם אכן אני שופט נכון את החומר שמגיע אלי בחוקף תפקידי כאחראי למינהל מקרקעי ישראל, הרי הבקיה מורכבת, ואני ממליץ מאוד שאנו לא נשפוט ונוציא פסק-דין מעל כמה ציבוריות.

שבח וייס (המערך):

מכל כמה ציבוריות?

היו"ר א' שוסטק:

אתה מתכוון מעל במת הכנסת.

שר החקלאות א' נחמקין:

אני אמרתי: מעל כמה ציבוריות, ובכלל זה במת הכנסת, ולדעתי גם לא מעל כמה ציבוריות אחרת. הרי זה הפך כמעט לתחביב שעוסקים בו, ודעתי על כך שונה. אני ממליץ שלא נשפוט כאן את מנהל המינהל, שאין לו כאן זכות הסבר, התגוננות והגנה.

לעיל שכתבתי אלי, והנני להודיעך כדלקמן: 1. בירור התלונה שהגיש מר אליהו עמר לנציג תלונות הציבור ב-1 בינואר 1986 נסתיים במרס 1986. בסיום הבירור נקבע ההסדר שבא לידי ביטוי במכתב שכתב אלי שר החקלאות ב-24 במרס 1986 ובמכתב שאני כתבתי אל שר החקלאות. 2. במכתבך אלי מיום 30 במרס 1986 הובאו הפרטים בדבר ההוראות לביצוע ההסדר שנקבע כאמור. ההסדר היה ברור — שהוא ממשיך לעבוד באותם תפקידים וכו'. וכו'.

האם בזה נגמר העניין? לא ולא. מנהל המינהל רצה לסלק את מר עמר אחת ולתמיד. הוא נקט אמצעים לא כשרים, ובין היתר, הפצאת דברים כוזבים נגד מר עמר, או, למשל, הניסיון האחרון לפטר יחד עם 18 בני ערוכה נוספים. אפילו נציג הפרקליטות במחוז ירושלים הודה בבית-הדין, כי מינהל מקרקעי ישראל מוכן להחזיר לעבודה את כל העובדים שפוטר, למעט אלי עמר. אבל אותו פרקליט ביקש, שהדברים לא יירשמו בפרוטוקול. אינני יודע מה הן הסיבות לכך. אני מצטט את הדברים מהעיתון.

במשרד המשפטים הגדירו את הפרשה כשערורייה. פרקליט המדינה, מר יונה בלטמן, אמר, כי אם ייעשה ניסיון נוסף לפגוע באלי עמר, הוא זכאי לפנות שוב למבקר המדינה. אני פונה לשר המשפטים, שאיננו כאן, ושראל: איך ייחכן שפרקליטות מחוז ירושלים התעלמה מממצאי בדיקה של מבקר המדינה, שקבעה מפורשות שהרקע האמיתי לפיטורים הוא המעשים שעליהם התרע עמר כדין? זה הפרס שמגיע כנראה לאדם שחושף מעשי שחיתות. כן, כך כנראה אנתנו צריכים לחנך את הדור הצעיר, אנחנו מהווים להם דוגמה, מראים להם את הדרך כיצד לפעול. האם זו תשובתה של החברה למעשים כאלה?

אינני רוצה להזכיר פה גם את הפרס הגדול שקיבלו אותם שלושה מראשי השב"כ, שהוכיחו במעשיהם מה שהוכיחו — את האמת, ומה יצא להם מזה? הם שילמו את המחיר, הם מחוץ למערכת. אבל אלה שנתנו ידם לאותם מעשי כוזב הצליחו להגיע לתפקידים בכירים. ראו את התפקיד שקיבל במשרד התעשייה והמסחר איש השב"כ שהיה שותף בעניינים אלה.

עד היכן אנחנו יכולים להמשיך לשחק ולהרוס כל חלקה טובה?

ברשות היושב-ראש, אני רוצה להגיד עוד כמה דברים, כי אני רוצה לנסות ולהבהיר את הנקודות האלה. כשהוחלט להעביר את אלי עמר למחוז המרכז, החליטו ועדי עובדים מהיום הראשון: כשום פנים ואופן לא, וזה נעשה בתיאום. יש בידי ירושם של הקלטה, ואני מבקש אתכם להקשיב היטב לדברים.

מנהל מחוז המרכז של מינהל מקרקעי ישראל — לא אומר את שמו, כי כל אחד יודע מי זה — אמר לוועד העובדים: אומר בכנות, אני לא יכול להתחייב בשם ההנהלה, אני יכול להגיד בשמי: יעבוד הבן-אדם הזה — הכוונה לאלי עמר — חודשיים-שלושה. אחרי חודשיים-שלושה תגידו לי שהוא גנב, שקרן, רוצח, פושע, אנס וכדומה, שלא ניתן לעבוד אתו. אני מוכן ללכת אתכם עד הסוף. אני מוכן ללכת לשר החקלאות. אני אעשה אתכם מה שאתם רוצים.

אדון עמר שואל את אותו מנהל: אני מבין שאיך שהוא באיזה מקום גם ההנהלה חשבה בערך אותו דבר. היא רצתה לעשות גם כן אותו תרגיל, להעביר אותי למקום זה כדי שינסו למצוא.

בשחיתות או כמי שחלק מעובדיו במחוז אחר הם אשר נפגעו מהחשדות.

אבל, כשנתברר שהנושא נמצא אצל מבקר המדינה ומבקר המדינה מצא לנחון לקבוע — ואין הרבה חקדימים כאלה — שאין לפטר אותו, שמא ההאשמות שהוא מאשים את העובדים נכונות והוא ייפגע בגלל ניסיונו לחשוף שחיתות —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
ממתי הוא מאשים אותם?

שר החקלאות א' נחמקין:
זה עניין שנמשך כמה שנים.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
כמה, אדוני השר?

שר החקלאות א' נחמקין:
אני יכול לדאוג פה בכיוון, אבל מה זה חשוב?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
זה חשוב.

שר החקלאות א' נחמקין:
שלוש, ארבע, חמש.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
חבר הכנסת פרץ, מה אתה מתנפל על אדם, שהגיע לפני שנתיים?

שר החקלאות א' נחמקין:
חבר הכנסת ויינשטיין, יש לו פה שר ממנה, ואתה מגן עליו. האין אני מגן עליו מספיק? לא מספיק?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
אינני מכיר את הנושא, אני רק שואל שאלות.

יצחק פרץ (המערך):
אם אתה שואל שאלות, אני אשיב לך.

אורה נמיר (המערך):

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
אני שואל בשביל להבין — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני אסביר את זה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
אם זה חמש שנים, אז צריך להיות — — —

היו"ר א' שוסטק:
חבר הכנסת ויינשטיין, חבר הכנסת רן כהן, עוד מעט תהיה לך הצעה אחרת.

שר החקלאות א' נחמקין:
שלא תחייב אותי לומר, שער כמה שאני מכיר את שניכם, יכולתם להתחלף בתפקידים — —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
היינו פעם באותו צד.

שר החקלאות א' נחמקין:
— — — לו רק היו נפשות אחרות, אני משתדל באמת להיות אוביקטיבי, וזה קשה, אני אומר: שלא יהיה מצב, שמתחלפים בתפקידים כשיש נפשות אחרות.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
למה? יש לו שר.

שר החקלאות א' נחמקין:
וכך אני עושה. אני מגן רק — — —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
זכותו לומר ותפקידך לומר.

שר החקלאות א' נחמקין:
זה מה שאני עושה.

אני אומר: אני ממליץ שלא נעשה זאת, היות שהוא אינו נוכח, ואני צריך להגן על עובד הכפוף לי. אם אני הייתי מוצא לנחון לפטר אותו בגלל הפרשה הזאת, הייתי עושה זאת, ואם לא פיטרתי, סימן שחשבתי שאין לי הזכות, כאחראי למינהל וכממונה עליו, לעשות זאת.

יצחק פרץ (המערך):
אולי ההסכם הקואליציוני מונע ממך לעשות את זה?

שר החקלאות א' נחמקין:
אני אומר מתי הסכם קואליציוני מונע, ומתי לא. הסכם קואליציוני מונע כשימשהו שכפוף לי איננו מקובל עלי פוליטית, אבל בשום אופן לא כשהדבר קשור בנהלים, בהתנהגות ובנורמות פסולות. במקרים אלו לא יכול הסכם קואליציוני לקבוע. פשוט מאוד. ובמקרה הזה אין עוסקים בתפיסה פוליטית או בהשקפת עולם, עוסקים פה, לפי דברין, בהתנהגות אלמנטרית — —

יצחק פרץ (המערך):
נכון.

שר החקלאות א' נחמקין:
— — — ולכן ההסכמים הקואליציוניים במקרים האלה אינם תופסים, לפחות לא אצלי, ואני מתאר לי שגם לא אצל שרים אחרים.

אנסה, ולא באריכות, כדי שלא לקבל הערה מהיושב-ראש, לעבור על השתלשלות הפרשה: אני נתבקשתי לאשר בזמני מבחן פיטורים לעובד במינהל, בעצם לעובד המינהל המקבל את משכורתו מהקרן-הקיימת לישראל — ובשום אופן לא צריך לקיאות בצד המשפטי היבש — עובד המינהל, שהיה עובד זמני במינהל, ולא מצאתי סיבה אחת שבעולם שלא לתת את הסכמתי לכן כשהממונה עליו חושב שיש לפטר. אך אחרי שניתנה הסכמתי התברר לי, בתוך כמה ימים, שהנושא מורכב, סבוך ומחייב והירות ציבורית רבה, היות שהעובד אלי עמר מסוכסך עם חלק לא קטן מעובדי המינהל, וזאת, לדבריו, משום שניסה לגלות מעשי שחיתות במחוז והדבר לא עלה בידו בגלל ניסיונות חוזרים ונשנים של עובדים אחרים במינהל לחפות על מעשי השחיתות, לרבות קשר המגיע עד לחוקרים במשרה.

יצחק פרץ (המערך):
מי שהביא לך את הבקשה לפיטורים לא ידע את הדברים האלה?

שר החקלאות א' נחמקין:
אגיד לך במשפט אחד: מנהל המינהל, שביקש ממני את האישור, ידע והכיר את הנושא, אך לא היה חשוד בעיני, היות שלו אישית לא היה בעבר דבר עם אלי עמר. לא היה לו קשר, לא עקף ולא ישיר, אליה, לכן לא דומה הדבר אם היה מציע לי או מכש ממני או תובע ממני לפטר אותו כמי שהוא חשד בו

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
קודם כול, אם הוא מרכז ענף — — — אם הוא מושחת או לא.

שר החקלאות א' נחמקין:
לא יכול להיות מרכז ענף טוב מאוד, שיש לו כמה עובדים לא כל כך טובים, איני אומר מושחתים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —
שר החקלאות א' נחמקין:
גם את הקיבוצים אני מכיר. לא כמו רן.

אני מבקש שלא לדון את מנהל המינהל ולא את מנהל המחוז. השאלה היחידה הרלבנטית כאן היא, אם יש היום אפשרות ציבורית כלשהי להרחיק עובד המשוכנע שהוא מגלה שחיתות ודואג לצדק וליושר, ומישהו חושב שצריך להוציא אותו מהמערכת כי הוא לא מביא כה תועלת. זו הבעיה האמיתית.

אנחנו צריכים להתייחס לבחינה האנושית של העניין, ואפילו לסייע סיוע מלאכותי לאנשים השומרים על טוהר המידות ומחפשים ומוצאים מעשי שחיתות במערכות ציבוריות — ולצערני אנחנו עדים להם מדי פעם. זו הסיבה לכך שגיליתי רגישות מיוחדת לנושא, ואדאג שכל אשר ייעשה בנושא זה ייעשה לפי הוראות ובאישור שלי.

לסיום, אני ממליץ שנוריד את הנושא הזה מסדר-היום. אני מציע להעביר אותו לוועדה, ודאי שלא לדון עליו במליאה, ואנמק זאת בשני משפטים.

חבר הכנסת רן כהן, אני מצדיק בהחלט את רצונך להשתמש בהודמנות זו כדי לבטא את דעתך בנושא זה, ואני עוזר לך.

העובד אלי עמר חבע את עובדי המחוז לבית-המשפט, למען יאמרו מדוע הם מחזירים אותו כעובד, והעניין נמצא כעת בדיון. לכן אני רואה פגם בדיון שאנחנו מקיימים כאן היום, מאחר שהנושא נמצא בדיון בבית-המשפט.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):
אנחנו נוהגים לדון.

שר החקלאות א' נחמקין:
כסדר. אני אמרתי שאני רואה בזה פגם. אם אתה חושב שלא, בבקשה.

מרבכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אין כל קשר בין הדברים.

שר החקלאות א' נחמקין:
לדעתי, יש ויש. אני מבין שיש לי בעיה עם משפטים. אני לא מדבר על הצד המשפטי הטהור אלא על הצד הציבורי.

שנית, כל העובדים שהם במעמד של עובדים זמניים חבועו את המינהל לדון בבית-הדין בירושלים, שינמק מדוע הוא נוהג אתם כפי שהוא נוהג, ומדוע לא יקבל אותם כעובדים קבועים וכר.

לכן, בנושא זה יש שני משפטים, ואני מקווה שכאשר בית-המשפט האחר ובית-המשפט השני יפסקו — וזה לא ייקח הרבה זמן — יישפך אור נוסף על הבעיה, שקשה מאוד לשפוט אותה מעל במת הכנסת.

כפי שאמרתי, אני מציע להסיר את הנושא מסדר-היום.

העניין מורכב מאוד, מכיוון שמבקר המדינה החליט שזה תפקידו וראה בזה מקרה בהחלט יוצא דופן, אני נענית והודעתי לו באופן הכי ברור, שלא נפגע בעובד, ושנדאג שזכויותיו יהיו כזכויות כל העובדים האחרים.

לחבר הכנסת יצחק פרץ — כל אותם עובדים שעמר שיין לקבוצתם הם עובדים זמניים, שאחת לשנה צריך להאריך את חוקף עבודתם, וכך נהגנו. הגיע התאריך, ויש חביעה של האוצר — מאוד נמרצת, ואת הוויכוח עליה עדיין לא גמרנו — לפטר כשליש מהעובדים האלה בגלל קיצוצי תקציב. בגלל שיקולים מסוימים מצאו לנכון להכניס בין המפוטרים גם את אלי עמר, ואני, בעוונתי, לא רציתי לתת לוה יד, אף שיייתכן שהדבר מוצדק, כי נוצר מצב שלאיש קשה מאוד לעבוד במינהל. הוא עובד זמני בחוזה מיוחד, שצריך לחדש אותו בכל פרק זמן, והוא נמצא במתח רב, ושוכן אין הוא במחוז הראשון שהוא עבד בו — ייתכן שיש קשר בין עובדים מהמחוז הזה למחוז האחר שהוא עבד אליו — אלא עכשיו הוא עבד לעבוד במחוז שלישי. ייתכן שגם שם יש לעובדים קשר.

חשבתי שיייתכן שמוצדק שימצא עבודה אחרת, שזה יהיה טוב בשבילו וטוב בשביל המינהל. הכנת חק, או בירור אם יש שחיתות או אין — בסופו של דבר, או שהתיק יועבר לבית-המשפט או שהוא ייסגר. אבל אלי עמר לא רצה להתפטר, ואני חשבתי שגם אם זה יהיה מוצדק, זה איננו מוצדק מבחינה ציבורית. הודעתי במועצת מקרקעי ישראל, שהיא הגוף המנהל את מינהל מקרקעי ישראל על מרכיביו, שכל הדואגים יהיו שקטים — אני לא אתן יד לפיטורים עד שהדברים יתבררו עד תום, כדי להיות משוכנע שאכן לא עשינו משהו, וכך אנחנו נוהגים. בדרך להתנהגות זו קרו כמה דברים שלא היו חייבים לקרות, אך הם לא שינו כהוא-זה את החלטתי, וכלעדיה האיש לא יפוט.

אני רוצה לומר שלושה משפטים להגנתו של מנהל מחוז המרכז, שלא ככוונה אתה שנית את כוונת דבריו. הוא קיבל את אלי עמר בתוס-לב, והוא היה זה שאמר, בסגנון לא כל כך מכובד, לוועד העובדים שהתנגד לקבלתו — כשהועד טען שהאיש קשה מאוד לקליטה במקום שהוא מגיע אליו ומיד נוצרים מתח וחשדות בינו לבין יתר העובדים — הוא אמר: למען השם, שיעבוד חודשיים ונראה. אם אכן יתברר שאתם צודקים, אני אתכם עד סוף הדרך, ונלך אל שר החקלאות לבקש את פיטוריו. אבל אם לא — תנו לו נסות, מדוע להחליט על כך מראש? זה לא נכון שהוא אמר, כביכול, שהוא שותף לקנוניה להפיל אותו בפח. עד היום הזה הוא איננו שותף לכך. הוא היה אצלי ושוחח אתי, ואמר שנוצר מצב של מתיחות כזאת, שגם אני, כמנהל מחוז, אינני יכול להביא כאן תועלת, לפתור את הבעיה.

יצחק פרץ (המערך):
על כל פנים, הייתי רוצה לשמוע — — —

אלעזר גרנות (מפ"ס):

— — —
שר החקלאות א' נחמקין:

חבר הכנסת גרנות, כחבר קיבוץ, איך יודעים על חבר מסוים שאסור להעביר אותו מענף לענף כי קשה לו מאוד להסתגל לענף חדש. והוא מסתכסך עם יתר החברים שעובדים בענף? — זה לא כתוב בעיתון, זה עובר מפה לאוזן. המינהל איננו דבר סגור. מחוז חיפה קשור עם מחוז חל-אביב, עם מחוז ירושלים ועם מחוז המרכז, והם יודעים זה על הנעשה אצל זה, כשם שיוודעים זאת בקיבוץ, וכו', חלק מחברין, שאתה מכיר אותם כמוני, קשה להסתדר איתם.

היו"ר א' שוסטק:

להצעה אחרת — חבר הכנסת רן כהן, בבקשה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברות וחברי הכנסת, קודם כול, למען הצדק ההיסטורי בנושא הזה, צריך להדגיש ולומר, שמר משה ליפקה, מנהל מינהל מקרקעי ישראל, אינו שותף לסיפור הזה מתחילתו. הוא נכנס רק בשנתיים האחרונות לאירוע, וזה נמשך כבר ארבע שנים. לכן, אי-אפשר לשפוט אותו בגלל מה שקרה בכל התקופה, והדיון צריך להיות מדויק.

לדאבוני, אני מלווה את המקרה הזה ליווי ארוך וצמוד, ולמדתי ממנו, אני מודה על האמת, מה גורלו של אדם בישראל המתלונן על חשד, או חשדות למעשים לא חקיקים, או למעשי שחיתות, או למעשים שיש בהם עבירות פליליות.

כשלוש הדקות העומדות לרשותי אני רוצה להזכיר כמה דברים באוזני שר החקלאות: ראשית, אני רוצה להזכיר לך, אדוני השר, שעד היום הזה אין שום חלונה במשטרה נגד אלי עמר עצמו. יש חלונות נגד מנהל המינהל, נגד בכירים במינהל. נגד אנשים במחוז הצפוני שאלי עמר עבד בו. בינתיים לא דבק רכב כנגדו של אלי עמר. כל מה שהוא עשה עד היום הוא הגשת חלונות למערכות הצדק במדינת ישראל.

שנית, אינני יכול להבין ולא אפשר להיות נדהם מן העוברה, שאדם מוסר נתונים פשוטים על חשדות, חשדות פשוטים — מספר עצים, עצים שאני יכול לספור אותם בחמש דקות, דוגמים, מקומות שחפרו בהם מאות ואלפי קובים — ולמשטרת ישראל דרושות ארבע שנים כדי לחקור זאת. זו התעללות במינהל, זו התעללות בשר וזו התעללות בכולם. גם באלי עמר. לכן צריך לגמור את זה. זו הנקודה השנייה.

הנקודה השלישית, ברשותך: כיצד זה ייתכן שבמהלך השנתיים האחרונות עדים אנו לניסיונות חוזרים ונשנים — בניגוד לעמדתך, שאותה פירטת כאן כרגע — מצד ראשי מינהל מקרקעי ישראל להדיח את האיש פעם, פעמיים, שלוש וארבע, ולא משום שהייתה להם טענה קונקרטית נגדו, אלא בעליל משום שהוא מתלונן נגדו? והלא לו היו הדברים נעשים באמת מתוך שיפוט נקי מכל רכב, הם היו צריכים לבוא אליך ולומר לך: אדוני השר, אלה ואלה הדברים, ואתה — כפי שאני מכיר אותך — היית שולח אותם למשטרה. אבל זה לא קרה. אם כן, מערכת ההתעללות היא מערכת הקשורה בחלונות של השר ולא בדבר אחר.

יתירה מזאת, אני חייב להסב את תשומת לבך, אדוני השר, לכן שמינהל מקרקעי ישראל — ולו עוצמה אדירה של מנגנון, של ייעוץ משפטי, של כספים, של ארגון, של פקידות, של דוברות, של טובות שאפשר לעשות לאנשים רבים — אוהו, ואילו טובות! מה שכנע יכול לעשות ניתן לחפיסה בקלות. מה שאפשר לעשות עם קרקעות ורשימות קשה מאוד למצוא. אלוהים אדירים, מה כוחו של אדם כמו אלי עמר ללא ההגנה שאחה הענקת לו מהבחינה המוסרית, שמבקר המדינה העניק מתוקף מעמדו, ושהחקשורת וחברי כנסת בורדים העניקו? מה כוחו? אבל הממונה על המינהל, אדוני, ניסה להדיח את האיש, חה שיפוט לא מוסרי. עצם ניסיון ההדחה עם העוצמה שישנה אצלו — זה שיפוט לא מוסרי.

על כן אני רוצה לומר: לעניות דעתי, אינך יכול להוריד את הנושא הזה מסדר-היום, ואני מבקש ממך, את ההיבטים המשפטיים ושאיר לכי-המשפט, אבל יש היבטים רבים שחייבים לקבל זירוז, ואפילו כרי להיפטר מהבעיה הזאת.

לסיים את עניין הצדק, תבוא המשטרה ותסביר למה העניין כל כך מסובך וארוך. יבואו אנשים מהוועד וממועצת הפועלים ויסבירו, כיצד זה קרה שארגנו את העובדים נגדו. יבואו אנשי המינהל ויסבירו כיצד מתאפשרת התעללות באדם. לא ייתכן שהעניין ירד מסדר-היום. לכן אני מבקש ממך — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

דרך אגב, זה לא נדון בבית-המשפט?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ההיבטים שבהם דן בית-המשפט אינם נגדו.

לכן אני מבקש ממך, אדוני השר, באמת, בלי קואליציה-אופוזיציה, עזוב את השטרות האלה.

שר החקלאות א' נחמקין:

קואליציה ואופוזיציה אינן שטרות. זו דמוקרטיה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אם תשאל אותי איזה חלק הן שטרות בין האופוזיציה לבין הקואליציה, אגיד לך.

שר החקלאות א' נחמקין:

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זאת אתה אומרת. מה שאני מבקש ממך הוא, שתעביר את העניין לוועדה. הלאו אתם תופיעו שם, המינהל יופיע שם, אלי עמר יופיע, ללא דביזיות. כל מי שצריך להופיע שם יופיע, ונראה גם את הצדק הציבורי יוצא לאור.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

השר הציע הצעה. מה אתם רוצים?

יצחק פרץ (המערך):

השר הציג, או מה?

היו"ר א' שוסטק:

השר רוצה להשיב. בבקשה. אתה צריך להשיב אם אתה מסכים להצעתו.

שר החקלאות א' נחמקין:

בעקבות דבריהם של שני חברי הכנסת ובעקבות שיקול נוסף, אני רוצה לשנות, ולו במשהו, את הצעת הקודמת ולומר, שבמקום להסיר את ההצעה — דבר שיש בו מן ההפגנה כאילו אינני מקבל את הנושא, ובהחלט אין לי כוונה כזאת — אדאג, לאור הודעתי, באופן אישי לך שהנושא לא יטופל שלא על דעתי. חברי הכנסת מכל חלקי הבית יסתפקו בדבריו ויראו בכך הודעה שלי שתורמת לא פחות מדיון בוועדה, שאחריו לא נוכל לעשות דבר מעבר לפנייה אלי שאטפל בנושא.

היו"ר א' שוסטק:

חבר הכנסת פרץ, האם שמעת את הפנייה של שר החקלאות?

יצחק פרץ (המערך):

שמעתי, ואני מצטער להגיד שאני לא מקבל אותה.

שר החקלאות א' נחמקין:

זו הצעתי.

היו"ר א' שוסטק:

זאת אומרת שההצעה להסיר את הנושא מסדר-היום עומדת בתוקפה.

ה צ כ ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לדיון בוועדה — 8

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — 9

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום

של הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' שוסטק:

כתשעה קולות נגד שמונה הוסרה ההצעה מסדר-היום.

יצחק פרץ (המערך):

אני מבקש לספור.

היו"ר א' שוסטק:

ספרתי בעצמי.

קראות:

— — —

היו"ר א' שוסטק:

היתה טענה שהיתה אולי טעות בספירה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לדעת באילו תוצאות

הסתיימה ההצבעה.

היו"ר א' שוסטק:

תשעה היו בעד הסרה, נגד — שמונה.

ט. הצעה לסדר-היום

הצורך בבדיקת כל התקציבים הניתנים על-ידי הממשלה ביהודה ובשומרון

לתעשייה בכל אזורי ארץ-ישראל. 187 מיליון שקל חדש
הוזרמו לאזורי פיתוח, כן ירבו: 176 מיליון שקל חדש הוזרמו
למפעלי "כור", כן ירבו: 111 מיליון שקל חדש הוזרמו
לקיבוצים, כן ירבו: ובסך-הכול 14 מיליון שקל הוזרמו
ליהודה, לשומרון ולחבל-עזה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

הנתונים שלך שגויים.

אמירה סרטני (מפ"ם):

— — —

יגאל כהן (הליכוד):

השנה הזרימה ממשלת ישראל למשק, מעבר לתקציב
המדינה: ב-17 ביולי 1986 — 100 מיליון שקל חדש
להתיישבות בתחום "הקו הירוק", מזה — 37 לקיבוצים ו-63
למושבים; ב-3 ביולי 1986 — 27 מיליון שקל חדש לגולן
ולבקעת-הירדן; 25 מיליון שקל חדש הוזרימה הממשלה,
באמצעות הסוכנות היהודית, להתיישבות בתחום "הקו
הירוק"; ב-16 ביוני 1986 הוזרמו 120 מיליון שקל חדש
ליסולל-בונה; 30 מיליון שקל חדש — למחיקת חובות
ליסולל-בונה בבנקים; ב-29 במאי 1986 הוזרמו 150 מיליון
שקל חדש לקופת-חולים.

חיים רמון (המערך):

— — —

יגאל כהן (הליכוד):

תזים מספר אחד שאני אומר פה. 80 מיליון דולר זה 120
מיליון שקל, עשה חשבון.

שר החקלאות א' נחמקין:

אם חבר הכנסת פרץ אינו מקבל את ההצעה שהצעתי זה
עתה, עומדת בעינה הצעתי הקודמת להסיר את הנושא
מסדר-היום.

היו"ר א' שוסטק:

כלומר, נשארת ההצעה להסיר את הנושא מסדר-היום מול
ההצעה להעביר את הנושא לוועדה.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמוזלינו:

הוא שינה את הצעתו.

היו"ר א' שוסטק:

הוא לא שינה את הצעתו. הוא היה מוכן לשנות את הצעתו
אילו הסתפקו בהודעה, אבל אם אין מסתפקים בהודעה, אנחנו
חייבים להצביע.

חבר הכנסת פרץ, האם אתה מסכים להצעה להעביר את
הנושא לוועדה?

יצחק פרץ (המערך):

כן.

שר החקלאות א' נחמקין:

אני מציע להסיר את הנושא מסדר-היום.

היו"ר א' שוסטק:

מי בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה? מי בעד
ההצעה להסיר את הנושא מסדר-היום?

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס'
4947, מאת חבר הכנסת יגאל כהן, בנושא: הצורך בבדיקת כל
התקציבים הניתנים על-ידי הממשלה ביהודה ובשומרון. חבר
הכנסת יגאל כהן, בבקשה.

יגאל כהן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רואה צורך מיוחד
להאיר מחדש על מסע ההסתה המתנהל זה תקופה ממושכת,
כאילו הועברו ליהודה, לשומרון ולחבל-עזה סכומי עתק,
יישובי יהודה ושומרון לעולם לא יציקו "אין לי" ולכן לא
יעשו. כל חובתם וחלוציותם היא איך לעשות ממעט הרבה.

אמת היא, שלא נעשה על-ידי הממשלה דבר כדי לקיים את
ההסכם הקואליציוני בדבר חיוק ועיכוי היישובים הקיימים
והקמת יישובים מתוך 27 היישובים שהחליטה
עליהם הממשלה הקודמת. אבל, מתנהל מסע בלתי פוסק של
הסתה פרועה, וכמעט מעל כל כמה, הן מצד עיירות הפיתוח,
הן מצד אזורי מצוקה והן מצד כל מגזר הנקלע לקשיים, בצורה
של דמגוגיה וסילופים שהארץ לא ידעה כמותם.

אך אם רק זאת היה — ניחא.

אורה נמיר (המערך):

— — —

יגאל כהן (הליכוד):

אבל יש כאן, לצערי הרב, מגמות פוליטיות שקופות. הרי
היתה הזרמה מסיבית למגורים אחרים במשק, אביא לכך שתי
דוגמאות: בשנת 1985 הוזרמו מעל 600 מיליון שקל חדש

חיים רמון (המערך):
לא היה דבר כזה.

יגאל כהן (הליכוד):
נערכה בדיקה עליירי אגף התקציבים בשנת 1985. מעבר ל-13 מיליון הדולר, והיא הוכיחה — ומה שאומר פה הוא, שאני רוצה שוב בדיקה, כדי להוכיח את מערכת הסילופים — שהועברו 0.7% מכלל תקציב הממשלה, מכל תקציבי המדינה.

רבותי, מה שמבקשים היום לאישור הוא 1.5 מיליון דולר לתשתית, לגנרטור, לפריצת דרך, לקו מים ולכמה קרוואנים. מעבר לזאת — אף לא אגורה אחת.

מישהו יכול לומר שאסור לעשות זאת על הרקע הכלכלי שלנו, או שאי-אפשר או אין יכולת לעשות זאת.

מה קרה לנו? האם כל מה שנשאר לחלק מאתנו לעשות הוא להציג את המפעל הזה כמפעל המסכן כביכול את כלכלת מדינת ישראל? אנחנו, שהתחנכנו חמיר על כך שההתנחלות וההתיישבות הן ערך עליון, וקראנו לנוער, לעולים חדשים, לכל בחור וטוב במדינת ישראל ומחוצה לה ללכת לממש את היעד הלאומי החשוב ביותר מראשית של הציונות ועד היום, להבטיח את גבולותיה של מדינת ישראל, את שלומה וביטחונה — זאת ניסינו לטעת בלב עולים ובלב צעירים.

מה שמאחד היום חלק מהחברים במערך, ואולי גם את פרס ורבין, הוא המאבק נגד ההתיישבות בארץ-ישראל השלמה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
רבין?

יגאל כהן (הליכוד):
כן. בשטח ארץ-ישראל רבין מקדם את הידרניזציה ופרס מציג את התוכנית של ועידה בין-לאומית, ומתפאר שהוא ימנע התנחלויות נוספות.

מה שקורה בשטח, למרות האמצעים הרבים המועברים לאזורים האלה — המאבק על ארץ-ישראל לא יסתיים. כבר נאמר פעם שלא תוכלו לנו, כי לא בחסדכם ניתנה לנו ארץ. דיבורי הרמג'וניה המרושעת שלכם על מאות מיליונים ועל מיליארדים צריכים להיחשף. יש צורך שמדינת ישראל תטיל על אגף התקציבים באוצר להוציא את המספרים פעם נוספת לעיני עם ישראל, מכל משרדי הממשלה, לא רק אותם 13 מיליון דולרים שהם התקציב השנתי מטעם ההסתדרות הציונית ליישובים אלה.

אני מבקש, ואני מקווה שכקשתי תזכה לתמיכה מקיר אל קיר, להעביר את הנושא לוועדת הכספים, שתחדין עם האוצר — — —

היו"ר א' שוסטק:
לא, אתה יכול רק להציע לדון על כך במליאה.

יגאל כהן (הליכוד):
טוב, אני מציע להעביר את הנושא לדיון במליאה, כדי שתיעשה בדיקה מתאימה ולא ייאמרו עלינו דברים; כי ככל שהשקר גדול יותר, אולי חלק ממנו ידבק. אני מקווה שאומנם כך ננהג ואז תצא האמת לאור ותתרכז באמת ביעדים ובצרכים האמיתיים של עם ישראל וארץ-ישראל.

היו"ר א' שוסטק:
תודה רבה.

אורה נמיר (המערך):

יגאל כהן (הליכוד):
אני מרגיש — בינואר 1987 — 264 מיליון שקל חדש לקיבוצים ופריסת חובות לארבע שנים. סך-הכול — 916 מיליון שקל חדש.

אותם גורמים אשר תבעו וקיבלו, בציניות שאין למעלה ממנה, 916 מיליון שקל חדש, לפי הרשימה המפורטת שקראתי — לחלק מההזרמות אני מסכים כהחלט, אבל חלק אחר של כספים הזורם כשל כישלונות, בזבוזים ושחיתויות, החל בניתוח מנגנונים וניהול כושל, דרך מערכת השקעות סרק וכלה במעורבות בהימורים בשוק האפור, עם ספקולנטים רודפי כצע.

אורה נמיר (המערך):
אתה מתכוון לעמנואל?

יגאל כהן (הליכוד):
נעשתה כאן הזרמת כספים במיליונים רבים. ומול כל זאת עומד מפעל, שהמעשה שלו הוא המעשה הציוני המפואר ביותר בשנים האלה, שכל-כולו חלוציות אמיתית, שאנשי מוכנים היום לגור בקרוואנים ששטחם 36 עד 48 מטרים מרובעים, מוכנים להיתק ממקומות עבודה — — —

אורה נמיר (המערך):
עד שיגמרו את הווילות. עד שייתנו להם כחינם.

אלעזר גרנט (מפ"ם):

עדנה סולודר (המערך):

יגאל כהן (הליכוד):
תבקר שם ותראה. שים קרוואנים ותראה כמה יבואו לשם.

— — — להסתכן בבעיות ביטחון, לחיות בכדידות, בלא תנאים של קהילה מסודרת. להם לא ניתנה עד היום תוספת של אגורה אחת. אף שחל אצלם גידול של 20%—25% באוכלוסייה.

רבותי חברי הכנסת, כל תקציב המחלקה להתיישבות של ההסתדרות הציונית הוא 13 מיליון דולר להחזקת הקיים. להם אין לא קרן אמריקה לפיתוח ומחקר, לא שיקום שכונות, לא ערים תאומות, לא מגן-דוד, לא עליית הנוער, לא משרד הקליטה — שמסיבות פוליטיות אינו מעביר עולים.

חיים רמון (המערך):
יש תשדירים של איכות חיים, בריכות, מועדוני ספורט.

היו"ר א' שוסטק:
חבר הכנסת חיים רמון, אני אבקש להוציא אותך מהאולם.

י. הצעה לסדר-היום

השקעות הממשלה בשטחים המוחזקים

האזורים הללו חתיה על-פי החלטת הממשלה, ולא כל שר יעשה דין לעצמו. בין השנים 1984 — 1986 היה גידול של 17,000 נפש — — —

יגאל כהן (הליכוד):

— — — יישובים חדשים.

חיים רמון (המערך):

לא, סלח לי, הרחבה. חבר הכנסת יגאל כהן, היום ציטוט זאת פה במליאה — מדובר בהרחבה. היקף ההרחבה ייקבע בישיבת הממשלה וברוב של הממשלה. כך כתוב. אתם הפרתם במשך שנתיים את ההסכם הקואליציוני יום יום ושעה שעה, ואתם ממשיכים להפר אותו עד היום הזה. 17,000 נפש נוספו בשנתיים אלה ביהודה ובשומרון.

על הרוכן הזה אמרת שלא קרה כלום, ואני אומר לך ש-17,000 נפש נוספו. אבל איפה הם נוספו? לא במקומות שבהם מתגוררים בקרואנים, הם לא נוספו בגב ההר.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

איפה יש קרואנים?

יגאל כהן (הליכוד):

חיסע ביישובים — — —

היו"ר א' שושטק:

חבר הכנסת יגאל כהן, חבר הכנסת יגאל כהן.

חיים רמון (המערך):

לא בבקעה, בבקעה חלה ירידה במספר התושבים.

יגאל כהן (הליכוד):

— — —

היו"ר א' שושטק:

חבר הכנסת יגאל כהן, אני קורא אותך לסדרה בפעם השנייה.

חיים רמון (המערך):

בבקעה חלה ירידה במספר התושבים — מ-4,000 ל-3,400 נפש, ירידה של 14%. בגב ההר חלה ירידה. אבל בכל יישובי הלקוסוס מסביב, בכל יישובי העשירונים העליונים של האוכלוסייה, שם חלה העלייה הגדולה. בכל יישובי הנווילות, שם גדל מספר התושבים ב-17,000 נפש. אז אל תדבר אלי בשם הקרואנים, כאשר אתה מסייע למי שלא צריך לסייע לו.

11 יישובים אוכלסו בתקופה הזאת, בניגוד להסכם הקואליציוני.

היו"ר א' שושטק:

מה אתה מציע?

חיים רמון (המערך):

תן לי לדבר. אני לא מציע. יש לי הצעה לסדר-היום. יש לי עשר דקות, ולקחו ממני חמש דקות. זו לא הצעה אחרת, זו הצעה לסדר-היום כמו ההצעה שהעלה חבר הכנסת יגאל כהן.

היו"ר א' שושטק:

אני יודע, אני רוצה לשמוע מה אתה מציע.

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת יגאל כהן, אתה אמרת שלא סייעו לתעשייה. וראי שלא סייעו לתעשייה. אין תעשייה שם. 74% מהתושבים מועסקים בשירותים ציבוריים.

היו"ר א' שושטק:

באותו נושא — הצעה לסדר-היום מס' 5187, מאת חבר

הכנסת חיים רמון.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת — — —

יגאל כהן (הליכוד):

חבר הכנסת רמון יכול להצטרף להצעה שלי?

חיים רמון (המערך):

אני לא הצטרפתי להצעה שלך. יש לי הצעה אחרת באותו נושא.

יש באמת ויכוח כמה כסף משקיעים באזורים שלא סופחו למדינת ישראל, גם לא על-ידי ממשלת הליכוד — לפחות לא דה יורה — ויש ויכוח בציבור הישראלי לגבי עתידם של שטחים אלה. לכן אנחנו רוצים באמת לדעת כמה כסף משקיעים שם, והאם ההשקעות האלה אינן השקעות סרק. אנחנו גם רוצים לדעת אם לא מעדיפים את האזורים האלה על פני אזורים אחרים.

אשר לסכומים שבהם נקבת, חבר הכנסת יגאל כהן, אין אני צריך לומר את דעתי עליהם. שר האוצר, חבר מפלגתך, אמר אתמול בדיון בסיעת הליכוד, שהמספרים האלה אינם נכונים.

יגאל כהן (הליכוד):

לא נכון, בפירוש לא נכון. אתה לא מרייק.

חיים רמון (המערך):

אדוני, חבר הכנסת יגאל כהן, אני אומר לך שהוא אמר שהסכומים אינם נכונים.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

לא נכון, הוא אמר שלא הוא נתן אותם.

היו"ר א' שושטק:

ממתי אתה, חבר הכנסת רמון, משתתף בישיבות סיעת הליכוד?

חיים רמון (המערך):

אני מקבל אינפורמציה על ישיבות סיעת הליכוד.

אורה נמיר (המערך):

חבר הכנסת שושטק, אתה ציטטת משיבת סיעת המערך

— — —

היו"ר א' שושטק:

לא. מעל במת הכנסת? לא.

חיים רמון (המערך):

יש אגדה, ידידי חבר הכנסת יגאל כהן, שבשנתיים האחרונות לא נעשה דבר בשטחים האלה. לצערי, נעשה, ונעשה יותר מדי. הושקעו שם סכומים אדירים, בניגוד להסכם הקואליציוני.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

למה לצערך?

חיים רמון (המערך):

לצערי, מפני שאני חושב שאסור להשקיע שם כסף. זה גם מנוגד לקווי היסוד של הממשלה, שבהם נאמר שהרחבת

חיים רמון (המערך):
כאשר אני מדבר על השקעות לנפש, אלה השקעות של הממשלה.

היו"ר א' שוסטק:
לא, אדוני, בוויכוח אתה יכול — — —

חיים רמון (המערך):
אדוני, אתה לא יכול להתערב כמה שאני אומר.

היו"ר א' שוסטק:
כן, אני יכול.

חיים רמון (המערך):
אדוני היושב-ראש, אין חקרים — — —

היו"ר א' שוסטק:
אדוני, אתה לא באת לכאן להתווכח עם מציע אחר, אתה צריך להציע הצעה.

חיים רמון (המערך):
אני באתי להוכיח, אדוני, שמשיקעים הרבה כסף בשטחים, ואני רוצה שיגלו את זה, ואני מוכיח את זה.

היו"ר א' שוסטק:
מה אתה מוכיח?

חיים רמון (המערך):
אני מוכיח את זה במסגרת הזמן שהוקצב לי.

היו"ר א' שוסטק:
מה הוכחת עד עכשיו? מלה אחת לא הוכחת.

חיים רמון (המערך):
אדוני היושב-ראש, לפי דעתי אני כל הזמן מוכיח.

היו"ר א' שוסטק:
מה אתה מוכיח? אתה מתווכח אתו.

חיים רמון (המערך):
תן לי לדבר, מה זה? אין לזה חקדים, עם כל הכבוד ליושב-ראש, בהצעה לסדר מותר לדבר על מה שאני רוצה.

היו"ר א' שוסטק:
מותר בוודאי לדבר, אבל אתה צריך לדבר על הנושא שאתה הצעת.

חיים רמון (המערך):
אני מדבר על הנושא הזה, אני חושב שזה הנושא, יש לי חילוקי-דעות עם היושב-ראש.

שבת וייס (המערך):
אילו היינו מדברים על כל הנושאים שהציעו, היינו גומרים בשעה 12.

היו"ר א' שוסטק:
מה אומר חבר הכנסת שבת וייס?

חיים רמון (המערך):
אני מדבר על שיעור המענק, אדוני היושב-ראש, אם אדוני יקשיב, הוא יבין על מה אני מדבר.

היו"ר א' שוסטק:
אני מקשיב. — — —

חיים רמון (המערך):
לא, לא, תקשיב.

כמה מספרים על המענקים הציבוריים שם: המועצה האזורית גוש-עציון מקבלת 230 דולר לנפש; המועצה האזורית מטה-כנימין — 245 דולר לנפש; המועצה האזורית שומרון — 357 דולר לנפש, ואלה ההקצבות ליישובים כתחומי "הקו הירוק": המועצה האזורית מטה-יהודה — 86 דולר; המועצה האזורית שער-הנגב — 120 דולר; המועצה האזורית גליל-עליון — 97 דולר.

יגאל כהן (הליכוד):
בדקת את ההוצאה לנפש?

חיים רמון (המערך):
כן, בדקתי.

היו"ר א' שוסטק:
על מה הוויכוח?

חיים רמון (המערך):
הטבות: ירוחם וקריית-שמונה — אזור פיתוח א' פלוס, וגם אריאל הוא אזור פיתוח א' פלוס, אז מי יכול לירוחם ולקריית-שמונה כאשר גם אריאל היא אזור פיתוח א' פלוס, ומאריאל לתל-אביב אפשר יהיה בקרוב להגיע תוך 20 דקות? מי ילך לקריית-שמונה ולירוחם כאשר הזכויות שוות?

שרות היא אזור פיתוח א', ואריאל — א' פלוס, קריית-ארבע גם היא אזור פיתוח א', אז מי ילך לשרות? אזור טול-כרם הוא אזור פיתוח ב', וגם קריית-גת היא אזור פיתוח ב', אז מי ילך לקריית-גת כאשר הוא יכול להתיישב פה בקרבת מקום?

הטבות בדיור — — —

היו"ר א' שוסטק:
אינני מבין, האם זה ויכוח על ההתיישבות? מה אתה מציע?

חיים רמון (המערך):
סלח לי, אדוני, מה זאת אומרת? אני לא מציע, אני צריך לנאום. מה זאת אומרת מה אני מציע?

עדנה סולודר (המערך):
זו הצעה לסדר.

שבת וייס (המערך):
זו הצעה לסדר-היום.

חיים רמון (המערך):
זו איננה הצעה אחרת, זו הצעה לסדר.

היו"ר א' שוסטק:
אל תלמד אותי, אתה הצעת לדון בהשקעות הממשלה, איפה — — —

חיים רמון (המערך):
הנה אני מסביר למה.

היו"ר א' שוסטק:
לא אמרת מלה אחת על זה.

חיים רמון (המערך):
אדוני היושב-ראש — — —

קריאות:

— — —

היו"ר א' שוסטק:
אני מבקש, אל תעזרו לי.

היו"ר א' שוסטק:

אל תדבר בשחצנות כזאת.

חיים רמון (המערך):

אני מבקש ממך שתקשיב למה שאני אומר.

היו"ר א' שוסטק:

הלוואי שהיית אתה מקשיב למה שאתה אומר כמו שאני מקשיב לדיבורך. אל תדבר בשחצנות כזאת.

חיים רמון (המערך):

אני ממנמק את ההצעה שלי, אדוני. אין תקדים כזה.

היו"ר א' שוסטק:

אז אל תדבר כך בשחצנות כזאת.

דן תיכון (הליכוד):

איזה סגנון זה? קצת כבוד.

חיים רמון (המערך):

אני נותן לו כבוד. אני מבקש שיקשיב. אדוני, אני מבקש שתקשיב ותיחן לי לנמק.

היו"ר א' שוסטק:

אני מקשיב, ואל תגיד לי איך אני מקשיב.

חיים רמון (המערך):

שיעור המענק התקציבי שניתן במסגרת התקציב הרגיל של מועצות אזוריות — ואלה תקציבים שהממשלה נותנת — היה ב-1984: בגוש-עציון — 230, במטה-יהודה — 86, במועצות עירוניות לעומת המועצות המקומיות הערביות — ותשמעו איזה פער: בקריית-ארבע — 260, בחברון — 54, במטה-בנימין — 406, ברמלה — 8.5 דולרים לנפש, אלה הפערים באותו אזור, באותו מקום, יישוב מול יישוב. מחירי הקרקע, הטבות הקרקע — — —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

עד שהליכוד לא הגיע — לא היה שם חשמל במשך 40 שנה.

חיים רמון (המערך):

כאשר קונים קרקע בגליל ובנגב, משלמים בין שליש לשני-שלישים משווי הקרקע. כשקונים את הקרקע ביהודה ובשומרון, משלמים 5%. על אילו אפליות אתם מדברים? כשהוא צריך לקנות קרקע בקריית-שמונה, הוא משלם שליש משווי הקרקע, ובאריאל הוא משלם 5%. אלה הם הפערים.

הנחות ממס: בצפת יש הנחה ממס ב-5%; באריאל, בקריית-ארבע ובעמנואל — 7%. באופקים — 5%.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

זה עידוד ליישובים חדשים.

חיים רמון (המערך):

זה עידוד? אני מבקש שהעידוד הניתן באופקים יהיה כמו באריאל, כי באריאל גרים — — —

היו"ר א' שוסטק:

חברת הכנסת גלזר-תעסה, אל תפריעי לו.

חיים רמון (המערך):

ב-1984 הורשקו בשטחים — חבר הכנסת יגאל כהן, ואני אומר זאת רק כדי שתדע מה המספרים — 150 מיליון דולר תקציב פיתוח.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

— — —

יגאל כהן (הליכוד):

כדי להוכיח את ההוצאה לנפש — — —

היו"ר א' שוסטק:

חבר הכנסת יגאל כהן, מה אתך? מה אתך?

חיים רמון (המערך):

נעוד כ-60 מיליון דולר תקציב שוטף. סך-הכול, 210 מיליון דולר לאוכלוסייה המונה 60,000 נפש. אין תקדים לכך.

במשרד השיכון, ב-1984/85, 25% מכלל הפרוגרמה של משרד השיכון היתה בגדה, כאשר בגליל — 6.8% ובנגב — 7.9%. על אילו אפליה אתם מדברים? על אילו הקפאה?

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

צריך להפלות לטובה את היישובים ביהודה ובשומרון.

יגאל כהן (הליכוד):

הם מופלים לרעה, הוא לא יודע את העובדות.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

הוא נותן לך מספר אחר מספר — — —

יגאל כהן (הליכוד):

— — —

היו"ר א' שוסטק:

חבר הכנסת יגאל כהן, אני מבקש ממך לעזוב את האולם. להצבעה תוכל לחזור.

חיים רמון (המערך):

ההוצאה הממוצעת לשירותי חינוך, בריאות ותרבות לנפש בישראל היא 148 דולר. בגדה היא 279 דולר. תראו את הפער — כמעט 100%. אפרת — 417; ראש-פינה — 210. אלקנה — 444 דולר, שלומי — 272, אריאל — 309, כפרי-יונה — 176. זו האפליה המשמעותית. לשם הולכים וזורמים התקציבים. למקום שיש עליו ויכוח.

אבל מה? כאשר אנו באים ומנסים לדלות את המספרים האלה ותובעים אותם מהאוצר, מתברר לנו דבר מדהים — מבחינה מינהלית כל האזורים היהודיים סופחו דה פקטו, וחל עליהם החוק הישראלי על-ידי הממשל האזרחי. אני מחזיק בדי-צו, נספח מס' 4 לדיני חינוך. מי חתום עליו? מה זה מתח ירושלים? מחוז ירושלים כולל היום את אפרת, את מעלה-אדומים, את קריית-ארבע ואת מטה-בנימין. אי-אפשר להפריד בין ההוצאה שיש בירושלים ובית-שמש לבין ההוצאה שיש במטה-בנימין.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

וכל הדבר הזה נעשה על-ידי ראש הממשלה, מר שמעון פרס.

חיים רמון (המערך):

הדבר הזה נעשה על-ידיכם במקרה. הדבר נעשה כ-20 בפברואר 1984, לפני הקמת הממשלה. מה קרה? אנחנו סיפחנו כ-52% משטח הגדה, ל-40% קראנו קרקעות מדינה, ולשם אסור לשום פלשתיני להתקרב. על 12% — אסור לבנות. נעוד באים וטוענים שגזלים את קרקעות המדינה, עם כל הפירוש המעוות שנותנים לזה. סיפחנו סיפוח של אפרטהייד, כי סיפחנו לפי זהות האיש; אם הוא יהודי — הוא חלק ממדינת ישראל, על כל המשתמע מכך; אם הוא לא יהודי, אם הוא ערבי — אין לו הזכויות האלה.

מי שרוצה לעשות דין צדק, שיספח הכול בצורה הוגנת, ייתן לכל מי שיושב שם את הזכויות. אבל מי שלא עושה זאת לא יכול לעשות את מה שנעשה היום בגדה.

הי"ר א' שוסטק:

אני מבקש ממך לסיים.

חיים רמון (המערך):

לכן, אני מציע לקיים על כך דיון במליאה, ולתבוע מהאוצר שיביא לדיון הזה פירוט, שיחשוף את כל הפרטים, ושיונח ספר תקציב כפי שהונח כאן לגבי כל ההוצאות של משרדי הממשלה השונים ביהודה ובשומרון. אז תגיעו למספר המדויק של כ-200—250 מיליון דולר לשנה המוענקים ל-60,000 אזרחים באזור שיש ויכוח מדיני לגבי עתידו. תודה.

אברהם ורדיגר (מורשה"פ א''):

תפרק את הממשלה.

חיים רמון (המערך):

ברצון, ויפה שעה אחת קודם.

הי"ר א' שוסטק:

אני מבקש מסגן שר האוצר להתייחס להצעות.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בעקבות ההצעות לסדר-היום של חברי הכנסת יגאל כהן וחיים רמון הגני להשיב בדלקמן:

תקציב המדינה בנוי על-פי חתך משרדי פונקציונלי ולא על-פי חתך גיאוגרפי. גם בזה יש כבר התקדמות, כי זה לא רק תקציב סעיפים של שכר, זה כבר גם תקציב פעולות, תודה לאל. כיוון שכך, אין בידינו נתונים זמניים, מן המוכן, על היקף ההשקעות בהתנחלויות בכלל וביהודה ובשומרון בפרט.

ניתן לנסות ולרכז נתונים כאלה אם המשרדים הייעודיים יעבירו לנו נתוני ביצוע של התקציב על-פי חתך גיאוגרפי. אם כי דבר זה לא חמיר ניתן לביצוע באופן טכני.

אני עצמי חושב שהממשלה, כמו כל גוף ציבורי אחר — כפי שחשבתו בעניין משכורות מנהלי הבנקים — צריכה להעמיד אינפורמציה מדויקת ורבה ככל האפשר וככל המתבקש. אבל בכל מקרה, עבודה שכזאת תארך זמן רב, והיא צריכה להיעשות כשיתוף עם החשב הכללי וחשבי המשרדים.

לכן אני מציע בשלב זה להעביר את שתי ההצעות לוועדת הכנסת, כך שוועדת הכנסת חשקול אין אפשר לשפר את המבנה ואת הנתונים של תקציב המדינה, כדי שאפשר יהיה לקרוא בו את מירב נתונים, לרבות הנתון הזה. תודה רבה.

הי"ר א' שוסטק:

להצעה אחרת — חבר הכנסת אלעזר גרנות.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גם אני מבקש הצעה אחרת.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע להסיר מסדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת יגאל כהן, מפני שהצעה זו היתה רצופה דברי בלע, העלמה של עובדות ושימוש דמגוגי חסר תקדים במספרים לא ממינים ולא סבירים. אדוני היושב-ראש, לפני שנה — — —

אברהם ורדיגר (מורשה"פ א''):

אדוני היושב-ראש, אתה צריך להזמין את המציע, כדי שהוא ישמע מה שמדברים כאן.

הי"ר א' שוסטק:

הוא שומע.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אני לא יודע אם הוא שומע, אבל הוא יודע.

על כל פנים, לפני זמן לא רב הופיע שר הבינוי והשיכון על מסך הטלוויזיה, בחנוכו את הכביש העוקף כפר-קסם — אוטוסטרדה יפהפייה — והודיע שהכביש הזה הוא כביש פוליטי.

עוזי לנדאו (הליכוד):

מי אמר את זה?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

שר הבינוי והשיכון.

עוזי לנדאו (הליכוד):

שר הביטחון אמר שזה כביש ביטחוני.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

הוא אמר שזה כביש פוליטי. אפשר לבדוק את הדברים. ראיתי במו-עיני, לא שמעתי, ראיתי במו-עיני.

גדעון גדות (הליכוד):

אני גר שם ונוסע כל יום דרך כפר-קסם. האמן לי, תענוג לנסוע שם.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

לא אני הגדרתי כך את הכביש הזה. אני רק מספר מה ראיתי במו-עיני על מסך הטלוויזיה, כאשר הסרט של הכביש הזה נגזר. אתה יכול להתווכח רק על העובדה הזאת שהבאתי, לא על מהות הכביש.

אני רוצה לקבוע, שכבישים פוליטיים, ועדות כעל הדין היא הקובעת, נבנו שם בשעה שעל 16 כבישי דמים בתוך ישראל מתים מדי שנה 250 איש, אשה וילד.

גדעון גדות (הליכוד):

אתה נסעת אייפסם בתוך כפר-קסם? ילדים מתגלגלים שם על הכביש. למה שלא ייסעו מסביב לכפר? איפה הדאגה שלך למגור הערבי?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

המספרים שהביא חבר הכנסת חיים רמון הם מספרים שהוא ציך וחקר, והם מספרים מאליפים, והם מהממים אתכם, כי הם באמת מספרים מהממים. אלה הם המספרים האמיתיים, ואי-אפשר שהכנסת תעביר לוועדה הצעה שכל כולה בנויה על לא-עובדות, על לא-אמת ועל דמגוגיה.

הי"ר א' שוסטק:

תודה. הצעה אחרת לחבר הכנסת דוד צוקר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מטעמים טקטיים בלבד אני מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת רמון, ובלבד שאוכל להשלים כמה מן הנתונים המדויקים והמושלמים שהוא הניח בפני הבית. עליתי כדי להשלים את הנתונים, אלא שאני לא אעשה את העבודה קלה לשותפיך, חבר הכנסת וייס, אני רוצה לתת מספר אחד, שעדיין לא ניתן — על ההשקעה ביישובי הבקעה מול השקעה ביישובי גביה-ההר.

אני מבקש לומר ולקבוע, שההשקעה בבקעת-הירדן כפולה בגודלה פרי-משפחה מן השקעה פרי-משפחה בגביה-ההר. בבקעה, על כל משפחה השקיעו עד 1985 160,000 דולר.

גדעון גדות (הליכוד):

זה לא נכון.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני עכשיו בשלב הנתונים, חבר הכנסת גדות. בגביההר השקיעו חצי מזה. אני מבקש מחברי המערך, מי שמתנגד לא יכול להתנגד רק לחלק מן הגדה ולהסכים לחלק אחר, אם השיקולים הם כספיים.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אלה סיפורי אגדה.

עדנה סולודר (המערך):

— — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

רק חלכי לבית-שאן ותגידי שככל משפחה בבקעה השקעת 160,000 דולר.

גדעון גדות (הליכוד):

חברת הכנסת עדנה סולודר, אין לו ויכוח אתנו. יש לו ויכוח אתכם.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

נכון. חבר הכנסת גדות, לפחות אצלך האזניים מחודדות. אתה צודק. אני מדבר ברצינות.

אני רוצה להשלים עוד נתון אחד שחבר הכנסת כהן, שאיננו נמצא כאן, לא ידע אותו. את הנתון הזה הראיתי לו לפני הישיבה, והוא הסכים לו. ההשקעה בפיתוח בגדה בשנים 1984—1985 הסתכמה בהערכת חסר — ולא נכללו בה כבישים — 192 מיליון ש"ח. סכום זה איננו כולל את האחזקה השוטפת. אני מדבר על פיתוח. ההסתדרות הציונית — 43.5 מיליון ש"ח; שיכון — 60 מיליון ש"ח; כבישים — 15 מיליון ש"ח; תעשייה לסוגיה, כל ההשקעות, לרכות מענקים, תשתית והלוואות — 45 מיליון ש"ח; תקשורת — 10 מיליון ש"ח; קרן-הקיימת לישראל — 6 מיליון ש"ח. סך-הכול השקעה בפיתוח — 192 מיליון ש"ח.

ונתון אחרון, ובזה אני מסיים, 70% מהיישובים בגדה לא הגיעו למסה קריטית קואת שהם מסוגלים להחזיק את עצמם, ובארבע השנים האחרונות הם לא גדלו. אני רוצה לתת את המספרים.

היור"ר א' שוסטק:

לא, מספיק עם הנתונים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא, אני רוצה שיהיה ברור במי תומכים.

גדעון גדות (הליכוד):

אתה מונע מהם תקציבים ופיתוח ועכשיו אתה אומר שלא עבור את המסה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אנחנו ממשכים לתת ל-40 יישובים שיש בהם פחות מ-30 משפחות ביישוב. וכ-38 יישובים יש פחות מ-20 משפחות ביישוב. אתה שופך רוב שפע, הון ואון. זה מיותר. לכן אני מציע לקבל את הנתונים, ובזה להפסיק את הדיון.

היור"ר א' שוסטק:

מה אתה מציע?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

להסיר את ההצעה מסדר-היום, מאחר שהנתונים של חבר הכנסת רמון ונתוני הם אמיתיים וסופיים.

היור"ר א' שוסטק:

אני רוצה לשאול את חבר הכנסת יגאל כהן, האם אתה מסכים להצעת סגן שר האוצר להעביר את הנושא לוועדת הכנסת, כדי שזו תברר איך אפשר לבדוק את כל הסכומים?

יגאל כהן (הליכוד):

שהיא תחליט רק לאיזו ועדה להעביר את הנושא.

היור"ר א' שוסטק:

אבל אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדת הכנסת?

יגאל כהן (הליכוד):

מסכים.

היור"ר א' שוסטק:

חבר הכנסת רמון, האם אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדת הכנסת?

חיים רמון (המערך):

לא.

היור"ר א' שוסטק:

אם כן, יש לנו שתי הצעות: להעביר את הנושא לוועדת הכנסת אשר תקבע איזו ועדה תברר זאת, או להסיר את הנושא מסדר-היום.

יגאל כהן (הליכוד):

ביחד, למה לחוד?

היור"ר א' שוסטק:

מה ביחד? האמת היא ששני המציעים הציעו את ההצעה הזאת. לא ביחד. מי בעד העברת ההצעה של חבר הכנסת יגאל כהן לוועדת הכנסת?

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אני מבקש שני מונים. לפי התקנון, כל עוד לא הכריעו על התוצאות, מותר.

היור"ר א' שוסטק:

בבקשה, חבר הכנסת מאיר כהן אבידב יהיה המונה הראשון, וחבר הכנסת ארצי יהיה המונה השני.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

שהעלה חבר הכנסת י' כהן

לוועדה שתקבע ועדת הכנסת

27 — בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת

11 — ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת י' כהן לוועדה שתקבע ועדת הכנסת

נתקבלה.

היור"ר א' שוסטק:

עכשיו נצביע על ההצעה שהעלה חבר הכנסת חיים רמון.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

שהעלה חבר הכנסת ח' רמון

לוועדה שתקבע ועדת הכנסת

— רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת

— מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת ח' רמון לוועדה שתקבע ועדת הכנסת

נתקבלה.

יא. הצעות לסדר-היום

מינויים פוליטיים

ראש הממשלה וגם העוזר הראשי של נציב שירות המדינה.
אני אומר: אפילו מונה המנכ"ל כחוק, על-פי שיקולים
פוליטיים, ומותר למנות מנכ"ל מקרב המקורבים לראש
הממשלה, מהרגע שמונה — הרי הוא עובד המדינה, החייב
לשמור על חוק המדינה.

כפי שפורסם, בהעדר נציב שירות המדינה, השתתף
בשיבה עוזרו, צר לי שטרם נמצא אדם מתאים להיות נציב
שירות המדינה. בהיעדרו של נציב המדינה, צריך עוזרו להיות
חדר יותר מכל אדם אחר לשמירה על החוק, והנה הוא יושב
בהתייעצות כדי להכנין כיצד לעבור על החוק, כיצד לדלג על
מוכשרים שאולי אינם חברי מפלגתו, ולהחזיר במקומם. ככל
מחיר, חברי מפלגה שלו.

בימים אלה אנתנו עדים לשערורייה שאיני יודע אם היא
קומית או טרגית: כוונתי לשערורייה המתרחשת במשרד הבינוי
והשיכון. סגן ראש הממשלה ושר הבינוי והשיכון, מר רוד לוי,
עסוק עתה בטיהור מקיף במשרדו: עליו לסלק את מנכ"ל
משרדו, את עוזרו הפוליטי, את יושב-ראש אגף החברות
החשובות ביותר שבמסגרת משרדו ואת מנכ"ל החברה הזאת.
שלושה מתוך ארבעת העובדים שצינתי היו מינויים מפלגתיים
של השר. הם נועדו להעמיד את נאמני השר בעמדות מפתח
במשרד, אלא שהגולם קם על יוצרו ובמקום לקדם את
השפעתו, סיבכו אותו בכסוסים ובאסטרטגיות. אני רוצה לשבח
מעל במה זו את אומץ לכו של שר הבינוי והשיכון על שלא הגן
בצורה טוטלית על המינויים ועל כך שידע להסיק את
המסקנות.

צר לי שגם שר העבודה והרווחה, שהוא איש מוכשר
יותר והגיע לעמדתו הנוכחית בזכות כישוריו, שגם הוא,
אומנם ללא התלהבות, נכנס למגל של המינויים המפלגתיים.

אבל עדיין, בראש כוח המחץ לליכודיזציה הזולה של
השלטון המרכזי צועד שר התעשייה והמסחר אריק שרון.
החולש על אימפריה גדולה של חברות ממשלתיות הכפופות
לו.

מה הוא היכול של המינויים הפוליטיים תוך זמן קצר?
מינוי שמונה נספחים מסתריים ושלושה מינויים נוספים של
קצינים כביכול. מינויים אלה עוררו במשרד תסיסה, אי-שקט
ועיצומים. טרם שכחנו את גיוס 60 הפקחים, אשר באו כולם
מתוך סניף חרות בירושלים ועתה חייבים, לפי הכללים, להעניק
להם קביעות שעה שמפטרים עובדים אחרים.

ומה התרחש בחברות הממשלתיות? ארענן את זיכרונכם:
מינוי סמנכ"ל לכוז אדם בחברת "כימיקלים לישראל" ודרישה
למינוי מנהל כוח אדם בחברות-הבת. מדובר במינויים אשר
אליבא דעובדים ככירים בחברה, עובדים מקצועיים ולא
מפלגתיים, נוגדים בצורה מוחלטת את הצרכים ואת
האינטרסים האמיתיים של החברה. המינויים האלה יגרמו
לבזבזו משאבים ויפגעו בנורמות של ניהול בריא. זהו ניסיון
שלא להסתפק במינוי הלגיטימי של דירקטורים מתוך המסגרת
הפוליטית לחברות הממשלתיות, אלא לחזור למישור הביצוע
ולנסות לזעזע את הדרג המקצועי על-ידי החדרת אנשים שהם
ידידי השר. כדי להתחר לחדר את הקומיסר המפלגתי
ממציאים את הצורך במשרה חדשה: מוכיר החברה, בדרג של
סגן מנהל כללי, כשבתפקיד זה מכהן זה כבר אדם מתאים
ומוכשר אשר ייתכן שבתפסתו הוא קרוב למתנה השר, אבל

היורר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אנתנו לעובדים להצעות לסדר-היום מס'
4969 ו-5158, בנושא: מינויים פוליטיים. המציעים הם חברי
הכנסת יצחק ארצי ודוד צוקר. רשות הדיבור לחבר הכנסת
ארצי.

יצחק ארצי (המערכ):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בימים אלה סערה
המדינה, על כל מוסדותיה, בצדק, בקשר לפרשת בנק לאומי
לישראל, על בידור הנושא והסדרתו הוצאנו אנרגיה לאומית
אדירה, והפרשה הזאת לא הסתיימה עדיין, ואין תימה בכך. יש
כאן התקוממות ספונטנית של דעת הקהל נגד שבירת נורמות
אלמנטריות של מוסר ציבורי וטוהר המידות. קבוצת תקיפים
קרובה לצלחת עשתה בקופת המדינה כבתוך שלה ומילאה את
כיסיה מלוא חופניים.

היום אני נדרש לנושא שהוא, כביכול, שונה לחלוטין —
נושא המינויים הפוליטיים המפלגתיים, שהעליתי אותו כבר
לפני שנה. אני רואה הקבלה בין הנושא החמור של בל"ל לבין
הנושא שאני רוצה לדבר עליו. יש כאן בעיה הנוגעת לתשתית,
למבנה המדינה, לשירות המדינה, לעובד שהוא המתווך בין
השלטון לבין האזרח. אבל גם כאן אני רואה תופעות של "כל
דאליס גבר": שרים אחרים, אשר בידיהם הכוח והשלטון,
עושים בנושא המנגנון והמינויים כבתוך אחוזה פרטית שלהם,
ללא מעצורים, מתוך התגרות גלויה בכללי האתיקה הציבורית:
זאת לנוכח העובדה שבחקופה של ציניות והשתוללות יצרים
אפלים, חייבים כללים אחרים להדריך את מעשינו. לנגד עינינו
מתמוטטת מערכת שלמה.

לאחר תקופת המעבר מהעידן הטרום-מדינתי לעידן
המדינה, לאחר תקופה של מינויים מפלגתיים צרים, הגענו
ב-1959, 11 שנה לאחר הקמת המדינה, לחקיקת חוק, אשר
שאף להתחר לטון המציאות המפלגתית שלנו את המושג של
Civil Service, של אדם המשרת את המדינה ללא פניות,
ללא משוא פנים. רצינו בחוק הזה להביא לידי העסקת מנגנון
המבוסס על כוח עבודה מתוכנן וחקני. רצינו בשיטת מינויים
מסודרת, המבוססת על ועדות בדיקה אובייקטיביות. רצינו
להקים נציבות שירות מדינה הפועלת לפי כללים ממלכתיים
ונתונה לפיקוחו של מבקר המדינה. רצינו שבחירת העובד
תהיה לפי מבחנים, על יסוד של קריטריונים אובייקטיביים,
כישורים, השכלה, התמצאות בנושא והתאמה לתפקיד. הודות
לשיטה זו התקדמו במאמצינו להקמת Civil Service.

אני רוצה להגיד, שאפילו הליכוד, הרעב לשלטון, כאשר
הגיע לשלטון ב-1977, כיבד את המגמה הזאת. אני זוקף זאת
לזכותו של מר מנחם בגין, שבנושא זה היה חרור אחריות
ממלכתית ולא רצה לשנות את המסורת שראשיתה כימי
בן-גוריון.

אבל עכשיו יש רגרסיה, והיא חמורה. לא יכולנו להעלות
על הדעת, גם בימים האפלים ביותר של הפרוטקציוניזם
המפלגתי, שנגיע לכך שפורים הכולל גם אנשים המופקדים על
שמירת החוק יתכנסו להתייעץ במעין "ועידת ירושלים", כדי
להכנין את האסטרטגיה כיצד להתחר חברי חרות למשרות
שלטוניות בכל מחיר.

אני מצטט מהפרוטוקול, כפי שפורסם בעיתונות ולא
הוכחש: "חמור היה שכהתייעצות זאת השתתף מנכ"ל משרד

שהדיון המתקיים כאן ובמקומות אחרים יתמקד בשיטה המשחיתה, במערכת שאין בה נורמות מוגדרות; שאמות המידה שלה רופסות, לא מגובשות ולא יציבות. נדמה לי, שפעמים רבות הפוליטיקאי נתפס בטעות כמושחת, שעה שאנו חייבים להאשים את חורא ולא את עכברא, כי חורא הוא הגנב; הפוליטיקאי, זה החולש על המערכת, עושה רק את מה שהוא יכול לעשות, את מה שהוא צריך לעשות, ואילו השיטה היא המאפשרת לו להתנהג בדרך שאני, והדובר לפני, כליך לא מסכימים לה.

איך נתגלגלו הדברים? כאן אגע אולי מעט בדברים שדובר עליהם חבר הכנסת ארצי. עד אמצע שנות ה-60, מתקופת "היישוב", היה המנגנון כולו מגויס, מפלגתי, צבוע בצבע מאוד מוגדר ומזוהה עם מפלגה אחת. מאמצע שנות ה-60 עד סוף שנות ה-70 היינו עדים ל-15 שנה של התבגרות המינהל הציבורי: התבגרות, משמע: התבססות של נורמות מקצועיות יותר מצד אחד, והחלשה והנמכה של הפרופיל המפלגתי בשירות הציבורי מצד אחר. נדמה לי שהנסיגה החריפה מאוד, הרגרסיה, במנגנון הציבורי החלה בתחילת שנות ה-80, אחרי שנות ההלם של הליכוד. מתחילת שנות ה-80 הוא ביקש להשביע את רעבונו, ונדמה לי שהוא לא השביע את הרעיון הזה.

כיום, אני מבקש לדבר על התקופה האחרונה, והיא בעיני התקופה המסוכנת ביותר, המרשיעה ביותר את המנגנון הציבורי — תקופת ממשלת האחדות הלאומית. ואפשר למנות את האחדות הלאומית, את ממשלת האחדות הלאומית, את הברית הזאת, בין הגורמים המרכזיים להשחתת המנגנון הציבורי, יש לכך גם ביטוי פורמלי רשמי מובהק, סעיף 3(2) של ההסכם הקואליציוני קובע ואומר: "יבוצעו שינויים במועצות המנהלים של רשויות, תאגידים וחברות ממשלתיות, על-מנת לקיים ייצוג שווה". "ייצוג שווה" — לשתי המפלגות כמובן. שתי המפלגות מסכימות, בהבנה הדדית ובהשלמה הדדית, כי מעתה והלאה יש לחלק את השלל שווה בשווה. חשבון זה הוא חשבון לטווח קצר, ובאמצעותו סבורות המפלגות הגדולות של רשויות, ואולם בטווח הארוך מדובר בהשחתה, בגרסיה, בנסיגה, של המנגנון הציבורי; בנסיגה של כל מה שקשור באמות-המידה המקצועיות ובקריטריונים של מיומנויות. אלה האחרונים הוחלפו במיומנויות מפלגתיות, ולעתים פנים-מפלגתיות, ועל אלה אעמוד מייד.

מעתה, כאמור, המינהל הציבורי הוא אחוזה פרטית של שתי המפלגות הגדולות, אפילו יאה המחיר כבד, כפי שצינתי.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

איך זה היה בעבר, כ-40 שנות קיום המדינה?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חבר הכנסת ורדיגר, לולי שוחחת, היית שומע שאמרת זאת.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הוא אמר את זה. הוא התחיל את דבריו בזה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הדברים שלי — אני אומר את זה כאמת ובתמים — בוודאי מעניינים פחות מהשיחה שלך ליד הדלת. אבל החלק הראשון של נאומי המרשים היה מוקדש לתקופת מפא"י.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

אז היתה מפלגה אחת שהתחלקה בשלל, והיום יש שתי מפלגות המתחלקות בו.

אינו חבר מפלגה; אדם, שעשה את הקריירה שלו תחת שרים שונים.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, רעננתי את זיכרונכם, העליתי פרשיות של הזמן האחרון, כדי להזמין אתכם לפעול נגד ההרס: הרס של כל חלקה טובה במנגנון הממשלתי והציבורי, וכיחוד עכשיו, כאשר הצמרת היא הפקר. אני קורא לכולנו להתגייס כדי להחזיר על כנו את הסדר התקין במנגנון המדינה ובמערכת החברות הממשלתיות, המרכזות בדידה הן עתק של המדינה וסיכויים כלכליים עצומים.

אני רוצה לסיים בכמה הצעות מעשיות, או כרמז להצעות מעשיות. סעיף 35(א) לחוק החברות הממשלתיות, התשל"ה — 1975, מטיל על יושב-ראש הדירקטוריון חובה לדווח גם למבקר המדינה על פגיעה לכאורה בחוק או בטוהר המידות, מינוי מפלגתי, מחוק אינטרס מפלגתי, ולא לפי שיקולים אובייקטיביים, או לפי קריטריונים של כישורים, נוגד את האינטרס של החברה, ושקול לעבירה. אני רוצה להציע להרחיב את תחולת הסעיף על כל חבר וחבר בדירקטוריון ולא רק על יושב-ראש הדירקטוריון.

אני מציע שנחייב את מבקר המדינה — עלידי תיקון בחוק — לעכב כל מינוי שנוי במחלוקת עד לקביעה, כי אכן המינוי נעשה כחוק.

כל פעולה של דירקטור, הנוגדת את חובותיו על-פי החוק, פותחת פתח לתביעה משפטית על עבירה פלילית, והייתי רוצה שנהיה עדים לתביעות מסוג זה.

אשר למינויים, יש לחזק בתקשי"ר את קריטריון הכישורים. אני מציע להציב בראש ועדת השירות, המורכבת משבעה אנשים, שופט ברימוס, אשר ישמש ערובה לכך, שלא ייעשו דברים הנקראים בסלנג "מונקי בינס".

אני רוצה להציע, שמדי חודש בחודשו תהיה נציבות שירות המדינה חייבת לדווח למבקר המדינה ולוועדת הביקורת על כל המינויים שנעשו באותו חודש, תוך ציון הכישורים המפלגתיים של כל ממונה וממונה.

אני פונה מעל כמה זו לשתי המפלגות הגדולות, המרכיבות את ממשלת האחדות הלאומית ודוגלות להלכה באדיאולוגיה של ממלכתיות, שיעשו יד אחת למען עשיית סדר. יש מינויים מפלגתיים לגיטימיים, וצריך לעשותם לפי הכללים המקובלים; אבל יש לעצור, לבנות סכרים, כדי למנוע את התמוטטות השירות הציבורי עלידי ניסיון זול להחדיר חברי מפלגה בלתי-מוכשרים, כדי לחזק את השלטון המפלגתי הסיעתי, על חשבונם של אותו Civil Service שבנינו עד עתה.

אני מציע לכנסת לקיים דיון בנושא זה. תודה רבה.

הי"ר א' שוסטק:

חודה רבה לחבר הכנסת יצחק ארצי. רשות הדיבור באותו נושא לחבר הכנסת דוד צוקר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נושא הפוליטיזציה של המנגנון הציבורי הוא באמת מסוג הנושאים שהם כמעט כמו מוג האוויר, שהכול מדברים בו ואף אחד אינו יכול לעשות דבר כדי לשנותו.

אני אינני נמנה עם אלה הסבורים שמדובר באנשים מושחתים, בשרים מושחתים, ביצרים אפלים. על כן אני מציע

שר התעשייה והמסחר הפסיד כבג"ץ. השימוש לרעה בחברות הממשלתיות והעובדה שהחוק אינו מונע שימוש זה באו למיצוי עליון במשרד התעשייה והמסחר.

דוגמה נוספת יש לנו במשרד השיכון, בחברת "שיכון ופיתוח". ב"שיכון ופיתוח" יש מועצת מנהלים שבה 15 חברים. מתוך 15 החברים — עשרה הם עובדי משרד השיכון. ארבעה הם חברי מפלגה, חלקם פעילים בתנועת החרות, ואחד, "נעכעך", איש משרד האוצר. מבחינה חוקית מדובר במעשה כשר, משום שמותר לשר למנות מועצת מנהלים של 15 חברים שבה עשרה הם פקידי, ארבעה אנשי מחנה, ואחד, כפי שאמרתי, מהאוצר. מינוי זה כשר, חוקי, והוא יעמוד בכל מבחן של כל בית-משפט. זה מה שקרה ב"שיכון ופיתוח", ואי-אפשר למנוע את זה. כל מעשה כזה הוא אולי לגלי, אך בוודאי לא לגיטימי, על-פי אמות המידה שלי.

מה הן ההשלכות של התופעה שאני מדבר עליה? מה הן התוצאות החמורות של התהליך שעליו אני מדבר? ההשלכה הראשונה היא הפוליטיזציה, אשר בניגוד למה שהיה לפני, חודרת עתה לרמות נמוכות הרבה יותר, לדרגים נמוכים הרבה יותר. משרד העבודה והרווחה הוא דוגמה מופתית לפוליטיזציה של לשכות ושל מדורים בערי שדה כרמה הנמוכה ביותר. השר קצב הכיא את זה באמת לאמנות מושלמת. הוא איננו מטפל בדרגים הבכירים, הוא אף איננו מטפל בעיקר שבמשרד, אלא ביחידות סמן, למשל בשירות התעסוקה, ושם מגיע הדבר לרמות הנמוכות ביותר. כך קל יותר, חשוף פחות לעין המצלמה, ועדיין אפשר להשיג את אותה תוצאה שמשיג שר התעשייה והמסחר בדרגו הברוטלי. קצב משיג אותה תוצאה ממש — הבטחת קבוצתו בגוף הבוחר, ללא הברוטליות שעליה אומן שר התעשייה והמסחר, הפועל בריש גלי בחברה גדולה וממנה בריונים עם קבלות.

ההשלכה השנייה של התופעה היא העובדה שסכסוכים פנימיים בתוך מפלגות משתקפים במנגנון הציבורי, כלומר, התרחשויות פנים-מפלגתיות מוצאות ביטוי בתוך המכונה של השירות הציבורי. דוגמה אחת טובה היא, כמובן, הסכם בין "יתד" לבין מפלגת העבודה, הסכם פנים-מפלגתי שיש לו ביטויים מידיים בהרכב הדיקטטוריונים, וכך משפיעים עניינים מפלגתיים על שירות החוק. על מינוי דירקטורים וקונסולים יש הסכם כתוב וחתום בין "יתד" לבין מפלגת העבודה. עד כאן, צד אחד של התופעה.

הצד השני שלה הוא, שבמנגנון הציבורי יש ביטוי לא רק להסכמים פנים-מפלגתיים אלא גם למחלוקות פנים-מפלגתיות. וכאן שוב, הסכסוך ב"שיכון ופיתוח" בין רגב, מור, שילה וסרוסי, מי עשה מה למי, מאבקים על כבודה בתוך מחנה של מפלגה, מקבלים ביטוי בשירות הציבורי. ורק אלוהים והמנכ"ל החדש של חברת "שיכון ופיתוח" יוכלו לשמור עליה.

התוצאות, אם כן, ברורות: לפנינו שירות ציבורי, שחלק ניכר מעמדות המפתח שבו נקבע על-פי השתייכות מפלגתית ולא על-פי מיומנות. לפנינו מקרים רבים על שירות ציבורי שהתפקוד המקצועי שלו ירוד יותר, ולפנינו, מערכת המטפחת נורמות של ציות ושל השתייכות ומחשיבה אותן הרבה יותר מנורמות מקצועיות.

הלוחאי שהייתי מאמין שרק בחקיקה ניתן לפתור את העניין, הלוואי שאפשר היה להאמין שרק בחקיקה חוק החברות הממשלתיות ניתן לחקן את העניין, אם כי גם זה מעשה חשוב לעצמו. אך כאן מדובר על דברים שנאבקים עליהם כל החיים, כל הזמן, על נורמות ציבוריות, על ידיים נקיות, על הצדפה

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חבר הכנסת ורדיגר, האם אפשר לדבר על כך אחר שאסיים דברי? אתה אינך יודע עד כמה אני מסכים אתך בעניין הזה.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
לא ידעתי שאמרת זאת.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
יש שלושה שהקשיבו לי, והם יעידו שאמרתי את הדברים.

זאת אם כן, הסיבה הראשונה: ממשלת האחדות כגורם משמתי ורגרסיבי במינהל הציבורי.

הסיבה השנייה היא המכונה הפוליטי, ובעיקר המכונה הפוליטי של שתי המפלגות הגדולות, כי ככל שהגוף הבוחר גדל יותר, ככל שהיו בו יותר חברים, כן נוקטה הישות הפוליטית להזין ולרתום לשרותיה יותר חברים. אם נתבונן בשני הגופים הבוחרים של המערך, מפלגת העבודה, ושל תנועת החרות, ומדובר בגופים בוחרים בני אלפי חברים, ואם השיטה מאפשרת — ועל זה דיברתי קודם — הרי שעתה הם נוקטים לגייס יותר חברים מכפי שנוקדו לגייס קודם לכן.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חבר הכנסת אלעזר גרנות, תקשיב לי. אם לדבר בלי צניות, הרי שהדמוקרטיזציה בתוך המפלגות יצרה מצב שבו הפוליטיקאי, שלא היו עליו רסנים, נאלץ לגייס יותר ויותר חברים מתוך הגוף הבוחר. התשובה על השאלה שלך היא כמובן שלילית, כי אם יש אמות-מידה מקצועיות ומוגדרות ורסנים על האישיות הפוליטית, אפשר לקיים בחירות בגוף כזה גדול. אבל פה אנחנו נמצאים במצב שעל האישיות הפוליטית אין ריסון, אין מגבלות, אין גיגים, והגוף הבוחר הוא גדול והוא נאלץ להזין ולפרנס פיות רבים.

שבח וייס (המערך):
לכם אין בעיה כזאת.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חבר הכנסת שבח וייס, לו זה היה הנושא, היה לי מה להשיב, אבל גם אנחנו עברנו כמה שלבי התבגרות. אנכ, ההצעה לסדר-היום עניינה המנגנון הציבורי, ולא ר"צ.

הסיבה השלישית לדרדרו המנגנון הציבורי היא החקיקה, שאינה מונעת פוליטיזציה של השירות הציבורי ואינה מונעת מפלגתיות שלו ופוגעת בתפקודו. הדוגמה הטובה ביותר לכך היא כמובן החברות הממשלתיות. זאת אולי גם אחת הסיבות העיקריות לכך שכל עוד מכנה זה קיים, לא תימכנה חברות ממשלתיות לעולם. וכי מי ימכור חברות המסוגלות לפרנס כל כך הרבה גרורות פוליטיות? נוסף על כך, באמצעותן מבטיח השר חלק מכוחו בגוף הבוחר. הקרימה בעניין זה היא למשרדי התעשייה והמסחר, התיירות, האוצר, ומעט למשרד האנרגיה והתשתיות. משרד התעשייה והמסחר ושר התעשייה והמסחר הם אחת הדוגמאות המובהקות ביותר לניצול החברות הממשלתיות, וכבר עמד על כך חבר הכנסת ארצי בדבריו.

אולי הדוגמה המובהקת, הבוטה והמעליכה מכולן היא מינויו של אדם חסר השכלה אקדמית, כריון עם קבלות, כחבר במועצת המנהלים של אחד הגופים הכלכליים הבכירים ביותר, החזקים ביותר במדינה, אני מדבר על "כימיקלים לישראל". כך קרה גם בחברות אחרות, הקשורות למשרד התעשייה והמסחר.

הכינה הצעת תקנות, והיא רצופה בזה, ומי שירצה לעיין בה, יוכל לקבלה ממני, בין היתר מציעה הוועדה כי לדירקטור תהיה השכלה מתאימה, גיל מתאים, ושהוא ימלא אחר אחר מן התנאים הבאים: בעל ניסיון בתחום ניהול עסקי; עבד בשירות הציבורי בנושאים כלכליים או מסחריים; בעל מומחיות בתחום עיסוקיה של החברה; בעל השכלה משפטית; בעל השכלה בראיית-חשבון או ככלכלה. במקרים חריגים ואם יוחלט שמטעמים מיוחדים, שיירשמו, המועמד מתאים, יהיה ניתן לפטור אותו מתנאים אלה.

הצעת הוועדה נמצאת עתה בעיון רשות החברות, וזו העבירה את הערותיה לשר האוצר. עקרונות היא תומכת בהתקנת תקנות אלה, אך יש לה השנות על הדרך שבה ייבחר המועמד. אנו מקווים שבעתיד הקרוב יותקנו החקנות, אך גם עתה נבחנת בעיית הכשירות וניתנת לה תשומת-לב.

כאמור, השתייכות פוליטית לא תפסול כעתיד מינוי, בתנאי שלמועמד יהיו כישורים נוספים ומתאימים, כישורים העושים אותו ראוי לכהן בתפקיד. אני טבור שאף החוק לא התכוון למנוע כליל מינויים עם נימה פוליטית, בתנאי שהמועמד יהיה בעל כישורים אחרים, שאם לאו לא היה החוק נותן בידי השרים את הסמכות למנות.

אשר למינוי פקידים בכירים: דירקטוריון החברה מאשר, על-פי המלצת המנהל הכללי, מינויים של הפקידים הבכירים בחברות ממשלתיות. חזקה על המנהל הכללי, הממליץ בפני הדירקטוריון על מינוי הפקידים הבכירים, שהוא ער ויודע את צורכי החברה וכי על-פיהם הוא בוחר לתפקידים אנשי מקצוע שהחברה זקוקה להם, או בוועדות בחירה לעובדי מדינה שהוועדה בוחרת. ואכן, אח התפקידים הביצועיים העיקריים בחברות ממלאים אנשי מקצוע, כל אחד בתחום עיסוקו. אם מדובר על אגף הכספים, מאיישים אותו כלכלנים, רואי-חשבון, מנהלי חשבונות, יועצים משפטיים, מבקרי פנים מקצועיים וכדומה. יצוין כי הדירקטוריון, שבו אולי אנשים המקורבים יותר לפוליטיקה, אינו יכול לאשר או למנות פקיד בכיר ללא המלצת המנהל הכללי. חזקה גם שהדירקטוריון פועל, כפי שהדין מחייבו לפעול, אך ורק לטובת החברה וצרכיה, וכי הוא ממלא את תפקידו כדן.

כדי למנוע מצב של הנצחת מילוי משרה על-ידי אדם שאינו מתאים לתפקידו בחברה ממשלתית, חובה על החברה הממשלתית להתנות בהסכם עם כל פקיד בכיר את אפשרות פיטוריו בהודעה קצרה מראש; היה והעובד אינו מתאים, אינו ממלא את תפקידו כדן, רשאי הדירקטוריון לפטורו כאמור לעיל.

אין זה נכון שבגופים הביצועיים של החברות הממשלתיות מכהנים אנשים שכישורם העיקרי הוא ההשתייכות המפלגתית; מנגנון המינויים מקשה וכמעט שאינו מאפשר זאת.

אשר למינויים במנגנון הממשלתי: הנושא הזה שייך לנציבות, וחורז מכמה מינויים פוליטיים מעיקרם, מסורים יתר המינויים לוועדות הציבוריות שהנציבות מאשרת.

אני מבקש להעביר את ההצעות לוועדה.

שבח וייס (המערך):
יש לי הצעה אחרת.

הי"ר מ' כהן אבידב:
איזו ועדה?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
אני מתקשה לומר.

המיומנות המקצועית על פני ההשתייכות, על העדפת הכישורים המקצועיים על פני ההשתייכות הפוליטית הפנים-מפלגתית.

אני מציע דיון במליאה בנושא הזה ומבקש תשומת לב רבה מצד כל חברי הבית, משום שנרמה לי שהנושא אינו שאלה מפלגתית — אלא אם כן המשפט הזה נאיבי מדי — וראוי שבדיון כזה ייטלו חלק חברים רבים יותר.

הי"ר מ' כהן אבידב:
תודה לחבר הכנסת דוד צוקר. אני מזמין את סגן שר האוצר להשיב על ההצעה.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
כבוד הישכבראש, כנסת נכבדה, בתשובה על הצעותיהם לסדר-היום של חברי הכנסת יצחק ארצי ודוד צוקר, שהעלו כאן נימוקים כבדי משקל — עם חלק מהם אף אני מזדהה — הריני להשיב כדלקמן:

מדובר בשני סוגים של מינויים: במינוי דירקטורים ובמינוי עובדים בכירים בחברות.

אשר למינוי דירקטורים, חוק החברות הממשלתיות קובע, כי דירקטור מטעם המדינה בחברה ממשלתית יתמנה על-ידי השרים האחראים לאחר התייעצות עם הרשות. בחברות הבנות יתמנה דירקטור על-ידי דירקטוריון חברת-האם, ומינויו טעון אישור השרים לאחר התייעצות עם הרשות.

החוק מונה כמה בעלי תפקידים שאינם כשירים לכהן כדירקטורים: שר, סגן שר חבר כנסת, ועובדי החברה למעט מנכ"ל. בן קובע החוק, כי אדם מקרב הציבור אשר עיסוקיו האחרים עלולים, לדעת השרים, ליצור ניגוד עניינים עם תפקידו כדירקטור, אינו כשיר להיות דירקטור.

כפי שאנו רואים, חרץ מהאמור לעיל, אין בחוק כל הגבלה בעניין כשירותו של אדם לכהן כדירקטור. החוק אינו מגביל מינוי שיש לו קשר עם השתייכות מפלגתית או פוליטית אחרת. עם זאת החוק קובע, כי שר האוצר רשאי להתקין תקנות בדבר כשירותו של דירקטור.

אף-על-פי שתקנות כאלה טרם הותקנו, אנו ערים לכוחנת המחוקק ולצורך בהרכב דירקטוריון טוב לחברה. במסגרת הבדיקה שעושה רשות החברות, המעסיקה עובדים המכונים היטב את החברה, את הרכב הדירקטוריון הרצוי בה ואת צרכיה, נבדקים כישורי המועמד באמצעות שאלון שמולא על-ידי המועמד שבו הוא מצהיר על השכלתו, ניסיונו ויכולתו לתרום לחברה.

במקרים מסוימים, אם כי לא רבים, כשיש ספק, נקרא המועמד לראיון כדי לבחון את מידת התאמתו.

ואכן, היו מקרים שנמנע מינוי של מועמדים לדירקטוריון לאחר בדיקה זו.

למרות הבדיקה שנערכת כיום, אין עדיין כל אמות-מידה ותנאים בדבר כישורים, המחייבים את השרים שלא למנות מועמדים שאינם עונים על הכישורים המינימליים הנדרשים. ואני מסכים עם ההערה שנשמעה כאן, שאין כל חיסרון בכך שאדם-הוא איש פוליטי, ובלבד שיהא מתאים לתפקיד.

כדי לתקן ולשפר את המצב, החליט שר האוצר להפעיל את הסמכות שנתן לו המחוקק, ופנה אל היועץ המשפטי לממשלה בבקשה להגיש לו הצעת תקנות בדבר כשירותו של דירקטור. ואומנם היועץ המשפטי לממשלה מינה ועדה אשר

היו"ר מ' כהן אבידב:

נעביר לוועדת הכנסת.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

אני עצמי חוכך בדעתי. אני מתקשה לדעת אם על-פי חקנון הכנסת ועדת הכספים אחראית לרשות החברות הממשלתיות או ועדה — — —

היו"ר מ' כהן אבידב:

הדבר נתון בידך, אדוני. אם אתה תחליט, אני אכריז על זה.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

אני מציע שנעביר לוועדת הכנסת.

היו"ר מ' כהן אבידב:

הצעה אחרת, בבקשה.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להוריד מסדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת דדי צוקר.

קריאה:

להוריד?

שבח וייס (המערך):

להוריד. אני בעד מינויים פוליטיים כמוך. הרי כולכם בעד מינויים פוליטיים, ומישהו צריך להגיד זאת מעל הבמה הזאת.

אני מדבר בפעם השנייה על נושא זה. בפעם הקודמת העלו חברי יצחק ארצי ויאק אמיר הצעות דומות. אינני מתייחס לסדרת הדוגמאות שהוצגו, ושבהלכן אכן מצביעות על מעשה שלא צריך לעשותו. אני רוצה להעיר משהו לגבי העיקרון עצמו: בכל המשרות הדמוקרטיות, זולת המשרת האנגלי, קיימים מינויים פוליטיים במינהל הציבורי, והם חלק אינטגרלי מהשיטה הדמוקרטית. הדבר המוזר שקורה כאן מדי פעם הוא שהכנסת, הבית הפוליטי ביותר בישראל, עושה את המלאכה הנמרצת ביותר נגד הפוליטיקאים ונגד הפוליטיקה. אני משחקים משחק קבוע ושיטתי נגד עצם השיטה הדמוקרטית. כי מי שבאופן שיטתי מתאר את הפוליטיקאים כמי שמעצם חפקידם עוברים דפורמציה מוסרית ואנושית, חותר נגד השיטה הדמוקרטית וסופו שיקבל משטר בלתי דמוקרטי שכל המינויים שבו, ובכללם מטאטאי הרחובות, יהיו פוליטיים.

אני לפחות תמה על חברי מפלגתי. אנחנו מעולם לא גרסנו שהפוליטיקה והמינהל הציבורי צריכים להיעשות על-ידי צופים מתבגרים או על-ידי איזו מרובעות ד"שיסטית. גרסנו שאפשר למנות אנשים מן המערכת הפוליטית, בתנאי שהיו מתאימים לחפקידם. ברל כצנלסון היה יושב בכל מועצות המנהלים כפוליטיקאי, כמשרת את עצמו, בצדק, ואת חברותו וכמשגיח על אותם אנשים שנעשים פרגמטיסטים מדי. בנק לאומי לישראל נוהל על-ידי המערכת האזרחית שפיתחה אידיאולוגיה ציבילית של אנטי-פוליטיות — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

שבח, זה לפני שהיתה ממלכה, לפני עידן המדינה. מה אתה משווה עם ברל?

שבח וייס (המערך):

חבר הכנסת דדי צוקר, אני לא יכול לשחק את המשחק הצופי שלך, לא הצופי ולא האנרכיסטי.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

הוא אינו מאפשר לך. אתה רק התחלת, יש לך עוד דוגמאות.

שבח וייס (המערך):

בכל המדינות בעולם זהו הסידור. מה קורה פה?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כל המנגנון.

שבח וייס (המערך):

בכל המדינות בעולם יש במנגנון הממלכתי הרבה מינויים פוליטיים גלויים, ואין מה להתכחיש בכך. בתנאי שהאנשים מתאימים.

בנק לאומי אפוליטי — תמצית היושר, יוצא מן הכלל. אני יכול להביא בפניכם סדרה שלמה של מוסדות שמחתה את באפוליטיות, ששקעו ליוון המצולה של שחיתות והשחתה הנורמות הציבוריות, והם אינם מוסרים כלל דין-וחשבון לאיש. אין להם אפילו מרכז מפלגה ששם יצטרכו למסור דין-וחשבון לפעמים.

על כן, הסידור הנאות הוא להקצות בכל משרד ממשלתי, באופן גלוי, הרבה יותר משרות לאפשרות של מינויים — אני לא אקרא להם פוליטיים — מטעמו של השר. הוא יעשה את שיקוליו. יש מדינות שבהן בוחרים אנשים למשרות ציבוריות מסוימות על סמך שיקולים פוליטיים. בארצות-הברית בוחרים גזברים ומבקרי עירייה וראשי ועדות חינוך ושופטים, ופה יש קבוצה שהיא סופר-פוליטית אידיאולוגית, ומשחקת לי את "הצופים המתבגרים". רק משום שאין לה כלל מפלגה ואין לה את מי למנות, לאושרה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

שבח וייס (המערך):

אני אפילו בעד מינוי אנשים מ"שינוי", בכלל זה מנהל משרד התקשורת. חברי מרדכי וירשובסקי, אני חומך ברעיון. עשיתם מעשה מצוין, אני חושב שהוא מנהל טוב. אפשר למצוא במערכת הפוליטית אנשים טובים מאוד — צריך להקצות משרות למינויים פוליטיים, לא את כל המשרות, בשום אופן לא, יש להשגיח על האנשים המתמנים, יש לפקח עליהם על-ידי מערכת ביקורת חזקה מאוד, על-ידי עיתונות חזקה מאוד ועל-ידי ביקורת מפלגתית פנימית, אולם אין להתבייש במינויים פוליטיים של אנשים מוכשרים לכמה וכמה עשרות משרות בכל משרד, לא יותר.

היו"ר מ' כהן אבידב:

חזרה לחבר הכנסת שבח וייס.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני מבקש להסיר מעל סדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת ארצי.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אתה כבר איחרת, אני מצטער.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

מדוע איחרתי?

היו"ר מ' כהן אבידב:

איחרת, כבר רציתי לגשת להצבעה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

רגע אחד.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

שהעלה חבר הכנסת י' ארצי

לועדה — מייעוט

נגד — רוב

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת י' ארצי לועדה לא נתקבלה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

ברוב קולות הוחלט להסיר את הנושא הזה מסדר-היום. הוא לא יועבר לועדה.

חברי הכנסת, מי בעד העברת הצעתו של חבר הכנסת דוד צוקר לועדה — ירים את ידו.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את

הנושא שהעלה חבר הכנסת

ד' צוקר לועדה — מייעוט

נגד — רוב

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת ד' צוקר לועדה לא נתקבלה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

גם נושא זה לא יועבר לועדה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אני מצטער. אני ניגש להצבעה. אפילו לא רגע אחד. איחרת. היה לך זמן. הזמן המתאים הוא לאחר הודעת השר או סגן השר. אינך יכול להיזכר ברגע האחרון.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

רוצים להצביע.

היו"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת יצחק ארצי, האם אתה מוכן שהנושא שלך יועבר לדיון בוועדה?

יצחק ארצי (המערך):

מסכים.

היו"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת דוד צוקר, האם אתה מוכן שההצעה שלך תעבור לועדה?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כן.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אני מעמיד להצבעה את הצעתו של חבר הכנסת יצחק ארצי. מי בעד העברת הצעתו לועדה? מי נגד? אני מבקש למנות, ואני מעמיד שוב את הצעתו להצבעה.

יב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

מס' 15), שהחזירה ועדת החוקה, חוק ומשפט לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לסגנית מזכיר הכנסת.

היו"ר מ' כהן אבידב:

הוועדה לסגנית מזכיר הכנסת. בבקשה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת הצעת חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון

יג. הצעה לסדר-היום

עיכוב מתן מעמד של מפעל מאושר למפעל בשר מטעמי כשרות

אשר ייכבד פירות: מפני שלעשרת כישלונות והפסדים הם לא צריכים לבוא ממקומותיהם אלינו. אני חושב שאם הצליחו היהודים לבסס את מעמדם הכלכלי בכל מקום ומקום, זה מפני שהם לא רוצים לא להצליח דווקא במדינת ישראל.

חרף כל הדברים האלה, חרף הרצון לגייס הון יהודי — ובעניין זה הקמנו כוח משימה — ולפתח את הייצוא, חרף הרצון לקשור קשרים כלכליים עם אוסטרליה, הרי משרד התעשייה והמסחר מנע — לפי פרסומים שהתפרסמו בכלי התקשורת — אפשרות להקים מפעל למכירת מוצרי בשר לחוץ-לארץ. הסיבה לכך היא, שהוא לא יאפשר הבאת בשר לאיכשר למדינת ישראל לצורכי המפעל הזה.

האינטרומציה הזאת מעוררת כמה בעיות עקרוניות, שלדעתי כדאי ואולי גם חובה עלינו לבדוק אותן. קודם כול, אינני יודע מה הם השיקולים של משרד התעשייה והמסחר בתחום הכשרות. האם הוא עוסק בשאלה — האם מה שאנחנו עושים פה מבחינה כלכלית-חברתית הוא נכון עליפי דעת הרבנות הראשית?

דבר שני — משרד התעשייה והמסחר אמר דבר נוסף, ומפחיד לא פחות, כי מכינים במשרדי חוק הכשרות, שלמעשה

היו"ר מ' כהן אבידב:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, הצעה לסדר-היום מס' 5157: עיכוב מתן מעמד של מפעל מאושר למפעל בשר מטעמי כשרות. חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, בבקשה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא מזמן ראינו את מסע יחסי הציבור המוצלח ביותר של נשיא המדינה שלנו באוסטרליה, את סיפורי האמת שהוא סיפר ואת התיאורים שהוא תיאר על הענק הכלכלי הגדול — אוסטרליה — שאחו אנחנו צריכים לקשור עוד ועוד יחסים מסחריים וכלכליים, וחבל שלא עשינו זאת עד עכשיו עם הענק המתעורר הזה.

זה בא על רקע הדיבורים שאנחנו שומעים במשך הרבה זמן, שהנה הצמיחה הכלכלית עומדת בשער, וזה הדבר החשוב ביותר למדינת ישראל כדי שהיא תוכל לקטוף את הפירות של התוכנית הכלכלית הראשונה, ואולי של השנייה. עלידי הקמת כוח משימה, רצינו גם לגייס מצדנו את ההשקעה של ההון היהודי בעולם למפעלים קונסטרקטיביים, לצאת ממעגל ה"שנור" ששר הביטחון תקף אותו לא מזמן, ובצדק, ולהגיע לכך שיהדות העולם תשקיע עוד ועוד במפעלים כלכליים בארץ

איננו מוכנים לפגוע ביחסים אלה. את מכירת הנשק כבר הזכרתי. אבל משום שיש חשש שיביאו ארצה בשר לא-כשר על-מנת לשלוח אותו שוב מהארץ — דבר שאיננו אסור כיום לפי החוק, וגם רוב תושבי המדינה ואזרחיה אינם רואים בזה לא חטא, לא עוון ולא נורמה חברתית שאי-אפשר לחיות על-פיה, כי מרביתם אינם אוכלים אוכל כשר — מעכבים את העניין.

אם משרד התעשייה והמסחר מעלה את הנושא והופך זאת למדיניות רשמית של הממשלה, אני חושב שיש לפנינו בעיה חמורה, כן אין זו עמדתו של משרד הרוחות, אין זו עמדתו של הרכנות. את השיקול שלהם להעלות את העניין הזה לוויכוח ציבורי הייתי מכין לפחות. אולם ממשרד התעשייה והמסחר לא הייתי מצפה שהוא יכנס לתחום הזה, שאיננו כלל מעניינו. להיפך, הוא היה צריך לחפש ולעודד הבאת הון יהודי, שבאמצעותו אפשר להרוויח כסף כחוק, כדין וביישר, לתת פרנסה לאנשים בישראל, לקדם את התעשייה ולהפוך את הצמיחה לא לססמה ריקה מתוכן, או למתן תרומות למוסדות צדקה, אלא באמת לבנייה של תעשייה ולמדיניות ייצוא משתלמת.

לכן, אני חושב שעלינו לדון בנושא זה. גם אם ההחלטה עדיין אינה סופית, אני חושב שהסכנה הכרוכה בעצם המחשבה והמגמה, כפי שהיא מתגלית בפרסומים שהיו ולא הוכחשו, היא סכנה גדולה גם לכלכלה של מדינת ישראל וגם למבנה של הממשל. בכך שמשרד התעשייה והמסחר מאמץ לעצמו עקרונות שאינם נוגעים לו.

הי"ר מ' כהן אכידב:

תודה לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, רשות הדיבור לשר התעשייה והמסחר להשיב על ההצעה לסדר-היום: בבקשה.

שר התעשייה והמסחר א' שרון:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כשאני שומע את רוב המלל, שאינו מבוסס על כל עובדה, אני שואל: מה מקפיץ אותך, הראגה לתעשייה? ממתי אתה דואג לתעשייה? מה עשית בעניין זה עד היום, פרט למס-שפתיים?

מה שמקפיץ אתכם זוהי עמידה על כל עניין יהודי. זה מקפיץ אתכם, מה ההתקפות האלה? גם אני רואית את פרסומי ההבל האלה בעיתונות. בעיתון "הארץ" — וזו אותה "אמת" כפי שנאמרה כאן, כנראה הכול שאוב מאותו מקור — כתוב "נמנע ייצוא בסך עשרות מיליוני דולר בשל פסילת מפעל בשר מטעמי כשרות". יש גם מאמר ראשי, ומה שמתפרסם בו מעיד שחלק בא גם מחקר הממשלה. מי שקרא את המאמר יודע זאת. עוד כותרת: "בקשת אוטרלי להקים מפעל בשר מטורפת מטעמי כשרות". ועוד ועד קורעת לב: "פנייה לשר התעשייה לא לפגוע בהקמת מפעל בשר בהשקעה זרה".

על מה נזעקתם כל כך? מעולם לא ראיית אתכם נזעקים בעניין תעשייתי. זהו עניין יהודי, זה מה שהקפיץ אתכם. עולה כאן עניין יהודי, זה מה שהקפיץ אתכם, ולא שום דבר אחר.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

דבר על בעלי ההצעה. למה אתה מדבר בלשון רבים? איזו צורה היא זו?

שר התעשייה והמסחר א' שרון:

זה מה שמקפיץ אותך, אותך ואותך. אם אפשר, אני מבקש לחקן ולכתוב: אותך.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

זה הסגנון.

יאסור באופן מוחלט הבאת בשר לא-כשר למדינת ישראל. השאלה היא, קודם כול, מה זה איסור הבאת בשר לא-כשר? אני מבין שמתנהל מאבק כדי לאסור את מכירת בשר החזיר בתוך תחומי מדינת ישראל. גם על זה יש ויכוח לא-מבוטל במדינת ישראל, האם להרחיב את החוק שקיים כבר שנים מספר. אבל כאן מדובר בבשר לא-כשר, ואיני יודע ממתי ואיזו זכות יש היום למשרד ממשלתי כלשהו, או לממשלה כולה, לאסור ייבוא של הבשר הלא-כשר. אני חושב שהדבר הזה נוגד גם את ההסכם הקואליציוני, המדבר על שמירת הסטטוס-קוו.

איני מבין, אם רוצים באמת לדבר על איסור ייבוא בשר לא-כשר למדינת ישראל, מדוע צריך לעסוק בזה משרד התעשייה והמסחר? להיפך, אני סבור שמשרד התעשייה והמסחר צריך להיות אחד המשרדים המתנגדים לחקיקה אשר תגביל את כלכלת מדינת ישראל מטעמים לא כלכליים, מטעמים של כשרות ודברים כגון זה. אין זה תפקידו של משרד התעשייה והמסחר.

הפרסומים מדברים על ניסיונו של איש עסקים מאוסטרליה להקים פה מפעל שייצא במיליוני דולרים מוצרי בשר ועיבוד בשר לחוץ-לארץ. המפעל גם יכניס מטבוח, גם ייתן תעסוקה, לאנשים, גם יקשור לכאן יהודים שרוצים להשקיע במדינת ישראל בדברים לגיטימיים — לא במכירת סמים או בדברים בלתי-חוקיים אחרים. אלא בדברים שהם, ללא כל ספק, דברים ראויים מבחינת המסחר; אולי הם עומדים בניגוד לחוקי הכשרות, במה שנוגע למסחר, יש בזה כל האלמנטים של עסק לגיטימי וחוקי, ובכל זאת, משרד התעשייה והמסחר אמר: לא; אם כי בהודעות מאוחרות יותר הוא אמר: אנחנו צריכים לבחון את העניין הזה. אבל, בינתיים ההחלטה, התשובה שניתנה, העמדה שנקטה היא עמדה שלילית.

אני רוצה להתריע על התופעה, שמשרד ממשלתי לא ייתן היתור ויבוא ולא יאפשר להקים מפעלים לא בגלל בעיה של מותר ואסור מבחינת החוק, או מבחינת הנורמות המסחריות והמוסריות הקיימות בעולם, אלא מטעמי כשרות. בנושא הכשרות יש חילוקי דעות רציניים ביותר. זאת איננה הנורמה הכללית. אין חובה לאכול כשר במדינה, אין חוק הקובע בעניין זה. ואם צריך להיות חוק בעניין זה, ודאי שלא משרד התעשייה והמסחר צריך לדאוג לו. מדובר גם בחוק שלמעשה עור גמזא, כביכול, בהכנה במשרד התעשייה והמסחר, בשעה שמשרד המשפטים מתנגד לעקרונות מסוימים שבו.

לכן, אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חושב שמן הדין יהיה שהכנסת תתייחס לנושא הזה. הרי הובא כאן לדיון תהליך שלילי ביותר, כפי שמתפרסם בכלי התקשורת, רוצים להכתוב גם בתחומים כלכליים מסחריים שאינם צריכים לפגוע למעשה באזרחות החיים בתוך מדינת ישראל. אפשר בהחלט להבטיח שבשר המיובא למטרות ייצוא לא יעבור לשוק המקומי, אם הוא לא-כשר. אפשר להבטיח את הדברים האלה בצורה חוקית חריגה, ובכל זאת מוכנים ללכת לקיצוניות כל-כך גדולה וכל-כך מרחיקה-לכת, כאשר הדבר הזה יכול לפגוע בכלכלה של המדינה. והרי לכלכלה של מדינת ישראל כיום היא כמעט דבר קדוש. אנחנו מוכרים נשק לכל מיני ארצות בעולם, שהכוושה פשוט מונעת ממני למנות את שמותיהן, והכול יודעים אותם. אנחנו עושים את כל השמיניות האפשריות באוויר כדי שלא לפגוע ביחסים הכלכליים עם מדינת אפרטהייד, מדינה שמקימת למעשה כלפי מרבית האוכלוסייה שלה משטר פאשיסטי ערץ שאין דוגמתו בכל העולם, אבל הואיל ויש לנו אינטרסים כלכליים,

לגופים פרטיים וכדי לשחרר את הממשלה ממעורבות יתר, נענינו לפניית הרבנות הראשית והצענו הצעת חוק הנמצאת בורדת השרים לענייני חקיקה.

לעצם העניין, לא הוגשה עד היום כל תוכנית. לפני פרק זמן מסוים אכן היתה פגישה עם מר ויקטור סמורגן לשיחה ראשונית. בפגישה זו הוצגו על-ידי מר סמורגן עיקרי התוכנית, ובמקביל הוכחו לידיעתו מערכות הסיוע הממשלתי לעידוד השקעות. תוכניתו של מר סמורגן מבוססת על ייבוא בשר כחומר גלם מאירופה, עיבודו בארץ והוצאתו כמוצרי בשר מעובדים לחוץ-לארץ. מבחינה כלכלית, ההשקעה מבוססת על קניית בשר מסובסד באירופה. אם לא יהיה בשר מסובסד באירופה, לא תעמוד תעשייה זו אף לא יום אחד.

מקור חומר הגלם למפעל לעיבוד הבשר הוא משחיטה לא כשרה. בשיחה המשותפת עם מר סמורגן הוצגה בפניי בעיית הייבוא של בשר לא-כשר לארץ, והובהר שנקודה זו חייבת להיפתר, על-מנת שניתן יהיה להבטיח כלכלית את המפעל לאורך זמן.

יש לנו הבעיה הזאת. יש לנו הבעיה של הבשר המסובסד, שאיננו יודעים לכמה זמן הוא יהיה מסובסד, וזה מחייב בדיקה.

מר סמורגן נתבקש להגיש בקשה ולהגיש תוכנית על-מנת שניתן יהיה להתחיל בהליכי הטיפול בבקשה. כפי שאמרתי, עד כה לא הוגשה כל בקשה. לכן, כל הנושא הזה הוא סערה מיותרת, והיא ודאי לא באה מסיבה עניינית כלשהי.

אני מבקש להסיר את ההצעה מעל סדר-היום.

היו"ר מ' כהן אבידב:

חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: האחת — לקיים דיון במליאה: והאחרת — להסיר את הנושא מעל סדר-היום. אני מעמיד את ההצעות להצבעה זו מול זו. מי בעד הסרת הנושא מעל סדר-היום של הכנסת? מי בעד קיום דיון במליאה?

ה צ ב ע

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת — רוב

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט
ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

ברוב קולות הוחלט להסיר את הנושא מעל סדר-היום של הכנסת.

יד. הצעה לסדר-היום

העלאת שכר דירה לדיירי "עמידר"

בפני עובדה של עליית מחירי שכר הדירה, עד כדי כך שלפי כל החישובים וכל הנתונים שבידי הם לא יוכלו לעמוד בתשלום זה.

שמעתי את דברי השר, וכידי תמליל הראיון כפי שהתפרסם ב"חצי היום" לפני כשבועיים ברדיו. אדוני השר, אמרת שזוהי העלאה הדרגתית, ולפי החלטות מקובלות הדיירים ידעו על כך. לפי הנתונים שבידי, לפי התלושים שאקרא בפניכם, הרי במשך שמונה חודשים היתה העלאה של 500% — 2,000%. אינני יודעת איזו החלטה היתה, איזו החלטה לא היתה. זה בלתי אנושי, זה בלתי אפשרי.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
הוא מתכוון לחברי שינוי.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה גם כן רבים.

היו"ר מ' כהן אבידב:
חבר הכנסת צוקר, אבקש לשבת.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה עוד יהיה ארוך?

שר התעשייה והמסחר א' שרון:
ארוך כמידת הצורך, וכל מה שצריך להיאמר ייאמר, ואתה רשאי לקפוץ עד מחר. רק אל תתאמץ יותר מדי.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כל זמן שאני יכול לקפוץ זה בסדר.

שר התעשייה והמסחר א' שרון:

שמעתי את הדאגה בעניין ההשקעות. אני רוצה להבהיר למי שהביא את ההצעה: לצערי, כוח המשימה, שיתכן שהיו לו הישגים גדולים כתחום רכישת מוצרי צריכה מישראל, לא הביא עד היום אף לא להשקעה אחת בישראל. כל ההשקעות בתעשייה בישראל בשנתיים האחרונות היו כולן תוצאה של טיפול משרד התעשייה והמסחר וטיפולי האישי — אם זה מפעל נוסף של "מוטורולה" בעדר, אם זה "בית-דימונה" כדימונה, אם זה המפעל שהוקם בשרדות. אני יכול למנות רשימה ארוכה של מפעלים. אין כאן שום פגיעה אף לא באחד. אדרבה, הייתי שמח לו כוח המשימה ומי שעומד בראשו, כמקום לשרבב את הידיעות לעיתונים, היו אכן מטפלים בהשקעות ולא רק בכנסים התגייסים ובאירועים המתקיימים סביב הכנסים האלה.

וכי מייבאים היום בשר לא-כשר לישראל? מה קרה כאן? כמה פוגעים? למה אינכם צועקים? מה עשיתם עד כה? הרי הבשר המיובא לישראל הוא כולו בשר כשר. מדוע לא נזעקו חסידי הטריפה עד היום?

מאז קום המדינה ועד היום ייבאה הממשלה בשר כשר בלבד. הממשלה לא ייבאה שום בשר, פרט לבשר כשר, ולא שמעתי מעולם זעקה. איש לא קם. אני נמצא במשרד הזה זה שנתיים וחצי, ולא שמעתי זעקה אחת. הממשלה ייבאה עד היום, מאז קום המדינה, בשר כשר בלבד, כדי שכל האוכלוסייה תוכל ליהנות מהבשר שמייבאים לישראל.

כדי לאפשר ליברליזציה וכדי לאפשר העברת הסחר

היו"ר מ' כהן אבידב:

חברי הכנסת, אנו נגישים להצעה הבאה, מס' 5076: העלאת שכר דירה לדיירי "עמידר" — מאת חברת הכנסת חייקה גרוסמן. בבקשה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, משרד השיכון, או "עמידר", או "עמיגור", יצאו כפרויקט מקיף למכירת דירות. אבל, מה שקרה כתוצאה מהפרויקט הזה הוא, שאלה שאינם יכולים לרכוש את הדירות, כי אין להם אמצעים לכך, עמדו

למרכז ההנחות. החבר שרק מקבלי קצבאות מן הביטוח הלאומי זכאים להנחה. האנשים שקראתי בשמותיהם אינם מקבלים קצבה מהביטוח הלאומי, הם מתפרנסים מעבודה, אך הכנסתם מהעבודה אינה עוברת את המינימום. הם אינם מקרים סוציאליים — אשה אחת עובדת ברשות השירות. אחרת — באוצר. הן, במקרה, מפרנסות את המשפחות. הן אינן נתמכות סעד. הם אינם נתמכי סעד. הם פנו וקיבלו תשובה שלילית אוטומטית ובלתי מנומקת. ורבים אחרים לא קיבלו תשובה כלל וכלל.

מונת לפני פרסום של משרד הבינוי והשיכון של מדינת ישראל המופנה אל "דיר נכבד". זהו פתק מ"ו בינואר 1987 המופץ בין דיירי השיכונים האלה. כתוב שם: "כללי הזכאות להנחה ושכר הדירה המרכזי לזכאים".

יש פה דבר מוזר ביותר, אני בטוחה שאתה, אדוני השר, לא ראתה את זה. כי איך ייתכן שמדברים על ריבוי ילדים, משישה ילדים ומעלה — — —

היור' מ' כהן אבידב:
חברת הכנסת גרוסמן, אני מאותה לך להתכונן לסיים.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
אני כבר מסיימת. אני אדייק בזמן יותר מאלה שדיברו לפני. בפרט אלה שדיברו. כביכול, שלוש דקות בהעלותם הצעה אחרת.

אני רוצה לסיים. הפירוט פה הוא מוזר ביותר. מדובר על הכנסה חודשית ברוטו, לפי הפירוט, עד 1,016 שקל לחודש. ומה קורה עם הכנסה עד 500 שקל לחודש? הווי אומר, כולם באותה קטגוריה של עד 1,000 שקל.

ובעניין הילדים — גם כן אותו דבר. משישה ילדים ומעלה — יכולים להיות עשרה ילדים ואף יותר — זה אותו דבר. כך גם ביחס לשטח הדירה, וכן הלאה. הווי אומר, אין פה פירוט, אין טיפול בנושא בצורה פרטנית המתייחסת למצוקה אמיתית. כל האנשים שאחם דיברתי הכנסתם היא 500 ש"ח וקצת למטה מזה או קצת למעלה מזה — איך יכולים אנשים כאלה לשלם סכום של 150 ש"ח, 160 ש"ח או 130 ש"ח לחודש שכר דירה? ודאי שהם אינם יכולים לחסוך כסף כדי לרכוש אייפועם דירה משלהם.

נכון הוא שהכנסתו של העובד אינה מעניינו של משרדך — היא אולי כן מעניינו, אבל לא בנושא זה — אבל איך לא כאב לכם הלב, ואיך עשיתם את המהלך הדרסטי הזה של העלאת שכר דירה בצורה ניכרת כל כך, מ-500% עד 2,000%?

אני גם שואלת את עצמי איך מתחשבים בהעלאה הזאת בחישוב האינדקס, במדד המחירים? מי טופג את זה, מי מקבל פיצוי בעד זה? לפי דעתי, המהלך הזה הוא שגוי, הוא א-סוציאלי, ואם הדיירים מתקוממים נגדו, ומדובר רק כאלה שיש להם הכנסה נמוכה, הרי אין לכוא אליהם בטענות. אני יודעת שלא אני מתסיסה אותם ולא אני ביקשתי מהם לא לשלם שכר דירה. הם החליטו שלא ישלמו, כי הם אינם יכולים לשלם שכר דירה בשיעור כזה.

מה שקורה בעקבות זה הם עיקולים, עיקול רכוש, ואנשים מרגישים עצמם נרדפים.

היור' מ' כהן אבידב:
מותר לי לתקן אותך? — אי-אפשר לעקל רכוש שלהם, כי אין להם רכוש. אלא מיטלטלין.

כאותו ריאיון אמר השר, שהדיירים והמנהיגים המארגנים את הדיירים הם מתסיסים מקצועיים, הם רוצים להיבנות כמגיני המצוקה. אדוני השר, לטפל במצוקה, או לנצל את המצוקה ניצול פוליטי — זאת לא הפרורגטיבה של השר בלבד; גם לא של שר השיכון בלבד. אני חושבת שזאת היתה התבטאות מוצלחת.

אמרת שבמשך שנים הפך שכר הדירה, בגלל דאגתך לדבר, לתשלום שאינו עומד בשום פרופורציה. לא רק בהשוואה לשיעור שכר הדירה שמשולם בשוק החופשי, אלא הוא אפילו אקווילנט למחיר של קופסת סיגריות.

שאל אותך הכתב: ראיתי במו עיני תלוש משכורת של אדם המשתכר 430 שקל חדש בחורש, והחברה הממשלתית, "עמידר", דורשת ממנו 130 שקל חדש שכר דירה. כאשר לפני שנה הוא שילם 9 שקלים בלבד. אתה אמרת, שאתה מבטיח שהאיש הזה לא ישלם יותר מ-20 שקלים, ושעשרות אלפי משפחות ימשיכו לשלם בין 3 ל-7 שקלים.

מה קרה בינתיים? בינתיים שכר הדירה של דיירי "עמידר", "עמיגור" ו"פרוות" הועלה, על-פי החלטת הממשלה, במאות אחוזים. למספר רב של דיירים הועלה שכר הדירה פי 13, כלומר, כ-1,300%. מי הם הנפגעים? — רוב הדיירים, אולי לא רוב, חלק נכבד, לפחות בירושלים, הם עולים חדשים מברית-המועצות, משפחות מרובות ילדים, פנסיונרים.

אציין דוגמאות. בידי תלושי המשכורת. גברת גורביץ לידיה, עולה מברית-המועצות, משתכרת 493 שקלים חדשים. כבקשה להקשיב. במרס 1986 היא שילמה 11 שקלים שכר דירה. בינואר 1987 — 134 שקלים. רוזין לוכה, משתכרת 355 שקלים חדשים. נתבעת לשלם 113 שקלים חדשים. קודם לכן שילמה ודאי מספר שקלים מועט. ויינר אנה, משתכרת 619 שקלים. משלמת 139 שקלים. סבג יוסף ו'קלין, משפחה מרובת ילדים, גרים בקטמון, נתבעים לשלם 148 שקלים. ההכנסה שלו — אינני יודעת בדיוק — אבל היא נמוכה. פנסינון של העירייה, שבחצי צחק, מקבל 546 שקלים. נתבע לשלם 153 שקלים.

אני אומרת ששכר הדירה הוא גבוה, אדוני השר. שכר הדירה אינו גבוה בשבילי ובשבילך. אבל בשביל האנשים האלה, שאני מחזיקה פה את התלושים שלהם, גם של המשכורת וגם של "עמיגור", זהו סכום פנטסטי.

על התלושים של "עמידר" כתוב, שהיא החברה הלאומית לשיכון עולים בישראל. והרי הרוכש שבהם מדובר הם עולים חדשים מברית-המועצות.

מוכן שלא אלאה את הכנסת כלל הנתונים האלה שבידי.

מה הם הקריטריונים לתשלום שכר דירה? שיעור שכר הדירה נקבע על-פי גודל הדירה וכאילו על-פי גודל המשפחה. ביקרה אצלי היום משלחת של נשים עולות מברית-המועצות. הן אמרו: מעניין, לגבי תשלום הארנונה, גודל הדירה שלנו הוא למעלה מ-50 מטרים מרובעים; אבל לגבי תשלום שכר דירה ל"עמיגור", גודל הדירה שלנו הוא למעלה מ-100 מטרים מרובעים. ואין להם יותר מאשר למעלה מ-50 מטרים מרובעים.

יש הנחות, נכון — מרכז ההנחות. אתה דיברת על זה בשידור ברדיו. אמרת שכל מי שחושב, שמרגיש שהוא נפגע, שאינו מוכן ואינו יכול לעמוד בתביעות האלה — הוא יכול לפנות למרכז ההנחות. אבל, במי מדובר? רבים מן הדיירים פנו

קבוצות אוכלוסין אלה משלמות היום שכר דירה בשיעור של 3 עד 7 שקלים בחודש. כבעבר. לדירה של 70 מטר מרובע.

כאן באה הריגשות וכאן באה גם התשובה. גם כאשר יש החלטת ממשלה ששיקול כלכלי מנחה אותה, הרי הריגשות החברתית מנחה אותי ואני עומד על קיומה.

הנחה משמעותית בשכר דירה ניתנת למשפחות ברוכות ילדים, ללא מבחן הכנסה. למשפחה גדולה שלה תשעה ילדים ויותר ההנחה מגיעה עד ל-50% משכר הדירה הכולל, והיא פוחתת בהדרגה עד ל-25% הנחה למשפחה שלה ארבעה ילדים. וכאן ניתנה הדעת על מעוטי הכנסה, על אלה החיים מקצבת הביטוח הלאומי, על משפחות ברוכות ילדים. לא רק שההעלאה לא תחול על שתי הקבוצות הראשונות, אלא גם אם משתכרת משפחה ברוכת ילדים מעל לשכר הממוצע במשק — ללא מבחן הכנסה כלל, ותרוויח ויכושם לה ושתהיה בריאה — היא זכאית, על-פי מספר הילדים, להנחות משמעותיות לא רק על חשבון ההעלאה אלא בשכר הדירה הכולל.

גם משפחות שאינן מרובות ילדים, ואפילו יש להן ילד אחד בלבד, נהנות מהנחה בשכר הדירה אם הכנסתן נמוכה יחסית. לצורך זה נקבע מודד ההכנסה של המפרנס הראשי במשפחה — כ-90% מהשכר הממוצע במשק.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
יופי.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:
משפחות אלה לא ישלמו. בשום מקרה, מעל ל-120 שקל בחודש לדירה של 70 מטר מרובע, ועל-פי הרוב הן ישלמו הרבה מתחת לסכום זה, אפילו הן מתגוררות בדירה רחבה בעיר גדולה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
אדוני השר, מותר לשאול שאלה?

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:
מייד. אגיע לנקודה שהעלית כאן. וכי אתעלם ממנה?

לבד מן ההנחה המוענקת בגין מספר ילדים, ניתנת הנחה נוספת למשפחות גדולות ומעוטות הכנסה, המתגוררות בדירות גדולות ובאזור מבוקש.

הנחות מיוחדות המגיעות עד 40%, ניתנות לעולים חדשים ששהייתם בארץ אינה עולה על שלוש שנים.

אדוני היושב-ראש, לקבוצות אלה ניתנת הנחה בשיעור של מחצית משכר הדירה הכולל. בנוסף על כל אלה שהזכרתי: נכי מלחמות, נכי פעולות איבה — לפי דרגת נכותם, משפחות שכולות, עיוורים וחסידים אומות העולם.

משרד הבינוי והשיכון וכן חברות השיכון הציבוריות פועלים בדרכים שונות להביא לידיעת הדיירים את זכויותיהם להנחות בשכר הדירה. פורסמו ועוד עומדות להפגש מודעות בעיתונות — חבר הכנסת גולדשטיין, אני מצטער מאוד, עם כל הכבוד —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
על מה? לא הוצאתי מלה מפי, עם כל הכבוד.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:
אני מודה שלא הוצאת מלה, אבל הצחקו שלך מהרהר יותר מצעקה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
נכון. נאמר כרוש ניד, או מיטלטלין. בסדר, על זה לא נתווכח. וראי שאין מה לעקל אצלם.

אני פונה אליך, אדוני השר, בכקשה שתמסור לנו את הנתונים כפי שהם, בלי ליפות אותם — אם אתה רואה את עצמך כמייצג את אוכלוסיית המצוקה, וגם אני רואה עצמי כמייצגת אותה ואני חושבת שכל חבר כנסת חייב לראות עצמו כמייצג אותה. מחר נתחיל להצביע על הצעת התקציב, איך נצא מכל זה? לכן, אשמח לשמוע את דברי תשובתך, ואשמח מאוד אם יתקיים דיון בנושא.

היו"ר מ' כהן אבידב:
תודה לחברת הכנסת חייקה גרוסמן. רשות הדיבור לשר הבינוי והשיכון להשיב על ההצעה לסדר-היום.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שכר הדירה בשיכון הציבורי לא עורכן כמשך תקופה ארוכה מאוד ובמרס 1986 הוא עמד על 3 עד 9 שקלים לחודש לדירה של 70 מטר מרובע, לפי האזורים השונים.

בשל הפער העצום שנתהווה בין שכר הדירה הבלתי ריאלי בשיכון הציבורי לבין שכר הדירה בשוק החופשי, נוצר לחץ בלתי מוצדק מצד אוכלוסייה רחבה להיכלל במסגרת השיכון הציבורי. בו בזמן שהוא מיועד למשפחות הנזקקות ביותר. יחד על כן: בהיותם סמוכים על שולחן הממשלה פטרו עצמם רבים מן הדיירים, ובהם גם בעלי יכולת, מלדאוג להטבת תנאי דורם; וכנגד זה, לא כיסה שכר הדירה המוצע אפילו חלק מההוצאות כשכיל שירותים. העומס על תקציב המדינה הפך, בשל כך, לכבד מנשוא.

מכלול הסיבות הללו הניעו את הממשלה להעלות את שכר הדירה בשיכון הציבורי, בדירות שחוק הגנת הדייר לא חל עליהם, החל מ-1 באפריל 1986.

כידוע לכם, חברי הכנסת, נגזר שיעור שכר הדירה הן ממיקומה של הדירה והן מגודלה. לאחר ההעלאה האמורה, שבוצעה בשלושה שלבים, הועמד שכר הדירה לדירה ממוצעת של 70 מטר מרובע על סכום הנמוך מ-100 שקלים לחודש. שיעור שכר דירה זה חל על כ-70% מכלל דיירי השיכון הציבורי. שכר דירה נמוך מזה בהרבה משולם על-ידי דיירי יישובי הפיתוח, והוא נע בין 18 ל-50 שקל לחודש, ואילו דיירים באזורי הביקוש העירוניים שילמו בעד דירה של 70 מטר מרובע 125 שקל לחודש. לקבוצה זו משתייכים כ-20% מכלל דיירי השיכון הציבורי. סכום זה נמוך בהרבה משכר הדירה בשוק החופשי הנדרש מדיירי דירות דומות באזורים אלה, הנוע בין 250 ל-350 שקל בחודש. כאן ניתן לשים את הדגש, להטות אוזן, ללמוד נתונים, ואולי גם לכוון דברים לאפיק הנכון.

בבואנו ליישם את ההחלטות האמורות, עמדו לנגד עינינו קבוצות אוכלוסייה שיש לפטורן כליל מן ההעלאה האמורה, ואחרות הראויות להנחה משמעותית בשכר הדירה. שיקול זה הנחה אותי והיה כחוט השני בבואי לבצע את החלטת הממשלה.

פטור מוחלט מן ההעלאה בשכר הדירה חל על משפחות המתקיימות מקצבאות המוסד לביטוח לאומי. קבוצה נוספת שההעלאה אינה חלה עליה היא זו של משפחות שהכנסתן החודשית הנמוכה מזכה אותן בהשלמת הכנסה על-ידי המוסד לביטוח לאומי. הווי אומר, כל המשפחות שהכנסתן נמוכה והן זכאיות להשלמת הכנסה, עליהן לא חלה כלל העלאה זו. שתי

היו"ר מ' כהן אבידב:

אדוני השר, אם מותר לי להעיר, הפעם הזאת צחק משהו אחר.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:
הוא כנראה השפיע עליי.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:
חברת הכנסת גרוסמן, כל התקנות האלה נמצאות בכל משרד. פרסמנו אותן בעיתונות, ואנחנו נוסיף ונפרסם. קיים טיפוס שכל דייר ימלא אותו ועל-פיו הוא יזכה בהנחות שעליהן מסרתי לכנסת היום.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לשר הבינוי והשיכון. רשות להצעה אחרת לחבר הכנסת אלעזר גרנות. בבקשה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. הנושא שלפנינו הוא נושא נכבד. ראוי שגם ועדת כנסת תדון בו ותבחן את הקריטריונים שהנחו את משרד הבינוי והשיכון ואת השר בקבלת ההחלטות. כל בקשתי היא שהעניין במכלולו יידון בוועדת כנסת שאמורה לדון בנושאים אלה. על כן, אני מציע להעביר את ההצעה לוועדה. שום אדם ושום משרד לא ייזוק מכך. אם השר צודק בכל אשר הוא אמר, הרי הקריטריונים שהוא הציג כאן מטעם משרדו יקבלו משנה תוקף, ואז נהיה כולנו בטוחים שהעניין נדון, נבדק ואכן הקריטריונים האלה נכונים. אם לאו, ודאי ישמח השר גם להיעזר בתבונתם של חברי הכנסת האמונים על הנושא בוועדה, כדי לתקן עיוותים אם ישנם. אין כאן שום חשד. יש כאן, לפי דעתי, ניסיון כן להביא את הדברים לידי מיצוי שהצדק וטובת הציבור יהיו כרוכים בו.

היו"ר מ' כהן אבידב:

לאיזו ועדה, ועדת הכלכלה?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

או ועדת הכספים או ועדת הכלכלה. הוועדה המתאימה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אם כן, ועדת הכנסת תחליט.

חברת הכנסת חייקה גרוסמן, האם את מסכימה להעביר את הנושא הזה לוועדת הכנסת כדי שהיא תחליט באיזו ועדה תידון הצעתך?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
כן.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אם כן, לפנינו שתי הצעות: האחת, שלא לכלול את הנושא הזה בסדר-היום. השנייה, להעביר את הנושא לוועדת הכנסת והיא תחליט לאיזו ועדה תועבר ההצעה. אני מעמיד את ההצעות להצבעה זו מול זו.

ה צ ב ע

בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדר-היום של הכנסת — רוב

בעד ההצעה להעביר את
הנושא לוועדה — מיעוט

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום
של הכנסת נתקבלה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

ברוב קולות הוחלט להסיר את הנושא מעל סדר-היום של הכנסת.

פורסמו, ועוד עומדות להתפרסם בעיתונות מודעות המפרטות את ההנחות לקבוצותיהן וקוראות לדיירים לפנות לסניפי החברות באזור מגוריהם כדי לברר זכאותם. כן נשלחו הודעות דומות וישלחו עוד הודעות מטעם החברות לדיירים. חברות השיכון הציבוריות יזכו דיירים הזכאים להנחה גם על חשולמי יתר שנגבו מהם — אם הם שילמו חשולמיהם בטרם בדקו את זכאותם להנחות ואם המערכת הזאת, הצודקת, הסוציאלית, עדיין לא היתה במצב של הפעלה מוחלטת.

אדוני היושב-ראש, אני רואה צורך לנצל גם במה זו כדי לפנות אל דיירי חברות השיכון הציבורי — "עמידר", "עמיגור", "חלמיש", "פרוות", "אפרידר", "שקמונה" ו"חלד". אנא, בררו זכויותיכם להנחה בשכר הדירה. אם אתם סבורים כי אתם נכללים באחת מן הקבוצות הזכאיות להנחה, והן רבות — כפי שפורסמו בעיתונות, כפי שעוד יגיעו אליכם הודעות הביתה — טורו אל סניף החברה באזור מגוריכם לקבלת מידע נוסף והדרכה למימוש ההנחה המגיעה לכם.

אדוני היושב-ראש, שאלון כזה — מעורכן על-פי הקריטריונים, נמצא כיום בכל משרד, בכל חברה. ימלא נא הדייר את הפרטים, יזכה גם אם הוא משלם מעבר לסכום הנדרש ויזכה להנחה הגדולה שפירטתי כאן על-פי הקבוצות למיניהן. ככלל זה משפחות ברוכות ילדים, משפחות מעוטי הכנסה, עולים חדשים ונכים. לגבי כולם ניתנה לא רק הדעת. לא רק תשומת הלב, אלא גם הרגישות המתחייבת, והיא נשמת כל צעד שיש בו, מצד אחד היגיון כלכלי, ומצד שני הרגישות החברתית המחייבת אותנו לשמור על צדק חברתי. בתקנות האלה, בהנחות האלה בא לידי ביטוי אותו קו שעל-פיו פועל משרד זה שנים.

משום כך, אדוני היושב-ראש, אם רצתה חברת הכנסת לדעת ולברר נתונים לאשורם — ההזדמנות כאן בכנסת היתה נאותה. על במה זו ניתנו הפרטים וניתנה הדעת ולכן, לאחר שכל זה נעשה, לאחר שכל המידע הזה עומד לרשות הציבור בכל משרד, אינני רואה מקום לדיון לא במליאה ולא בוועדה.

אני חייב לומר, שלא אחת הותקפתי קשות בממשלה על-ידי חברי השרים על כך שאני מעלה את תשלום שכר הדירה באופן כולל. הסכמתי להעלאה זו רק כאשר הוכטחו, בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים, האיזון והדאגה לכל הקבוצות האלה. הטענות סיוע ומחייבות תשומת לב מיוחדת, כדי שלא נגרס נזק חברתי בגישתנו להשיג יעד כלכלי.

משום כך, אדוני היושב-ראש, פעלתי על-פי אותו קו, ואיני רואה מקום לדיון נוסף. אני מציע להסיר את ההצעה מעל סדר-היום.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אתה קראת פה קריטריונים. זה חשוב מאוד. זה דבר חשוב מאוד.

טו. הצעות לסדר-היום העלאת מחירי הדלק לתעשייה

עלולה לפעול כשרפה בשדה קוצים ולגרום להתייקרות ולסחרור אינפלציוני, ובמקרה כזה השכירים לא ישובו בחיבוק ידיים, אלא יתבעו באמצעות הסכמי השכר את הפיצוי המגיע להם.

אנחנו מבקשים להבין את המשמעות של התהליך הזה. אנחנו צריכים לזכור, כי המבנה המוצמד היטב של הכלכלה בישראל ועוצמת הביקושים הנוכחיים, הנובעת הן מן העלייה בהכנסה הריאלית והן מהירידה במגמת החיסכון — ואי-אפשר לבוא בטענה אל הציבור כי תופעה זו היא טבעית במצב שבו הציבור אינו בטוח מה ילד יום — כל אלה יתרמו לתרגום מיידי של העלייה במחירי האנרגיה לעלייה במחירי המוצרים שלייצורם משתמשים באנרגיה זאת. תתרחש מיד האצה נוספת של האינפלציה אשר תחייב, לאחר דחייה פוליטית מסוימת, התאמה נוספת של שער החליפין של השקל. הווי אומר, עוד פיתוח. זה האחרון יצריך, ללא ספק, אליבא דתורת ראשי האוצר, ייקור הכרחי כדי למנוע סכסוד, וכל התהליך ישוב על עצמו במשנה תוקף.

מן הראוי לציין, כי בכל מעגל ההאצה הזה לא מצויים אף עקבות קלים ביותר של התחשבות בצורכי הכלכלה היוצרת, המפחחת, המעסיקה, המייצאת, הכול נעשה בתחשיבי נייר סמליים, רחוקים הרבה הרבה מלב הייצור.

ראשון לערעור התוכנית הכלכלית היה הפיחות. אחריו — ביטול הסובסידיות. עכשיו מנסים עוד להמשיך ולשכנע בציניות כשמעלים את מחיר הדלק.

ההישג של עסקת החבילה הזאת היה צריך להיות אינפלציה של 1% בערך לחודש. עלייה של 7%, על-פי הסדר זה, הייתה מצדיקה חשלום תוספת יוקר בשיעור של 70% מן ה-7% האלה לאמור: 5.4%. כל זה טוב ויפה כשיש פיתוח של 1% הממשלה יודעת, ושר האוצר אף אישר זאת, שבחודשים הקרובים יהיה פיתוח גדול יותר מ-1%. שתהיה הגברת האינפלציה. אם ממשלה יודעת שאכן זו הצפייה וזה מה שיקרה, והיא מתחכמת ועומדת במשאומתן על עסקת החבילה על עניין אחד — על עיקור מסוים של תוספת היוקר, והכול בראייה מראש, אין לנו אלא להניח שלפנינו תרגיל שמאחוריו תפיסת עולם חברתית, ושוב — העובדים, והעובדים בלבד הם שישלמו את המחיר. לתעשיינים לא אכפת מה לא מתייקר, ותום הלב של הממשלה לעניין זה אינו עומד עוד אפילו למבחן.

מה עומד מאחורי כל אלה? אני רוצה לקרוא כאן קטע מאלף, מפרי עטו של העיתונאי הכלכלן סבר פלוצקר מלפני יומיים בעיתון "על המשמר": "ההיסטוריון הכלכלי הבריטי סידני פולארד מכנה את התופעה הזאת שלפנינו בשם 'הבז' לייצור'. בזו האופייני לפקידות בכירה של משרד האוצר, אלה המקדמים עד כדי שיא השכלול את העיקרון של ריכוז כל תשומת הלב הכלכלית בסמלים מופשטים כמו מחירים, שערי חליפין ומאזני תשלומים, תוך התעלמות גמורה מן הכמויות הממשיות של המוצרים והשירותים שהכלכלה מייצרת ומשווקת".

זה בעצם הכסיס לכל מה שמתחולל אצלנו, מפני שפקידי האוצר הדוחקים בשוים לקבל החלטות שגויות מתעלמים מתנאי הפתיחה הקשים שבהם פועלת התעשייה הישראלית בכואה להתחרות במוצרי חוץ-לארץ, בארץ ומחוצה לה: הם

היור"מ כהן אבידב:

אנחנו עוברים לסעיף הבא, הצעות לסדר-היום מס' 5164. 5167: העלאת מחירי הדלק לתעשייה — מאת חבר הכנסת אלעזר גרנות וחבר הכנסת יצחק ארצי. רשות הדיבור לחבר הכנסת אלעזר גרנות, בבקשה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לאחר ויכוחים ממושכים, לפי דוכרי משרד האנרגיה, אישר משרד האוצר ב-25 בינואר העלאת מחירי הדלק לתעשייה ב-22% — 29%.

זה לא כבר נפגש שר האנרגיה משה שחל עם הכתבים הכלכליים באמצעי התקשורת, ובאותו מעמד הוא בישר להם כי מחירי הדלק לסוגיו לא יתייקרו עד חודש אפריל. הכתבים הכלכליים לא שמרו מידע זה לעצמם אלא, כמקובל, דיווחוהו לציבור הרחב, ונמצאו מטעים את הציבור.

לא רק העיתוננים הוטעו לחשוב כי עד חודש אפריל לא צפויים שינויים במחירי הדלק, בסוף השבוע שעבר נפגש שר האנרגיה עם גורמים משקיים וכישר להם, כי על אף השינויים בשער הדולר ועליית המחירים של הדלק לסוגיו בשוקי העולם, עדיין נהנית ישראל ממחירי דלק וולים יחסית, הודות לרכישותיה המוצלחות למלאי, בשעה שמחירי הדלק היו כשפל. רוצה לומר: מתכונת המופקדים על הנושא ייחנה עם ישראל. הקטע הזה הוא כשבחו של שר האנרגיה, על-פי העיתון "מבט".

ובכן, עוד בטרם נחתמה עסקת החבילה במשק, וכאשר מלאי הדלק במחירים שבהם הוא נרכש אפשר אורך נשימה, ואם ייקור, אזי ייקור מתוך יותר, בא שר האנרגיה והטיל את המשק לסחרור אינפלציוני וגם פגע, לצערי, לא מעט, באמינותו. שהרי רכישות המלאי של משרד האנרגיה, זאת לשבכם של השר ושל עוזריו, היו זולות במחירן וכמות הדלק שנרכש במחירים אלה אף הגדילה באחוזים ניכרים את שיעור המלאי של המדינה. ואם לא די בכך, ושוב לשבחו של השר והמשרד, מדיניות המחירים לצרכן שמקיים משרד האנרגיה יצרה עודפים בערך של כ-100 מיליון דולר המהווים — אם רוצים בכך — אף הם דורכה למניעת העלאת מחירים. ובכן, מה הניע את שר האנרגיה לעמוד על הצעתו במחירי הטלת ספק באמינותו? ומה הניע את משרד האוצר לקבל את המלצת משרד האנרגיה ולכפות על המשק טלטלה מיותרת ולנפץ את אמינותה המעורערת בלא-הכי של הממשלה בכל הנוגע לתוכניתה הכלכלית עם כל ההשלכות הפסיכולוגיות, החברתיות והכלכליות שתחלונינה למהלך זה?

הרי למחרת ההודעה על ייקור הדלק מיהר מנכ"ל חברת החשמל יצחק חופי לבקש ממשרד האנרגיה אישור להעלות את מחיר החשמל ב-8%. בכירים אחרים בחברת החשמל טוענים, שההעלאה צריכה להגיע עד כדי 15%, באשר מחירי הדלק מהווה 50% מהוצאות התשומות של החשמל. ישעיהו גביש, מנכ"ל "כור", קובע כי ל"כור" לא תהיה ברירה אלא להעביר את התייקרות הדלק על המוצרים, ומחירי המלט, הפלדה, השמנים והקדמיקה, שדרך ייצורם היא עתירת דלק — יהיו חייבים לעלות. מנכ"ל התאחדות התעשיינים, ארנון טיכרג, הודיע כי שיעור ההעלאה המוגזם יאלץ אותם להעלות את מחירי המוצרים, וסגן יושב-ראש האגף לאיגוד מקצועי בהסתדרות, אפרים זילוני, אף הוא אמר: העלאת מחירי הדלק

לאוירת "ימי ישראל העליזים". בקושי רב הגענו ליציבות יחסית במסגרת אינפלציה שנתי של 20%. עם זאת, המוד היה בעלייה בחודשים הבאים. אינפלציה של 20% היא בבחינת נס כלכלי ישראלי, אבל זה היה. ספק הוא אם נוכל לייצב את האינפלציה בשיעור זה. גם בנושא השכר אנו עומדים בפני זעזועים כבדים. קבוצות מקופחות מעלות תביעות, חלקן צודקות. כל תוספת, בכל שם שהוא, פירושה פגיעה ביציבות השכירה והאצת האינפלציה.

יתר על כן, שעתיים לאחר החתימה על ההסכם הודיע נציג ההסתדרות, בפומבי, שהתחייבויותיה בעסקת החבילה אינן לרבנטיות לגבי המשאומתן על הסכמי השכר החדשים, ואנחנו מבינים את הרמז. והרי המשאומתן על הסכמי השכר החדשים הוא מאתורי הדלת. לכן, אנו עלולים לעמוד בקרוב בפני תביעות להעלאות שכר. ואני לא אזכיר כאן את תור התביעות שבדרך. לא אזכיר את בעיות שירותי הבריאות ובעיות שירותי החינוך, אשר טרם באו על פתרון, ואפילו מהר לא נמצא להן פתרון במסגרת התקציב.

הממשלה החליטה על פיחות. הפיחות בשיעור של 10% בא לאחר לבטים קשים. פיחות כזה מצריך התאמת מחירים. זהו תהליך ממושך לתעשייה. הפיחות נתן לתעשייה מרווח מחיה כדי להתאושש, ותמריץ לחיזוק כדאיותו של הייצוא. עד כה כבר הצטברו 100 בקשות להעלאות מחירים. ועכשיו יבוא גל חדש של דרישות בעקבות העלאות מחיר הדלק. במצב זה, העלאות מחירי הדלק היא מכה קשה ליציבות, ומעניין הוא שהטענות נגד העלאות מחיר הדלק הושמעו לא רק מחוגי התעשייה הפרטית, אלא גם מחוגי התעשייה ההסתדרותית והציבורית, כי הרי כולם מצויים באותה סירה.

במשך השנה האחרונה נהנתה ישראל מירידת מחירי הדלק, ואני רוצה כאן, כמו קודמי, לשבח את שר האנרגיה אשר מן היקב ומן הגיון, ממקסימום וממצרים, בסיטואציות שונות ותוך תמרונים מתוחכמים ביותר מצא את האפשרות לא רק לשלם תמורת הדלק לפי המחירים הנמוכים אלא ליצור מצב של מחירים אקסטרא למדינת ישראל. ללא כל ספק, גיוסו של אופ"ק למען הבראתה הכלכלית של ישראל שחק תפקיד חשוב בהבראה הכלכלית, ואף אפשר לנו לצבור הרבה מאוד מיליונים של דולרים. אבל מה לעשות כאשר אופ"ק חדל לשחק פעולה? מה לעשות כאשר במקום 10 דולר לחבית דורשים 18 דולר לחבית? אבל לנו עדיין יש חרבה, לנו עדיין יש מלא, לנו עדיין יש תגורת ביטחון. ולכן השאלה היא, מדוע להפך — אפילו אם לא היתה הבטחה, אלא היתה רק הבנה בין משרד האנרגיה, משרד האוצר ובין התעשייה, שלא יגשו להעלאות אלא רק באפריל — מדוע להפך את ההבנה הזאת? מדוע לתת לתעשייה מכה מתחת לחגורה? הרי אנחנו יודעים שהתעשייה עדיין לא התאוששה והיא עדיין לא מסוגלת לספוג מכות כאלו. ובענפים עתירי אנרגיה תחבטא ההעלאה ב-2% עד 3%, דהיינו כבר מחסלים לאט לאט את חגורת הביטחון של 10% פיחות.

חברת החשמל כבר מוסרת הודעתה על העלאות התעריפים ב-8%, ואם ההעלאה ב-8% תאושר, יתבטא הדבר שוב בתוך השפירה הזאת של העלאות המחירים. ועדיין יש בעיה של העלאות מחירי הבנוין. מתוך שיקולים של המדד לא העלו את מחיר הבנוין, אבל אם המחיר יועלה, הרי הדבר יבוא לידי ביטוי בתחשיבי העלויות.

במצב זה אני פונה אליך, אדוני שר האנרגיה, בטל את העלאה אשר עליה החלטת. חן לעסקת החבילה להמריא. לצאת לדרך. היא ממילא לא יציבה כל כך, היא ממילא לא מקבלת את

מתעלמים מרווחיותה הנמוכה של התעשייה המונעת, בין היתר, הצבר הון פנימי כמקור לתעשיות ולפיחות. משירותי החוב והאשראי הכבדים הרוכצים עליה, מחסרונות של שוק מצומצם, ואף מטאטאים אל מתחת לשטיח את החישובים הסמליים ואת הסטטיסטיקות המקור-כלכליות הלא-נוחות, כמו הירידה המובחנת במלאי ההון הנקי העומד לרשותו של העובד כמגור היצרני והנסיגה בפריזונו.

האלמנטים היראליים של הממשות הכלכלית אינם משחקים תפקיד בקביעת סדר העדיפויות המשקי בחלונות האוצר. החשוב מכול הוא עוד ייקור יום שיביא לרגע קט את האיוון הספרתי המיוחל לקרן תקציבית כזו או כזו.

על כן, הוויכוח איננו אך ורק בעניין הייקור הקונקרטי של הדלק. הוויכוח האמיתי הוא על תפיסת עולם חברתית כלכלית, על דרך בנייה של מדינת ישראל.

המהלך לייקור הדלק מסמל, לכן, גם כמותית, אך לא פחות מכך ערכית, סכנה אמיתית להבראת המשק והוא חושף את הכישלון התפיסתי המובנה בתוכניתה הכלכלית של הממשלה, ובתור שכזה הוא ראוי שידונו בו במליאת הכנסת.

אני חושב שעניין זה ראוי שידון במלואו במליאת הכנסת.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת ארצי. באותו נושא, בבקשה.

יצחק ארצי (המעזר):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר האנרגיה, כנסת נכבדה, בניגוד לקדמי, חבר הכנסת אלעזר גרנות, אני שייך לאלה שחייבו את השלב הראשון של התוכנית הכלכלית. אני ראיית בשלב זה סיפור הצלחה. הייתי רוצה שגם השלב השני יהיה הצלחה. בגלל הראגה והחרדה לכישלוננו של השלב הזה, אני מעלה הצעה זו.

אני מודאג ממה שקורה בנושא זה חודש ימים אחר פרסומה של התוכנית הכלכלית. עקבתי אחרי טקס החתימה שהיה אתמול; הוא לא היה מלווה בשמחה ובהתרומויות רוח. הספקות בטקס ולאחריו עולים בהרבה על ההתלהבות. לא במעט תרם לדיכאון זה צו העלאה של מחירי הדלק ב-22% עד 29%.

אני בא לטעון שזהו מעשה שרירותי. טענתי היא, שזהו מעשה פזיז המתעלם מהצד הפסיכולוגי הממלא תפקיד חשוב במצבים כלכליים. כפי שאנחנו נתונים בהם, לנגד עיני המחליטים על ההעלאה עמד חשבון פשטני: מחירי הדלק בעולם עולים, אנו גומרים את המלאים של דלק זול שאפשרו לנו למכור כוול. מכיוון שמחירי הדלק עלו בעולם באחוזים ניכרים — הרי העלאה של עד 29% היא, למעשה, העלאה צנועה.

שיקול כזה מתקבל על הדעת במקום הנכון ובזמן הנכון. ישראל אינה המקום הנכון. ישראל נאכקת על יציבות וצמיחה, ולכן הזמן הנכון, מתי הוא? — יום אחד לפני החתימה על עסקת החבילה.

אני רוצה להסביר מדוע זהו משגה פסיכולוגי. משום ש-1987 אינה 1985. ב-1985 היה הציבור חדור הכרה שאנו במצב חירום, ידענו שאין כסף לא לדלק ולא לגרעינים. אז היה הציבור מוכן לקורבנות כבדים. ואכן, גם העובדים וגם המעסיקים הקריבו קורבנות והסכימו שייחתך בבשרם החי. עכשיו המצב שונה. אנו מצויים מול ציבור אדיש שחזר

רבותי, חברי הכנסת, תגובתם של התעשיינים על העלאת מחירי הדלק בארץ היתה משולה לתגובתם של אלה שהיו נוהגים בימי קדם לפגוע בשליח שהביא את הבשורות הרעות, כיוון שכאשר היו הבשורות טובות, הם הסכימו להסדר הזה, הם בירכו עליו. לא אנתנו העלינו את מחירי הדלק. אופ"ק הוא שהעלה אותם. הביקוש בשוק העולמי, כתוצאה מהחורף הקשה, הוא שהעלה אותם. אדרבה, תפנו למקור הרע ותציצו לאופ"ק שינהג אחרת. כיוון שאם אנחנו העברנו במלואן, ללא היסוס, את ההוזלות שהיו במחירי הדלק, אי-אפשר לבוא עכשיו ולהגיד: כאשר הגלגל מתהפך ננהג אחרת.

רבותי, אין הסכם שפועל כולו רק לטובת צד אחד. אם התנאים משתנים, אתה בא ומקפיא אותו. הסכם כזה, במיוחד בענף כמו הדלק, יש בו מחזוריות. בחודשים מסוימים הוא עולה, בחודשים מסוימים הוא יורד.

רבותי, הרי ידוע לכול שמדובר במוצר המיוכא כולו במטבע חוץ. מחיר הנפט בעולם עלה בחודשים האחרונים בעשרות אחוזים. ולמרות זאת, גם עתה, עדיין נמוך מחירי הדלק בארץ מן המחירי שמשלמים התעשיינים באירופה. זה משק שיש בו עדכון רב מאוד, והוא מפרסם כמעט יום-יום את הנתונים שלו. אנו חיים ממה שנקרא במוצרים האלה "פלץ אירופה", לפי איטליה.

אני רוצה לקרוא באוזני חברי הכנסת הנכבדים מה קורה היום מבחינת המחירים אצלנו. אחרי ההעלאה, לעומת מה שקיים באירופה, לפי הנתונים של 15 בדצמבר 1986, ואחזור למחירים בישראל לאחר ההעלאה: המוטר הכבד נמכר בבלגיה כ-93.88 דולר הטונה. בגרמניה — 102.7 דולר הטונה. בצרפת — 136 דולר הטונה. באיטליה — 91 דולר הטונה, כמעט 92 דולר הטונה. בהולנד — 127 דולר הטונה, באנגליה — 115 דולר הטונה. בישראל — 86 דולר הטונה. גם היום, אחרי ההעלאה, מחירו של הסוג היקר ביותר של המוטר לתעשייה עומד על 111.5 דולר לטונה, לעומת 170 דולר לטונה עם תחילת התוכנית הכלכלית ביולי 1985. באירופה, עם ההעלאה, מגיע מחירו ל-120 דולר הטונה. אנחנו מוכרים אותו כ-111.5 דולר הטונה.

הוזלנו את מחירי הדלק לתעשייה ולציבור, כשלנגד עינינו עמדה רווחיות התעשייה ויכולתה להתמודד עם שווקים בתוך-לארץ. הסכמה שהנהגנו במשרד היתה "עם הפנים לתעשייה", והיו לא מעט ויכוחים, ולא מעט ויכוחים יש גם היום עם משרדים אחרים. משרד שהתעשייה לסוגיה עמדה בראש מעייניו במשך שנה וחצי אינו ראוי לתגובה כפי ששמעתי, לא מפי התעשיינים ולא מפי שני חברי, חברי הכנסת גרנות וארצי, וחבל שהם לא נועצו בי לפני שהעלו את ההצעה; בכך היו מונעים מעצמם את הצורך להביא נימוק שאין לו כסיס.

עליית מחירי הדלק בעולם ובאירופה הצדיקה את העלאת מחירי הדלק בארץ כבר לפני כמה חודשים. אך, כאמור, כל עוד עמד לרשותנו המלאי שרכשנו בקול, יכולנו להתמיד בשמירה על יציבות מחירי האנרגיה. איננו רוצים להגיע למצב שבו נסבסד את המוטר. זה צעד הנוגד כל היגיון כלכלי, ואני משוכנע שהתעשיינים גם הם תומכים בכלכלה הגיונית. סבסוד מוצרי הדלק כמו סבסוד מוצרים אחרים גרור אחריו עיוות בשימושים ובזבז שאינו יכולים להרשות לעצמנו.

חבר הכנסת גרנות, בלי העלאת מחירים, היתה העלות מסתכמת במיליוני דולרים, 4—5 מיליוני דולר בחודש. יושבת כאן שרת הבריות. אני רואה את המאבק שלה —

כל הגיבוי של ההתלהבות הציבורית מצד כלשהו. אל תעשה זאת — אינך רוצה לסבסד עוד. מתוך כוונה, מתוך שיקולים כלכליים שאני מבין אותם — אל תעשה את זה כיום הראשון, או יום לפני הראשון. בוא נחכה חודש-חודשיים, בוא נחכה עד אפריל, ואחר כך נשקול אם יש צורך בהעלאה הדרגתית. אם יש צורך, נעלה גם את מחירי הבנזין. אני מציע שנבדוק גם את מכנה מדר המחירים לצרכן, וצריך לזה הרבה אומץ לב — אין הכרח לאכול עגבניות כחודש שבו עולה העגבנייה למשק עשרות מיליונים של דולרים. והעלאה זו שהיא כוונה המציאות של התפתחות עולמית של מחירי הדלק צריכה לעלות מאות אלפי דולרים. אבל אל תהיה זה אתה אשר כרגע קריטי, כרגע שבו התוכנית היא כל כך שבירית, תבצע החלטה שהיא נכונה מבחינת ההיגיון הכלכלי, אבל היא אינה טובה מבחינת ההיגיון הציבורי והפסיכולוגי, היא פוגעת בעסקת החבילה, שאתה, בדיוק כמוני, רוצה בהצלחתה. תודה רבה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה לחבר הכנסת יצחק ארצי. אבקש משר האנרגיה והתשתית להשיב.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הפעם הזאת, שלא כדרכי, ישבתי בחוסר סבלנות לא מפאת חוסר זמן או מפני שאני אוהב לשמוע את שני חברי הטובים, חבר הכנסת גרנות וחבר הכנסת ארצי, אלא מפאת כבודם של שני חברי הכנסת שאני מעריך אותם. הנמקתם היתה, לצערי, על בסיס מוטעה, ולמען כבודם רציתי להפוך את הסדר, אילו היה זה אפשרי — ולמר את דברי לפני דבריהם. כי אני מניח שאילו שמעו את דברי היו מבטלים את ההצעות לסדר-היום.

יאיר צבן (מפ"ם):

אתה משוכנע?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אני משוכנע, ואומר מדוע.

ההעלאה האחרונה של מחירי הדלק לתעשייה לא היתה שונה ממה שעשינו בשנה האחרונה. היא היתה ידועה לתעשיינים. אם לא היינו מבצעים אותה, היינו פוגעים בתעשייה, מן הטעם הפשוט: במשך השנה האחרונה, מאז הנהגנו את המדיניות של התאמת מחירי הדלקים לפי עלותם הריאלית, קבענו מודל של סדר קביעת המחירים במוטר ובנפט, במוטר על שני סוגיו — שאנו מחשבים וקובעים את מחירו לפי מחירו באירופה חודש אחרות. על-פי זה, קיבלו התעשיינים את מלוא הירידות של המחירים, וידעו שהסדר זה — יש בו מחזוריות הפועלת על-פי עקרון ההתאמה למחירים באירופה.

קריאה:

— — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חייב אומר. ולכן, לא היה כאן כל שוני במדיניות, ואילו נהגנו כך, היתה המשמעות, שכחודשים הבאים, שאולי תהיה בהם ירידת מחירים, היינו נאלצים לקבוע את המחירים באופן שירותי ולנטוש את הסידור שהתעשיינים היו מרצים ממנו. הם נהגו ממנו. החלטתי עליו בניגוד לדעתו של שר האוצר הקודם. שיטה זו של קביעת המחירים התחילה על-ידי כך שבשלב הראשון חתמתי לבדי, כי חשבתי שצריך לחת' לתעשייה הישראלית כושר תחרות המבוסס על מחירי הדלקים באירופה.

המשמעות המיידית היא לגלגל חלק מהעלאה על המעביד, ואת זה יצטרך לממן תקציב המדינה, או תקציב העיריות, או תקציב ההסתדרות. כולם חיים על-פי אותה מתכונת. האוצר חישב ומצא, שעקב כך, על הפסד במסים של 80 מיליון דולר, העלייה במדד המחירים וההוצאה התקציבית עלולות להסתכם ב-600 מיליון דולר. הוא אמר: מבחינת המשק כדאי לי יותר לשמר את מחיר הבנוין כמות שהוא מאשר להעלותו. אבל אם נגיע למצב שבו מחיר הבנוין לצרכן יהיה בצורה כלשהי נמוך יותר ממחירו הריאלי, לא אהסס לרדג ואביא מייד להעלאה.

אפרים שלום (המערך):

אדוני השר, מחיר הבנוין היום הוא למעלה מ-50 סנט.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

עם מסים. אני ציינתי את המחיר בלי מסים. באיטליה, עם המסים, הוא עולה אפילו על 70 סנט. האיטלקים מטילים מס הרבה יותר גבוה. אבל אני נקבתי מחירים בלי מסים. מדיניות המסים היא מדיניות של הממשלה, היא יכולה לקבוע.

חברי הכנסת גרנות וארצי, היה פיתוח של 10%. כל המוצרים, לרבות חומרי הגלם, עלו באותם אחוזים. התעשיינים רצו שיהיה פיתוח כדי להגדיל את רווחיות הייצוא. מדוע יהיה הנפט שונה מכל הגורמים האחרים?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

למה עשיתם פיתוח? למה לא נתתם תמריצי יצוא?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חבר הכנסת גרנות, הפיתוח בא לענות על הבעיה של ירידת רווחיות הייצוא ל-6%.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אני רוצה להגיד לך, חבר הכנסת גרנות, שמשרד התעשייה והמסחר טרם אישר למפעל אחד שמוכר מוצרים לשוק המקומי את חלק הפיתוח על הערך המוחלט — — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אני רוצה להתייחס עוד לנקודה שהועלתה כאן בדבר ההשפעה של ההעלאה הזאת. אמרו שההעלאה הזאת תגרום להתמוטטות כוללת של כל עסקת החבילה — לא מיניה ולא מקצתיה. כל ההשפעה של עליית מחירי הדלקים לתעשייה יכולה להסתכם בין 0.1% ל-0.2%.

רבותי, אם נלך לפי אותו היגיון, הרי כהחלוח שהחולנו, חבר הכנסת גרנות, היה צריך להגיע לצרכן החלק הזה. לצערי הרב, למרות ההחלוח הגדולות שהיו בדלק, התעשייה לא מצאה לנכון לתת לצרכן את מלוא ההחלוח, שהיתה צריכה להגיע לידיו. החשמה אצלנו היום וזו יותר מאשר בכל מדינות מערב אירופה, החשמה שאתה צורך אותה בבית ובתעשייה. כך גם לגבי ההעלאה הזאת. אני מצטער שמישהו רוצה לנצל אותה ולעלות עליה טרמפ.

ביום חמישי, לפני ההעלאה שהיתה ביום ראשון, נפגשתי עם נשיא התאחדות התעשיינים ושוחחתי אתו. היה ברור לו שתהיה העלאה, ההעלאה היתה צפויה להתמשש שבועיים לפני כן. הוא ביקש: במקום להעלות בבת אחת, העלו את המחיר מתוך מתן, בכמה פעמים. לנגד עיני היתה הדוגמה של זנב הכלב. אני לא חושב שזה היה טוב. להיפך, היה גורע יותר אילו מרי שבוע-שבועיים היינו באים ואומרים: העלאה מתונה, יוצרים בכך-אווירה של עליות במחירים.

גברתי היושבת-ראש, אני רוצה לסיים בכמה נתונים לגבי התעשייה, כי חבר הכנסת גרנות הצליח לנגוע בנקודה רגישה.

והוא, לדעתי, צודק — על כמה מיליוני שקלים. זה כאשר ממול לא עומד מוצר שמתכלה, אלא עומדת הבריאות, שאין לה בכלל תחליף במחיר. האם אתה חושב באמת, שכחבר ממשלה אחראי אני אגיד שנשרוף כאן כסף, ללא הצדקה? אנחנו עדיין זולים יותר מאירופה. התעשייה יכולה להתחרות, כרשר התחרות שלה לא נפגע. אפשרנו לה זאת במדיניות נכונה של רכישת מלאים. האם אני אגיד: אני אסבסד את 5 מיליוני הדולר בחודש? סבסוד לתקופה של שניים-שלושה חודשים פירושו 15 מיליון דולר. זאת כאשר יש אפשרות להשתמש בכסף הזה לצרכים אחרים? — ואני הייתי הראשון שהציע לאוצר — לצערי הוא לא קיבל את דעתי — שמאחר שיתרום אלה אינן נמצאות במסגרת התקציב — — —

אלעזר גרנות (מפ"ם):

משק הדלק איננו משק סגור. יש גם אינפלציה, יש גם השפעות. אתה מדבר כאילו — — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אגיע לזה. אתה חושב באמת שלא אשיב על כך? האם אתה חושב שלא שקלנו את זה? כהחלט אענה על כך. האם אתה חושב שאין סיבה לכך שלא מיהרתי להעלות את מחיר החשמל? יש לזה נימוקים. זה לא נעשה מתוך חוסר התחשבות. רק כדי למהר להעלות.

אנחנו מסדירים את המחירים בדרך כלל ב-15 בחודש. בכל 15 בחודש אנחנו מתאימים אותם לפי המחירים באירופה בחודש הקודם. החודש הזה, בגלל הרצון לשמור על היציבות, איחרנו בהעלאת המחירים. אגב, כשהמחירים ירדו ומדי חודש בחודשו התאמנו את המחירים והיינו מפרסמים הודעות לעיתונות, איש לא פרסם אותן. זה היה מוכן מאליו. מה השתנה עכשיו? השתנה רק דבר אחד, שהמחירים באירופה עלו. מה התעשייה צריכה לעשות? היא צריכה להיות בתחרות בהשוואה למשק כלשהו. המשק שאנחנו משווים אותה אליו הוא אירופה. היא צודקת כשהיא אומרת: תנו לנו את התשומות במחיר תחרותי כדי שנוכל להתחרות. זאת אנחנו מבטיחים לה, ועדיין המחירים זולים יותר מאירופה. אני באתי החודש ואמרתי: אולי ישתנה המצב, העלייה באירופה היא זמנית, אולי יקרה משהו, והמתנו עוד כשבועיים.

לגבי הטענה שהושמעה השבוע בדבר סבסוד מחירי הבנוין על חשבון התעשייה, לא בהנמקה שהושמעה כאן, הדבר אינם נכונים. מבחינת מחיר הבנוין אנחנו עדיין נמצאים במצב שבו אנחנו יכולים להרשות לעצמנו להמשיך ולהחזיק בו. מפני שהוא עדיין גבוה יותר מזה שבאירופה, ממאי עד היום. כי הרי לא שינינו מאז את מחירו. מחיר הבנוין 96 אקטן הוא: בבולגיה — 19 סנט, בגרמניה — 17 סנט, בצרפת — 15.5 סנט, באיטליה — 17 סנט, בהולנד — 19.5 סנט, באנגליה — כמעט 19 סנט, בישראל — 23 סנט. אם נסיף על זה את המסים — באירופה יש טבלאות מסים שונות — אנחנו מגיעים בממוצע למחיר זול יותר לצרכן מזה שבאירופה. אני מדבר על ממוצע. אבל זה בגלל טבלת המיסוי, לא מפני שאת החומר עצמו אנחנו מסבסדים בצורה כלשהי. עדיין מחיר הבנוין שאנחנו מוכרים גבוה יותר מזה שבאיטליה. אבל לגבי הבנוין לא התחייבנו שנתאים את המחירים לאירופה. לגבי התעשייה, לגבי המוצרים של הדלקים לתעשייה — כן, בהחלט. ועל-פי זה פעלנו.

אלא שלגבי הבנוין יש דבר אחד שהוא שונה בישראל לעומת כל מדינה אחרת. העלאת מחירי הבנוין גורמת להוצאה מיידית בתקציב, שרוב החזקת הרכב לעובדים במשק הציבורי היא חלק מתנאי השכר. ואם נעלה את המחיר —

התופשית במשק הדלק כארץ הרי היא ההעלאה הזאת, שעכשיו אנחנו שמענו את הנימוקים לה.

אני אישית אינני מבין כלל את המודל המצמיד את המחיר כארץ למחירים באירופה. מכל מקום, עובדה היא שכרגע עולה מחיר הדלק אשר נקנה במחירים זולים, והדלק שנמצא עכשיו תחת היר ומחירו עולה נקנה במחירים זולים. אינני מבין מדוע המודל הזה מחייב העלאה כל כך מהירה ברגע שנמצאת העילה הראשונה.

אני גם חושב, שיש משהו מוזר מאוד בעובדה שעניין הזה, שלא היתה שום סיבה להיחפז אתו, נעשה בלי שניתנה אפילו הזדמנות לכנסת להתעמק בדבר. הלא אחרי הכול, מסת הנתונים אשר מוצגת לפני הכנסת להצדיק את הדבר הזה, אי-אפשר ללמוד אותה על רגל אחת וכזה עין. אינני יודע מדוע לא היה אפשר להביא את העניין הזה קודם כול לדין באחת הוועדות המתאימות ולהוכיח, שהמדיניות הזאת אומנם נכונה, אומנם עכשיו מאוחר לעשות זאת, הדבר נעשה, אבל היות שאנחנו צפויים להעלאות נוספות עקב הפיחותים הנוספים — כפי שאמרתי, אין לי כל ספק שיבואו — אני הייתי מציע שהנושא יבוא בכל זאת לוועדה, ויחכה לדין ודיון מעמיק ויותר יסודי משאפשר לעשות בהודמנות הזאת.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אני רוצה להשיב.

היו"ר ח' גרוסמן:
אולי מהמקום?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אני אעלה לדוכן.

גברתי היושבת-ראש, אני מבקש להעמיד כמה דברים על דיוקם. אני מתייחס כרצינות לדברים שנאמרו כאן.

ראשית כול, מדוע אנחנו מעלים את מחירי הדלקים לתעשייה, אף שעדיין יש במלאי דלקים במחיר הישן? — מפני שהעברנו את ההחלטות שהיו, אף שהיה לנו במלאי נפט במחירים יקרים. ברגע שאתה עושה זאת אתה נמצא במערכת שבה צריך להשוות מחירים לאורך כל השנה. לכן קבענו את הנוסחה הזאת, שמחירי הדלקים לתעשייה יהיו צמודים למחירי אירופה. זה לא סתם אירופה — המחיר הבינ-לאומי נקבע למה שנקרא "פלץ איטליה". איטליה היא הבורסה הבינ-לאומית, ועל-פיה כל העולם חי, לגבי מוצרי הדלקים לתעשייה: המזוט, הנפט, כל המוצרים האלה. ברגע שפעלנו כך, אני עדיין חושב שטובת התעשייה מחייבת להשאיר כצורה זו את מערכת המחירים.

דבר שני: אין אפשרות לדון בהעלאות מחירים. זה לא היה מעולם ולא יכול להיות, מפני שהתוצאה תהיה: ברגע שמקיימים דיון על העלאות מחירים, אנשים יתחילו — ובעיקר צרכנים גדולים — לצבור כמויות גדולות מאוד מהמוצרים האלה. כאשר אתה מוזיל מחיר, אין לך פחד, לא יקרה כלום. אבל ברגע שאתה עושה העלאה, ארה. נותן לאנשים לעסוק בספקולציה רווחית על חשבון מלאים ועל חשבון הציבור, זהו בלתי אפשרי.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

היו"ר ח' גרוסמן:
לא, לא, לא.

אני רוצה לומר כך בדברים שאינם נוגעים רק למוזט לתעשייה אלא למחיר הנפט. שהוא חומר זינה לתעשייה הפטרוכימית: מחירה היום באירופה עומד על 158 דולר לטונה, בלי הוצאות הובלה, שיווק ואשראי. ואילו התעשייה הישראלית מקבלת את המוצר הזה ב-120 דולר לטונה — ב-38 דולר פחות. נפטא לייצור לשוק המקומי מחירה 113 דולר לטונה עבור ייצור לייצוא. אין כלל מצב כזה, לכן הצעקה הזאת איננה במקומה.

אני מצטער, אתם נותנים סיוע ליצירת הפסיכזה בגלל ההעלאה הזאת, שהיתה מוצדקת, שגרתית. שמונה שינויים במחיר היו בשנה האחרונה, כל חודש וכל שבוע, בלי יוצא מן הכלל. אני גם צופה — אני מקווה שלא אטעה, זו רק הערכה — שבגמר החורף באירופה ייתכן מאוד שהמחירים יסיפו לרדת. אם אני אמונע עכשיו מהתאמת מחירים על-פי אותו מודל שתכננו אותו בוויכוח קשה עם משרד האוצר, הרי שכשתהיינה הירידות במחירים יגידו לי: לא העלית, לא תוריד. במצב זה אתה לא תהיה מעוניין, ואני לא אהיה מעוניין, מפני שהתעשייה תצא מקופחת.

גברתי היושבת-ראש, לאור ההנמקות האלה, הייתי מציע לשני המציעים הנכבדים שיסתפקו בתשובתי, מפני שאין כל מקום, לדעתי, לקיים דיון על דבר שאין לו כל בסיס וכל יסוד. אשמח מאוד לשבת ולמסור את כל הפרטים, אם רוצים, על כל מה שנאמר כאן. אם חברי הכנסת לא יקבלו את ההצעה הזאת, אני בעד קיום דיון במליאה.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה. חבר הכנסת גרנות?

אלעזר גרנות (מפ"ם):
אני בעד הצעת השנייה של השר.

היו"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת ארצי?

יצחק ארצי (המערך):
אני מסתפק בתשובה.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
הצעה אחרת.

היו"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת פלד להצעה אחרת, בבקשה.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ההיסטוריה הכלכלית הלא-משמחת ביותר של מדינת ישראל מראה, שכאשר בעקבות פיתוח עולה מחיר הדלק, אנחנו יכולים לצפות לפיתוח הבא בתוך זמן קצר ביותר, ואין לי כל ספק שזה מה שהעלאות מחירי הדלק מבשרות לנו. היא מבשרת שאין כל שחר לדיכורים על יציבות שער המטבע ואנחנו צפויים לפיחות נוסף בקרוב. ייתכן מאוד שכאשר נשמר באמת שער החליפין לאחר הפיחות שלפני האחרון, הדבר בא בזכות שיתוף הפעולה של אופ"ק, מכל מקום, זה הוכיח שוב, שכאשר מחירי הדלק אינם עולים, יש אפשרות לקיים יציבות כלשהי. ברור, אם כן, ברגע שאיננו עומדים בפני יציבות, ומה שאמר השר שחל כדבריו מהווה, לפי דעתי, עדות חד-משמעית לכך שבתוך חודשים אחדים נראה בוודאי את הפיחות הבא.

הדבר המעניין הוא, שהצעד הזה של העלאות מחיר הדלק כא כד בדר עם הצעדים הראשונים של משרד האנרגיה, שנועדו לפתוח את השוק לפני תחרות חופשית של חברות הדלק, ואם יש עדות חד-משמעית למפורכותה של תורת התחרות

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
משפט אחד.

היו"ר ח' גרוסמן:
אדוני השר, אתה יושבת פה על הכיסא הזה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
בגלל זה אני מרשה לעצמי עוד דקה.

היו"ר ח' גרוסמן:
לא, בגלל זה אתה צריך לחשוב מה היית עושה לו היית במקומי.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
לא הייתי רוצה לתת לחבר הכנסת גרנות לחזור הכיתה בלי לתת את התשובה על השאלה שהוא שאל.

היו"ר ח' גרוסמן:
לא, לא.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
באופן פרטי.

היו"ר ח' גרוסמן:
אדוני השר, אם יש כל כך הרבה מה להסביר, אולי כאמת יש מקום להעביר את הנושא לוועדה, כדי להסביר בה את כל הפרטים?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
גברתי, לא לוועדה. אני חושב שדין במליאה הוא בהחלט המקום הראוי. נושא כזה איננו נושא לוועדה. אני מוכן לתת לכל חברי הכנסת, בפני המליאה, את כל הנתונים.

היו"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת גרנות, אתה מסכים שהנושא יידון בוועדה, לפי הצעתו של חבר הכנסת מתי פלד?

אלעזר גרנות (מפ"ס):
אני מבקש דיון במליאה.

היו"ר ח' גרוסמן:
אם אינך מסכים, אין הצעה כזאת.

אלעזר גרנות (מפ"ס):
לדון במליאה — זו הייתה הצעתו של השר.

היו"ר ח' גרוסמן:
בסדר. אני מעמידה להצבעה רק את הצעתו של חבר הכנסת גרנות. מכיוון שחבר הכנסת ארצי הסכים להסתפק בהודעתו של השר, מי בעד דיון במליאה? מי נגד?

הצבעה

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת א' גרנות בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

טז. הצעות לסדר-היום

הפלות בלתי חוקיות הגורמות לאסונות

הסיבה הראשונה, להערכת, ולא הצלחתי היום למצוא את הנתון המדויק, היא שקרוב ל-3,000 ואולי אפילו 4,000 בקשות של נשים נדחות בוועדות, המתוארות כליברליות. איני בא לחלוק על הוועדות. כמובן, בדרך הטבע, חלק נכבד מנשים אלה מגיעות לביצוע הפלה במחתרת ומפרנסות את מי שהן מפרנסות, ומסתכנות במה שהן מסתכנות.

סיבה שנייה היא, שלפי סעיף 2 בחוק ההפלות, רוב הנשים הנשואות הרוצות להפסיק היריון, חייבות לשקר ולהצהיר כאילו הן הרות מחוץ לנישואין. זהו דבר משפיל, דוחה, המשפיע על האשה המצויה במצב רגיש ועדין זה. ממילא היא נמצאת לפני אקט מאוד מאוד לא סימפתי, שכל אשה, לא כל שכן הצעירות שבהן, אלה שמבצעות את ההפלה כפעם הראשונה או שעדיין לא ילדו, מפחדות מתוצאותיו, והן חשות עצמן במלכוד. כבר קרה שבעלים ניצלו לאחר מכן בצניות את הצהרת נשותיהם כדי, לומר שהנה היא זנתה תחתיו ולכן צריך להיפטר ממנה, וזו דרך קלה לכך בכתייה הדרין הרבנים. זהו דבר משפיל ומחרדי.

הסיבה השלישית היא ביטול סעיף 5 ותוצאותיו. לא אאריך, מכיוון שבאמת מאוחר ואני חושב שהיושבת-ראש מקפידה, ובצדק, על מסגרת הדין. בשנת 1979 בוצעו בארץ כמעט 16,000 הפלות. מאז בוטל סעיף 5 בחוק ההפלות ירד מספר ההפלות הגליות ב-1,300, ושנה לאחר מכן ירד המספר עוד ב-200. ואין לומר שפחות נשים נכנסו להיריון, אלא בוצעו יותר הפלות "שחורות", בגלל הביטול של סעיף 5. מי שדאג לבטל את הסעיף הזה חייב לדעת שהוא לא השאיר היריון אחד. מה שהוא עשה, הוא שלח את הנערות והנשים הללו לבצע הפלות "שחורות" אצל רופאים, המבצעים, לדעתי, פשע.

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום. הצעות לסדר-היום מס' 5124, 5133, 5138, 5155, 5163 ו-5189 בנושא: הפלות בלתי חוקיות הגורמות לאסונות. רשות הדיבור לראשון המציעים, חבר הכנסת רן כהן, בבקשה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גברתי היושבת-ראש, גברתי שרת הבריות, חברות וחברי הכנסת, בראש ובראשונה ברצוני לברך את שרת הבריות ואת יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה של הכנסת ואת חברי הוועדה על היוזמה שהביאה לחזרת עובדי בתי-החולים לעבודתם. אני חושב שעשינו בכך דבר גדול. אני אפילו שמח שהיה לי חלק מסוים בניסוח ההצעה של שרת האוצר, היושב כרגע זה בראש ועדת-הפדה. גברתי שרת הבריות, אני פונה אליך ומבקשך לדאוג, בראש ובראשונה, ששר האוצר אכן יקיים את הדין ברציפות, ושחלילה לא ייגרם משבר נוסף, וכן שתתקבל הצעתך שתקום ועדה שתטפל בכל הנושאים הנוגעים לעובדי מערכת הבריות. כך נגיע אולי ליציבות כלשהי.

גברתי היושבת-ראש, בנושא ההפלות אני שואל את עצמי, מדוע עולה הפלה בבתי-החולים ציבורי, המאושרת על-ידי ועדות ההפלות שבבתי-החולים, 180 שקל, ואילו הפלה "שחורה", אצל רופא פרטי בחדרי חדרים ובמחתרת, עולה כמעט פי ארבעה בממוצע. מדוע עדיין עובדות מדי שנה בין 5,000 ל-10,000 נשים הפלות פרטיות במחתרת?

חקרתי את העניין והגעתי לכמה מסקנות. יש, כמובן, נשים בעלות אמצעים, הרוצות בחיסיון, או בגניקולוג מסוים — ואלה יודעות תמיד את הדרך של הפרוטקציוניזם. אך נדמה לי שלרוב הנשים והנערות העובדות הפלות בלתי חוקיות יש סיבות שונות.

קשה לומר את הדברים, אבל הם צפים ועולים מאליהם. חוקרי השואה סבורים, שבשואה הושמדו על-ידי הצורך הנאצי 6 מיליוני יהודים ובהם מיליון עד מיליון וחצי ילדים יהודים. והנה, אלה לעומת אלה: בשואה נרצחו בידי הצורך הנאצי מיליון ילדים יהודים, אבל כאן, במדינה של יהודים, מדינת ישראל הריכונית, העצמאית, לקחו מאתנו מיליון עובדים יהודים — נפשות קיימות על-פי כל דין וחוק — על-ידי גניקולוגים, שחלקם עשו זאת לשם כצע כסף, פרעה לא גזר אלא על הזכרים. מבצעי ההפלות ביקשו לאכזר את הכול.

הנתון של מיליון הפלות, שבוצעו במדינה מאז הקמתה, חמור עוד יותר על רקע תוצאות המחקרים הדמוגרפיים שפורסמו לאחרונה. מחקרים אלה מצביעים בבירור על נטייה ליירדה דרסטית ומתמדת במספרם של בני עמנו.

חבר הכנסת רן כהן, שאלח כאן: מדוע לא עצרו עד היום רופא שמבצע הפלה שלא כחוק? אני שואל את זה מיזם שונסותי לכנסת, ונתתי הסבר, לצערי.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

כי החוק הקיים הוא חוק שאפשר לעקוף אותו.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אני רוצה לומר לך: אם יתפסו רופא שביצע הפלה וקיבל 5,000 שקל ולא רשם הכנסה זו לא לצורך מס הכנסה ולא לצורך מס ערך מוסף, על זה ייקחו אותו לבית-הסוהר, אבל בשום אופן לא על זה שהוא ביצע "הפלה שחורה". אני מצטער מאוד להגיד, שחוקים שנודף מהם ריח הדת, אין בהם טיפול לא מטעם היועץ המשפטי לממשלה ולא מטעם המשטרה. על זה שאלתי פעם אחת בגלוי את שר המשטרה חיים בר-לב, בנוכחות היועץ המשפטי, וקיבלתי תשובה מהמפקח הכללי של המשטרה — שיש בעיה, והיו הוראות שלא לעצור רופא כזה.

מן הדין הוא שהכנסת תתחיל כבר עכשיו לנסח את כתב המיניו לחברי ועדת חקירה, שימונו לחקור כיצד קרה שעמנו הולך ופוחת ואיש אינו נותן לבו לכן.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כואב הלב ומצער הדבר כי הכנסת עוסקת בנושא דווקא כשבוע שבו משפחת שריקי מצפת יושבת כבועה על מות בתם יעל, עליה השלום. אבל אולי דווקא המוות הטרגי והמיותר הזה עשוי לזעזע במשהו את החברה הישראלית, את מערכת החינוך, את הממונים על אכיפת החוק בישראל ואת הממסד הרפואי. יש בטרגדיה שפקדה את משפחת שריקי בשום השתקפות של הטרגדיה החברתית שפקדה את כלל החברה בישראל, הנובעת בעיקרה מאיבוד ערכים, מאובדן דרך, מהדחה מהדרך הישרה אל דרך ללא מוצא, אל נתיב המנוגד לכל ההיסטוריה היהודית.

הכול מסכימים כי החוק בישראל הוא מן המתקדמים והליברלים בעולם בכל הקשור לביצוע הפלות. גם לאחר תיקון החוק ב-1979, על-פי דרישת המפלגות הדתיות — ואני גאה שגאונת ישראל היתה ביניהן — עדיין נשאר החוק הישראלי, לצערי, חוק ליברלי ומתקדם ביותר.

מומחי רפואה טוענים, כי למעלה מ-25% מכלל הגניקולוגים בארץ — והאמינו לי, בישראל יש יותר ממניין גניקולוגים — מבצעים הפלות באופן פרטי ולא חוקי. כאשר הובאו לפני נתונים שהוכיחו לי את מה שאתה אמרת, חבר הכנסת רן כהן, כי לאחר תיקון סעיף 5 לא זו בלבד שלא ירד מספר ההפלות אלא אדרבה הוא עלה, הגשתי שורה של שאלות לשר הבריאות ולשר המשטרה. ביקשתי לדעת

הסיבה הרביעית היא דליפת הרשימות לרבנות. התגלה פתאום דבר מחריד, שהרשימות הללו, שהן חסויות בוועדות, מגיעות לידי הרבנות בדרכים שונות ומשונות, ושם מתקבצות רשימות של נשים שעברו הפלות דרך הוועדות, ולא באמצעות גניקולוג פרטי. לכן, כמובן, נוצרת רתיעה מהליכה לוועדה. גם בלי זה יש רתיעה מהליכה לוועדה, שיושבים בה שלושה אנשים. שצריך להיפתח ולהיחשף בפניהם ויש חוק.

לוועדות הללו מגיע כבוד רב, שלא יהיו אי-הבנות, אבל הבעיה היא בעיה.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

הסיפור שלך מבוסס? מהו הסיפור הזה שלפיו הרשימות מועברות לרבנות?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חבר הכנסת ורדיגר, האמן לי, שאלמלא נעשה בפועל שימוש בנתון כזה על-ידי אחד הגברים, שהרשימה הגיעה אליו דרך הרבנות, ואני יודע על כך, לא הייתי מעלה את זה כאן, אבל זאת העובדה. אנכי, הטוב ביותר יהיה, שהרבנות תחשיב את זה.

הטיעון החמישי, המסביר את הבעייתיות הזאת, הוא הקשים בבתי-החולים. רק מקוצר זמן לא אפרט את האירועים שבהם, על-פי הרוך, נתקלות הנשים, במיוחד הצעירות, המגיעות לשם בשבוע העשירי, התשיעי והאחד-עשר להיריון. יש לחכות שבוע לתור, ולאחר מכן יש לחכות עשרה ימים עד הקבלה. הדברים האלה יוצרים בעיות, שוב, איני מתרעם על בתי-החולים, אני רוצה רק להסב את תשומת לבך לבעייתיות הזאת.

גברתי היושב-ראש, אני רוצה לסיים בשני משפטים. הדבר הראשון הוא, שלצערי הרב ידוע בפועל על אלפי הפלות בלתי חוקיות שנעשות במדינת ישראל, לעתים בתנאים מחרידים. ולמעשה, עד שלא קורה אסון דוגמת האסון שקרה ליעל שריקי, זיכרונה לברכה, מצפת, הציבור אינו מתעורר ושום רופא לא נתפס, לא נחקר ולא נשלח אל מאחורי סורג וברירה, אף שהוא מבצע פשע ברור — גם עובר על החוק וגם פוגע באתיקה הרפואית — וזה חבל מאוד.

שנית, גברתי שרת הבריאות, מדוע לא יותחר סעיף 5 לחוק ההפלות? אני גם לא מוצא טעם בעצם קיומן של הוועדות. אם אשה שהיא חופשייה ושוטטת על גופה רוצה ויכולה להגיע לגניקולוג מוסמך בבית-חולים ולהציג, יחד עם בעלה, את כל הבעייתיות ולפתור את הבעיה באופן חופשי וגורמלי, איני מוצא צורך בקיומן של הוועדות.

לכן, עם כל המצב המתקדם — אני חוזר ואומר: המצב המתקדם באופן יחסי שקיים בארץ — הייתי מבקש מאוד לנסות, בכל זאת, לקדם אותו יותר כדי שלא נגיע לתוצאות החמורות שהיו לאחרונה. תודה רבה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. באותו נושא — רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם שפירא, ואחריו — לחבר הכנסת שמעון כן-שלמה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

גברתי היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא יאומן כי יסופר, למעלה ממיליון הפלות בוצעו בישראל ב-38 שנות קיומה. ניתן לקבוע בוודאות רבה, כי רק חלק קטן ממספר זה היו הפלות חיוניות מטעמי רפואה — טעמים שגם ההלכה החחשבה בהם, והחלק האחר של ההפלות בוצעו שלא לצורך. מבצעי ההפלות מנעו ממיליון יהודים וכוא לעולם — נתון מזעזע. מחריד.

לחברה. יראת שמים היא הבסיס. החוקים בלבד אינם יכולים לקיים את המוסר החברתי.

על הצו של פרעה למיילדות העבריות: "וראיתן על האבנים", מצינים בעלי המסורה שלושה פסוקים שבהם נאמר "וראיתם". פעם ראשונה — "וראיתן על האבנים"; פעם שנייה — "וראיתם את הארץ"; פעם שלישית — "וראיתם אותו וזכרתם". שלושה "וראיתם" אלה, מי שזוכר את "וראיתם אותו וזכרתם", מי שרואה לנגד עיניו "אותו", את הקדוש ברוך הוא — אינו יכול לקבל את גזרת "וראיתן על האבנים", לא יכול לתת ידו להפלות המביאות להמעטת העם היהודי, ורק אז אפשר להגיע ל"וראיתם את הארץ", לירושת ארץ ישראל ויישובה ביהודים כשרים, שכן, רק בזכות יישובה של ארץ ישראל ביהודים נוכל גם להבטיח שאכן הארץ תהיה שלנו.

היור"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אברהם שפירא. באותו נושא רשות הדיבור לחבר הכנסת שמעון בן-שלמה.

מאחר שיש לנו סעיפים רבים נוספים היום, אבקש מהחברים שיעמדו במסגרת זמן העומד לרשותם או שיקצרו. כמטותא מהם.

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה, אנו רנים היום במקרה טרגי של מות נערה עקב הסתככות כהיריון מחוץ לנישואין. בעניין זה יש ניסיון להפנות אצבע מאשימה שלא בכיוון הנכון.

אין מקום לטענות כנגד כיוון חינוכי של יהדות וערכים, שבדרך כלל מוכיל את הנערה לחוף מבטחים של חיי משפחה מאושרים. כפי שהיו מקובלים בעם ישראל מדור דור.

אין גם מקום לראות כאן אחריות כלשהי של הורים ומחנכים, שהנערה לא השכילה לפנות אליהם בעת צרתה. זו אינה הבעיה של ההורים והמחנכים, אלא הבעיה של הניגוד בין הרחוב לבין הבית. מותה של נערה זו הוא פרי המתיחות, שאליה מכוונים הרחוב וכלי התקשורת.

אם באים לדון על דיני נפשות, הבעיה אינה רק של הנערה שקיפחה את חייה באסון של הפלה לא מוצלחת, אלא בעצם ההכשר שנותנת החברה הישראלית להפלות. על-ידי ההפלות הללו מקופחים חייהם של עשרות אלפים עוברים כל שנה, אף שהדבר עומד בניגוד לחוק. ואין אכיפת החוק בתחום זה.

יש למנוע לא רק אסונות בעת ביצוע ההפלות, אלא גם את רצח העוברים בהפלות עצמן.

כמריכין יש להביא בחשבון, שלהפלה יש מחיר. במקרים רבים המחיר הוא של עקרות לאשה. במקרים נוספים המחיר הוא גרימת מוות לאשה. וזאת, נוסף על רציחת העוברים. הנרגמת בכל המקרים.

לצערנו, התיקון בחוק ההפלות לא הוכיח את עצמו. כפי שמוכיחה הסטטיסטיקה, מספר ההפלות לא פחת בעקבותיו. עם ישראל, הנמצא בסכנת כיליון דמוגרפי, ממשיך לעודד את ההפלות. זה מה שעושים חלק מחברי הכנסת גם בדיון הנוכחי. במקום לצאת נגד התופעה המחרידה והמסוכנת של מתיירות ושל הפלות. הכנסת מודעזת כשמדובר בנישואי קטניות, למשל, בעדות מסוימות, אף שהנישואין נערכים כדין ומהווים יסוד לחיי משפחה תקינים. היא אינה מודעזת כשמתגלות אצל קטנים מתיירות והוללות, שתוצאותיהן לגביהם הוות אסון לשנים רבות.

ממשרד הבריאות וממשרד המשטרה, האומנם הם פועלים לאכופ את החוק, האומנם הועמד עד היום לדין ולרופא אחד שביצע הפלות שלא כחוק? התשובה היתה שלילית. שומו שמים, וכי ייתכן כי בישראל, שבה מבוצעות מדי שנה קרוב ל-10,000 הפלות לא חוקיות, לא יובא לדין ולרופא אחד? האין הדבר מעיד כי משרד הבריאות והמשטרה זלזלו בצורה גסה באחריותם לאכיפת החוק בישראל?

לא פעם אחת התרעתי מעל דוכן הכנסת, כי לאחרונה מתפתחות שתי נורמות של התייחסות לחוקים במדינת ישראל: נורמה אחת לכל החוקים, שאותם מקפידים לאכוף, ונורמה שנייה, של סלחנות וחלול, כלפי העוברים על חוקים שגורף מהם ריח כלשהו של יהדות. של מסורת ישראל. חוקים אלה, אליבא דאלה שחיבים להקפיד על אכיפתם, הם בבחינת "חוק — ולא יעבור", או אם תרצו, "הלכה — ואין מורין כן".

לו ידעו הממסד הרפואי והגיניקולוגים, המבצעים הפלות שלא כחוק בגלל תאוות בצע, כי מצפה להם משפט, כי יש חוק וכי יש דין ויש דין. כי אז התופעה של הפלות לא חוקיות היתה נעלמת כמעט לגמרי מנוף חינוכי. לו היתה מדיניות של יד חזקה כלפי גיניקולוגים עבריינים, כי אז ייתכן שיעל שריקי היתה עמנו היום כחיים.

אדוני היושב ראש, מותה של יעל שריקי מחייב אותנו להתייחס גם למערכת החינוך בישראל. מערכת זו מנוטרלת, לאסוננו, מחינוך לערכים יהודיים מקוריים. מערכת החינוך תרמה תרומה גדולה מאוד לאיבוד הערכים הנפלאים ביותר של עמנו. המשפחה — אחד הערכים המקודשים ביותר, שהיתה הבסיס לעם, שהיתה הכתר של החברה היהודית בכל הגלגלות — כאן, דווקא במדינה של יהודים, עשו הכול כדי להרוס אותה, כדי לפורר אותה, כדי להוריד אותה לשאול תחתיות.

האם שמענו בגלגלות ישראל כמזרח וכמערב, בצפון וכדרום, כתנאים הקשים ביותר, על מעשי רצח ואונס? אנחנו באסוננו, לא עלינו, שבאותו בית-ספר אמרו בנות: חבל שלא התייעצה אתנו. כל יום יש אצלנו דברים כאלה, ואנחנו יודעות איך פותרים את הבעיה. ומדובר בכנות בנות 16 — 17. חלק מזה הוא גם תוצאה של מפגשי יהודים-ערבים.

מערכת החינוך חייבת לערוך בדיקת יסודי. טיפול השורש אינו הטיפול ברופאים הגיניקולוגים. אותם צריכים לעצור, להכניס לבית-הסוהר. אבל טיפול השורש מתחיל בחינוך, בכל הקשור לפיתוח תוכניות לימודים שידגישו את ערך החיים ויעלו על נס את קדושת המשפחה היהודית, כפי שהדבר בא לידי ביטוי מעשי בחיי עמנו לאורך כל ההיסטוריה, מאז נשמעה הקריאה של "והייתם לי עם סגולה".

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, יד ההשגחה בדבר, שהאירוע המועז בצפת קרה בשבוע שבו קראו בבתי-הכנסת את פרשת שמות. פרעה מלך מצרים הוציא צו מחייב לביצוע הפלות והרג ילדים מלך מצרים: "ויאמר מלך מצרים למלדת העברית — — — וראיתן על האבנים אם בן הוא והמיתן אתו, ואם בת היא וחיה, ותיראן המילדות את האלקים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיינן את הילדים" — — — ויטב אלקים למילדת — — — ויהי כי יראו המילדת את האלקים ויעש להם בתים".

התורה הקפידה על כל מלה. לכאורה, "ותיראן המילדת את האלקים" — מיותר, התורה יכלה לכתוב בקיצור: ולא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים. אלא התורה ביקשה כאן ללמד אותנו כלל יסודי: יראת אלוהים היא יסוד המוסר ועיקר הקיום לחברה. באין יראת אלוהים, באין יראת שמים — אין קיום

בה רשימת נשים שבהן הוא ביצע הפלה. הרופא המכובד הועמד לדין על-פי פקודת מס הכנסה, אבל משום-מה, הוא לא הועמד לדין על עבירה על-פי החוק הישראלי, ולא הוגשה נגדו שום תביעה משפטית בגין זה. אני פשוט לא מבין איך אנחנו יכולים להסביר מצב דברים זה. מדוע מעניקה החברה הישראלית הגנה מלאה לאנשים אלה, העוסקים ברצח סיטוני של עובדים, שהשלכותיו מסוכנות גם לחיי האשה וגם לכל הנושא של הירידות חיי המוסר בישראל?

חברי הכנסת, רק לפני ימים מספר דנה הכנסת, ביוזמתו של חבר הכנסת שאקי, במצבו הדמוגרפי של עם ישראל. כל המשתתפים ציינו בדאגה את הצפוי לעמנו עקב מצב זה. דובר על הגברת החינוך היהודי, על הצורך בעלייה, וכדומה, כי עתידנו בסכנה. והנה כאן בישראל, המשוועת לתוספת אוכלוסין ולעלייה מארצות הגולה, משום מה מתעלמים מהצורך בהגברת העלייה הפנימית הטבעית — במקום שייובאו ילדים מברזיל. נושא זה נחשב כאילו שולי, כך מתחנך הנוער על-ידי מטיפי המתירנות הדואגים לשחרור האשה, כביכול, ומנסים להחזיר את תורתם המזויפת והמסוכנת בבתי ישראל, בכתיבה הספר התיכוניים ובצה"ל, והכול כמובן בשם הקדמה וטובת האוכלוסייה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לצערנו הרב, קשה לאמוד את מספר ההפלות הבלתי חוקיות המתבצעות בישראל במחתרת. אבל, ההערכה בפי יודעין דבר היא, כי במרפאות הפרטיות של הגניקולוגים, שעדיין אין פיקוח ממשלתי, מתבצעות יותר מ-10,000 הפלות בשנה. אלינו מגיעות ידיעות על כך רק במקרה שנגרם, חלילה, במהלך נזק לאשה, והיא מגיעה, בליט ברירה, לבית-חולים לטיפול. וגם אז, ברוב המקרים, אין לאשה, או הנערה, מגלה את שמו של הרופא, ומסרבת לתת פטירה עם המשרה ועם גורמים אחרים. המעוניינים לברוק את המקרה.

מעניינת גם העובדה, שגם כאשר מתגלה מקרה כלשהו והרופא חייב בפלילים, למשל, אם היה סיבוך רפואי, כמעט שלא ניתן להעמיד אותו לדין, וגם לא ניתן לשלול ממנו את רשיונו והוא ממשיך לעבוד כרופא.

אבל, חברי הכנסת, לא רק ההפלות הנעשות במחתרת מדאיגות אותנו, אלא כלל המכה אשר פשתה בחברתנו המתירנית בקרב רכבות נשים בישראל. על-פי הסעיפים השונים בחוק ההפלות, סעיפים 2, 4, ואחרים, מסתירים ופועלים כל מבצעי ההפלות ושותפיהם.

רבותי חברי הכנסת, כדאי להשמיע את דעתם של חכמינו זיכרונם לברכה בתקופת התלמוד ואחריה בנושא הריגת עוברים, משמעותה, סיכונה וחטאה. שנינו במסכת סנהדרין דף נ"ז: "שופך דם האדם באדם דמו יושפך" — איזה אדם שהוא באדם? הווי אומר: זה עובר במעי אמו. בתוספת, סנהדרין נ"ט, אנו מוצאים, שאף-על-פי שיהודי אינו נהרג על העובר, מכל מקום אין זה מותר לו, בעל "אור שמח" כותב בספרו "משך חכמה", כי יהודי נידון במיתה בידי שמים על הריגת עוברים. הפוסק בעל "חזון יאיר" והפוסק בעל "נודע ביהודה", זיכרונם לברכה, כותבים, שאומנם אינו נחשב כנפש היילוד, אבל בכל זאת, נפש הוא לגבי הריגה, ומדמים אותו לאדם "טרפה", שאף-על-פי שאין להרגים על רציחתו, אבל איסור רציחתו יש בו. רוב הפוסקים הקרובים לזמן התלמוד, כמו בעל "הלכות גדולות" וה"שאלתות", קובעים, שמותר לחלל שבת כדי להציל עובר, וברור הדבר שכל מי שמותר לחלל עליו את השבת משום פיקוח נפש, הרי יש בו בוודאי

חושבים שאפשר לרפא מחלה חמורה זו על-ידי מסירת מידע בשיעורים לחינוך מיני, וזו טעות. את המצב ניתן לרפא רק על-ידי חינוך לערכים ולחיי משפחה, בהתאם למורשת ישראל. כמאמר חז"ל, "כראתי יצר הרע — בראתי לו תורה תבלין".

הכישלון העיקרי בתחום זה — כפי שאמר ידידי חבר הכנסת הרב שפירא — הוא של משרד החינוך והתרבות, כי המתירנות פשתה בכתיבה הספר והיא נורמה מקובלת בהם.

קיימת גם תופעה חמורה של אלימות התלמידים כלפי חברהם וכלפי המורים. מחרבים המקרים של תגרות סכינים בין נערים תלמידי כתי"ספר, אולם, כל זה אינו מזעזע את שר החינוך והתרבות ואת אנשי משרדו. משרד זה עסוק בהפצת חוזרים למניעת השפעתה של החזרה בתשובה, מארגן מפגשים של נוער יהודי וערבי, כשמועצת אור-יהודה קבעה שהיא מתנגדת למפגשים אלה, הודיע משרד החינוך והתרבות שהוא שולל ממנה את פרס החינוך שכבר נקבע לתת לה. וכשהגיע ראש העיר תל-אביב שתלמידים יחבשו כיפות בשיעורי תנ"ך, הזדרז משרד החינוך והתרבות לצאת בתגובה חריפה נגד הצעה זו. אם כן, המשרד וראש ייעוד מרכזי במאבק נגד ערכי היהדות.

בתנאים אלה של משרד אנטי-חינוך יהודי, מי יודע להיכן עוד נגיע. שערי תשובה לא ננעלו. פתיחת כתי"ספר להשפעה יהודית מקורית והשפעה על הנוער להתקרב לערכי התורה והיהדות הן הערובה והן ורק הן שיבטיחו אותנו מאסונות דומים, או אחרים, בתחום התנהגות הנוער. תודה.

הי"ד א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת שמעון בן-שלמה. הן תן גם על שקיצר בדבריו. כאותו נושא רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם ורדיגר, בכקשה.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מותה הטרגי של הנערה הצעירה מצפת, עליה השלום, במהלך ביצוע ההפלה המלאכותית במרפאתו הפרטית של רופא צעיר מדליקה אור אדם וצריכה לעורר ולהזיק את כולנו, כאשר שערוויית ההפלות המלאכותיות הולכת, גוברת ומתרחבת לממדים שכמותם לא ידענו בעבר.

הגענו למצב שישראל נחשבת לאחת המדינות "המתקדמות" בתחום זה, ובכל הצורות ובכל השיטות, דבר שצריך לזעזע כל יהודי התור לקיומו של הצו האלוהי "לא תרצח".

ביטא זאת נכונה פרופסור טואף, אחד הגניקולוגים הידועים בעולם. החי בישראל, באומרו, כי חוק ההפלות הישראלי הוא המתירני ביותר בעולם כולו. מדבריו עולה, כי כמקולקלים שבהם היינו, וכי אין עוד מדינה בעולם המרשה רצח סיטוני כזה של עוברים במעי אמותיהם. כפי שזה מתרחש אצלנו, במדינת היהודים.

חברי הכנסת, במקרה הטרגי של הנערה הצפתית, עליה השלום, נעצר הרופא ושותר בערכות, ודאי יועמד לדין. אבל עובדה היא, כי בארץ שבה מתבצעות אלפי הפלות בלתי חוקיות אין לך כמעט מקרה אחד של העמדת רופא לדין. לאחר שעבר עבירה כה חמורה על חוק המדינה.

לפני זמן מה התפרסם מקרה של פשיטת חוליית מס הכנסה על ביתו של רופא נשים באחת מערי ישראל. בעת החיפוש זרק הרופא חבילת ניירות דרך החלון, והתברר שהיתה

חבר הכנסת ורדיגר, אנחנו יושבים באותה ועדה. אני מודעת מאוד מאוד לכעיה הדמוגרפית היהודית, לירידה כלודה, לירידה הנוראה בעלייה, לעלייה ביירדה, אבל לא דרך חוק ההפלות אנחנו נתמודד עם הבעיות הללו.

אדוני היושב-ראש ורבותי חברי הכנסת, החוק המנדטורי אסר לחלוטין הפסקת היריון יזומה. אולם, על-פי הוראת היועץ המשפטי לממשלה לא הוגשו תביעות נגד מי שעשה זאת.

לשרת הבריאות ולי זכור המאבק שניהלנו בכנסת השמינית בחקיקה, וקודם לכן כהגשה הצעת חוק בנושא של מן היתר, בתנאים מסוימים, לכיוצא הפלות. למעלה מ-30 חברי כנסת, 35 חברי כנסת, חתמו על אותה הצעה, ודומני שהיא הובאה לאישור הכנסת, אחר מאבק גדול גם בוועדת השירותים הציבוריים, בשלהי שנת 1975, או 1976.

החוק כפי שהתקבל, על חמשת סעיפיו, ובייחוד הסעיף החמישי המפורסם, התיר הפסקת היריון באישור ועדה במקרים מסוימים, והם: התייחסות לגיל האשה, היריון מחוץ לנישואין וכתוצאה מיחסים אסורים, סכנה לבריאות העובר, סכנה לבריאות האשה וסיבות חברתיות ומשפחתיות — כפי שקראנו אז לסעיף שהיה הסעיף השני, במחלוקת, הסעיף הסוציאלי.

לאחר עליית הליכוד לשלטון ובלחץ סיעת אגודת ישראל בוטל הסעיף הסוציאלי, סעיף 5.

רבותי, חברי הכנסת, להלן מספרי ההפלות שבוצעו בישראל מאז 1979: ב-1979: 15,925 הפלות חוקיות; ב-1980: שנת ביטול הסעיף הסוציאלי — 14,708; ב-1981: 14,514; ב-1982: 16,829; ב-1983, השנה שבה היתה שביתת הרופאים הגדולה והמתמשכת, 15,593; ב-1984: 18,948; ב-1985: 18,406 וב-1986: 18,500.

החלוקה לפי סעיפי החוק ב-1985: גיל האשה — 1,908; יחסים אסורים, לרבות קטנים, וזה המספר הגבוה ביותר — 7,753 הפלות; מוס גופני, סכנה למוס גופני של האשה או העובר — 2,913, וסיכון חיי האשה — 5,832.

רבותי חברי הכנסת, נתונים אלה הם נתוני משרד הבריאות. להערכת משרד הבריאות, יש להוסיף כ-20% של מספר ההפלות החוקיות, והן ההפלות הבלתי חוקיות, אבל, הרופאים טוענים, שמספר ההפלות הבלתי חוקיות המתבצעות מדי שנה בישראל הוא מינימום כ-10,000 הפלות.

רבותי חברי הכנסת, כדאי שנזכור שאחז גבוה של ההפלות שמתבצעות מחוץ למסגרת החוק הן של נשים נשואות ברמת הכנסה והשכלה בינונית וגבוהה, שאינן רוצות להופיע בפני ועדה.

מחיר הפלה בלתי חוקית מוערך בין 500 ל-1,000 שקל ואף יותר. אני רוצה לציין כאן, שגם ההפלות הנעשות בהיתר הוועדות ובין כותלי בתי-החולים אינן נעשות חיס. אומנם הסכום הוא קטן — 180 שקל, אבל קופת-חולים אינה משלמת אפילו את מחיר ימי האשפוז.

לפי הערכתי, רבותי חברי הכנסת, בנושא הזה, או גם בנושא הזה, הצביעות חוגגת. אני רוצה להביא כאן דוגמה אחת, של מדינה דתית מאוד בתפיסת עולמה — איטליה הקתולית, והיא דתית מאוד. אין ספק — ואני בטוחה שעל כך יסכימו אפילו חברי מהמפלגות הדתיות — שבאיטליה המשקל וההשפעה הדתית של הקתוליות על ניהול ענייני המדינה היא חזקה מאוד, חזקה יותר מאשר במדינת ישראל. ואיטליה, שלא הצליחה להילחם בנגע של ההפלות הבלתי

מידה מסוימת של נפש כדי להיחשב כחי. כאן אנו רואים את גישת חכמינו לנושא הריגת עוברים וחומרת המעשה בעיני מורי ההלכה בישראל. אבל, הלא ידועה ומוכרת לנו גישתו של חלק ניכר של החברה הישראלית ויחסו לאנשי ההלכה ולרעויותיהם.

הוועדה הממלכתית הצרפתית, אשר מונתה על-ידי הנשיא פרנסואה מיטראן, קבעה כי עובר הינו אדם, יצור אנושי שחי או היה בחיים, ועל כן יש לכבדו ככזה. דברים אלה נאמרו בנושא עוברי מבחנה.

כדאי ללמוד מהנעשה בצה"ל בשטח זה, ובכן, מקובל כי ההפלה הראשונה נעשת על חשבון צה"ל, ולאחר ההפלה השנייה הכת משתחררת מסיבות רפואיות. דובר צה"ל, לצערי, אינו מגלה לנו את מספר ההפלות המתבצעות משך שנה בחיילות. המספרים הלא-רשמיים הם 2,500 עד 3,000 מקרים של הפלות חוקיות, כביכול, הנעשות בצה"ל ובמרפאות פרטיות.

ידוע לי כי חיילות מתלוננות על שצה"ל אינו עושה מספיק בנושא הראשון המיני ככלל ובנושא ההפלות במיוחד. לא אכנס כאן לאינפורמציה אשר ניתנה לי בנושא המתירנות בצה"ל, מטעמים מובנים, אבל, ואני אומר זאת לך, גברתי שרת הבריאות, וגם לך, גברתי יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה, שהאחראים צריכים לתת את דעתם למצב קשה זה.

חברי הכנסת, נושא ההפלות נדון בכנסת ובוועדותיה לא פעם אחת. הוצאו מסקנות, הוכנסו תיקונים בחוק, אבל לא רק שאין שיפור, אלא אדרבה — מצב ההפלות הבלתי חוקיות והחוקיות, כביכול, הולך ומחמיר. רק במחצית שנת 1986 בוצעו כ-4,000 הפלות, לפי סעיף 2, כלומר, 8,000 הפלות לשנה. דבר זה מוכיח שמשוה רקוב בחברה המתירנית הישראלית, וזה עד כדי סיכון חיי אדם.

אם האחראים לא ינקטו צעדים דרסטיים, תיקונים בחוק, אכיפת החוק והענשת האחראים, אם לא תהיה הסכרה נאותה בבתי-ספר תיכוניים, במחנות צה"ל ובכל מקום המועד לפורענויות, על חומרת המצב, ובעיקר אם לא ישתנו נורמות החינוך בנושא זה, אם לא תהיה פנייה אחודה והינתקות ממכת המתירנות אשר אחזה את בית ישראל כשרפה, כי אז נעמד בפני מצב ללא תיקון.

האחריות היא על הממשלה ועל ראשי החינוך. אל תזלזלו כבעיה. הבה נראה אותה כאחת הבעיות המרכזיות בחינוך. לטובת עתידנו.

אני מציע שיהיה דיון בכנסת בנושא זה. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אברהם ורדיגר, רשות הדיבור לאחרונה בנואמים בנושא זה, חברת הכנסת אורה נמיר, בבקשה.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, חבל שרק כאשר קורים אסונות קשים כל כך וטרגיים כל כך, כפי שקרה לנוערה מצפת, שהיתה עדיין באבה ולא החלה את חייה, אנחנו נזעקים לנושאים שהם מאוד מאוד שנויים בחוכנו במחלוקת. והחלוקה, רבותי חברי הכנסת, אינה בין האוכלוסייה הדתית לבין האוכלוסייה החילונית, ואיני רוצה לומר יותר מכך, כי לא כל הנשים שפונות לעשות הפלות, בתוכן בלתי חוקיות, הן נשים חילוניות. לכן, אני רוצה להתייחס לבעיה כבעיה.

בשיטה של מניעת הפסקת היריון טוטלית. היו שני קצוות בורכוח, קיצוניות מהצר האחד וקיצוניות מהצר השני. כך היה במשך שנים.

כפי שהזכירה חברת הכנסת אורה נמיר, בעבר אסר החוק הפלילי ביצוע הפלות, וזו היתה עבירה פלילית, כפי שהיום עבירה פלילית היא לבצע הפלה בניגוד לחוק. אז לא היה פיקוח. אז לא הביאו רופאים לדין. עצמו עין ועברו לסדרהיום. מספר ההפלות הכלתי חוקיות שבוצעו אז היה גדול מאוד. טוב עשו חברי הכנסת, כיוזמתם הפרטית והאישית, שהגישו הצעת חוק והכניסו את הנושא הזה למסגרת חוקית, אשר היתה מקובלת על הכית כולו. בין הקיצונים מצד זה ובין הקיצונים מצד אחר.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

מה שהתקבל היה הצעת פשרה.

שרת הבריות ש' ארכליאלמזלינו:

זאת היתה פשרה, פשוטו כמשמעו, בין הקיצוניות מכאן ומכאן, ומצאנו את דרך המלך, כיצד בכל אופן להכניס את הנושא הזה למסגרת חוקית, ונקבעו כללים שענו, בדרך כלל, על הצרכים.

גם אני הייתי בין אלה שהצטערו צער רב על כך שכל זאת לא עבר זמן רב והוכנס תיקון בחוק, בסעיף הסוציאלי, שהיה כל כך חשוב, שהרי הוא לא בא לעזור לאלה שממילא יכולות לשלם את הסכום הגדול לבצע את ההפלה אצל הרופא הטוב ביותר ובתנאים הטובים ביותר. התיקון פגע בנשים מן השכבה הסוציאלית הקשה, שאין לה אמצעים. ברגע שהוציאו את סעיף 5 וקבעו את ההגבלה של הוועדה היושבת בבית-החולים ומחליטה לפי אותם ארבעה סעיפים שנשארו, היא מנועה מלאשר הפסקת היריון על-פי אותו סעיף שהוצא מהחוק.

אני מציעה לחברי הכנסת היקרים והנכבדים, ראני מכבדת אתכם מאוד מאוד, לשקול היטב מה עשיתם בנושא הזה. כאשר תלחצו כל כך חזק לתיקון של החוק, אתם חושבת שעשיתם דבר לא כל כך חיובי, והתוצאה שלו היא חמורה בהחלט.

אני רוצה להדגיש ולומר, כי בהתאם לחוק, כל נערה אשר מסתכנת, נערה קטינה אשר טרם מלאו לה 18 שנה, יכולה, היא בעצמה, לתת הסכמה לביצוע הפסקת היריון באורח סודי ביותר, בלי להזדקק להבאת העניין לידיעת ההורים ולקבלת הסכמתם. אין צורך בזה. החוק אינו מחייב זאת. די בכך שהיא באה והיא רוצה לבצע את הפסקת היריון. את זה החוק מחיר.

לכן מפליא אותי מאוד מאוד שאותן נערות — וכואב לי הלב עליהן, אני אדבר תיכף על החינוך שתקפתם אותו — אינן עושות את המותר על-פי החוק, אני מודיעה כאן מעל במת הכנסת, שכל נערה, אשר מוצאת לנכון לבצע הפלה — חבוא לבית-החולים, היא יכולה להופיע בפני הוועדה. אנו דאגנו, כשחוקקנו את החוק, שבוועדה זו תהיה אשה. היא יכולה לדבר על לבה ולעזור לה, אולי היא לא תעשה את ההפלה. הרי לא בהכרח כל מי שבאה לוועדה, הוועדה אומרת לה: עשי הפלה. הוועדה מציעה בפניה גם את כל האפשרויות, וההחלטה בידה. יש מקרים שבהם נשים באות מתוך כוונה לבצע הפלה ולבסוף הן אינן רוצות לבצע. אל לנו להתייחס רק לדבר השלילי שיש בעניין זה, אלא גם לדברים החיוביים הקורים כתוצאה מעבודת הוועדות.

לצד הרב, בהרבך מקרים הנערות האלה נכנסות להיריון מתוך חוסר ידיעה, והן רוצות להפסיק את ההיריון. צריך לעזור להן בכל דרך שהיא. בבית-החולים הוא המקום היחיד לכך. אל

חוקיות, ביטלה לפני חודשים מספר את האיסור על ביצוע ההפלות על-פי החוק, זה חייב להדליק נורה אדומה אצלנו, כי חבר הכנסת ורדיגו, המספר אינו יורד, אינו פוחת, והרושם שלי — והוא לא רק שלי — הוא שמספר ההפלות הכלתי חוקיות נמצא בקו של עלייה. מה גם שאף מספר ההפלות החוקיות נמצא בקו של עלייה.

רבותי חברי הכנסת, אני מאמינה גדולה מאוד בחינוך, ואני מציעה לכולנו, שלא לתלות את כל הקולר בחינוך. משנותי הרבות בוועדת החינוך למדתי להכיר נתון שאינו שנוי במחלוקת: יהיה זה הטוב שבבתי-הספר — ואלה, לצערי, לא רבים כל כך היום — מירת השפעתו על עיצוב דמותו של הבן-הבת המתחנכים בו היא 20% בלבד, הסביבה — 30%, והבית — 50%. חשבו חינוך, חשובה הסברה, ובאלה בלבד לא די.

לכן, אדוני היושב-ראש, מתוך ראיית הנזק שאנו מביאים, הן על-ידי ההחמרה של החוק והכרתת מספר כל כך גבוה של נשים לעשיית הפלות כלתי חוקיות, והן משום הפגמים והנפיעות שקורים מכך לאחר מכן לנשים, עם מקרים טרגיים של מוות, של אסונות, הגעתי למסקנה שיש לחקן את החוק. ואכן, הגשתי הצעת חוק, שבה אני מציעה לבטל את הסעיפים 313 עד 315 בחוק העונשין בתיקון להפסקת היריון, שפירושו הוא שאשה לא חצטרך עוד לעבור את מדור הוועדה הרפואית. חוק העונשין הנוכחי, הגורם לכך שאלפי נשים, ובכללן נערות צעירות, נזקקות לעשות הפלות במחתרת, שגורמות לעתים קרובות לנזקים חמורים לאשה עד כדי אסונות של מוות, הביא אותי להביא הצעת חוק שתיתן לאשה חופש לבצע הפלה כרצונה. בלא הודקקות להיתרים ולוועדות.

עם זאת, אני מציעה כי הפלה תוכל להיעשות אך ורק במוסד רפואי מוכר, בהגדרתו בחוק, ותינתן לרופא אפשרות לסרב להפסיק היריון מטעמי מצפון או מטעמים רפואיים. וכל מי שיתפש בביצוע הפסקת היריון בניגוד לחוק, או שאינו רופא מוסמך, או שהפסקת היריון לא נעשתה במוסד רפואי מוכר, יהיה צפוי למאסר עד חמש שנים.

אני חושבת, שכל הניסיונות שלנו במשך שנים להיתפס לחוק חלקי שאוסר, שמגביל, לא הביאו למה שרצינו. לכן הגשתי את הצעת, והיא, ביחד עם פעולות הסברה, פעולות חינוך, עבודה עם המשפחה, בלי להרפות: אני חושבת שהודרת הסייגים האלה תמנע לפחות אסונות, מקרי מוות ופגיעה בנשים רבות.

לכן אבקש, אדוני היושב-ראש, לקיים דיון בנושא במליאת הכנסת. תודה.

הי"ד א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת אורה נמיר. בבקשה, גברתי שרת הבריות, דברי תשובה.

שרת הבריות ש' ארכליאלמזלינו:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בפתח דברי ברצוני להביע את צערי העמוק על מותה הטרגי של הנערה הצעירה, יעל שריק, ויכרונה לברכה, שקיפחה את חייה לאחר שבוצעה בה פעולה להפסקת היריון בדרך כלתי חוקית. הנני מביעה את השתתפותי בצערה ובאבלה הכבד של המשפחה.

הוויכוח, חברי הכנסת, כפי ששמענו אותו זה עתה, הוא רבגוני. במשך כל השנים הוא היה נוש לא רק בין חילונים לבין דתיים, הוא היה נוש גם בין החילונים לבין עצמם. לא כל אחד, רגל בשיטה של הפלה חופשית, כפי שלא כל אחד רגל

היריון תבוא לפני הוועדה הזאת, ולאחר שהוועדה תאשר את ההפלה אפשר יהיה להפנות אותה לבית-חולים מוכר ומורשה, שיכול לבצע את ההפלה. זהו אחד התיקונים שאנחנו רוצים לתקן.

נקודה נוספת שהצביעו עליה חברי הכנסת — נניח שאנחנו לא מביאים רופאים למשפט. אנחנו לא שוטרים. אנחנו לא יכולים לדעת מי מבצע הפלה בלתי חוקית. אם הציבור אינו משתף פעולה ואינו בא למסור לנו פרטים — אנחנו לא נוכל לדעת. אם שלטונות מס הכנסה תופסים מישהו שעבר עבירות כאלה, זה לא אומר שהוא ביצע הפלות בלתי חוקיות. אני מציעה שלא יבואו אלינו בטענות בעניין זה, בהחלט לא. בדגש שאנחנו יודעים על מקרה x או y, אנחנו נוקטים וננקוט אמצעים שיפוטיים, כדי שהאנשים העוברים על החוק יבואו על עונשם.

אדוני היושב-ראש, אני מציעה להעביר את ההצעות כולן לוועדת העבודה והרווחה לדיון בנושא ולליבון.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לשרת הבריאות. רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר, בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מציעה להסיר מעל סדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת בן-שלמה.

היתה לי הזכות להשתתף בדיון רציני מאוד בנושא של הפסקת היריון, שהתקיים בכנסת הקודמת בוועדת העבודה והרווחה, בראשותו של חבר הכנסת פרוש. הדיון התארך על פני עשר ישיבות. שמענו את טובי המומחים מכל המגזרים. והגענו למסקנה, שאנו נגשים לנושא הזה מתוך שתי השקפות עולם, שקשה לגשר ביניהן. הגענו אומנם למסקנות של רוב ומיעוט. אבל הסכמנו על עניין החינוך, על עניין החינוך המיני, והסכמנו שמוכרחים לבער את הנגע של הפלות במחתרת, משום שזה עולה בכדי אדם. כבר אז סיכמנו, שהגישה לטיפול בנושא חייבת להיות על-ידי חינוך, על-ידי הסברה, על-ידי מתן תנאים להגדלת המשפחה, על-ידי חינוך הילודה, אבל, זהו נושא שהוא החלטתה הבלעדית של האשה ושל משפחתה. באותו דיון היה גם מי שתבע את זכות החיים של העובר שעדיין לא התפתח, אבל לא חשב שגם לאם העתידה יש זכות להחליט על גורלה.

לא ידעתי שחברתי, חברת הכנסת אורה נמיר עומדת להגיש הצעת חוק חדשה. רציתי להציע, שלכך מההסברה וכל אותם דברים שהצענו בשעתנו. נבחן מחדש את החוק הקיים ואולי נשנה אותו לחלוטין, ובלבד שהחוק הזה יכיר במציאות שאי-אפשר להתעלם ממנה. המציאות הזאת קיימת, וצריך למצוא דרך לטיפול בה, ולא במחתרת. אם המציאות הזאת קיימת וצריך לטפל בה — הטיפול יהיה בבית-חולים, שם ייתן הטיפול הגניקולוגי ושם ייתן גם הטיפול ההסברתי שמונע לפעמים את הצורך בטיפול גניקולוגי. אם נטפל נוכל גם לבקר, ואם נבקר נוכל גם להעניש. אי-אפשר, מצד אחד לעשות את הדברים האלה במחתרת, ומצד שני להחליט בחוק על עונשים שאי-אפשר לבצעם.

לכן אני מקבלת בברכה הגשת הצעת חוק. כאשר נראה אותה נוכל לדון בה לגופו של עניין.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר. לחבר הכנסת שחח יריס הצעה אחרת.

לכן להירתע לא מהוועדה ולא מהחשש לאי-שמירת הסודיות. הסודיות שמורה. את זה אנחנו חייבים להביא לידיעתן יונת מאשר כל דבר אחר.

התופעות הטרגיות האלה מחייבות אותנו. אנחנו כבר עובדים על מערכת החינוך שתהפוך את נושא החינוך המיני לחובה, שתכלול זאת כמערכת הלימודים. מוטב שהנער ידע. הרי זה דבר טבעי, מאשר יסתכן מחוסר ידיעה. חובתנו האלמנטרית לעשות זאת. אנחנו חייבים גם לנהל הסברה בקרב הציבור הרחב, ובמיוחד אצל נשים וכצבא. גם אצל חיילים וגם אצל חיילות. אני מבטיחה לכם, שאם נעשה את כל הדברים האלה, לא תהייה הרבה הפלות. כי מוטב חינוך והסברה מינית, מאשר הסתכנויות והפלות שאין יודע מה יהיו תוצאותיהן. ואלה לא תמיד חיוביות. לפעמים יש גם נזקים גופניים.

לכן, לא הקצוניות היא החשובה בנושא הזה. אני מסכימה בהחלט שצריך לחנך לערכים ולמוסריות. אבל בואו נראה את התפתחות התקופה שבה אנו חיים. אין מנוס מזה. הנתונים שאני שומעת על מספר הנערות בבתי-הספר תיכוניים אשה מקיימת יחסי מין הם מדהימים. מהי התשובה? אנחנו חייבים לתת להן את החינוך כיצד להיות עם זה. זאת היא חובתנו. רגאנתו לנערות האלה צריכה להיות גדולה, כי אנחנו רוצים, שבסופו של דבר, לאחר שהנערה חושא, שתהיה אם ותלד ילדים. לא אחת יש תופעות שהנערות האלה הופכות לעקרות.

לכן, אדוני היושב-ראש, המחוקק קבע, ולא במקרה, הסדר חריג זה, מתוך כוונה ברורה לאפשר גם לקטנות לבצע פעולות הפסקת היריון בעת הצורך במסוד רפואי מסודר ובדרך מקצועית נאותה. כדי למנוע את הצורך לבצע את ההפלה במחתרת, כתנאים לא מתאימים ובצורה שיש בה כדי לסכן את בריאותן וחייהן.

מחמת קוצר הזמן, אדוני היושב-ראש, לא אחזור על המספרים. אני רוצה רק לציין, שגם מן המספרים שמקורם במשרד הבריאות — וקראה אותם חברת הכנסת אורה נמיר — עולה כי יש גידול בהפלות החוקיות שנעשות, מ-15,925 ב-1979 לכ-18,500 ב-1986. אני מצטערת רק על דבר אחד, ש-50% מן ההפלות הללו נעשות בבתי-החולים הציבוריים ו-50% בבתי-החולים הפרטיים. אין ביכולתם של בתי-החולים הציבוריים לעשות את כל הפסקות ההיריון. אולי צריך להיערך בעניין זה קצת אחרת. אבל יפה אני אומרת, שהפנייה לבתי-החולים הפרטיים היא משום שהאשה אינה רוצה שידעו שהיא עברה הפלה. היא עושה זאת באופן פרטי כדי שלא יראו אותה. זו אחת הסיבות שאנחנו מתעלמים מהן.

גם לא אמנה את כל הסוגים שהחוק מתיר, מנתה אותם חברת הכנסת אורה נמיר — וזה לצורך הקיצור בדיון ובתשובה שאני נותנת, כי בסגנו של דבר אני אציע להעביר את ההצעות לוועדה.

חייקה גרסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, הצעה לסדר.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמולזני:

עוד לא סיימתי.

אדוני היושב-ראש, קיימנו דיון במשרד הבריאות, ואני נתתי הנחיה להכניס בחוק הקיים תיקון, שלפיו יהיו ועדות להפסקת היריון אך ורק על-ידי בתי-חולים ציבוריים, ולא על-ידי בתי-חולים פרטיים. כי שם יש ניגוד אינטרסים. אם כן, תהייה ועדות ליד בתי-החולים הציבוריים, וסמך שרוצה להפסיק

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת שבח וייס. חברת הכנסת חייקה גרוסמן, בבקשה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כדי שלא לקפח את חבר הכנסת ורדיגר, אני מציעה להוריד את הצעתו מעל סדר-היום, ואלה הנימוקים: א. הבעיה שהתעוררה בצפת קשורה בדעות קדומות במשפחה ובחוסר חינוך לקראת החיים. מכיוון שאתם מתנגדים לחינוך מיני ולתודעה בנושא זה, זאת היא סיבה להוריד את הצעתך מעל סדר-היום.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
את כנראה לא שמעת את דברי.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

נימוק שני: החוק הקיים — קשה לעמוד בו. אני נגד הפלות בלתי חוקיות. אבל אחרי שמחקם את סעיף 5, הקשיים את ביצוע החוק. כל מי שנתן יד למחיקת סעיף 5 צריך לדעת, שאחרי שנחקק סעיף 5, בלחץ שלכם, מוכרחה לבוא ההצעה החלופית, בנוסח של הכרה כוללת בהפלות, ואתם תגורמו לזה.

מה שנחקקל אז בכנסת לגבי סעיף 5 — זו היתה פשרה, הלכנו לקראתכם. אתם לא רוצים את הפשרה, לכן נחזור למה שאנחנו חושבים שצריך להיות. לכן אני מציעה להסיר מעל סדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת ורדיגר.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת חייקה גרוסמן. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להציע להסיר הצעה מעל סדר-היום.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מנחם פרוש, בבקשה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לשאול את עצמנו: מה עוד צריך לקרות — — —

היו"ר א' נחמיאס:

קודם תגיד מהי הצעתך.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אני מציע להסיר מעל סדר-היום את הצעת חברת הכנסת אורה נמיר.

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אני רוצה לשאול אתכם: במה עוד צריך להוכיח לכם עד כמה אתם טועים?

יאיר צבן (מפ"ם):

— — —

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

מה עוד צריך לקרות, נוסף על מה שקורה לנו? ענינו — כל ההפקרות הזאת — על ההפלות הבלתי חוקיות? במה עוד צריך להוכיח לכם, שהחינוך הזה, שהביא עלינו, על כולנו — אני אומר על כולנו, מכיוון שדתיים ולא דתיים סובלים

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להוריד מעל סדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת אברהם שפירא. אינני רוצה להיאחז בשום נימוק פרקטי. יש לי נימוק מוסרי אחד: לא ייתכן שכנסת של 120 חברים, מתוכם 110 גברים, תחליט החלטות מסוג כזה; בשום אופן לא.

אם יש טעם למאבק הנשים לייצוג, להשתתפות בחיים הפוליטיים, אחד הטעמים המרכזיים לכך הוא, שבסדרה שלמה של עניינים הן חוכלנה להשתתף בהכרעות הנוגעות להן, בצורה האינטימית ביותר.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

תגדילו את מספר הנשים ברישיתכם.

שבח וייס (המערך):

אנחנו נגדיל אותו בהתאם למספר הנשים — — —

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

לכל הפחות פיפטי-פיפטי.

שבח וייס (המערך):

מה זה משנה, אנחנו ממלאים עכשיו את תפקידן פה.

סלחו לי, אני חושב שצריך מידה רבה של אטימות, ואולי אפילו חוצפה, כדי להעז כלל לקבל החלטות כאלה. פורמלית זה מותר, תראו, כאשר יש יכוח על מיהו יהודי — — —

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

עם כל הכבוד, אני חושב שאתה אומר דברים שאינם מתקבלים על הדעת.

שבח וייס (המערך):

אם כך, תצביע נגדי. אין לי זמן להתווכח אתך, חבר הכנסת וירשובסקי.

הציבור הדתי, חבר הכנסת ורדיגר, אתם מתקוממים נגד האפשרות שחברי הכנסת הערבים והדרוזים יכריעו בשאלה מיהו יהודי. על-פי אותה אמת-מידה — — —

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

מה ההשוואה?

שבח וייס (המערך):

זאת השוואה חריפה יותר. על-פי אותה אמת-מידה — אתם רוצים לכפות — — —

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

לכל אחד מאתנו יש אשה.

שבח וייס (המערך):

אתם רוצים לכפות על אשה לשאת עובר שהוא לא רצוי לה. איזה מין דבר זה. אני לא מבין את זה.

אנחנו בעד ריבוי ילודה, בעד חינוך לילודה וגידול עם, ותבורנו על שאתם גורמים לכך שהעם היהודי עדיין מתקיים איכשהו, דמוגרפית. אבל בתחום הזה?

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

מי שאינו חקלאי — אל יתערב בעניינים חקלאיים. מי שאינו חעשיין — אל יתערב בענייני חעשייה.

שבח וייס (המערך):

זה דומה, נכון? זה לא דומה, בשום אופן. פה מדובר בגופה וברוחה של האשה. בעניינים האינטימיים ביותר הנוגעים לה ובסבל שלה. אתה רוצה לכפות עליה לשאת עובר שאינו רצוי לה? אני לא תופס את זה.

הכנסת ר' כהן לוועדת העבודה והרווחה
נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

הנושא תועבר לוועדת העבודה והרווחה.

אני לא אצביע את הצעתו של חבר הכנסת אברהם שפירא. אם לא היה לו הרצון לשבת, גם לא כדי לשמוע את תשובת שרת הבריאות — הוא לא שמע את תשובת שרת הבריאות — והוא גם אינו כאן כדי להשיב על שאלתי, הצעתו לא תוצבע.

חבר הכנסת בן-שלמה.

אני מעמיד להצבעה את ההצעה של חבר הכנסת אברהם ורדיגר.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

שהעלה חבר הכנסת א' ורדיגר

לוועדת העבודה והרווחה — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת א' ורדיגר לוועדת העבודה והרווחה

נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

הנושא תועבר לוועדה. אני מעמיד להצבעה את ההצעה של חברת הכנסת אורה נמיר.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

שהעלתה חברת הכנסת א' נמיר

לוועדת העבודה והרווחה — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא שהעלתה חברת

הכנסת א' נמיר לוועדת העבודה והרווחה

נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

גם הצעתו של חברת הכנסת אורה נמיר תועבר לוועדה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, אמרתי שאני מייצג את חבר הכנסת אברהם שפירא.

יאר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת יאר צבן, אני קבעתי וזהו. אם אתה רוצה, פנה לוועדת הפירושים. בסדר? במחילה מכבודך. כפעם הבאה אל תערער על החלטת היושב-ראש.

מהחינוך הזה ומתוצאותיו — את המצב הזה, כאשר אנחנו צריכים לטפל שוב ושוב בבעיה כאובת של הפלות בלתי חוקיות?

אני רוצה לשאול אתכם ואת עצמנו: האם איננו רואים לאיזון שחיתות הגענו בהפקרות הזאת, בזה שלא מילאנו את תפקידנו עד עכשיו, לאחר שהכנסת הזאת חוקקה את החוק לבלימת ההפלות הבלתי חוקיות? לא נעשה בתחום זה דבר, ואף לא אחת הועמדה לדין. ראו את העיתונים עד כמה הם מלאים יום-יום בידעיות על מה שכולנו צריכים להתבייש בו. אבל, לצערנו הגדול, כבר אין דבר המעורר אותנו כדי לתקן את דרכנו.

אנחנו צריכים, כולנו, להתעמק בנושא הזה ולברוק את עצמנו לאן הגענו ולמה הגענו לכך שאנחנו עצמנו נותנים יד למה שהייתי רוצה שנדע באופן הכרור ביותר שהוא רצח. הפלות מסוג זה הן רצח של אלה שאינם יכולים להושיע את עצמם. כפי שאנחנו כולנו יודעים שאי-אפשר לתת פתרונות כלכליים, סוציאליים כלשהם על-ידי ביצוע רציחות של אלה שיכולים להתגונן, כך לא נוכל לעשות זאת לגבי אלה שאינם יכולים להתגונן.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מנחם פרוש. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה.

אני מבקש לשאול את חבר הכנסת רן כהן אם הוא מסכים שהצעתו תועבר לוועדה?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת אברהם שפירא? — אינו נוכח. חבר הכנסת שמעון בן-שלמה?

יאר צבן (מפ"ם):

— — —

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת אברהם ורדיגר, אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

אני מסכים, אבל — — —

היו"ר א' נחמיאס:

חברת הכנסת אורה נמיר?

היו"ר א' נחמיאס:

כן.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, לגבי הצעתו של חבר הכנסת רן כהן יש רק הצעה אחת — להעבירה לוועדה. אני מעמיד להצבעה הצעה זו.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

יז. הצעות לסדר-היום

זיהום אוויר בחיפה

הפקדת הסמכויות בידי שר הפנים. אני בטוח שהיא לא חוזרת כה מרבירה.

חשבתי שהתקופה של אנוסי ספרד נגמרה. למה את צריכה לבוא לכאן ולהשיב על הצעה זו? למה? איזה מין סדרי שלטון תקינים אלה? את אינך מוסמכת להפעיל את החוק הזה, את אינך מוסמכת להפעיל את הצווים האישיים המוצאים על-פי החוק הזה. אנחנו עושים צחוק מעצמנו.

אני רוצה לומר משהו על שורש הצרה. מדובר על שימוש בדלק דליגופרית. התרופה הראשונה היא, שמוכרים להשתמש בדלק דליגופרית. אבל, נדמה לי שמי שמנהל את העניינים בשמו של השר שחל מתחכם. אפשר להביא לארץ דלק דליגופרית, אבל מאיכות טובה. אני מבין את השיקול הכספי, אבל השיקול הכספי הוא בעוכרי בריאות הציבור. כי כאשר הדלק הוא אומנם דליגופרית אבל מאיכות גרועה, יש בו הרבה אספלטנים, פחמימנים מזהמים, ואז אתה לא סובל מדרתחמוצת הגופרית, אתה סובל מצרות אחרות, ואיננו יכולים להשלים עם זה שרוכשי הדלק במדינת ישראל אינם מתייעצים עם גורמי בריאות מוסמכים ואינם מתייעצים עם הגורמים המופקדים על איכות הסביבה.

דבר שני, צריך בחיפה רשת ניטור; מערך של ניטור, שיתרע. זה צריך לעלות 1.5 מיליון דולר. אגב, על-פי חוק צריך להקים את זה. משק הדלק הוא אדיר בממדי, אדיר ברווחיו. האם אי-אפשר למצוא 1.5 מיליון דולר למערך ניטור שיתרע מפני חריגות וזיהומים?

תחנות הניטור הן חשובות, אבל כשיש מגפה של שפעת, צריך לדאוג שהיה מרחים למריתת החום, אם כי מרחום אינו מרפא את המחלה. ולכך מהשיפור בדלק, אנחנו מוכרחים לטפל באותם מכשורים, באותם מחקנים שמונעים את הפליטות של הגזים הרעילים האלה.

לפני שנתיים וחצי הועלתה לראשונה התביעה להתקין מה שקוראים בשפת העם מסננות, אנשי מקצוע קוראים לזה משטפות, סקרברים בלעז. זהו מתקן שמטפל בדרתחמוצת הגופרית ומביא לכך ש-90% מהעשן של דרתחמוצת הגופרית הופך להיות צמיג, משקע ציבי, ורק 10% נפליט. אמרו: נכבר. אמרו: תגישו תוכניות לגבי מיקום התקנת המתקן הזה. אישרו בוועדה מתונית.

אנשי משרד האנרגיה אומרים, שמתקן כזה עולה כ-30—40 מיליון דולר. יכול להיות, האם לא שווה להוציא 30—40 מיליון דולר על בריאותם של 200—250 אלף תושבים החיים בכל אזור המפרץ? אבל מה שחמור יותר: באחרונה הגיע לארץ אדם שנחשב למומחה הכי-לאומי בה"א הידיעה בתחום הזה של התקנת המשטפות, והוא אומר: מי מכר לכם את הסיפור הזה של 30—40 מיליון דולר? זה עולה בין 10 ל-12 מיליון דולר. גברתי שרת הבריאות, הגם שאינך מופקדת על החוק הזה, את מופקדת על בריאות העם לפי פקודת בריאות העם, ואני מבקש את התערבותך לפחות בבדיקת הנושא הזה.

אני חושב שמשדר האנרגיה אחראי למחדל בכך שהוא לא כופה על בתי-החירוק, על חברת החשמל ועל המפעלים הכימיים לכבד את התקנים הקבועים בחוק ולהתקין את המכשור הדרוש. צריך לעשות את זה הדברים שמנתי קודם, ומפני הקיצור אינני רוצה לחזור עליהם.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום, הצעות לסדר-היום מס' 5137 ו-5160 — זיהום אוויר בחיפה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן. בבקשה.

מגישים הצעות, לא רוצים לשמוע את התשובה, אי-אפשר להתייחס, לא יודעים מהי דעתם — ואני אעמיד את זה להצבעה.

מנחם פרש (אגודת ישראל):

סלח לי, אדוני היושב-ראש, היית צריך להשיב לי תשובה.

היו"ר א' נחמיאס:

מה שאלת? סליחה, חבר הכנסת יאיר צבן.

מנחם פרש (אגודת ישראל):

אני אמרתי שאני מייצג את חבר הכנסת אברהם שפירא.

היו"ר א' נחמיאס:

אינך יכול להיות בא-כוח של חבר הכנסת שפירא. זה לא קיים בתקנון.

חבר הכנסת יאיר צבן, בבקשה.

יאיר צבן (מפ"ס):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, רק לפני כחודשיים השיב השר שחל באולם זה על שאילתא שלי בנושא זיהום האוויר באזור חיפה. ומשפט ההרגעה המרחיק לכת ביותר שלו היה כדלהלן: "עד כמה שידוע לי, משרד הפנים עושה את כל הצעדים הדרושים כדי שרמת איכות הסביבה תשתפר".

מאז מסר השר שחל את ההודעה המרגיעה והמרנינה הזאת, היו כמה תקלות קשות מאוד באזור חיפה. הקשה שבהן אירעה ב-20 בינואר, ובה נרשמו חריגות בפליטה של דרתחמוצת הגופרית כשיעורים שהם כהרבה מעבר לתקן המותר. זאת היתה כמות זיהום האוויר הגדולה ביותר מאז החל במדידות של דרתחמוצת הגופרית בארץ. לפני כעשר שנים.

והנה, אני קיוויתי למצוא כאן, באולם הזה, ליר שולחן הממשלה, גברתי שרת הבריאות, לא אותך — אף שנעים לי לראות שהבראת בינתיים, וכמיוחד לברך אותך על הסיים, בינתיים, של השביתה — קיוויתי לראות או את השר שחל, או את שר הפנים, או את מי שמייצג את שר הפנים. אבל בממשלה המצחיקה שלכם — הכול יכול לקרות כה.

הפרדוקס הוא, חברת הכנסת והשרה שושנה ארכלי-אלמוזלינו, שאני קורא ב"דברי הכנסת" מלפני ארבע שנים את הדברים הנחרצים האלה: "הניסיון הראה, שפיוור האחריות והסמכויות בידי משרדים רבים הוא בעוכרנו. אין שיתוף פעולה בין המשרדים. יש מאבקים של יוקרה ולא פעם אחת זה גורם לעיכוב ביצועו של החוק הזה של מפגעי בריאות וכיצוען של הוראות הנוגעות לעניין, וגורם לבזבוז ולחוסר יעילות. כיום יש במשרד הפנים זרוע הקראת השירות לאיכות הסביבה, העושה עבודה טובה. צריך לתת יותר סמכויות לזרוע הזאת, וצריך לרכז בידי משרד אחד ובידי שר אחד את האחריות בנושאי איכות הסביבה, תוך הקפדה על תיאום עם גורמים אחרים או עם משרדים אחרים" וכו' וכו'. דברים כדרכונות אמרה חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמוזלינו בדיון על

ביום שלישי בשבוע שעבר, ב־20 בינואר, נרשמו בחיפה כמאות של דו־תחמוצות הגופרית בשיעור העולה ב־50% על הריכוז שהתקן מרשה לעבור אפילו פעם אחת. זו היתה כמות זיהום האוויר הגדולה ביותר מאז הוחל במדידות של דו־תחמוצות הגופרית בארץ. לפני כעשר שנים, ביום זה נרשמו ארבע חריגות רצופות, יותר מחצי ממה שנרשם בכל השנה שעברה. על מצב חמור זה דיווח ד"ר אורי מרינוב, מנהל השירות לאיכות הסביבה במשרד הפנים, ענן כבד ורעיל כיסה את חיפה וגרם נזק בריאותי חמור מהרגיל, בעיקר בקרב תושבי שכונת נווה שאנן. אל בית־החולים רוטשילד, המטפל בתושבי השכונה, שהיא המזוהמת ביותר בחיפה, הגיעו במשמרת של אחר־הצהריים שמונה חולי אסטמה שלא הצליחו להתגבר על ההתקף כאמצעי עזר כיחיים. זאת עלייה של 100% במספר החולים. בדרך כלל, באים 3–4 חולים ביום שבו נושבת רוח מזרחית, וחולה אחד או שניים בימים רגילים. כל זה — לפי עדותו של מנהל חדר המיון.

אותו יום שלישי קשה רק הבליט את מצוקתם של תושבי חיפה הסובלים מזיהום אוויר יותר מתושבי כל אזור אחר בארץ. בגלל המפעלים פולטי העשן הרעיל הנמצאים באזור המפרץ, מדובר בכת־החיוקוק, ב"דשנים וחומרים כימיים", תחנות החשמל, במפעל המלט "נשר" וכמפעלים אחרים. נמסר שבאותו יום חלה חקלה באחד משני מתקני מחזור הגופרית בכת־החיוקוק, ומצב מזג האוויר היוצא־דופן שהיה באותו יום לא אפשר התפזרות הזיהום.

יש ויכוח בין יושבי־ראש איגוד ערים חיפה לאיכות הסביבה, מר צבי פורר, לבין הנהלת בתי־החיוקוק, על השאלה מתי עברו בתי־החיוקוק, בעקבות התקלה, לשימוש בדלק דל־גופרית, האם מייד עם התגלות התקלה או שעות אחרי כן? מי צודק בוויכוח הזה — זה אינו משנה את המצב בכללותו. כי העניין העיקרי אינו באירועי אותו יום שלישי, החמורים כשלעצמם, אלא בזיהום האוויר ההולך ומחמיר באזור חיפה ופוגע בבריאות תושביו.

למרות צעדים פליאטיביים אלה או אלה שנקטו — כמו הוצאת צורים אישיים למנהלי מפעלים מזוהמי אוויר, בכלל זה למנהלי בתי־החיוקוק, צורים שגם אותם לא ממשים ולא כופים — בדבר דרכי השימוש בדלק זול או דלק דל־גופרית, זיהום האוויר בחיפה ובסביבה נשאר מהגבוהים ביותר בארץ והוא פוגע באופן חמור בבריאותם של תושבי חיפה. שיעור חולי האסטמה בקרב ילדי העיר הוא הגבוה ביותר בארץ.

לפני חודשים מספר נמסר, שממלא־מקום מנהל הרשות לאיכות הסביבה בחיפה הגישה תלונות למשטרה, ובהן הציגה דוחות על 400 חריגות של בתי־החיוקוק מהצו האישי, אשר גרמו לזיהומי אוויר קשים בחיפה ובקריית. בגלל שימוש בדלק זול, מופצים ריחות רעים וגפלטים גזים רעילים, הגורמים לעתים קרובות להגברת הזיהום ולהקאות. בעקבות התלונות האלו, המשטרה חוקרת במשך חודשים, וכשהנהלת בתי־החיוקוק נחקרת, היא אומרת שלבתי־החיוקוק אין השפעה על טיב הדלק, משום שאיכותו נקבעת על־ידי הרכישות של משרד האנרגיה, ובוויכוח בין בתי־החיוקוק ומפעלים אחרים לבין משרדי האנרגיה והפנים, ואולי הם מתווכחים גם עם משרד הבריאות, נשחקת בריאותם של אלפי אזרחי העיר.

חשוב להכריח את בתי־החיוקוק ואת יתר המפעלים פולטי הגזים הרעילים לציונים. חשוב גם שבחיפה תהיה מערכת ניטור חדשה, שהאוצר ממאן להקציב בשבילה את ההקצבה הדרושה, כפי שטוען, בצדק, ראש העיר. אך ניקיון השמים

אני קורא לאזרחי חיפה להמטיר על תלונות המשטרה תלונות, לא לתת מנוח, לתבוע חקירה בכל מקרה של חריגה. יש כעיה בקשר לעונשים, העונשים מצחיקים: מאסר ששה חודשים או קנס. וקנס רלבנטי היום זה 2,500 — 3,000 שקלים. חברים יקרים, באירופה ובארצות־הברית מנהלים של מפעלים מזהמים. אחרי כמה אזהרות — יושבים בבית־סוהר. בואו נכה אותם ראשית כול בכיס. כמוכן, לא ב־2,500 — 3,000 שקלים. יש סעיף 63 לחוק העונשין, והסעיף הזה אומר דבר מעניין: אם אדם היה חייב לבצע דבר כלשהו מטעם החוק, וכדי לחסוך את הכסף הוא לא ביצע אותו — ראשי בית־המשפט להטיל עליו קנס שערב יתה עד פי ארבעה מהסכום שהוא רצה להרוויח. כדי לסבר את האוזן, המשמעות היא שאם הם ירצו לחסוך במשטף כזה 10 מיליון דולר, בית־המשפט יכול להטיל עליהם קנס גבוה מאוד. הוא לא יטיל עליהם. כמוכן, קנס של 40 מיליון דולר. — — —

שבח וייס (המעריך):
האם זה קנס אישי?

יאיר צבן (מפ"ם):
אישי ועל החברה. אני אומר שצריך לשבור את התקרה של 2,500 שקלים, כי זהו סכום מצחיק. בלי קנסות כבדים, כבדים ממש, של מאות אלפי שקלים, ואם הם לא יעזרו, בלי שישלחו את הבוסים המזהמים האלה לשבת קצת בבית־סוהר — לא ישימו קץ לעניין הזה. כי הצפצוף על החוק מבחינה זאת הוא ארוך.

על־פי מחקר שנעשה ב־1984 בקרב 4,300 ילדי כיתות ב' וה' בשלושה אזורים בחיפה, היו סימנים מדאיגים להשפעת הזיהום על הרגישות.

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני מצטער לומר, שהארץ שלנו נוגעה בפרובינציאליות מפגר ומסוכן בכל מה שנוגע ליחסה של דעת הקהל לבעיות של איכות הסביבה, לסכנות אקולוגיות, למפגעים בריאותיים ובטיחותיים ולמוקרי סיכון המוניים. אנחנו מפגרים ב־20 שנה אחרי אירופה ואחרי אמריקה, ואנחנו צריכים לסגור את הפער.

מפרץ חיפה הוא אחת הפנינות בנף הארץ שלנו, והוא הופך לאט לאט לאזור מפויח, מאוכך, שקשה ומסוכן לחיות בו. אם תושבי חיפה יקימו תנועה עממית לעומד בפרץ, לכפות על הממשלה ועל המוסדות שינוי יחיס, יש תקווה שחיפה תחזור להיות מה שהיתה אמורה להיות.

היורד א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת יאיר צבן. באותו נושא — רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי, בבקשה.

תופיק טובי (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, הבעיה של זיהום האוויר בחיפה אינה חדשה, אך דחיפות הדיון מחויבת בגלל ההתחמרה הנוספת שחלה והחרפת הסכנה לבריאותם של תושבי עיר הכרמל.

זיהום האוויר בחיפה, שהוא הגבוה ביותר לעומת כל מקום אחר בישראל, היה נושא לדיון לא פעם אחת. אנחנו לא נרפה מדיון חוזר בכל המקומות שהנושא שייך אליהם, ככנסת, כעירייה ובחוגי הציבור, ונתבע ללא הפסק נקיטת הצעדים הדרושים כדי לפזר ולהרחיק ולמנוע את הענן הרעיל המסכן באופן ממשי את בריאותם של תושבי חיפה. האחריות מוטלת בראש ובראשונה, על הממשלה, על כל משרדיה ושריה הנוגעים בדבר.

ונוסף על כך הם משחררים לאוויר כמויות גדולות של פחמימנים: 3. חיפה-כימיקלים — מפעל הפולט לאוויר תחמוצות חנקן במהלך ייצור של דשנים: 4. מפעלי "נשר" לייצור מלט — אלה מהווים מקור לפליטת אבק, לזכותה של "נשר" ייאמר, שבשנים האחרונות היא השקיעה אמצעים גדולים מאוד, מיליונים רבים, כדי להקטין את כמות פליטת האבק מהתעשייה שלה. על אף העובדה הזאת, עדיין יש כמויות גדולות של זיהום, ומי שעובד בחיפה רואה את העשן המיתמר מארובות המפעלים שצינית.

אדוני היושב-ראש, לכל אלה מצטרפת פעילותם של עשרות מפעלים אחרים ואלפי כלי רכב, המהווים אף הם מקור נכבד לפליטת מזהמים ועשן.

מצב חמור זה הביא את משרד הבריאות, מתוך דאגתו ואחריותו לבריאות הציבור ולבריאות הסביבה, לנקיטת צעדים מיוחדים לשיפור המצב, במקביל לצעדים דומים הנוקטים באזורי תעשייה אחרים.

לראשונה יום המשרד ודאג, בתיאום עם השירות המטאורולוגי, עם חברת החשמל ובתי-הזיקוק, להפעיל את הנוהל של שימוש בדלק דל-גופרית — זאת עשה משרד הבריאות — בימים שבהם המצבים המטאורולוגיים קשים. נוהל זה שולב מאוחר יותר במערכת הצווים האישיים שהוציא שר הפנים לבתי-הזיקוק ולתחנת הכוח של חברת החשמל, לפי שמכוחו בחוק למניעת מפגעים, זאת עשינו גם באשדוד — הכרחנו את חברת החשמל להשתמש בדלק דל-גופרית, כדי להקטין את הזיהומים ברגע שהם מנקים את הארובות ופולטים את העשן.

צדק חבר הכנסת יאיר צבן כמה שציטט מדברי, אכן, בשנת 1982 החליטה הכנסת שהחוק הזה, שנקרא חוק כנובין, יועבר כולו לאחריות שר הפנים ולסמכותו, ולא יהיה באחריותם של שני משרדים — משרד הפנים ומשרד הבריאות. הכנסת החליטה, שהאחריות לחוק הזה מוטלת על שר הפנים, והוא חייב היה להחקין תקנות. מאז 1982 ועד היום התקנות לא הותקנו, וזאת בשל הוויכוח המתמשך בין משרד הבריאות לבין משרד הפנים, כאשר משרד הפנים אינו רוצה להכיר בעובדה שהאחריות לבריאות העם ובריאות הסביבה היא בידי משרד הבריאות, ואילו האחריות לאיכות הסביבה היא בידי משרד הפנים, וקביעת התקנות צריכה להיות על-פי האחריות של המשרדים האלה. הוויכוח הזה, לצערי הרב, נמשך וטרם הוכרע — העקשנות הזאת אינה מובנת — ומכאן כל האי-תיאומים שאתה דיברת עליהם, חבר הכנסת צבן, ואני מאשרת אותם, לכן, גם כשהוציאו את הצווים האישיים לבתי-הזיקוק, הוציאו את משרד הבריאות מן התמונה הזאת, מפיקוק ומעקב ומכל מה שמתחייב, ועל כך אנחנו גם מחפלים ומשתוממים. אבל זה יוכח בין המשרדים, ואני איני רוצה לשתף בו את הכנסת.

יאיר צבן (מפ"ם):
זו ממשלה זו?

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמולזינו:
משרד הבריאות משיך לפעול על-פי פקודת בריאות העם, כפי שאמרת, והוא ביצע בתקופה האחרונה סקר אפידמיולוגי נרחב במרחב חיפה, שתכליתו היתה לבדוק את מידת ההשפעה של הפעילות התעשייתית על בריאות הציבור. ממציא הסקר, אף שלא הצביעו על מצבי תחלואה כרוניים, הבליטו את קיומם של אינדיקטורים מסוימים של רגישות יתר באזורים מסוימים, אשר ניתן לשייכם למצב בלתי משכיב רצון

בחיפה ושחרור תושבי חיפה מהעננים הרעילים המכסים את העיר והפכים אלפים מתושביה לחולי אסטמה, דורשים צעדים יסודיים, בסיסיים. הם דורשים מדיניות כוללת ממשלתית, של דאגה לאיכות הסביבה.

מבחינה מעשית יסודית דרושים שני דברים: התקנת אמצעים טכנולוגיים שימנעו פליטת גזים רעילים משרפת דלק במפעלים השונים, ובמיוחד בבתי-הזיקוק, וסילוק פסולת בלי שתפגע בסביבה.

קיימת האפשרות למנוע זיהום אוויר מבתי-הזיקוק וממפעלים אחרים על-ידי התקנת קולטנים למניעת פליטת תחמוצת-גופרית. זהו דבר מקובל כיום במפעלים חדישים, והוא אפשרי בהחלט כמקרה של בתי-הזיקוק ומפעלים אחרים. דרוש גם מעבר אבסולוטי לדלק דל-גופרית. אבל השיקולים הכלכליים של חברת בתי-הזיקוק, חברת החשמל וגם של הממשלה, עדיפים על בריאותם של למעלה מ-250,000 תושבי חיפה והסביבה. הדאגה של המפעלים פולטי העשן הרעיל לרווחיהם השמנים עדיפה על בריאות המוני העם. ולגישתם המעמדית הקובעת שהרווחים של בעלי ההון הם מעל לבריאות העם — שחלף לעוזל, מקבלים בעלי ההון את גיבוי הממשלה, ומהמשרדים למיניהם שומעים דיבורים לריק והבטחות סרק.

ודאי, צריך יותר פיקוח ממשלתי. ודאי, צריך לפעול לאכיפת הצווים האישיים. ודאי, צריך מערכת חדישה של ניטור והתנעה. אך מעבר לכך דרושה מדיניות שתתחשב בבריאות של המוני העם יותר מאשר בבריאות של בעלי ההון, שתדאג להבטיח את השקעות היסוד למכשור טכנולוגי שימנע כליל את זיהום האוויר.

זאת הכעיה שאנו תובעים לקיים עליה דיון רחוק, לפני שתושבי חיפה, וגם תושבי תל-אביב, הסובלים מהגזים הרעילים המרחפים באוויר, יצטרכו לחיות ולנשום עם מסכות גז.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת תופיק טובי, גברתי שרת הבריאות, בבקשה.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמולזינו:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אני הופתעתי כאשר הופנתה אלי ההצעה לתשובה, אך מתוך כבוד לשני חברי הכנסת נעניתי בחיוב, כידוע, הנושא של איכות הסביבה והחוק נגד מפגעים הם באחריותו של שר הפנים.

משרד הבריאות, שהנושאים של בריאות העם ובריאות הסביבה הם באחריותו, מודע זה שנים רבות למצב המיוחד השורר בחיפה, מקום שבו מרכזי פעילות תעשייתית מהגדולים בארץ ממוקמים בקרבת אזורי מגורים צפופים. מיקומם של חלק גדול מהמפעלים נקבע עוד בשנות ה-20 וה-30, ולא ככולס הוחקן ציוד מודרני, הן לתהליכי הייצור והן לשם מניעת בעיות סביבתיות. נוסף על כך, שוררים באזור מפרץ חיפה תנאים מטאורולוגיים מיוחדים, המקשים לעתים את פיזור ודילול מזהמי האוויר.

המפעלים העיקריים המהווים מקור פוטנציאלי לפליטת מזהמים לאוויר הם: 1. חברת החשמל — אחד הצרכנים הגדולים של דלק כבד המכיל גופרית ואספלטנים. שרפת דלק זה ללא אמצעי סינון כלשהם של גזי הפליטה גורמת לפליטה של שורה של מזהמים, ובהם תחמוצת גופרית, תחמוצת חנקן ופיח; 2. בתי-הזיקוק — אף הם צרכן רציני של דלק כבד,

ואסטמה בחיפה היא הגבוהה ביותר. זה נושא שאיננו שנוי במחלוקת.

אכן, לפני כשבועיים היה גל של זרם אוויר שמשך את הזיהום לכיוון השכונות הדריהכרמל ורמת-הדר, ובכית-החולים "רוטשילד" נרשמה עלייה גדולה מאוד במקרי האסטמה. הבוקר שוחחנו עם השר שחל, ואני רוצה לומר, אף שלא הוסמכתי לכך, אבל כדי לאזן קצת את התמונה, שהוא הודיע לנו שהוא תומך בכל נקיטת אמצעים נגד מי שעוברים כאן על החוק; כלומר, שלא יהיה כלל ספק — אם עברו בחייהזיקוק על החוק ויגישו תלונות, התלונות יטופלו בכל חומרת-הדין, והשר לא יגן על מי שעבר על החוק.

העניין מסובך מאוד, ועל כן אני ממליץ שנקיים את הדיון בוועדה. יש כאן התנגשות קבועה בין אינטרסים כלכליים לבין אינטרסים של בריאות הציבור. אני התנסיתי בכך. ב-1978 הייתי מין "מר אקולוגיה" שם, כי נתמנתי עליידי כל גורמי הציבור להיאבק נגד שינוע פחם בחיפה, והתנסיתי, באופן אישי, בכל הקרב הזה. המאבק שלי נשען על תמיכה ציבורית מסוימת, ועם זאת, גורמים כלכליים חזקים מאוד יצאו נגדי על שהרהבתי עוד להעלות על דעתי לבקש להוציא חלק מן המזהמים מן העיר.

בשל מורכבות העניין ובשל הצורך לשמוע את כל גורמי הציבור בוועדה, את כל האנשים המתמחים, לעשות אפילו מין "הירינג", אני מציע שנעשה דיון יסודי בוועדה, ואני, כמובן, מודה עם תוכן ההערות של חברי כאן. אני אודה אם תסכימו, ואם גם שרת הבריאות תסכים להעביר את הנושא לוועדה.

הי"ר א' נתמיאס:

תודה. חבר הכנסת יאיר צבן, אתה מסכים להצעה של חבר הכנסת שבח וייס?

יאיר צבן (מפ"ם):
מסכים.

הי"ר א' נתמיאס:

חבר הכנסת חופיק טובי, מסכים?

חופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מסכים.

שרת הבריאות ש' ארכליאלמוזלינו:

אדוני היושב-ראש, גם אני מסכימה. אם חברי הכנסת רוצים ועדה, גם אני מסכימה.

הי"ר א' נתמיאס:

תודה רבה. חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת, והיא להעביר את הצעותיהם של חברי הכנסת יאיר צבן וחופיק טובי בעניין זיהום האוויר בחיפה לוועדת הפנים של הכנסת. מי להצעה? מי נגד?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

הי"ר א' נתמיאס:

חברי הכנסת, לפי מספר הנואמים והנושאים יש לפנינו עוד כשעה — שעה וחצי דיון. לכן אני מכריז על הפסקה של חמש דקות.

שבח וייס (המערך):

עכשיו יש הצעה לזיהום אוויר.

של איכות האוויר, גם ממציא הניטור בתחנות הניטור הקיימות, החורגים מהחקנים ומתגלים מדי פעם, תומכים בקביעתנו, כי אוויר העיר חיפה רע, ואף מעבר לכך, מבחינת כושרו לקלוט מזהמים נוספים.

בעקבות האירוע של חריגה מהתקן לגופרית דר-חמצנית שאירע באזור חיפה ביום 20 בינואר 1987, ולצערנו, הוא איננו חריג וכבר היו דברים מעולם, נעשית בדיקה אם חלה במקביל גם עלייה בתחלואה במחלות דרכי הנשימה. בינתיים ידוע רק, שבים האירוע פנו לחדר המיון של בית-החולים "רוטשילד" בחיפה, המאשפו את האוכלוסייה הקרובה למקום האירוע, שמונה חולים עם התקף חריף של אסטמה, לעומת כ-שלושה — ארבעה חולים בממוצע ביום רגיל. ניתוח מלא של הנתונים האפידמיולוגיים, הכולל גם את הפניות למרפאות קופת-חולים ולמגן-דוד-אדום, מתבצע בימים אלה ויסוכם בקרוב. אשמח להמציא לכם את הנתונים אם תהיו מעוניינים בכך.

הנהלת המשרד הנחתה את נציגיה בוועדות התכנון השונות, לרבות המועצה הארצית לתכנון ובנייה, להתנגד לכל יוזמה להגברת הפעילות התעשייתית בחיפה לפני שיתקיים טיפול יסודי במקורות הזיהום הנוכחיים. לדוגמה, אנו מתנגדים להקמת תחנת כוח חדשה המופעלת בפחם סמוך לנמל חיפה, לפני שניווכח כי חברת החשמל אכן נקטה צעדים כעלי משמעות לפתרון המטרדים הנוכחיים. כך גם אנו מתנגדים לתוכניות להגדלת התשלובת הפטרוכימית, לפני שיצומצמו פליטות המזהמים מבתי-הזיקוק ומהמפעלים הסמוכים לו, ואנחנו מטילים וטו בעניין הזה. לא ניתן אישור לכך.

משרד הבריאות איננו מתנגד להקמת תחנות ניטור נוספות. עם זאת יש לציין, שתחנות ניטור משמשות לאפיון המצב כשטח, והדבר מבוצע גם באמצעות תחנות הניטור הקיימות. בראש סדר העדיפויות של המשרד עומדת הפעילות למניעה, להפחתה ולצמצום מקורות הזיהום.

אדוני היושב-ראש, לדעתנו, לכיוון זה יש להפנות את המשאבים הקיימים והעתידיים, והם בוודאי אינם מספיקים, ולפי תפיסה זו אנחנו נמשיך לפעול גם בעתיד — להביא להקטנת רמת זיהום האוויר בחיפה ולתת לאוכלוסייה, ומגיע לה, לנשום אוויר שיהיה, לפחות, תואם באיכותו, או דומה, לאוויר שנושמת האוכלוסייה בחלקים אחרים של הארץ. על כך אנחנו מצווים.

אדוני היושב-ראש, אני נענית להצעת שני חברי הכנסת הנכבדים ותומכת בקיום דיון כמליאה בשתי ההצעות.

הי"ר א' נתמיאס:

תודה. הצעה לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להעביר את הדיון לוועדה, ואני רוצה להסביר מדוע, לפי דעתי, צריך לדון בנושא זה בוועדה.

אני חיפני, ואין לי אלא לאשר את כל הממצאים שהוצגו כאן עליידי חברי יאיר צבן וחופיק טובי. חיפה שוכנת סמוך לריכוז הגדול ביותר בארץ, לשמחנתנו, של תעשייה כבדה, ובמיוחד של תעשייה שיש לה פוטנציאל של זיהום, ובמשך שנים רבות מאוד תושבי חיפה, ובעיקר תושבי הגבעות — רמת-הדר, הכרמל, נווה-שאנן — סובלים סבל של ממש. על-פי כל הממצאים והמחקרים, רמת החולי במחלות ריאה

יח. הצעה לסדר-היום

הגילויים האחרונים בדבר החשדות לעבירות על חוקי הבחירות שביצעו מפלגות במערכת הבחירות ולאחריה

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אני מתכבד לפתוח את הישיבה לאחר הפסקה של חמש דקות. אנחנו ממשיכים בישיבה וניגשים להצעה הבאה לסדר-היום, מס' 5181, בנושא: הגילויים האחרונים בדבר החשדות לעבירות על חוקי הבחירות שביצעו מפלגות במערכת הבחירות ולאחריה. חבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה.

אהרן הראל (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לשאול משהו.

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה.

אהרן הראל (המערך):

האם העובדה שאין פה אף לא שר אחד פירושה שהממשלה מסתייגת מההצעה הזאת? מי יענה?

יהושע מצא (הליכוד):

הממשלה רגילה לא להיות באולם.

אהרן הראל (המערך):

שאלתי את היושב-ראש, לא אותך.

מיכאל איתן (הליכוד):

למה צריך את הממשלה? לפי התקנון — — —

היו"ר א' נחמיאס:

תכה, אדוני, אני צריך להשיב.

שבח וייס (המערך):

— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

חבריה, השעה מאוחרת. מה התעוררתם פתאום? מה קרה?

היו"ר א' נחמיאס:

אני צריך להשיב לחבר הכנסת אהרן הראל, ואבקש. רק הפעם, לא לעזור לי — רק הפעם.

חבר הכנסת אהרן הראל, נכון שמקובל שאחד השרים צריך להיות נוכח באולם ולהשיב, אבל תקנון הכנסת אינו מחייב זאת. מה שאמרת נרשם בוודאי כפרוטוקול, אבל אני איני יודע אם לממשלה יש עמדה בנושא אם לאו. אדוני מסתפק?

אהרן הראל (המערך):

אני מבין שהממשלה מסתייגת מההצעה, ולא, היא היתה נוכחת. שיבוא מישור ויאמר ההיפך.

היו"ר א' נחמיאס:

איני יודע.

אהרן הראל (המערך):

אני מפרש זאת כאילו היא מסתייגת — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

איך היא יכולה להסתייג ממה שהיא עדיין לא שמעה?

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשעה כה מאוחרת ובתחתית בעובדה שאני, באופן אישי, לפחות בשבוע האחרון, משקיע שעות רבות ומאמצים רבים עלי-מנת לנסות ולבדוק את הנושא הזה לגופו, בצורה עניינית — —

קריאה:

חיפושים במחתרת.

מיכאל איתן (הליכוד):

— אני מצפה שחברי הכנסת שהפגינו, בטרם פתחתי את פי — היכן חבר הכנסת הראל? אני מבין שהוא גילה סולידריות עם הממשלה ועזב — — —

שבח וייס (המערך):

אין לו שום סיבה לשמוע אותך. מי רוצה לשמוע אותך?

מיכאל איתן (הליכוד):

ובכן, אני מקווה שחברי הכנסת יעשו מאמץ ויקשיבו לדברים, ואולי דווקא בכך יתרמו להסרת הספק הקיים בדבר נכונותם להתמודד עם הבעיה עצמה; בדבר נכונותם לתקן ליקויים; בדבר נכונותם לשמוע ביקורת; בדבר נכונותם לנהל ויכוח בצורה עניינית והוגנת, כאשר גם מקשיבים וגם מעיירים.

אדוני היושב-ראש, לפני ימים מספר התפרסמה בעיתון "חדשות" כתבה, ובה נמסר על האשמות כבדות של רוד בלאס נגד מפלגת העבודה, נגד אישים במפלגת העבודה ונגד תנועת "יחד".

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

מי היה הכתב?

מיכאל איתן (הליכוד):

שאלו הכרוך.

מתוך הכתבה עצמה עלו בעצם ארבעה כתבי-אשמה: הראשון נגד סגן שר האוצר דהיום, עדי אמורי, שהיה אז רק חבר הכנסת עדי אמורי. כלפיו נטען, שבזמן היותו מרכז סיעת המערך 'בוועדת הכספים שימש גם יועץ כספי לרוד בלאס, שהיה אחד הסוחרים הגדולים בבורסה באותה עת; האשמה השנייה היתה מכוונת כלפי מי שהיה ראש הממשלה, שמעון פרס — —

דב שילנסקי (הליכוד):

אבל למה נגד עדי אמורי? לא הבנתי.

קריאה:

— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מצטט מה שהיה כתוב בעיתון. למה זה גורם להתרגשות גדולה כל כך?

— על שהוא לקח או קיבל מדוד בלאס שעון יקר ערך; האשמה השלישית היתה מכוונת כלפי מפלגת העבודה על כך, שבתנועה סיכוכית עקפה את האיטור שחל על תאגידים להעביר כספים למימון בחירות, והשתמשה בבלאס כאמצעי על-מנת לבצע העברת כספים לקופתה; האשמה הרביעית היתה כלפי תנועת "יחד" ונגד המערך ושמעון פרס, בכך

פרס, גם בתוקף תפקידו כאותה עת כמועמד לראשות הממשלה, או כראש הממשלה — אני עדיין איני יודע באיזה תאריך מדויק האירוע הזה התרחש.

עדנה סולודר (המעריך):

— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

גם בחפיקו כיושב-ראש מפלגת העבודה, ובעיקר אני תמה היום על הטיעונים ששמעתי מפי מזכ"ל מפלגת העבודה נגד דוד בלאס, שהוא עדיין בחזקת זכאי. הוא אומנם נאשם בעבירות קשות של מרמה, אבל הוא זכה לקיתונות של שופכין מפיו של מזכ"ל מפלגת העבודה, אז היה להם נוח מאוד לעשות אתו עסקים גדולים, היה להם נוח מאוד להקפיץ אותו במסלול מטאורי מעבר לכל העסקים הפעילים ולאנשים שמאמינים באידיאולוגיה ובדרך תנועת העבודה. הוא הגיע ישר לצמרת. היום — קיתונות של שופכין.

אם דוד בלאס הוא אכן כמו שמציג אותו מזכ"ל מפלגת העבודה, מדוע לא יחזיר לו שמעון פרס את השעון?

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה לסיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

האשמה השלישית — — —

ארנוני היושב-ראש, אני מבקש שתיתן לי — — —

היו"ר א' נחמיאס:

אתה מסיים בעוד מחצית הדקה, בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מבקש ממך לתת לי — — —

היו"ר א' נחמיאס:

אני מבקש ממך לסיים בעוד מחצית הדקה.

מיכאל איתן (הליכוד):

האשמה השלישית — ואני מצטער מאוד — הרצינית, ואליה אנחנו צריכים להתייחס, והיא זאת שצריכה להדאיג את כלנו, נוגעת לעסקאות הגדולות. לא מדובר בשעון, לא מדובר בשירות אלפי דולרים.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה לסיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

מדובר בסכומי עתק של מאות אלפי דולרים. 85 מיליון ו-780,000 שקלים ישנים לפקודת מפלגת העבודה, חתום על-ידי דוד בלאס, סכום שווה ערך ל-200,000 דולר.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מיכאל איתן, אתה מסיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

המחאה נוספת על אותו סכום וכנ"ל המחאות נוספות.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מיכאל איתן, תסיים בבקשה.

אמנון לין (המעריך):

— — —

שבח וייס (המעריך):

— — —

שאותו דוד בלאס נתבקש לשלם כספים לרמי אונגר, שאתו היו לו כמה עניינים משותפים נוספים, תמורת הסכמתה של תנועת "חד" ללכת לקואליציה עם המערך.

אני רוצה לנסות לפרט את ההאשמות אחת לאחת ולבדוק בעצם מה קרה. אני באופן אישי, כשקראתי את הדברים, היה לי ספק רב אם צריך להתייחס אל ההאשמות האלה ברצינות. מצבו של דוד בלאס היה ברור לי. התייחסתי בחשד רב להאשמות שהוא משמיע, והבנתי שמוכרחים לנקוט אמצעי זהירות על-מנת לוודא כל מלה ומלה היוצאת מפיו. התחלתי לעסוק באיסוף העובדות ובבדיקת הנושא. נפגשתי עם פרקליטיו. הם הפנו אותי למקורות נוספים. שוחחתי, קראתי, בדקתי. לא השמעתי שום האשמה עד לרגע הראשון שבו נודע לי מהרדיו, שסגן השר אמוראי מאשר את העובדה שקיבל כספים מדוד בלאס כשכר ייעוץ — עובדה שאין בה משום עבירה פלילית, אך ללא כל ספק יש בה פגם מוסרי, ואני חושב, מתוך היכרותי עם סגן השר אמוראי, שהוא מצר על כך, ואין לי ספק שהדבר הזה צריך לשמש גם אות אזהרה וקו אדום לכל שאר חברי הכנסת: כי אם הגיע המצב לידי כך שחבר הכנסת עדי אמוראי נכשל במעשה הזה, אין לי ספק שכמעט כל אחד אחר מחברי הבית עלול להיכשל בכך, אם לא תהיה תקנה מפורשת שתאסור ניגוד אינטרסים כזה.

עדנה סולודר (המעריך):

בדקת זאת עם כל חבריך?

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מבקש להתייחס לנושא השני. פניתי למכון הפוליגרף. לא פרסמתי את העובדה הזאת. הלכתי לבדוק האם נכון מה שדוד בלאס טוען לגבי מסירת השעון, אך ורק מתוך מחשבה ומתוך רצון לבדוק ולוודא, שהאדם הזה אינו ממציא המצאות אלא יש דברים בנו, ויש ביסוס נוסף לטענה שלו. לא יכולתי לבדוק זאת בדרך אחרת.

העובדה שהלכתי למכון הפוליגרף נתגלגלה ונודעה לאמצעי התקשורת. הדבר פורסם בדיעבד. אין לי ספק שלאחר שהייתי מקבל את התשובה, הייתי ממילא מפרסם אותה, משום שאני חושב שאם אכן הגרסה נכונה, ואכן התברר היום שהיא נכונה, אין בכך רק כדי לתת מידה כלשהי של סבירות לטיעוני האחרים של דוד בלאס, אלא יש כאן בעיה מוסרית שאנחנו צריכים להתמודד איתה, ואי אפשר לפטור אותה באמירה: טוב, מה קרה? — קיבלנו שעון ששווה כ-1,200 — 1,300 דולר.

אני חושב שאמירה כזאת מעוררת לפחות את הצורך בכמה הסתייגויות. מה יחשוב מנהל בשירות הממשלתי, פקיד בלשכות המס, כל אדם הכפוף לתקשי"ר, שיש לו השפעה על אחרים, כאשר הוא יעמוד בפני מצבים דומים, כאשר יבואו אליו אנשים שאתם הוא נמצא בקשרים של עבודה ויביאו לו תשורות בשווי של 500 דולר, או 1,000 דולר?

אני חושב ששמעון פרס אינו טיפש, או אינו נאיבי עד כדי כך שהוא יחשוב שדוד בלאס רצה את קרבתו אך ורק בגלל אישיותו המקסימה. דוד בלאס הוא סוחר ממולח, הוא איש עסקים שהמטרה הראשונה והבסיסית שלו היא עסקים. עסקים מטבעם שואפים להתקרב לפוליטיקאים, למקבלי החלטות, ולהשפיע עליהם. אי אפשר לנתק את הזיקה בין בעלי ההון לבין עולם הפוליטיקה. אי אפשר לנתק את הזיקה בין הסוחרים והאנשים שרוצים לבצע עסקאות לבין אלה שמקבלים החלטות ועשויים, או מסוגלים, או עלולים לשנות את גורל אותן עסקאות. אבל, בהחלט יש להטיל סייגים, הראשון שהיה צריך לתת דוגמה ולהראות את הסייגים האלה היה דווקא שמעון

מיכאל איתן (הליכוד):

מפלגת העבודה מטעה את הציבור בכך שהיא אומרת שהכספים האלה הם תרומה — — —

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת איתן, אתה לא שומע שאני אומר לך להפסיק?

מיכאל איתן (הליכוד):

תן לי לסיים את המשפט.

היו"ר א' נחמיאס:

אני מבקש ממך להפסיק עכשיו.

מיכאל איתן (הליכוד):

הבית הזה לא הטיל עונשים.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת איתן, אתה מפסיק עכשיו.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה לא יכול להגביל אותי.

היו"ר א' נחמיאס:

מה זה, אני לא יכול להגביל אותך?

מיכאל איתן (הליכוד):

תן לי לסיים את המשפט.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת איתן, תרד בבקשה מן הדוכן.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מבקש לסיים את המשפט — — —

היו"ר א' נחמיאס:

אני מבקש ממך לרדת מן הדוכן.

מיכאל איתן (הליכוד):

אל תסתום לי את הפה ואל תנצל את המצב שאתה — — —

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת איתן, אתה יורד עכשיו מהדוכן.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מבקש לסיים את המשפט.

היו"ר א' נחמיאס:

אני מבקש ממך לרדת מן הדוכן.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מוחה בכל תוקף על הסמכויות שנטלת לעצמך כדי שב־ראש הישיבה, אתה נוהג כאיש מפלגת העבודה, אתה סותם פיות, והתנהגות כזאת — — —

היו"ר א' נחמיאס:

אני מבקש ממך לרדת מן הדוכן.

תודה לחבר הכנסת מיכאל איתן.

חברי הכנסת, סליחה, מחילה, ולפרוטוקול, אני רוצה להודיע שלא אני אותה שהוא צריך להפסיק, כי אם סגנית מזכיר הכנסת, ממלאת־מקום מזכיר הכנסת, היא עשתה זאת עוד לפני שהייתם־שלוש דקות. זה החל כאשר התחלתי לבקש ממנו להפסיק.

מיכאל איתן (הליכוד):

כמה פעמים היום אותו ואה לא הפסקת?

היו"ר א' נחמיאס:

אולי תקשיב לי, ואחר כך תעיר הערה? תקשיב לי, אחר כך תעיר מה שאתה רוצה להעיר. אני אתן לך להעיר.

אגיד לך למה.

קריאה:

— — —

היו"ר א' נחמיאס:

כי הוא אמר לפרוטוקול, שאני מנצל את היותי חבר מפלגת העבודה כדי להפסיק אותו ולסתום לו את הפה על מה שהוא אמר על מפלגת העבודה. זה לא נאה מצדך מה שאמרת, באמת שלא.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

חבר הכנסת איתן, אני מציע לך לקחת את הדברים בתורה.

מיכאל איתן (הליכוד):

ארוני היושב־ראש, אנחנו בבית הזה מקבלים את האיתותים, רואים אותם גם מכאן. אילו היו נוהגים היום לפי הזמנים הקצובים — היינו דנים כבר מזמן בהצעה האחרונה לסדר־היום. אתה והיושבים־ראש שקדמו לך נתתם כמעט לכל הדוברים, אולי לכולם, להתבטא זמן רב יותר מאשר עשר הדקות המוקצבות. יכולת לתת לי לסיים את המשפט.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה.

מיכאל איתן (הליכוד):

בהמשך לבקשה שלך, אני חוזר שנית — החשד קיים בלבי, אבל בגלל כבוד הכנסת אני לוקח את דברי כחזרה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה לך.

שבח וייס (המערך):

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

— — —

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה לך.

שבח וייס (המערך):

— — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

מה יש, חבר הכנסת שבח וייס? מה אתה מחפש? הוא חוזר בו, אז מה אתה מחפש? אתה תפסיק עם זה.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת פנחס גולדשטיין, בבקשה ממך.

חבר הכנסת מיכאל איתן, אני מזמין אותך — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

— — —

שבח וייס (המערך):

— — —

היו"ר א' נחמיאס:

סליחה, אני מבקש מכם.

אני מזמין אותך, חבר הכנסת מיכאל איתן, להסתכל בסוף הישיבה על לוח הזמנים שאני רושם. אנחנו יכולים לעשות זאת באופן חברי בהחלט, ואז תיווכח כמו עיניך.

או לא נכונים — אני חושב שצריך לברוק אותם, ואז נראה.
כזה עדיין לא קבענו שום עובדה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. חבר הכנסת מיכאל איתן, אתה מסכים שהצעתך
תועבר לוועדה, כהצעתו של חבר הכנסת שפט?

מיכאל איתן (הליכוד):

כן, לוועדת החוקה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: האחת, להעביר
את הנושא לוועדה; השנייה — להסיר את הנושא מסדר-היום.
אני מעמיד את שתי ההצעות להצבעה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה שלא לכלול

את הנושא בסדר-היום — 9

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 15

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

9 הצביעו בעד הסרת הנושא מסדר-היום. 15 הצביעו בעד
העברתו לוועדה. הנושא יועבר לוועדת הכנסת.

מיכאל איתן (הליכוד):

ביקשתי להעביר לוועדת החוקה.

היו"ר א' נחמיאס:

נכון, אבל היה מישור שביקש להעביר אותה לוועדה
לענייני ביקורת המדינה. לכן ועדת הכנסת החליט לאיזו ועדה
להעביר את הנושא.

יט. הצעה לסדר-היום

הפיכת הכנסת לטריבוטל עממי בסוגיות הנדונות בבתי-משפט או בטרם משפט

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנחנו עדים לאחרונה
למצב שבו הכנסת מחליפה את עורה ומשנה את תפקידה
המסורתי, של זרוע מחוקקת, והופכת לנגד עינינו לזרוע
כולשת. חברי כנסת משקיעים את מלוא מרצם במילוי תפקידים
שהם בעצם תפקידיה של המשטרה והופכים את כמת הכנסת
לטריבוטל עממי, לקדם-משפט. הדבר חוזר על עצמו בקצב
מדהים, ואני חושב שזאת היא תופעה אנטי-פרלמנטרית,
אנטי-דמוקרטית חמורה.

הציג לפנינו כאן חבר הכנסת איתן בצורה תמציתית מודל
פראקסלנס של וולגריזציה של הכנסת. הוא לוקח סדרה של
אירועים על-פי כתבות בעיתון, מביא אותם לבית הזה כעובדות
מגמרות, בחלקן בצורה של השערה, במסווה של דאגה
לתקניות חיינו הציבוריים, כאשר המגמה השקופה היא מגמה
של משפט ליני' עממי.

הוא מביא כאן דוגמאות של חבר כנסת אחד, שכאשר היה
חבר כנסת עסק בעיסוק נוסף, כפי שרוב חברי סיעתו עושים יום
יום, ולעומתם הוא דג רקק. הוא מבקש לחקור כאן מפלגה
כאילו כאן המקום לחקירה. זה כאילו הייתי בא ומבקש לחקור
עכשיו מחדש את קרן תל-חי ואת השלוותות הוואדוויז של

האם יש חבר כנסת הרוצה להשיב? אני רואה שלא.

אהרן הראל (המערך):

אני מבקש להוריד זאת מסדר-היום. ההצעה אינה ראויה
לתשובה מעל במה זו.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אדוני, לא מצלצים.

היו"ר א' נחמיאס:

נצלצל, נצלצל.

חבר הכנסת אהרן הראל, אם אתה רוצה להציע משהו, יש
לך רשות לעשות זאת מעל הדוכן.

מיכאל איתן (הליכוד):

זה ראוי לתשובה, אבל כל ה"בכל"ט" שהיה כאן ראוי
לתשובה, נכון?

אהרן הראל (המערך):

אני מציע להסיר את הצעתו של מיכאל איתן מסדר-היום
ללא נימוק, כי אין הצעה זו ראויה לתגובה של חברי כנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. חבר הכנסת גרשון שפט, בבקשה.

גרשון שפט (התחיה):

אני מציע להעביר את הצעתו של חבר הכנסת מיכאל איתן
לוועדה לביקורת המדינה.

קריאה:

לוועדת החוקה.

גרשון שפט (התחיה):

לוועדת החוקה. אם אתם רוצים לוועדת החוקה, שיהיה
לוועדת החוקה. בלי להתייחס לתוכן הדברים — אם הם נכונים

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא, הצעה לסדר-היום
מס' 5186: הפיכת הכנסת לטריבוטל עממי בסוגיות הנדונות
בבתי-משפט או בטרם משפט. חבר הכנסת שבח וייס, בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת גרשון שפט הציע להעביר
את הנושא שהעליתי לוועדת החוקה. אתה שאלת אותי אם אני
מסכים להעביר את הנושא לוועדה. אמרתי: לוועדת החוקה.
חבר הכנסת שפט מאשר שהוא מציע להעביר זאת לוועדת
החוקה. אני מבקש אפוא שהנושא יועבר לוועדת החוקה.

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, אני מציעה להעביר את הנושא לוועדת
הכנסת שתחליט לאיזו ועדה להעביר אותו.

היו"ר א' נחמיאס:

אם כן, הנושא יועבר לוועדת הכנסת. חבר הכנסת שבח
וייס, בבקשה.

קופת-חולים: קופת-חולים, "סולל-כונה", שנתיים-וחצי זה העיסוק שלך בממשלת אחדות לאומית, זה מה שאתה עושה.

חברים יקרים, אילו אנחנו היינו רוצים לפתוח את הכול, היינו שואלים גם מדוע בשנת 1977, למשל, נעלמו הבעיות הכספיות של קרן תל-חי — שאלה חמה, חמה לגמרי. אז כשביל מה זה נחנץ?

חי בתוכנו חבר כנסת זה שנתיים-ורבע, וכל הזמן הזה עושה מארבים, וזאת באווירה של ממשלת אחדות לאומית. הוא מתמחה בחקר "סולל-כונה", בחקר קופת-חולים, בחקר מפלגת העבודה. אנחנו דאגנו שתהיה ממשלת אחדות לאומית, תמכנו בה וקיימנו את כל ההסכמים, ואני אישית ביקשתי להעלות את הדיון הזה על הבמה, ואני אישית התייצבתי כאן, לא פעם אחת ולא פעמיים, נגד חברי הטובים ביותר, כדי להגן על הממשלה הזאת, כדי להגן על מצב שהיה לדעתי מצב בלתי נמנע מול סכנה של תוהו וכוהו חוקתי. ואחס, תוך כדי קיומה של ממשלה זו, עושים כאן מעשה של טריבונל עצמי, של גסות רוח, שאין בו שמץ של ריעות, מעשה של חשדה, של רכילות זולה, של טורים זולים, של יוון מצולה, של בוך. שנתיים-ורבע הוא מקבל משכורת של חבר כנסת כשביל יציית הברך הזה.

נחמן רז (המערך):
חיפושית וכל קוראים לזה.

שבח וייס (המערך):
לפני כמה דקות היתה כאן הצעה לסדר-היום על זיהום אוויר בחיפה. אולי פעם אחת נעשה דיון על זיהום אוויר בכית הזה?

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
מי ישיב?

שבח וייס (המערך):
אינני יודי ערו הבריאות. הייתי אומר ששר החינוך, כי נושא זה שייך להגות טיפול במידה מסוימת.

אני רוצה לומר גם דברים פוליטיים. לא ייתכן מין מצב כזה, חברים. לא ייתכן שראש הממשלה, מר שמיר, יופיע בשם האחרות, בשם השיקול הנכון, וכמה חברים יעשו כאן מלאכת בחירות זולה, וולגית, שמחזירה אותנו חזרה לתרבות כיכרות, לשם מה זה נחנץ? — מין חלוקה כזאת בין שמיר לספיר ריבלין, כשפה יש כמה ספיר ריבלינים. הוא לפחות עשה את זה בהומור. אנשים פה — — —

רב שילנסקי (הליכוד):
אתה יודע את עמדותי באופן כללי ביחס לנושא הזה, אבל מי שהתחיל בכך זה המערך, הרבה זמן לפני זה — בעניין הקרקעות ובעניינים אחרים מסוג זה. צריך לראות את שני הצדדים.

שבח וייס (המערך):
חברי, רב שילנסקי, אני פתחתי — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
הזמן שלו עבר.

שבח וייס (המערך):
פני ממונה כאן על הזמן, מאז היתה לו בעיית סטופר. חברים, אני העירתי בהתחלה הערה עקרונית לגבי הטריבונלים. הכערה זו התכוונתי למוסר כולו. לא פעם אחת עליתי כאן ודיברתי נגד הטריבונלים של חברי. מה אנחנו

קרן תל-חי ואת התרומות שמר בגין אסף בארצות-הברית כדי להושיע אותה, ואת הקרקעות, ואת עסקי הקרקעות. הוא מדבר על כך — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
— — — איך אתה לא מתבייש. מה אתם עשיתם לליכוד בעניין הקרקעות? אל תתחסד.

שבח וייס (המערך):
אתה יכול לבדוק את זה, זה חמש דקות מכפר-סבא. תבדוק שם, מר גולדשטיין.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
— — —

שבח וייס (המערך):
תבדוק את זה, מר גולדשטיין. חמש דקות מכפר-סבא עושים את זה. אתה לא קשור בעסקים פרטיים? פתאום זה מקומם אותו.

אהרן הראל (המערך):
— — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
— — —

שבח וייס (המערך):
אני לא מזכיר שום שם של חבר ליכוד, מפאת כבודם. אנחנו פה בכנסת קבוצת חברים שכבר שנים — — —

בני שליטא (הליכוד):
תגיד לי, ההר הגדול הזה של קרקעות, מה הוא הוליד?

שבח וייס (המערך):
חבר הכנסת בני שליטא, תן לי לומר משהו. אני שומע גם אותך בסבלנות רבה.

אהרן הראל (המערך):
שוחד בקרקעות זה לא — — —

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת הראל, בבקשה ממך.

שבח וייס (המערך):
יש כאן קבוצת חברי-כנסת שבמשך שנים מנהלים מערכה — ובה התחילה חברת הכנסת גאולה כהן לפני זמן רב — נגד עיסוקים נוספים מפתים של חברי כנסת. אני שותף למערכה הזאת, ולמרות הכול אינני רוצה לצאת מעל במה זו ולמנות את שמות חברי סיעתך שעסקו בשאלות כאלה, ולהתחיל להעמיד ספק, חצי ספק, שמא-ספק, להתחיל בחקירה. מדוע אתה עושה זאת? אתה מדבר על אדם שהיה חבר כנסת והיה עוסק, נאמר, בהתרמות למען מפלגתו, דבר מאוד מקובל בישראל, כאשר אתה שייך למפלגה שבה אדם-בתפקיד של ראש ממשלה נפגש עם סוחר קרקעות.

מיכאל איתן (הליכוד):
אני התייחסתי למה שהוא התייחס. הוא גילה את הדברים בעצמו. אני לא דיברתי על זה. הוא הודיע זאת קבל-כל-עם ישראל.

שבח וייס (המערך):
חבר הכנסת מיכאל איתן, אתה חבר כנסת זה שנתיים-ורבע, ואני עוקב אחרי פועלך. חוץ מתרומה ברוכה מסוימת במאבק נגד הכהניזם, אתה עוסק כל הזמן ב"אמבוש" עלינו. נעשה גם "אמבוש" עליכם. כל הזמן: "סולל-כונה",

על לא עוול בכפם. לאור הנקודה הזאת, ואיני רוצה לומר יותר מואת, אני מציע להסיר מעל סדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת שבח וייס.

אהרן הראל (המערך):

חבר הכנסת גולדשטיין, האם אתה מוכן, למען טיהור האווירה, להגיש לבית הזה את רשימת התורמים לקרן תל-חי שהתרים ראש הממשלה לשעבר, מר מנחם בגין? בזאת תטהר את האווירה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

חבר הכנסת הראל, ראשית אני מוכן לכל דבר שאתה תהיה פרטנר שלי בו.

אהרן הראל (המערך):

זה הדדי.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אני מציע, לטובת האקולוגיה ולטובת בריאות הנפש ולטובת כל הדברים שאנחנו כולנו קשורים בהם — לטובת המדינה בעיקר — להיות יותר חכמים ויותר נבונים. לכן אני מציע להסיר מסדר-היום את הנושא האקולוגי שהעלה חבר הכנסת שבח וייס.

ערנה סולודר (המערך):

חבר הכנסת פנחס גולדשטיין, האם חבריך מקבלים את הצעתך? תבדוק לפני שאתה מציע.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. חבר הכנסת פלד, בבקשה. חבר הכנסת מיכאל איתן, סליחה, איך הגעת לכאן? הזמנתי את חבר הכנסת פלד.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

חברי הכנסת, אני מציע להעביר את הצעתו של חבר הכנסת שבח וייס לוועדת הכנסת, אבל הייתי רוצה שהעניין יעלה בוועדת הכנסת לא רק מאותו רגע שמטילים אשמה על חבר סיעת המערך, אלא שכבר עכשיו יתחילו לשאול החל ממתי התחילה הכנסת הזאת, האחת-עשרה, להפוך את עצמה לטריבונול? החל ממתי התחילה לשפוט חברי כנסת שלא הוגשה נגדם תביעה על-ידי המשטרה, שלא הוגשה נגדם תביעה על-ידי היועץ המשפטי? רק מתוך יוזמתה שלה הפכה את עצמה הכנסת לטריבונול, שפטה חבר כנסת והסירה ממנו את החסינות — ממש מעשה של הפיכת הכנסת לטריבונול עממי. ממתי כל זה התחיל?

מיכאל איתן (הליכוד):

זה כתוב בחוק.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

מה שכתוב בחוק — בעניין זה אנחנו עוד מחכים להחלטה של בית-הדין הגבוה לצדק. איני יודע מדוע העניין כל כך מתמהמה. אבל מה שברור לחלוטין הוא, שאם הכנסת התחילה פעם אחת לעשות זאת — הדבר יישנה, גם אם זה נוגע לחבר ערבי של סיעה קטנה. הוזהרתי כאן בעת הדיון על הבעיה של חבר הכנסת מיעארי ואמרתי: זה יקרה למיעארי ואחר כך זה יקרה לסיעות אחרות, וזה לא ייעצר בסיעות הקטנות. עכשיו אנחנו רואים את התגשמותה של הנבואה. עכשיו הדבר פוגע בסיעות הגדולות, וזה לא ייגמר גם שם.

לכן אני מציע, שהעניין יעבור באמת לוועדת הכנסת, ושוועדת הכנסת תפשפש קודם כול במעשיה מתחילתה של הכנסת האחת-עשרה. אם היא תגיע למסקנה שאומנם אין זה מתפקידה של הכנסת להפוך את עצמה לטריבונול עממי, או אז

עושים בעצם לעם הזה? אנחנו כמו ידיו משקיעים את עצמנו בתוך יוון המצולה של עיסוק ברכילות. אם יש איזה היבט בלתי נורמטיבי ופוליטי — יש משטרת ישראל, יש ממשלכיות, וכי מישוה ימנע חקירה כזאת?

אחר כך באים בטענות על מעמדה של הכנסת. יש שאלות יסוד שצריך לעסוק בהן. כל כך הרבה שאלות יסוד. זוהי גישה מגמדת, גמדית של הכנסת, בשביל מה זה נחוץ? אנו כמו ידיו הורסים את מעמדו של הבית הזה, הופכים אותו ל"פייטון פלייס". אנחנו פה נגרום לכך שרק ארצ'י בנקרים ירצו להיכנס לבית הזה. ואתם עושים לכם מלאכה קלה. שמתם לנו כמה שוטרי תנועה, כמה טרפיקים שיטפלו בנו כל הזמן. זה לא ילך. לא נשכ יחד בצורה כזאת.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת שבח וייס. אני מבין שאין שר, וגם חבר הכנסת איתן לא היה נוכח, כדי להשיב.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אני רוצה להציע הצעה אחרת.

היו"ר א' נחמיאס:

הצעה אחרת לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אנסה לדבר בניחותא, אם כי הנושא הוא סוער ומסעיר. ראשית כול, אני רוצה שתשימו לב, חברים טובים, שאם נאמרה מלה בגנותו של חבר הכנסת עדי אמוראי, סגן השר, לא לזה התכוון חבר הכנסת איתן ואם הוא שגה כלשונו, דבר שלא קרה, הרני מבקש לומר שאני בטוח שעדי אמוראי נהג כדת וכדין, על-פי הנורמות המקובלות היום בכנסת ישראל.

שנית, אני רוצה לומר לכם, חברים טובים, אתם מרכיבים על אקולוגיה ואתם מדברים על איכות אוויר, ואתם מדברים על מסננים. מי שהכניס את הנושא הזה של גוג ומגוג, של "פייטון פלייס" זה אתם. לכן נזעקתי, לכן כעסתי, לכן צעקתי. אתם בנושא הקרקעות הכנסת את הבית הזה לבוקה מבוקה ומבולקה, שתביא ללב נמס ופיק כרכיים. אתם גרמתם בבית הזה לסערת רוחות שאין לה מקום.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

חבר הכנסת וירשובסקי, אל תפרע לי בבקשה.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

הוא הצביע אתך.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

זה לא שייך, אני היום הצבעתי אתך בנושא אחר.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני רוצה להגיד לך, חבר הכנסת גולדשטיין, דבר אחד: שלטון החוק לא ניתן לחלוקה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אני צידדתי ועדיין מצדד בקיומה של ממשלת אחדות לאומית. כי היא טובה לעם ישראל. לא דיברתי על מכונות לפועלים, לא דיברתי על שעונים, לא דיברתי שום דבר. זה לא מעניין אותי. מי שצריך לבדוק — יבדוק ויחליט. אבל מי התחיל בנושא הזה, מי התחיל בריב? מי התחיל ברמגוגיה בנושא הקרקעות? גרמתם שיובאו אנשים לחקירה משטרתית

חבר הכנסת שבח וייס לוועדה: והשנייה — להסיר את הצעתו מעל סדר-היום. אני מעמיד אותן להצבעה זו מול זו.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה 10 —

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת 10 —

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, 10 בעד העברת הנושא לוועדה, 10 בעד הסרתו מסדר-היום. שום הצעה לא התקבלה. תודה.

עליה לבדוק מחדש את החלטותיה מראשית הכנסת האחת-עשרה, ואולי היא תכה על חטא על דברים שהיא עשתה בעבר.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מתתיהו פלד. חבר הכנסת שבח וייס, האם אתה מסכים להצעתו של חבר הכנסת פלד להעביר את הנושא לוועדה?

שבח וייס (המעריך):

"להצעתו או לנאומו?"

היו"ר א' נחמיאס:

לפנינו שתי הצעות: האחת — להעביר את הצעתו של

ב. הודעת הממשלה על מעשי התקיפה בירושלים

(גמר הדיון)

הכנסת אברהם ורדיגר, ואחריו — לחבר הכנסת אהרן אבוחצירא. חבר הכנסת ורדיגר, בבקשה.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה ועייפה, בראשית דברי בנושא הטרור הערבי המשתולל בירושלים ודקירת יהודים ורציחתם לאור היום בסמטאות העיר העתיקה, ברצוני למחות על הדיווחים בכלי התקשורת הממלכתיים והכלליים, כאשר לאחר כל מקרה של דקירה או רצח של יהודי, ניתן להבין שלא מקרה הדקירה או רצח היהודים הוא אשר צריך לזעזע את כולנו אלא הדאגה לאוכלוסייה הערבית המסכנה, אשר חובה להגן עליה מפני הפורעים היהודים, העלולים לפגוע בה ובחפים מפשע שבתוכם. כך מציגים כלי התקשורת בדיווחיהם את מעשי הרצח אשר נמשכים כשרשרת כבר למעלה משנה וחצי באותה שיטה של "דקר וברח".

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, העובדה שבכל המקרים שהיו לא הגיבו בני האוכלוסייה הערבית אשר היו עדים למעשי הווועה הרצחניים ולא חשו לעזור לפצועים, ובחקירות הם טוענים בתמימותם השחצנית: לא ראינו, לא שמענו — עובדה זו מוכיחה כי קיים שיתוף פעולה בין הרוצחים לאוכלוסייה הערבית בעיר העתיקה, קיימת מעין הסכמה שבשתיקה. עובדה זו מחייבת את הממשלה ואת כוחות הביטחון לבחון מחדש את היחס הליברלי המופרז כלפי האוכלוסייה הערבית שנמצאה בסביבת המקרה.

לא ייתכן שבעלי העסקים באזור, אשר היו, ללא ספק, עדים לכל מקרי הדקירות והרצח, וגם בחקירות ובזמן גביית עדויות הם מפגינים את אדישותם לרצח יהודים שלווים, וקנים וצעירים, נשים וילדים, ללא הבחנה, ימשיכו את חייהם בשקט ובשלווה, ימשיכו לנהל את עסקיהם כאילו לא קרה שום דבר, והאחרים לשלטון ולסדר בעיר, במקום לפרוץ לבתי הערבים ולמסגדיהם, לחפש נשק וכלי רצח אחרים בבתייהם — כי ללא ספק נמצאים שם מאגרים של נשק וסכינים — במקום זה הם מסתערים על ישיבת "שובו בנים", שם למד אליהו עמדי, זיכרונו לברכה, ועורכים חיפוש למציאת נשק בין כותלי הישיבה, כאילו בחורים אלו הם המסכנים את שלום ירושלים ואח שלום האוכלוסייה.

הודעתו של מפכ"ל המשטרה ושר המשטרה, כי לדעתם יכולים תושבי ירושלים ותיירים להסתובב בביטחון בירושלים, מזוהה ולא מובנת לי. מה פירוש "אפשר להסתובב בביטחון".

היו"ר א' נחמיאס:
אנחנו עוברים לסעיף הבא.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
אדוני היושב-ראש, הצעה לסדר.

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, קשה לי להבין מה הלהיטות לדחוס את כל הנושאים בערב אחד, כאשר יש כל כך הרבה ערבים שאנחנו הולכים כשעה 19:00 הביתה. אני מוכרחה לומר, שאנחנו יושבים פה בישיבות מהבוקר וזו ממש להיטות לחלות. אני לא מבינה למה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברתי לנשיאות, חברת הכנסת חייקה גרוסמן, סגנית יושב-ראש הכנסת. תואלי כרוך טובך, אני גם אבקש להעביר את דברייך ליושב-ראש הכנסת ולנשיאות.

גאולה כהן (התחיה):
אדוני היושב-ראש, הצעה לסדר.

היו"ר א' נחמיאס:

אתן יכולות לבקש. אני אשמע אותך. אבל אני אומר לך מראש, שלא אקבל את דעתך, כפי שלא קיבלתי את עמדתה של חברת הכנסת חייקה גרוסמן. בכל זאת את רוצה לדבר?

גאולה כהן (התחיה):

כן.

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה.

גאולה כהן (התחיה):

המשך הדיון בנושא זה בכל זאת אינו יכול להתקיים כאשר מי שצריכים לקרוא את הצעות הסיכום שלהם, רובם אינם פה היום.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה לך. הדבר עמד על סדר-היום מהבוקר, וכל מי שחפץ בכך היה יכול לדעת ולראות.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לגמר הדיון בהודעת הממשלה על מעשי התקיפה בירושלים. רשות הדיבור לחבר

התוקפים ולהרתיע את האוכלוסייה "השלווה" והאדישה, מי יודע אם אפשר יהיה לאורך ימים להבטיח שלא יהיו גם כאלה אשר ייטלו את החוק לידהם כדי להטיל מורא של ממש על הרוצחים ועל משפחי הפעולה עמהם.

על כן, יש לחזק את ירושלים שבין החומות על-ידי התיישבות יהודית מסיבית, ירושלים כולה שלנו. ערביי ירושלים יוכלו לשבת בה בשקט ולחיות בשלווה, אך ורק אם יהודים יוכלו לחיות בה בשקט ובשלווה. רק בדרך זו נבטיח את שלומם של כל תושביה. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אברהם ורדיגר, רשות הדיבור לחבר הכנסת אהרן אבוהצירא — איננו באולם. חבר הכנסת מאיר כהנא — איננו באולם. חבר הכנסת עוזי לנדא — איננו באולם. רשות הדיבור לאחרון הנאמים בדיון זה, חבר הכנסת אפרים שלום. בבקשה, אדוני.

אפרים שלום (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מעשי הרצח בשטחים — בגדה המערבית ובחבל-עזה — וכן בתחום "הקו הירוק" — הרצח באזור עפולה, הרצח באזור בית-שמש, הרצח של אזרחים מאשקלון כעזה, הדקירות הרבות בירושלים ובמקומות אחרים, כשמדי פעם אזרחים חפים מפשע נופלים קורבן בידי המרצחים השפלים והמתועבים, כמו המקרה של תלמיד ישיבת "שוכו בניס", הבחור אליהו עמדי, זיכרוננו לברכה, שהלך לתומו בדרכו בלי שהיוק לאיש את האש. ההיפך מכך — אבי שליחי אש"ף: המקרה האחרון של דקירה של האחים, אבי ושולם אוהיון, שטיילו בירושלים, עיר מגוריהם, ושם התנפלו עליהם ודקרו אותם — כל המעשים האלה הפכו להיות מכה.

בירושלים בלבד, בפרק הזמן שמאוגוסט 1985 עד ינואר 1986, במשך חמישה חודשים, היו תשעה מקרים של דקירות. הדקירות בירושלים וכן בעזה קרו מול עיניהם של התושבים ובעלי החנויות הערבים, ולא היה אפילו מקרה אחד שבו הגן משהו על הנדקרים וניסה לתפוס את האשם. ההיפך מכך הוא הנכון. הם מגינים על התוקפים. הם סוגרים מייד את חנויותיהם ומטשטשים את העקבות. התוקפים אשר נשלחים ונתמכים על-ידי אש"ף מנסים לגרום לנזק בין אזרחים ישראלים לבין הערבים תושבי השטחים. לצערי הרב, במידה מסוימת מעשים אלה אכן מרתיעים אזרחים יהודים מלבקר בשטחים. אני קורא ומציע לכל אזרחי המדינה, שלא להירתע מאיומים ומפעולות נפשעות אלו, ולהמשיך לבקר ולטייל ולהפגין נוכחות בכל מקום ובכל פינה בעיר וביישובי השטחים, ולא לתת לגורמים העוינים את מדינת ישראל להגיע לסיפוקם במילוי מזימתם.

מי שמסוכנו בארץ, בערים הגדולות, ביישובים קטנים ובעיירות פיתוח רואה שערבים מהשטחים מסתובבים בכל פינה וסמטה, בחנויות, בבתים ובפארקים לאומיים. הם מטיילים ונופשים להנאתם. איש מהשטחים לא מבני משפחותיהם לא נרצח או נדקר בגלל היותו מהשטחים.

במשך 20 שנה, בשנים 1947–1967, דוכא העם הפלשתיני והושפל בצורה מחפירה על-ידי מדינות ערב. — זה ידוע מעדותם של תושבי השטחים עצמם. מאז מלחמת ששת-הימים חל אצלם פיתוח ורמת חיהם עלתה לאין שיעור.

אני רוצה לומר לחבר הכנסת מצא, שאיננו כאן, שמדבר נוכחות ריבוי התיישבות בשטחים: התיישבות לשם ביטחון — כן. התיישבות לשם קנטור וחידוד יחסים בין יהודים לערבים — לא. אין צורך בהם.

צריך לחזק את היישובים הקיימים, לפתחם ולעבות אותם.

כאשר מאז מקרה הרצח הראשון בעיר העתיקה עדיין לא נמצאו רוב האחראים למעשי הרצח והדקירות, ובעיקר כשהאוכלוסייה הערבית איננה משתפת פעולה?

יש להפסיק את ההתנכלויות למוסדות תורה בעיר העתיקה, שבהם יושבים ולומדים תורה, ובכן מחזקים את הביטחון במקום. יש להפסיק את ההסתערות של כלי התקשורת על המוסדות הדתיים אשר התמקמו בעיר העתיקה כאותם מקומות שמהם בקע קול תורה טרם החריב המלך חוסיין את הרובע היהודי בירושלים ושרף בתי-הכנסת, ישיבות, מוסדות תורה ובתי ישראל.

ההכרזות של אישים, אם אלה שרים ואם חברי כנסת, אם זה ראש העיר ואם כל האחרים, וכן הכרזות העיתונות וכלי התקשורת, שהתיישבות של יהודים בעיר העתיקה מעוררת את זעמם של הערבים וגורמת להידרדרות המצב הביטחוני ולדקירות יהודים — כלומר היהודים הם האשמים במצב הכרזות אלה הן בלתי אחריות וגורמות רק להחרפת המצב ולהגברת הביטחון העצמי של ראשי הכנופיות הרצחניות, אשר כל מטרתן להרוג יהודים, לגרש את האוכלוסייה היהודית מן העיר שבין החומות ולפגוע בכל מי שנפגשם קשורה בירושלים, כנותל המערבי, וכל אכן בירושלים יקרה להם.

ערביי ירושלים העתיקה צריכים להרגיש את נחת וזרעם של כוחות הביטחון בעיר, וכל יהודי שעובר בעיר, בין החומות, צריך להרגיש בטוח וחופשי לנוע ולטייל ללא פחד וללא מורא.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, על משטרת ישראל לתגבר את נוכחותה באזור זה במיוחד. יחידה מיוחדת של משטרת ישראל, או משמר הגבול, צריכה לאבטח את שלומם וחיהם של כל אלה אשר מגיעים לעיר, אם בדרכם לכוותל וממנו, אם לצרכים אחרים.

וראי שאסור לאזרחים, חלילה וחלילה, לקחת את החוק לידהם, אבל, כאשר קיימת הגישה שאין כוחות הביטחון הפנימי עושים מספיק כדי לשמור על העיר, למרות גל הפיגועים והדקירות שהיה בשנה האחרונה, קשה יהיה מאוד למנוע מחמומי מוח בלתי אחראים לפעול ולנקום בדרכים שהן מנוגדות לתורה ולחוקי המדינה.

חברי הכנסת, באחד מהעיתונים היומיים המופיעים בישראל, קראתי בימים אלה מאמר מערכת, ובו משובה הכותב בין דקירת יהודים על-ידי ערבים לדקירת נער בדיסקוטק, והוא מתלונן מרוע הזעזוע מדקירת יהודי בירושלים גובר על הזעזוע מדקירת נער צעיר בדיסקוטק על-ידי חברו. דקירה היא דקירה, אומר בעל המאמר בעיתון "דבר", בין שרקעה לאומי ובין שמניעה פלייליס.

השוואה זו משקפת את הגישה הליברלית המידרדרת. על בעל המאמר המערכת לבחון ולשאול, איך הגיעה החברה המודרנית למצב שבו ערבים יהודים ודקרים את חבריהם כסכינים, ולפעמים עד מוות, במועדוני לילה ובדיסקוטקים למיניהם. וראי שהזעזוע הוא נורא. זוהי טרגדיה, זה אסון. אבל השאלה היא, מה עושה החברה החילונית מול גל חדש זה של אלכוהוליסם בקרב הנוער, סמים, פשע ודקירות כסכינים.

הגענו למצב שבו עלינו להיאבק בכל החזיתות: בחזית הפנימית — להישאר יהודים — ונגד שונאי ישראל בתוככי המדינה, אשר כשיטות רצח והפרעות מעוניינים לגרום לאנדרלמוסיה בקרב היהודים בארצם.

אם לא יבוא, רבותי חברי הכנסת, שינוי מהותי במדיניות הביטחון והענישה, ולא תינקס יד קשה ואכזרית כדי לגלות את

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

ארוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, אני מביאה הצעה לסיכום הדיון על מעשי התקיפה בירושלים מטעם סיעות מפ"ם ור"צ:

1. הכנסת מגנה בכל לשון של גינוי את מעשי הטרור בירושלים, ומביעה את תחושת התיעוב ממעשים אלה. מעשים אלה באו לאחריהם לביטוי בדקירות סכין נפשעות בעוברי אורח בעיר העתיקה. מעשי הטרור מכאן, התגובות הגזעניות והפגיעה באוכלוסייה חפה מפשע מכאן, חוברים יחד לזריעת איבה בין שני העמים ולהערמת מכשולים נוספים על דרך השלום.

2. הכנסת סבורה, שאין לאפשר למבצעים של מעשי הטרור הנפשעים ולגזענים למיניהם למנוע מישראל עלויות על דרך השלום, שכן רק שלום טמון הפתרון האמיתי לבעיית הטרור; רק השלום יוכל לשמט את קרקע צמיחתו.

3. הכנסת קובעת, שכדי להבטיח את איחודה בפועל של העיר, מן הדין לפתח את העיר על שני חלקיה ולהפעיל תוכניות מוניציפליות נועזות וייתודיות.

במסגרת תוכניות אלו יש להבטיח לאוכלוסייה הערבית זכויות ומעמד מיוחדים של שלטון עצמי מוניציפלי, דתי, תרבותי, תוך התחשבות בזיקותיה הלאומיות של אוכלוסייה זו.

4. הכנסת חוזרת ומביעה את ביטחונה בירושלים עיר השלום, כירתה של ישראל.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת חייקה גרוסמן. הצעת סיכום לחברת הכנסת גאולה כהן, בבקשה.

גאולה כהן (התחיה):

ארוני היושבי-ראש, אני מתכבדת להביא הצעת הסיכום של סיעת התחיה על הודעת הממשלה בנושא מעשי התקיפה בירושלים:

1. הכנסת קובעת, שהסכנת בירושלים אינה חוצאת את התארגנות מקומית, שכן בירושלים נמצאת היום על מפת הטרור של אש"ף, השואפת לפגוע בריבונותה ולהבריח יהודים ממנה.

נחמן רז (המערך):

תקרא יותר לאט, אין שומעים.

גאולה כהן (התחיה):

אם תבטיח לי, שעל סעיף אחד בהצעתנו תצביע בעד, אני מוכנה.

2. הכנסת קובעת, שגם אם אי-אפשר לעקור את הטרור משורש, אפשר לקצץ את פירות הבאשים שלו בדרכים הבאות:

א. להעניש ענישה סביבתית — להשביח באזור ניסיון הרצח את כל המסחר ולסגור חנויות לזמן ממושך.

ב. לפעול לא רק נגד הידיים השולפות סכינים, אלא גם נגד ראשי אש"ף המפעילים את המחבלים.

ג. להציב תחנות משמר קבועות בשטחים ובצמתים עיקריים של העיר העתיקה.

ד. לערוך חיפושי נשק לא רק בישיבות אלא גם במסגדים ככלל ובכל אזור היריבה בפרט.

ה. ליישב בעיר העתיקה לא רק ישיבות אלא גם חנוונים יהודים.

אין ויכוח ביחס לירושלים עיר הכירה. היא לא ניתנת לשום חלוקה ולשום פשרה. צריך להרחיבה ולהגדיל את האוכלוסייה שבה. על הערבים בירושלים לדעת שפעולותיהם העוינות לא יביאו לשינוי עמדתנו, אלא רק ייקרו להם. אם רצונם לחיות אתנו בשלום, עליהם לגנות את פעולות חבריהם. מוטב להם לשותף פעולה ולחיות בדו-קיום של שלום אתנו.

אני רוצה לעודד ולשבח את שר המשטרה על פעולות המשטרה שנעשו הן להרגעת הרוחות והן לתפיסת המרצחים הסכינאים, ומעל לכל — את פעולתם להבטיח הגנה על אזרחים ישראלים ותיירים הבאים לירושלים. אני קורא למשטרת ישראל להגדיל ולחזק את כוחות המשטרה בעיר הבירה בירושלים, בעיקר בעיר העתיקה, ולהוכיח את עמידתו האיתנה בה. אין ויתור על ירושלים בירת מדינת ישראל לנצח.

לבסוף, אני קורא לממשלת ישראל לנהוג ביד תקיפה וחזקה נגד פעולות הטרור כשטחים ובירושלים בפרט, ולהודיע לעולם כולו, שאין לנו כל כוונה לעשות ויתורים חד-צדדיים. רק ישראל חזקה, תקיפה ואיתנה בעמדתה תקרב את השלום ותביא את מדינות האזור למשא-ומתן סביב שולחן משותף על הסכמי שלום באזור, שנוחץ למדינות ערב לא פחות משהוא נחץ למדינת ישראל.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אפרים שלום. בזה תם הדיון על הודעת הממשלה על מעשי התקיפה בירושלים. אנו ניהגים להצעות סיכום של נציגי הסיעות. רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר. בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושבי-ראש, חברי הכנסת. גם אני חשבת שהדיון על ירושלים והאירועים בירושלים היה מחייב כנסת אחת, ולפחות נציג אחד של הממשלה. אף-על-פי-כן, כבודה של ירושלים מחייב שנסכם את הדיון.

היו"ר א' נחמיאס:

נכון. בפרט כשהנושא עמד על סדר-היום.

עדנה סולודר (המערך):

וכולם ידעו שהנושא עמד על סדר-היום.

אני מתכבדת להביא הצעת סיכום כשם סיעות הליכוד, המערך-יהודי-ל"ע, חזית דתית לאומית, ש"ס, שינוי ואומץ:

הכנסת שולחת תנחומים למשפחות השכולות שיקריהן נרצחו בירושלים על-ידי טרוריסטים שפלים.

הכנסת מגנה בכל חוקן פעולות טרוריסטים שהפילו קורבנות על-ידי רצח מתועב מהמאבק ותקיעת סכין בגב אזרחים תמימים, שחרי שלום. הכנסת קוראת לתושבים הערבים במזרח-ירושלים לגנות בכל פה פעולות אלה.

רקמת החיים והיחסים המאוחדת נבנתה ונבנית בעמל רב. רק חיים בצוותא של כל תושביה, תוך הבנה, סובלנות, שמירה על השקט והביטחון בה — יבטיחו את קיומה לנצח של בירת ישראל המאוחדת.

הכנסת מחזקת את ידיהם של הממשלה ומשטרת ישראל במאמציהם להבטיח את השקט והביטחון בירושלים המאוחדת. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר. חברת הכנסת חייקה גרוסמן, בבקשה.

הכנסת קובעת, כי הכיבוש ושלילת הזכויות הלאומיות והאנושיות של בני העם הפלשתיני אינם יכולים להוליד אלא התנגדות ומרי, כך באזורנו וכך בכל אתר ואתר.

הכנסת קובעת, כי חורף הכרזת הסיפוח של ירושלים הערבית, ולמרות הדיכורים הרמים על שוויון בין יהודים לערבים, סובלת האוכלוסייה הפלשתינית בירושלים מדיכוי, מאפליה ומקיפות ממש כמו ביתר השטחים הכבושים. המתרחשות עוד עולה וגואה בירושלים המזרחית על רקע הכוונה — המתממש הלכה למעשה — לייחד גם את הרובע המוסלמי ולרחוק את תושביו החוצה.

הכנסת גורסת, כי בהעדר פתרון מדיני מוסכם בין ישראל לפלשתינים, אין מִפְלַט מהגברת האיבה בין יהודים לערבים, ואין ממש בדיכורים על הרגעת הרוחות ועל שיכון המתרחות בירושלים.

הכנסת קובעת, שכדי לחלץ את היהודים והערבים ממעגל האיבה והאלימות, יש להפוך את ירושלים לעיר של שלום בלתי מחולקת; עיר של שני עמים ושלוש רשות, חלקה בריבונות פלשתינית — בירת פלשתיין, וחלקה בריבונות ישראלית — בירת ישראל.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מתתיהו פלד. הצעת סיכום לחבר הכנסת מנחם פרוש, בבקשה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, סיעות אגודת ישראל ופרעלי אגודת ישראל מציעות הצעת סיכום כדלהלן:

הכנסת מבטת עידוד ותנחומים למשפחות השכולות עקב הפיגועים בירושלים, ושלוחת איחולי החלמה מהירה לנפגעים.

הכנסת פונה לערבים לגנות את מעשי הטרור ולשאוף שיהודים וערבים יחיו בצוותא בשלום.

הכנסת דורשת לתת למשטרה את המשאבים והאמצעים להקים יחידה משטרתית בעיר העתיקה.

הכנסת קוראת להחזיר ליהודים את רכושם בעיר העתיקה ולהחזיר למוסדות היהודיים את תצורותיהם ובנייניהם.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מנחם פרוש. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על הצעות הסיכום. אני מבין שנשארו להצבעה לא הצעירים שבין חברי הכנסת אלא דווקא הבוגרים שבהם.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני מוחה.

היו"ר א' נחמיאס:

אל תמהה. למה לך למחות?

אברהם ורדיגור (מורשה-פא"י):
חבר הכנסת וירשובסקי נעלב.

היו"ר א' נחמיאס:
למה שיעלב?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני לא בוגר.

1. להפעיל את החוק נגד משרדי ההסברה והעיתונים הפלשתיניים כמזרח-ירושלים, שהם מרכזי הסתה.

ח. להפעיל עונש מוות על מחבלים.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת גאולה כהן. הצעת סיכום לחבר הכנסת תופיק טובי, בבקשה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להגיש הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון לסיכום הדיון על הודעת הממשלה על מעשי התקיפה בירושלים:

1. הכנסת מגנה את תקיפת שני הצעירים היהודים בירושלים הערבית ביום 17 בינואר 1987, ומביעה צער על המשך שפיכות הדמים של יהודים וערבים בירושלים ובכל מקום אחר.

2. הכנסת קובעת, שהמשך הכיבוש של ירושלים הערבית ויתר השטחים הערביים, שנכבשו ביוני 1967, ושלילת זכותו של העם הערבי הפלשתיני להגדרה עצמית ולהקמת מדינתו בצדה של ישראל הם הביצה המזינה שפיכות דמים ואיבה ומונעת שלום וכיטחון לשני העמים.

3. הכנסת מגנה את אמצעי הדיכוי שנוקטים שלטונות הכיבוש נגד העם הערבי הפלשתיני, את ההגליות מהמולדת, וכן רצח צעירים חפים מפשע המפגינים את תביעתם הצודקת לעצמאות לאומית ולשלום, וקוראת לממשלת ישראל לכבד את זכויות האדם בשטחים הכבושים בהתאם לאמנת ג'נבה.

4. הכנסת מגנה את תופעות הבריונות ההמוניות שבאו לידי ביטוי במיוחד בירושלים הערבית עליידי מתנחלים וגורמים לאומניים, יהודים פנטיים, שמצאו ביטוי בתקיפת תושבים ערבים שלווים, בהצתת בתים ופגיעה בתנויות ובאיומים פומביים ברצח. הכנסת קוראת לממשלה לפעול בתקיפות נגד מארגי הפוגרומים האלה.

5. הכנסת קוראת לממשלה לכבד את החלטות האו"ם ומועצת הביטחון בקשר לירושלים. הכנסת קוראת לממשלת ישראל לשתף פעולה עם האו"ם ולפעול למימוש של החלטת עצרת האו"ם בדבר כינוסה של ועידה בין-לאומית לשלום כמזרח התיכון בהשתתפות חברי מועצת הביטחון הקבועים וכל הצדדים המעורבים, לרבות ישראל ואש"ף, נציגו הלגיטימי והמוסמך של העם הערבי הפלשתיני, כדי לכוון שלום צודק ויציב כמזרח התיכון.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת תופיק טובי. הצעת סיכום לחבר הכנסת מתתיהו פלד, בבקשה.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא הודעת סיכום מטעם סיעת הרשימה המתקדמת לשלום בתום הדיון על הודעת הממשלה על מעשי התקיפה בירושלים — 27 בינואר 1987:

הכנסת דוחה את הודעת הממשלה, כפי שנמסרה היום עליידי שר המשטרה חיים בר-לב, על מעשי התקיפה בירושלים, ומביעה צער על כל אדם חף מפשע — יהודי כערבי — שנפגע במהלך התנגשויות ומעשי תקיפה בירושלים ובמקומות אחרים בארץ.

חוברת י"ד, ישיבה רפ"ז, כ"ז בטבת התשמ"ז (28 בינואר 1987)
— הודעת הממשלה על מעשי התקיפה בירושלים; הודעה אישית של חברת הכנסת גאולה כהן —

ה צ כ ע ה
הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת מ' פרוש
לא התקבלה.
הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת מ' פלד לא
התקבלה.
הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ת' טובי לא
התקבלה.
הצעת הסיכום שהביאה חברת הכנסת ג' כהן
לא התקבלה.
הצעת הסיכום שהביאה חברת הכנסת ח'
גרוסמן לא התקבלה.
הצעת הסיכום שהביאה חברת הכנסת ע'
סולודר התקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:
אני מתכוון בגיל.
מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדרבה.
היו"ר א' נחמיאס:
חשוב לציין זאת, כי היום אנחנו יושבים מהשעה 11:00,
ועכשיו השעה 22:00. אנחנו יושבים פה כבר 11 שעות. ודווקא
אלה שאינם נחשבים הצעירים ביותר בין חברי הכנסת הם
שנשארו, לאחר 11 שעות.
מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
ואתה ואני התחלנו עוד לפני כן.
היו"ר א' נחמיאס:
כן. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה.

כא. הודעה אישית של חברת הכנסת גאולה כהן

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לחברת הכנסת גאולה כהן. תודה לה גם על שנשארה
עד עכשיו, וכמו כן תודה לחברות הכנסת חייקה גרוסמן ועדנה
סולודר, ולחברי הכנסת אפרים שלום, אמנון לין, תופיק טובי,
נחמן רו, מרדכי וירשובסקי, אברהם שפירא ומנחם פרוש.
תודה לצוות העובדים שנשארו אתנו ולמזכיר הכנסת.
חברי הכנסת, הישיבה הבאה — מחר כפי שנקבעה.
בשעה 10:00. ישיבה זו נעולה.

היו"ר א' נחמיאס:
הודעה אישית לחברת הכנסת גאולה כהן, בבקשה.
גאולה כהן (התחיה):
אדוני היושב־ראש, אני קובעת, שהאשמתי של חבר
הכנסת יוסי שריד כאילו השאילתא שהופנתה היום על־ידי
לראש הממשלה הוזמנה על־ידי ראש הממשלה היא עלילה
מגונה. שמטרתה להכתים את שמו של ראש הממשלה ואת
שמי. כל הפוסל — במומו פוסל.

הישיבה ננעלה בשעה 22:13.